

בעהש"ת

ספר
חק לישראל

פרישת עקב



בלשון הקודש ואידיש



עם מ"ב פירושים, מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים
מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא,
מוסר, הלכה, איבערגעזעצט אויף א לייכט אידישע שפראך, מיט
שיינע ליכטיגע אותיות און קלארע דרוק



יוצא לאור על ידי
הוצאת אמונה

ברוקלין יצ"ו

אכילת מוכה משמיהו. פי' יוסף מדלי מוכה על סמיה דסל דרך אכילס לסיס מוכה על סמיה, כדאמרין בפ"ק דמנינה (דף יב) וסמיה כדס פין אוס כדס על פוס דלכילס מוכה משמיה דקדכנות יש יוסף מנסים. וסל דלמנין כדכדי סמיה (דף ק) ובניין (דף ע) כלול שלס וסמיה שלס וסמיה שלס לכהכסוס סממוד על מילוך לאו דוקס כלס שכין אכילס וסמיה יסיו שני שלסיה :

איתא דאתמוחי אתמח מיחסר חסר רב ארא סכויון. סמורין סממתי. בר אבהו אמר גנונים תנן ואם איתא דאתמוחי ל"א סכויון כלל מוח אתמח כולם בחד גוונא הוה קאי. תניא אבא שאול אומר קובר מתים הייתי והייתי מסתכל בעצמות של מתים השותה יין חי עצמותיו שרופין מוג עצמותיו סכויון כראוי עצמותיו משוחין וכל מי ששתייתו מרובה מאכילתו עצמותיו שרופין אכילתו מרובה משתייתו עצמותיו סכויון כראוי עצמותיו משוחין :

שליס לכהכסוס סממוד על מילוך לאו דוקס כלס שכין אכילס וסמיה יסיו שני שלסיה :

אבייטיל פול מיט קאלערין אם איתא דאתמוחי אהמח אויב אין בייטיל איז גינען אקניד אונ דאס קינד איז צו קנעמקשט גינארין פופי סר וואלט אין בייטיל גינעלשט, עס וואלט גיט גינען אפיהלע בייטיל, אונ אז עס איז נא אפיהלע בייטיל, איז געוויס באר פון אנהייב אזוי גינען וויא עס איז איצט אונ, עס איז אינווייניג גיין קינד גינען בב ארא בר אהבה חסר גנונים תנן רב ארא בר אהבה נאנט מיר האבין גילערניגט אין דיא משנה, אין דיא בייטיל איז גינען גנונים, פיל קאלערין ואם איתא דאתמוחי אהמחי אויב אין דעס בייטיל איז גינען אקניד אונ, ער איז צו קנעמקשט גינארין פולל בהד גנא תיה, קאי וואלט אין גנאצען גינען איין קאלער אונ אז עס איז דיא אין בייטיל, עמליקע קאלערין איז דאס גיט פון אקניד תניא אבא שאול אויפ מיר האבין גילערניגט אבא שאול נאנט קינד מתים חיתי איה קין גינען אגערקער, איה פלעג באגראבין מייטע קענקשין ויהתי סתכל בעצמות של מתים אונ

איה האב געקוקט אונ בעקראכט די בייגער פון דיא מתים, האב איה גינען השותה יין חי דער קענקשט וואם פלעגט פריקען רינע וויין גישט געמישט מיט וואסער עצמותיו שרופין זיינען בייגער גינען פארברענט מיט אויב אין דעס וויין איז גינען אריין געמישט צו פיל וואסער עצמותיו סכויון זענען די בייגער גינען פריקען, אין זיי איז גיט גינען אפעקטיוט אונ גיין סאך דראי אויב דער וויין איז גינען געמישט מיט וואסער וויא עס דארף זיין געמישט עצמותיו שרופין זיינען בייגער גינען פלעט וכל מי ששתייתו מרובה מאכילתו אונ דער קענקשט וואם פריקען מעהר וויא ער עקט עצמותיו שרופין זענען בייגער פארברענט אכילתו מרובה משתייתו אונ אויב ער עקט מעהר וויא ער פריקען עצמותיו סכויון זענען בייגער פארברענט פריקען דראי אז ער עקט אונ פריקען מיט אקאם עצמותיו שרופין זענען בייגער פלעט :

זוהר ויקהל דף רד ע"א

כתיב וינפס ולוקמה ווי נפש דלכדה וספיר איהו. אכל אי הכי ווי נוסח אנטריך למימר דמניה אכדת נפש. אכל רוח דמלה בכר נח איה נפש דלעול ומשיך לגבה להאי רוחא מערב שבת והואו רוחא שריא כנווה דהקיא נפש דזיירא בה כל יומא דשבתא. וכדין הואו נפש יתירה כדכויא ותועלתא יתיר ממה דהוה. וע"ד תנין כל נפשון דירשאל מחטערין כיומא דשבתא ועטרא דלהון דשריא להי רוחא כנוויהו :

מוסר

יוסף לחק

הלבנה פסקה

מספר חסידים סימן קנה. כשיתפלל אדם לכתוב שטמוד בירכה, שגלגל עכנו אז ס' בירכה. של ירו כחפס כללי שנתא אס ס'יס ככר מסיים, אלא כלל סיבות יחשיב לתח כלכו כונה בכל מס שזולא

הרמב"ם הלכות שבת פרק י. (א) קושרת אשה ספתחי החלוק אע"פ שיש לו שני ספס, הלא יש לך לספוס אס יס לך דכר לסתמן ולקטם מפס

קשיתפלל אדם צריך שיעמוד בידיו ווען אמענקשט דאוויגט דארף ער שטיין מיט מורא שגאמר ווארום עס שטייט אין פוסוק עבדו את ה' ביראח איר ואלט דינען גאט מיט מורא שלא ירוח בהפלה נאלו שפח אם היה גבר פסיים קען זאל גיט דאוונגען געשווינד ווארום עס זעהט אויס אז ער וואלט גינען צוא סרידען אז ער וואלט שוין גיהאט אפ גידאווינגט אלא בכל מבות יחשוב לתת בלבו פוגה בכל מה שמוציא מפיו גאר ער זאל פראכטין אין באיעין דעם מייטש פון גערך ווארט ווס, ער רעט ארויס פון זיין מויל האט יש לך לחשוב אם יש לך דבר להתנחן ולבקש באת

(א) קושרת אשה ספתחי החלוק אאשה קעג פארבינדן אויס שבת די אפענונג פון איהר העקד, דורך וועלדע זייט זיא מוהמ אן אונ מוהמ אויס די העקד קעג זיא דארט פארבינדן אף על פי שיש לה שני פתחים אפילו דיא העקד האט צווייא אפענונגען, קען קען זיא אנטאהן אונ אויסקאהן פון צווייא זייטין, קען דאך זיין אז דיא זייט וואם ער פארקניפט אויס שבת נועט שוין אזוי כלייפין, איז דאך דאס אקשאר של קניקא אקנופ וואס וועט גלייבין אויף אלאנגע צייט, פון דעקסוועגין קעג קען, טייל קען ווייס דאך גיט אויב עס נועט אזוי

רחמים, וחזמי סבכה אע"פ שהוא רפוי בראשה
 והצועות מנעו ונדל שקשוטיו אותן על הרגל כשעת
 מלבוש וגדרות יין ושמן אע"פ שיש לו שתי זוגים וקדרת
 של כשר אף ע"פ שבוילה להוציא הבשר ולא אתר
 הקצר וקשריו רלי במשוחת או באכנסו וביוצא בו אבל
 מהלכה כדמסו סיו פולטים עקב כך גורל שלל סיו עליו
 לא כן. לכן כלל סבכה קריאה סבכה לגודל ממנו דוגמת סבכה

זיון, סאמער וועט ער נאך היינט אויפקניגין טוייל
 דאס מערקסטע מענטשלין מוהען אן אינ מוהען
 אויס דורך איין נייט אונ קניפין אויף אונ קניפין
 צו אלע טאג, קען זיין אז ער וועט אויף אזוי טאן
 וועט סבכה אף על פי שהוא רפוי בראשה אונ זיא מענ
 צאקניגין די פערט פון איהר קאפקע אום שבת,
 אפילו דיא קאפקע איז לוי אויף איהר קאפ אונ
 זיא אפילו די קאפקע אויסקאחה אונ אנטאחה אפילו
 די פערטס זענען פארקניפט, פון דעקמנוענין קענ
 קען, אונ מיר זאגין ניט סאמער וועט זיא דיא
 פערטס ניט אפ קניפין, וועט דאס זיין אקשר של
 קניקא אשטענדניגער קנופ, ווייל דאס מערקסטע
 נייקער בינדען אויף דיא קניפ ווען זייא מוהען
 אויס דיא קאפקע אונ בירנדען צו ווען זייא מוהען
 און דיא קאפקע זאגין מיר געוויס וועט זיא אויך
 אזוי און קאחה רוצות מבעל יפודל שקשוטיו אותן על הרגל
 בשעת מלבוש אונ קען מען צובינדן אום שבת דיא
 שקירליך פון אלע ערקעם שוף אונ פון אהרע צענעם
 שוף ווען קען מוהט איהם אן אויף די פוס וגדות
 זיינשטן אף על פי שיש לו שתי זוגים מען קענ צובינדן
 שבת די לערענע ביישקען וואס מען האלט אין
 זייא וויין אדער בויקאיייל, אפילו די בייטיל האט
 צווייא זייטן צונעבונדענע פון דעקמנוענין קענ
 קען אונ מיר זאגין ניט סאמער, די נייט וואס ער
 האט צו געבונדן שבת וועט בלייבן פארבונדן
 אונ אז ער וועט ווערן געקען פון בייטיל וויין
 אדער אייל וועט ער געקען פון די אדערע זייט
 יבדחה של כשר אף על פי שבוילה להוציא הבשר ולא תמיד
 תבשר אונ די אשה קענ בדעקן אטאפ מיט פלייש
 מיט אסאפיר אדער מיט אטור אונ פארבינדן
 מיט אשגנדעל אום שבת, אפילו זיא קען ארויס
 געקען דיא פלייש פון טאפ אונ וועט ניט אויפ־
 קניפין, פון דעקמנוענין קענ קען צו קניפין שבת
 אונ מיר האבין ניט מוהט סאמער וועט זיא טאקע
 גיט אויפקניגין וועט דער קנופ זיין אשטענדניגער
 קנופ וקשריו זלי במשוחת או באכנסו וביוצא בו אז
 איינער וויל שעפן פון אברונען וואסער אום שבת
 קענ ער אנבינדן אשגנדעל אדער אנארטיל אן
 אפלי אונ אן שעפון וואסער, ווארום דעם שגנדעל
 אדער דעם גארטיל וועט ער גיט לאזן היינגען
 ביי די בלי, נאר ער וועט זייא פאלד אפ בינדן
 אפלא לא בתכל אקער אשטערקעל אנבינדן אן אפלי

סמך סבוכ כשר וזס סיבך לו סיבך סוף אס פמטר דכרן
 לפיו ולא מביחא סלע טעכט ספניו סלע סאמך סוף אס סלע
 סמלון וירגס סוף ספניו, וסס סלע סלע סלע סלע סלע סלע
 סמלון סלע סוף ספניו סלע סלע סלע סלע סלע סלע
 מי סיס סלע סוף ספניו סלע סלע סלע סלע סלע סלע
 נים וכו' סלע סוף ספניו סלע סלע סלע סלע סלע סלע
 כמטלי מלכס ס, וסו נאמך וספי סלע סלע סלע סלע
 מעוף סמטיס ימכנו, וסס סלע סלע סלע סלע סלע סלע

הקלה שהוא כשר דער דעם קענטש זאל בארעכענען
 ווען ער וואלט גידארפט געפעס געטין פון אקלה
 הרצה או הישא ספנה אס ספנה דכרן לפני וואלט דעם
 קלה גיגעלין ביין בקשה אויב דוא וואלט זיא
 גירעט געשווינד ולא סמטיא שלא יעשה ספנה אונ וואס
 דו אקמט גיגעלין וואלט ער דיר געוויס גיט גיר
 געבין זאל שאמר זין אקמט אלא סמטיא גיר דער קלה
 וואלט זאגין דו גיט גיקובט לאכין פון אים גיר
 אויך ספניו אונ ער וואלט דיר ארויס געטריגען פון
 זיך זאס באה להללו וישבחיו אונ אויב דו וואלט גיר
 קיטען צום קלה דו זאלסט אים לויבן בע כשאמח
 סתיה לשבת מול נעים ושיר של שבת דארפסטו וויקען
 אז דוא גילובט אים צו לויבן זאל דאס זיין מיט
 אויפע שטימע אונ מיט אגיזאנג פון לויב אס הי
 רעים זאל נעטן מל התי סמטיא אונ אויב קען וואלט
 לויפן קען וואלט זאגין די ווערטער געשווינד אן
 אגיזאנג וואלט דען דאס אנגיזאנען (גיגעלין)
 גיזאנען דעם קלה לשיקח זין להחליט סתיה אלא כשד
 ויקול נעים ויקול רס דרבער זאל קען גיט ראנוגען
 געשווינד נאר פאמעלאך אונ מיט אויפע שטימע
 אונ מיט ארויכע שטימע שאמר ווארום עס שטייט
 אין פסוק להרים קול בשמחה קען זאל אויפהייבן
 אשטימע מיט פרייליכקייט אפרי קען אים גיזאנג
 כשאמח סמטיאס גיזאנג אז קען פלענט גיין די עזרה
 חיי חילום עקב כשר ערל שלא יהיה עליו כשאמח סמטיא
 פלענט קען גיין מרטי ביי מרטי, אונ קען פלענט
 גיט גיין געשווינד עס זאל גיט אויפקען אז דיא
 ארבעט פון זאט איז ביי זיי שווער צו מראגין אונ
 ווילען שוין פון דעם פרייא ווערן זעל נח יאמר אויף
 דעם זאנט דער פסוק ויהי מוצאם רעה זייער לויסין
 איז גיזאנג שלעכטס ויבדחם לא כן אונ זייער שטאר
 קייט איז גיט ריכטיג לכו ברא חבדיה קריאת חבדי
 דרבער האט הקב"ה כשאמח דער האן זאל
 קרייען ללמוד מפי דובאס קען זאל אפאלען פון
 אים קען זאל אויך אזוי טאן, קען זאל אויפקניפן
 פריה צו לויבן זאט שאמר וינעם שטייט אין פסוק
 סוף חשמים יתבטו הקב"ה לעריכת אונ חכמה פון
 די עופות וואס פליהען אונטערן הימל ויהא שאס
 אמת דבר לגני סמך כשר דעם לא ידעו דברך זעה נא
 אז דו וואלט ביירין פאר אקלה וואלטין דייע

אום שבת טאר קען זיא, סאמער וועט ער לאזן

ודם לא ידעו דכרין וחס מסור להלאהך ממסוך כקולך ואין
 חרון לפני מתי'ה לכן נדכסו כקולך ולא ממסו כלל חונס לך
 שאלו מתי'ן לא כן אלא כשחמל דכרי כקטו ממסך נדכך
 תחנניס שחמל תחנניס ודכר כס כי דכסו ממסן לפני שליט
 לזיו מתי'ן דכרו ועל כל דבר מטיס לכ שלל יעסו דכרו
 וקוסו ממסן שליט על נלך מתי'ן דכרו על ססור שלל
 יימנעו ושלל יימנע ושלל ידנע אום כך ממסו חס שחמל
 סימור שוכן על כלל וסמור קחו ממסו דכרי' וכשחמל
 דכרו ושבחו חסו כלל חסו טומד לפני מתי'ן וסו אומר
 לך קסמיטי חס קולך ולא מתי'ן דכרו ולא ממסו להוטיס

לא בחבל וקושרין לפני הבהמה או בהרגה בשביל
 שלא הצא אע"פ שיש לה שני סרות. והכל שהיה
 קשור בפרה קושרו באבוס, היה קשור באבוס קושרו
 בפרה אבל לא יביא חבל מותר ביהו ויקשור בפרה
 ובאבוס אום היה חבל גרדי שמוחר לשלמלו ח"י מביא
 וקושר בפרה ובאבוס מזני שבל אלו הקשרים מעשה
 הרויטו הן ואינו של קייסא אלא פעם קושר ופעם מתי'ר
 ולפיכך מותר לקשור אותן לבתחלה. וחולות של
 תסרים ושל גורגרות מתי'ר ומסיעו וחותר ונוטל ואוכל

בייד גיט לויפין ואם תשורר להנאקה תשורר בקולך אונ
 אז דוא וואלקט גיוונגען צוא ביין פערקענענען
 וואלקטו גיוונגיין דיין שמייע ויאי' תריץ לפני
 סלך פלכי תלכים פאר נואם אז דוא ויגקט פאר
 הקב"ה ונאקטו די נערקער געשווינד לבו תגרידי
 בקולך דריקער ואלקטו לויפין צו הקב"ה מיט דיין
 שייגע שמייע וואם הקב"ה האט דיר גיגעבין ואל
 תעשה כאלו הוכח לך שצאו מפי' אונ דו ואלקט גיט
 מאכין גלייך נויא עם איז אחוב אויף דיר אז דיא
 נערקער זאלין ארויס גיין פון דיין מיל דריקער
 נעקסטו וועלין אפזאגין אויף געשווינד צו באצאלין
 דיין חוב לא כן גיט אזוי ואל יוין אלא בשחמל דברי
 בקשה גאר אז דו נעקסט זאגין אועלעקע זאכין וואם
 צוא בעמיט עפעס פון הקב"ה חמס בדרך תחניס
 ואלקטו דאס זאגין מיט אנגעט שמייע שחמל
 נויא עם שמייע אין פסוק תחניס דבר רש דער
 אקעס מאן נעט מיט גיבעט מי בשארם מתחנן לפני
 שליט נוארום אז אקענקיש בעט עפעס פון אשר
 נואם גיוועלטיגט אויף אים ימי' פריץ דברי' וועט ער
 גיט מאכין לויפין ויגע בייד, וועט ער גיט ריידין
 געשווינד ועל כל דבר מטיס לב שלא ימנע דברי' אונ
 ער וואלט גיט אקטונג געבין אויף געדער נוארט
 ער זאל קיין שעות האבין וקידם שמהנין שליט או
 לסקה אונ איידער ער גריי צו גיט גיוועלטיגער
 אדער צום סלך ערד גריי על תפרי גרייט ער פאר
 ויגע בייד מיט א אדך ענונג שלא יימנע ער זאל גיט
 שחמלען שלא יימנע אונ ער זאל גיט פארקעסין
 ושלל ידנע אונ ער זאל גיט פעלין איין אות פד
 תעשה אה' אזוי ואלקטו מאן נוען דו ווילקט דאזי'
 גען פאר הקב"ה שחמל נויא עם שמייע אין פסוק
 תתרוך שיע' לא בצד דוא ואלקט פארברייטין דיין
 הפלה איידער דוא וועקט זיין דאוונען אפילו
 גיט אין אדירה וויא פארק גאר גיט דער פסוק מי
 עקס דברי' נעקט מיט אדך רייד, דער בייד נואם
 איהר דא'פט ריידין פאר הקב"ה זאלט איהר זייא
 פריער נעקטן מיט אייד, איהר זאלט זייא גיט
 בערעקענען נויא אזויא איהר זאלט זייא ריידין
 ובשחמל דכרו וקשוחיה אונ אז דוא וועקט נועלין
 זאגין פרכות אונ לויבונג צוא הקב"ה תעשה כאל
 שמי' עמי' לפני סלך ואלקטו דיר פארשענעלין גלייך
 נויא דוא שמייעם פאר אפולך וויא אומר לך השמייע

דעם שפריקעל בייא דיא בלי עם זאל זיין אויף
 אלע מאהל צו שעפין מיט דיא בלי פון ברוגען
 וקושרין לפני הבהמה אויב אבהקה איז אין שטאל אונ
 די שטאל האט קיין מיר קענע ער אום שבת פאר
 בינדן אשפריק אויף די פרייט פון מיר די בהמה
 זאל גיט קענען ארויס גיין פון שטאל או בריכה
 בשביל שלא יצא אדער ער בינדט אן אום שבת דעם
 שפריק אויף די פיס פון די בהמה זיא זאל גיט
 קענען ארויס גיין פון שטאל אף על פי שיש לה שני
 אפרות אפילו עם איז צוגעפונדן אויף צוויי וייטן
 קען דאך זיין ער נועט גאר אפ בינדען אויף וייטן
 אונ די אנדערע וייט נועט פלייבן פארבונדן איז
 דאך דא אשפריקענדיג קנפ, פון דעקסטווענין
 קענע קען והכל שיהי קשור בפרה קושרו באבוס אונ אויב
 אויף די קוה איז דא אצוגעפונדערע שפריק פון
 פאר שבת, קענע ער דעם אנדערין עק שפריק צו
 בינדן אום שבת צו די קארעמע תי' קשור באבוס
 קושרו בפרה אונ אויב איין עק שפריק איז צו געד
 בונדן צו דיא קארעמע פון פאר שבת, קענע ער
 דעם אנדערין עק שפריק צו בינדן צו די קוה אום
 שבת אבל לא יביא חבל מותר ביהו וקושר בפרה ובאבוס
 אונ אדך ער זאל נעמען אשפריק פון שחמל אונ איין
 בינדן אום שבת זיין עק אויף די קוה אונ איין
 עק אויף דיא קארעמע מאר קען גיט וואם היה תבל
 גרדי שמוחר לשלמלו תרי' יח מביא וקושר בפרה ובאבוס אונ
 אויב דער שפריק איז פון אנוועקער נואם קען קענע
 איהם האלמין אום שבת קענע ער צו בינדען איין
 עק שפריק אויף דיא קוה אונ דעם אנדערין עק
 שפריק אויף די קארעמע מפני שכל איי' הקשרים מעשה
 הדיוש הו' וינין של קייסא נוייל דיא אלע קניפ זענען
 פראקטע קניפ גיט נויא פון אמייקסער אונ זענען
 גיט אויף שפענדריג אלא מעם קושר ופעם מתי'ר גאר
 אפאהל פאר קניפט, ער אונ אפאהל קניפט, ער
 אויף וליקבי' מתי'ר קשור אויף לבתחלה דריקער קענע
 קען די אלע געלוייא קניפ פאר קניפען אום שבת
 תחלה של תסרים ושל גורגרות די גיפלאקטענע קערב
 נואם איין זייא ליגט מייקלען אדער געמריקונטע
 פייגין מתי'ר ומסיעו וחותר ונוטל ואוכל ער זייא
 אויפקניפן אדער אויפקייטן אדער אויפשיידן
 מיט אקעסער אום שבת אונ ער זעקט ארויס די
 פירות אונ עקט זייא אום שבת :

דכין מטיח. וחס חסדך נלמדה אל תשים לך רק נלוותה ברכה כמו נכרכת ששים או אם יש לך חולס אל תשים לך רק נכרכת חוליס מפני שזאתים עליך נמנע זה פלוגי סבור שמינו לך אלל לולא, לך תכין בכל הכרכות של שם"ע צירוף ס' לסוף לפני בירכה על כל הכרכות ואל תשים כונת לך רק נכרכת כי עיקר הכונה נכרכות ושכח שכן אמרו ימין בבלם. וס' ל' ימין בכרכה אבות או בכרכה הודלס שם תכין רק נכרכת אז ימיה נמנעל שזונים שזומרים אין לרואי לקבל סמלחו שכבוד שמקום מינו חושש נכקס ככונה וכדוך תהגולס ולין נמסוח לזנו שכרלון נפשו תכין ולל נככס. לך נזוב לספסל ולגיון כשתמס וכוכיר נכק"ס ולל תדכ" עס אלס קודס שחטטוד נככסל אלל לזנו דכלים סמכנימים סס סלל תחלה נכרתיס וכשתחפסל חוס"ק על כל ברכס וכככס מעניינל נככס די ביוסר סס מעניינל חס סלל:

מיט בננה ריא ערשטע ברכה פון שמונה עשרה אָרער פון מודים אָנאָהן לך ביו המוב שקה וקה נאָה להודות שאם תכנו רק בבקשות ווארום אז נאר די ברכות וואס זענען בקשות וועקטו זאגין מיט בננה און די ברכות וואס זענען אלוים צו הקב"ה וועקטו גיט זאגין מיט בננה או יהיה לפעול שופים וועקטו האבין שוואים אין היקעל שאומרים זין ראי לקבל תפלתו זיי וועלן זאגין דעם מענטשליכן תפלה בארף מען גיט אן זעמען שלקבדו תמקום אינו חושש לתחלל בנות וברך תהנינים וואנעם איז אכבוד פאר הקב"ה הארץ איהם גיט צו דאוונען מיט בננה אונ מיט ניקעם זאין גישוח רזנוו דארף מען גיט טאהן זיין ויקען שגרוו נפש וכוונן ער וואס עפעס פאר יוד זאגט ער מיט בננה ולא בשבח אָרער וואו עס איז אלוים צו הקב"ה זאגט ער גיט מיט בננה לך טוב לתחלל ולכנון בשמחה ובכבוד להקב"ה דריבער איז גוט מען זאל דאוונען דאס נאנצע דאוונען מיט בננה און מיט שקחה און מיט כבוד צו הקב"ה לא תדבר עם אדם קודם שתמסוד בתפלה פאר דעם דאוונען זאלקטו גיט ריידן מיט מענטשין אלא אמר דברים הפנימים את הלב תחלה ברחמים נאר פאר דעם דאוונען זאלקטו זאגין אועלצע זאכין וואס מאכין אונקערטעניג דעם מענטשליכן הארץ מיט רחמנות וישתחפף של כל ברכה וברכה מענינה לצדק און ווען רוא וועקט בעשין אפלה וואס זיא ניהער און איז פון דעם זעלביגען עגין וואס רוא בארפסט זאלקטו זעוויס בעטין מיט מחננים כי יחיה חס פסלים את חבב ווארום ריא תפלות וואס זענען פון דעם עגין וואס ער בארף מאכין זיידעריג און אונקערטעניג דאס הארץ פון מענטשין:

אין יקד און דער קלף זאגט צוא ריר מאה מיה הערין דיין שטיקמע ואל תרוך דברך און ביינע רייד זאלין גיט לויפין דו זאלקט גיט ריידן געשווינגט ואל תמחר לחיציא דברך סוף און דוא זאלקט ריה גיט איילין ארום צו ריידן ביינע רייד פון דיין מויל וואס תצמד לפתוח און אויב דוא בארפסט בעטין אויף פרנסה אל תשים לך רק לאיתק ברכה כמו לברכה תשים זאלקטו גיט זאגין איה וועל נאר זעהן צוא זאגין מיט בננה די ברכה ברך עלינו או אם יש לך חולס אל תשים לך רק לברכה חלים און אויב דו האקט אקראכין און דו וויקסט בעטין פון זיינעמונען זאלקטו גיט זאגין איה וועל נאר זעהן צוא זאגין מיט בננה די ברכה רפאנו סגני שאומרים עליך לפעול ווארום אין היקעל וועט מען אויף דר זאגין יה פלוגי סבור שאינו צריך אלא לזאת דער מענטש מיינט אז ער בארף גיט מעהר נאר ריא צווייא זאכין. פרנסה און רפואה לך תכין בכל חכרות של שמונה עשרה ביראת ה' דריבער זאלקטו זאגין אלע ברכות פון שמונה עשרה עשרה מיט בננה און מיט מורא פאר הקב"ה לחיות לפניו בידאח על כל חכרות אלע ברכות זאלקטו זאגין מיט מורא פאר הקב"ה ואל תשים בנה לך רק לבקשות און עס זאל גיט זיין בייא דר דער עיקר בננה צו די ברכות וואס רוא בארפסט עפעס בעטין פון הקב"ה כי עקר הנהגה לברכות ולשבח ווארום דער עיקר בננה בארף זיין בייא די ברכות וואס זייא זענען אלוים צוא הקב"ה שבו אמה כנוו בבלם ווארום אזוי האבין די חכמים ניאנאט יעדער מענטש זאל זאגין אלע ברכות מיט בננה וואס אי אפשך און אויב עס איז איהם גיט מעגליך צוא דאוונען נאך שמונה עשרה מיט בננה ימין בברכה אבות או בברכה חודאח נאר ער ווייניקסטונס זאגין

הנהגת שבת

האקט פערענעניגען און איה גיב דיר שחר. ווי עס שטייט אין פסוק וקראת לשבת עיני דו וועקט רגפין דעם שבת ער איז דיין פערענעניגען או תחננו על ה' און דער פערענעניגען נועם זיין פון הקב"ה

וליה עקב השמיטו וגו'. דער מדרש זאגט רבי הייא בר אבא האם ניאנאט הקב"ה האם ניאנאט צו די יודין דו הייליקסט דעם שבת מיט עסין און מיט פריגעקען און מיט שייגע קליידער און רוא

נוענין . נים נוענין דעם וואס דיין גוף נועט גוט
 געסין און פרייקען . נאר נוייל הקב"ה האט אזויא
 גיבאטוין ווייל דא ששאלות לכה נועט הקב"ה דיר געבין
 אלץ וואס דיין הארץ נועט פערלאנגען . האבין די
 יודין גיזאגט צום הקב"ה נועט וועסטו אויגן געבין
 דעם ש"כר פון דיא מצות וואס מיר טוהען . האט
 הקב"ה גיזאגט צו די יודין . די פירות פון די מצות
 וואס איהר טוהט נועט איהר געסין איצט אויף די
 נועלמ . און דעם ש"כר וועל איך איהר געבין אין
 סוף . שפעטער . צו עולם הבא . ווי געם שטייט אין
 פסוק ויהי עקב תשמישו או איר נועט הערין די מצות
 פון הקב"ה נועט הקב"ה געבין איינער ש"כר אין סוף
 צו עולם הבא . און נוייל די מצוה פון ענגב שבת
 איז זייער גרויס און דער ש"כר איז אויף די נועלמ
 און אויף עולם הבא . דריבער נועלין מיר דא
 שרייבין אפטייל פון מצות ענגב שבת . די גמרא
 נאגט רב חסדא האט גיזאגט אפגעקמש זאל אג"ר
 הייבין אנגרייטן אויף שבת פריימאג באלד אין
 דער פריה וווינטער נוען די טעג ועגען קליין מעג
 גר אנגרייבין דאנערשטאג אנגרייטן אויף שבת . אלץ
 אויב געם נועט נישט קאליע ווערן ביו שבת . אלץ
 וואס גר קופט זאל גר זאגן איך קויר דאס ל'כבוד
 שבת . און געם איז אמצוה דער בעל הבית אליין
 זאל זיך מטייח זיין קויפין און אנגרייטן ל'כבוד
 שבת . אפילו גר האט קשרהים און דינסטען פון
 דעסטווענין זאל גר האט טאהן וואס גר נועט
 קעגען ל'כבוד שבת . ווי די גמרא שרייבט פנאים
 און אמוראים וואס האבן זיך מטייח גינווען אג"ר
 צוגרייטן אויף שבת . נאכדעם וויא גר האט שוין
 אלץ אנגעקרייט אויף שבת זאל גר אפשניידן די
 געניל . נאכדעם זאל גר גיין אין פרנץ און מיט
 נוארעקע וואסער וואשן דעם פנים און די הענט
 מיט די פים און אויסקעקען דעם קאפ . נאכדעם
 זאל גר זיך טובל זיין אין סקנה . דאס זאל גר
 טאן פרייטאג נאך האל'בין טאג . און אז גר נועט
 קוקען פון מקנה זאל גר שוין אנקליידן די שבת
 קליידער און זאל מעכיר סדרה ניי וואין דעם עגן
 מעכיר סדרה זיין ועגען די פיל דעות . און דער
 עיקר הבה איז קען זאל לייגען פון אפתיקה ביו
 אפתיקה . אנדער פון אפתיקה ביו אפתיקה .
 אנדער פון אפתיקה ביו אפתיקה אנדער פון אפתיקה
 ביו אפתיקה צווייא קאהל תורה איינס נאך דאס
 אנדערע און נאכדעם אדרישען קאהל זאל קען
 זאגן פרננס און אויב גר האט נישט מעכיר סדרה
 גינווען ערב שבת זאל גר מעכיר סדרה זיין שבת
 פייא נאכט פאר דעם געסין אנדער שבת פריה פאר
 דעם געסין אנדער נאך דעם געסין . פאר מקנה .

נוארום נאך מנחה האט קען דאך שוין צום מנחה
 געלייגענט איין אנדער סדרה , איז שוין גישטא די
 מצוה פון צום לייגען דעם קעס דער וויא קען
 לייגענט שוהל . דיא גמרא נאגט פון מענטש
 וואס לייגענט די סדרה אלע וואך וויא עס שטייט
 פריער נועט גר לאנג לעבין . עס איז אהויב אויף
 יעדער טאגער זאל אכטונג געבין אויף זיין נויב
 און אויף אלע שטוב קענטשין קען זאל זייערען
 ליכט צו דער צייט . דיא מצוה פון ליכט זייערען
 אויף שבת איז זייער גרויס . די גמרא נאגט נוער
 געם היט צו זייערען ליכט ערב שבת צו דער צייט
 נועט . ער זוכה זיין צום האבין זיין פלמטידי
 חקמים . אנדער אידיקום וואס נועלין זיין פלמטידי
 חקמים . נאכדעם אז אלץ איז שוין אנגעקרייט
 אין שטוב . געלייגט צוויי חלות . געצויגערען ליכט ,
 אלץ געשטעלט אויף דעם טיש גרייט צום געסין
 זאל גר גיין אין שוהל . צום מנחה באנווען . און
 אויב גר זעהט אז נוענין דעם צו גרייטן צו שבת
 נועט גר פארשפעטיגען מנחה באנווען . זאל גר
 פרייער באנווען מנחה . אויב נישט מיט אסגין זאל
 גר באנווען פאר זיך אן אסגין . און אז גר קומט
 אין שוהל איצט איז גר שוין ריהיג פון זיין געד
 שעפט פון זיין ארבעט קען גר שוין באנווען מיט
 כנה און מיט שמחה . און אז גר גייט צוריק
 פון שוהל געלייטן איהם צווייא סלאכים ביו אין
 שטוב . און אז די סלאכים קומען מיט איהם אין
 שטוב און זעהן ליכט געצויגערען דער טיש איז
 געקרייט און אלע מענטשין אין שטוב ועגען
 פרייליך . נאנט איין סלאך הלואי איבער אקטאג
 שבת זאל אויף אזויא זיין . און דער אנדערער
 סלאך ענטפערט אמן . און אויב חס ושלום דיא
 סלאכים האבן גיטראפן עס איז נישט אלץ גרייט
 אין שטוב . אנדער עס איז קריג אין שטוב . זאגט
 דער סלאך הלואי איבער אקטאג שבת זאל אויף
 אזוי זיין און דער אנדערער סלאך ענטפערט אמן .
 נאכדעם זאל גר גענטשין דיא קידער . נוייל
 דאמאלס איז אמת רצון אפגעווייליגען צייט פון
 הקב"ה נועט דיא פרקה מקוקע נוערין אויף זייא .
 און דער בעל הבית זאל זיין מיט שמחה אין
 שטוב . און קען זאל זיך שטארק היטען עס זאל
 גיין קריג זיין אין שטוב . נאכדעם זאל גר זאגן
 קידוש אויף נויין וניש אויף פראנפין און ניש אויף
 אנדערע משקחה און אויב גר האט קיין נויין זאל
 גר זיך וואשן און זאגן קידוש אויף דיא חלות .
 אנדערע מענטשין צו שניידן נאר איין חלה צו
 יעדער סעודה און אנדערע צו שניידן צווייא
 חלות צום יעדער סעודה . און גר זאל געסין דיא
 מערה

אֲדַמְתָּהּ דְּלַגְנָה וְתִירֵשְׁתָּהּ וַיִּצְהַרְתָּהּ שָׂגַר־אֶלְפִידָהּ וְעִשְׂתֵּרֶת צִאֲנָהּ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לְאַבְתָּרָה קָתַת לָךְ : י בְּרוּךְ תְּהִיֶה מִכָּל־ הָעַמִּים לֹא־יִהְיֶה בְּךָ עֶקֶר וְעַקְרָה

דארעא עבורה וחסרה
ומשחה בקרי תורה
ועדרי ענה על ארעא
די קיים לאבהתה
קמתן קה: י בריה תמי
מכל עממיא לא יהי בך
עקר ועקרא ובקערה:
ת"א ועשרת. מוליך לך: לא יסיה
בטורות מד:

בעל הטורים

לך סלהים מעל השמים סככות שכיך ימח לעקב שמחילין
כ"ו" וסמ"י: י"ג כ"ג, סמ"י לך כל אופן סככות. (יד) כחך
מס' מעל העמים. ס' סמחילין כ"ג וסמ"ס כ"ג, ק' למד בזכות
סוכס שיש כ"ג אומ"ל: לא יסיה בך עקר ועקרא. כ"ו" דכדני

רש"י

ב הכתחה: (יג) שגר אלפיד. ולדי כקך שהקנה
משגרת ג ממעה: ועשתרות צאנך. מנחם פי' (תהלים
כב) אבירך בן חשן מכהר האלון, כמו (בראשית יד) עשתרות
קרנים ה' לעון חווק, ותרנס אונקלוס ועדרי ענה (חולץ
מד). ורבותינו אמרו למה נקרא שם ו עשתרות שמעוה
את כעליהן: (יד) עקר. שאינו מוליד:

דכבותינו לא נחלקו על פי' של מנחם דסס ג"כ סכרי דעשהבות
מכל פכש' עשהבות אלך ככוננו ורבותינו אמרו למה נקרא
הללו כסס פלטיס מוקיס ש"ג דכבותינו ג"כ סכרי דעשהבות ל'
פי' עשהבות על סאלן וכבותינו פירשו על סככלים, וכ"ס סכ"ס

ברכת ה' לעוה"ו

הכבוטס, ולכן אמר ושמר וגו' למ סכרית וגו' שהוא ירושם
הסלן, ימח סככות יתן לך וגו' מחמת וסכך וגו', וזכו על
סכרות אשר נשבע לאבתיך וגו', ל"ל סככות סכיו נוספות
לכד מפנת סכרותס אשר אלך מן מחמת סככותס:

עוד ברכת

סלח גם פשו וסכך כממשני סלךן וככל סככותס, סכל כוס
סכיס כככךן גדולה סלח יסיה בך עקר ועקרא, וכסכמך ל'
י"ה עקר ועקרא, ועוד וסכ"י פי' ממך כל מולי וגו' סכל
כל וסכך:

פירוש לתורת אלהים

עקר ביין קארין אונ ביין טיין אונ ביין איילקריש
שגר אלפיד רי פר נוארפונג פון דייעע רייקער אונ
דייעע קאמאדעס שאף אל הארמס אויף דער ערד
נואם ער האט נישווארן צו דייעע עלשערין לית
לך צו עעבין דיר: (יר) בריה תמיח סכל קמיס גלוי' וקמ
נועסמו ויין פון אלע פעלקער לא יתיי בך עס ויין
גיס ויין אין דיר עקר איין עקר בעקה אונ איין
עקר איין עקר איין עקר איין עקר איין עקר איין עקר
און יתקם האם ויין ויין ויין ויין ויין ויין ויין ויין ויין ויין
און יתקם האם ויין ויין ויין ויין ויין ויין ויין ויין ויין ויין
און יתקם האם ויין ויין ויין ויין ויין ויין ויין ויין ויין ויין
און יתקם האם ויין ויין ויין ויין ויין ויין ויין ויין ויין ויין

רשבים

השמור המצות לא ישמור לך אלא לרור אחרו: (יד) עקר
בולו קמ"ן, כמו מן חבם יאמר אשה חכמה, מן שפ
שלה איננה בן: עקר עקרה, וכן נוצאתי בכל ספרי
ספור:

שפתי חכמים

ב ר"ל מס דחייב ושמר וגו' משמע שמיך סככותס כו' מסיכס
סיסו סלח קייס סככותס, לכן פי' ישמור סככותס ופי'
שצור כעקוס ושמר לסכותס סלח סו"ו י"ו סמ"יכר סלח וי"ו
סיסוך סמססך: סעבר לפעוד: ג פי' נקראו סילודס סגך מל'
שגלח וסכקלס אלסס מל' אלסונו ססוסיכס: ד ר"ל כשן סס
מקוס סו' וסי' סס אבירי אלן סלוגר ססוי כליסיס וסחוקס לכן
קלח סלח' ל' סמסכרות ססו' ה סל"ס וסח: ה סל"ס דלג' כחיכ
סלח קלסס כמו סמליני כ"ל' דל' עשהבות חווק סו' סמסלין
סכי כ"כ"מ דכחיכ עשהבות סל"ס ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס'
ל' חווק סו' דלח"כ סו' דכחיכ רכוכינו סמכי ססודי דלס כס' כי
שסס עשהבות סמססכיות סל' כעלין ועחוקין אומס כעסכרות
חווק סו' כמו מנחם סלח כוס פלגי' ספירוסו' מל מנחם דמנחם ס'
סלח סו' כו' מנחם סלח כוס פלגי' ספירוסו' מל מנחם דמנחם ס'

דנך וגו', וכחי עלמי מדכך סגך אלפוך וגו', וסדוטס על
סלדוטס וגו', כי סלדוטס סחיס סככותס סמולח סככותס סככות
וסככות סככות וסמ"ס סמ"ן. או וסכך סכ"ס לא נשבע אל
סככותס כ"ס ירושם וסמ"ס, סכל כל ספט סככותס לא נכללו

(יד) כדוך סחיס מעל סמסס וגו', ל"ל כל סמסס יכרכו סח
מלסס סיסוי סכללחס כמון. או וסכך סססיס סככות
יומר מעל סמסס, וכסס סחיס יכרכ סללחמך יוסל ססללחמ:
כל וסכך:

ליקוטים על התורה

יידו ברוך מתייה מכל העמים לא יתייה בך עקר וגו'. רי נועסמ
זיין גיבענשש פון אלע פעלקר עס ויעם ביי דיר גיס
זיין איין עקר אונ גיס איין עקרה, נואם גייערין די צניי זאכין
אינגס צו דאס אנדרע, גאר דר סכרש זאנגס פון נואם איז דקקח
גייען א עקרה, ווייל רי מופער פון דקקח אונ אייר ברודער
לכן האבין זיא גיבענשש און האבין גיזאנגס צו אייר, אויגער
שוועסער רי זאנגס זיין צו סוויגנדר אונ עקרו סוויגנדר'
או דקקח וואלס באלר געהאם קינדער וואלס לכו פיס זיין
מופער זאגין דאס איז עקסוקס פון אויגער דקקח, דריבער
האם האבין געקאכט דקקח זאל זיין אעקרה צו גיזאנגי
אירעמויענען גאקכעס האם זיא אגעערויענען האבין קינדער,
פון יתקם איז גוט, דריבער זאנגס דער פסוק רי נועסמ זיין
ביי דיר גיס א עקר אונ גיס א עקרה:

משלי חכמים

האם גייענן ריא יודין וענען פרויערני האם ער זיין גייענעם
פאר נואם זיין וענען פרויערני סאמער וענען ריא תורה אונ
סככותס נואם אויך האב אייך גייענען האבין ריא יודין גיזאנגס
גיין מיד וענען צו פיריען מיס רי תורה אונ סככותס יודין וענען
גאר פארוארדנס וענען דעם גלח וואם סיד האבין ווען וענען

לערנען ביי דעם ביי העלקער נועסמו נוערין פריי פון איהם,
אבער אוי לאנג וויא רי הערפס גיס גוט פון מיד נואם איך
לערנען מיס ריז אונ רי קעקעס גיס אליין תורין דאס לערנען
סאוס גאר לערנען ביי דעם ביי העלקער אונ קעקעס גיס פריי
נעיען פון איהם, דאס ועלביע איז גייען ביי רי יודין האבין

וּבְבִהְמֵתָךְ : מו וְהִסִּיר יְהוָה מִפֶּה
 כָּרְחֵלִי וְכָרְ-מִדּוֹי מִצָּרִים הָרָעִים
 אֲשֶׁר יִדְעֶתָ לֹא יִשְׁמַם בְּךָ וַיִּנְתְּנִם
 בְּכָרְ-שִׁנְאֵיךָ : מו וְאִכְלַתְּ אֶת-כָּרְ-
 הָעֲפִים אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ
 לֹא-תַחֹם עֵינֶיךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תִעְבֹּד
 אֶת-אֱלֹהֵיהֶם כִּי-מוֹקֵשׁ הוּא קָדָה : ס
 " כִּי תֹאמַר בְּלִבְּךָ רַבִּים הַגּוֹיִם

מו וַיַּעֲדֵי יי מִן הַ קַּל
 מִרְעִין וְכִי מִכְתָּשֵׁי
 מִצָּרָאֵי בִישׂאֵי דִי יִדְעָתָ
 קֵא יִשׁוּנוֹן קָדָה וַיִּתְּנִינוּ
 בְּכָרְ סִנְאָה : מו וַתִּגְמַר
 ית קל עֲמִמָּא דִי יי
 אֱלֹהֶךָ וְיִהִיב לְךָ לֹא תַחֹם
 עֵינֶךָ עֲלֵיהוֹן וְלֹא תִפְלַח
 ית מַעֲוֹתְהוֹן אֲרִי
 לְתַקְלָא יְהוּוֹלְךָ : יי דִּלְמָא
 תִּימַר בְּלִבְּךָ סִנְאִין
 ה"א וְהִסִּיר ס' מִיַּעַל קו : וְאִכְלַת
 ס' מִן קַמָּה קו : וְלֹא תִעְבֹּד
 ס' קַמָּה קו :

בעל השורים הסוסים : (טו) כל חלי . טולט ל"ח , סימיר ענך ל"ח קללוס :

שפתו חכמים

לקמן : א רסס נומך דודלי לא חוכל לפרטו כלשון רסס או
 אלס מוסס דלשון רסס או אלס חין נוסלס על סתלס סטנין
 ולל ל' א' דהוא לשון אס מוסס סלון סייך נומך א"ס כך אל
 סלמך כך טוט סוכלס נומך כך אלס כן חין סייך נומך אל
 סלמך כך טוט דמטעס מייס א"ס כללכך ונו' לא סורס
 מוסס וסין זס גנון . כן כחכ רש"י בסניס' גיסיין (קף ל') :

הרהקה מעמים

(יו) כי האמר בלבבך . על כרחך לשון דילמא היא שמה
 חלמר כלבבך מפני סהס רביס לא חוכל להוריסי אל סלחמר
 כן לא תירא חסס . ולל יחכן לפרטו כלחמד מסלר
 לשונות של יי סיפול עליו טוב לא תירא חסס :

(סז) ואלכלת את כל העמים וגו' . כחכ סכרבינל חין זס מליס
 סכל ימוד וסכר טוב סייסי יסכרל כלריס כלסמוס יסר
 כ' י' כסכרי לון יסכרל ויחמדי חס כל סעמיס לא כחינ ולל
 נכס כ"ל לפי סס' חלסיך נוסן חוסס לך כידך , ולפי סססמלחסיס
 כנחחוס סעמיס יכחמו על סמנומליס ויחמלו עליסס ויחשבו
 זס נמסלס גס לסלמוס ומדס נכדחס לכן סוכירס סלל יעשו כן .

לימוד שלא יסבור

(יז) כי חממר כלבבך וגו' . עיין רש"י ז"ל . וכולל לומר כי ס'
 סכסוד כך הוא , אס סלמך כלבבך כריס סנו ס סלסל

פירוש להורה אלהים

עֲקָרָה וּבִבְהֵמֶתָּה אֹנִי אֵין בִּייעָקְ קִבְמוֹת נֹועֵט אויף
 גִּישׁ וַיִּין בִּיין עֲקָר אֹנִי בִיין עֲקָרָה : (סז) וְהִסִּיר יי וְגו'
 אֹנִי גָאֵט נֹועֵט אָפּ טָאָהֵן פֿון דִּיר אֱלֵעַ קְרִיאַנְקִיט
 וְכָל אֹנִי גָאֵט שְׁלֵעֲכֶמֶט נֹוייטָאָן וְנֹאָם נֶעֱנֶעֶן גִּיוּוֹעַן
 אֵין דִּי מִצָּרִים אֲשֶׁר יִדְעָתָ נֹואָם דִּרֹא נֹוייטָט וַיִּיאֵי לֹא
 יִשְׁיָקִים נֹועֵט , עַר וַיִּי גִישׁ טָאָהֵן אֵין דִּיר וַיִּתְּנִם בְּכָל
 שְׁנֵאָה אֵין עַר נֹועֵט וַיִּיאֵי נֶעֱבִין אֵין בִּייעָקְ אֱלֵעַ
 מִיַּנְטָ : (סז) וְאִכְלַתְּ אֹנִי דִרֹא נֹועֵטִם פֿאַר בְּרִאָבִין
 אֱלֵעַ קִנְעֻנִים אֲשֶׁר וְנֹאָם גָאֵט בִּיין גָאֵט נֹועֵט דִּיר
 נֶעֱבִין לֹא תַחֹם עֵינֶיךָ עֲלֵיהֶם עִם וְאֵל זִיקָה גִישׁ דְּעִרִי
 כִּארְמִיעַן בִּיין אוֹיבִי אֵיבְרֵךְ וַיִּי וְלֹא תִעְבֹּד אֶת אֱלֹהֵיהֶם
 אֹנִי דִרֹא וְאִקְסָט גִישׁ דִּינִין וַיִּיעֲרֵךְ עֲבֹדַת כְּפָרְבִים
 כִּי מִקֵּשׁ הוּא לָךְ וְנֹאָרֹום עַר נֹועֵט צוֹ דִּיר וַיִּין
 אֲשֶׁמְרוּ וְיִרְבִּינוּ : (יז) כִּי תֹאמַר בְּלִבְּךָ אֹנִי טָאָמְרֵךְ
 נֹועֵטִמוּ וְנֹועֵטִין כִּרְאָמְקִיין אֵין בִּיין חֵאָרְצִין רַבִּים דִּי

ממני איכס אוכל לסוכיס , וקסס סלל אס חסס כעלמך סלמך
 כן , ומדוס חסס סוכך לעלמסס עליסס , נק סמסוך על כח ס' ,

ליקוטים על התורה

(סז) וְהִסִּיר יי מִפֶּה קָדָה לֹא חִילֵי וְגו' . וַיִּוֵּל עַם נֶעֱנֶעַן צֹא צֹוִי
 עֲרִיבֵי קְרִיאַנְקִיט , אַנְעִלְכֶע קְרִיאַנְקִיט וְנֹאָם קִסְמִס
 פֿון דִּי נֹאָסֹור פֿון שְׁלֵעֲכֶמֶט נֹועֵטִערִינג אָדְעַר פֿון פֿאַרְקִיילִונג
 וַיִּיאֵי דִיא נְקָרָא נֹאָמִס אֱלֵעַ זֹאבִין קִסְמִין פֿון הַקְּבִי' , נֹאָר
 קְרִיאַנְקִיט פֿון קֵעֵלִס אֹנִי הִיטִץ קִסְמִס גִישׁ פֿון הַקְּבִי' אָר
 דְּעַר קִסְמִשׁ אֱלִין בְּרִאָהֵן זִיקָה הִיטִיעַן עַר וְאֵל זִיקָה גִישׁ פֿאַרְ
 קִיִּהֵלְעֵן אֹנִי גִישׁ דְּעִרְהֵינְעֵן אָפִּילֵי פִיל מִעֲנִמְשִׁין פֿון דִּי פִּעֲלִקְעַר
 נֹועֵלִין קְרִיאַנְקִיט וַיִּיאֵי אֱנְעִלְכֶע קְרִיאַנְקִיט אָבְעַר פֿון דִּיר נֹועֵט
 הַקְּבִי' אָפִּסִיִּהֵן אֱנְעִלְכֶע קְרִיאַנְקִיט , אֹנִי עַם נֶעֱנֶעֶן דָּא קְרִיאַנְקִי
 קִיטִס וְנֹאָם הַקְּבִי' שִׁיקִט וַיִּי אויף אָפִּעֲנִשִׁין פֿאַר אֲשֶׁרִיאַרְתָּ
 אויף וַיִּיעֲרֵךְ וַיִּנְדֵר וְנֹאָם נֶעֱנֶעֶן גִישׁ מִיט דְּרִנֹּאֲסֹור , אֹזוֹי וַיִּוֵּי דִי
 פֿכּוֹת וְנֹאָם הַקְּבִי' הָאָם גְּעִשְׁקִים אויף דִיא מִצָּרִים , אָבְעַר
 אויף דִיר נֹועֵט הַקְּבִי' גִישׁ שִׁיקִטֵן דִּי מִכּוֹת אֹנִי נֹועֵט הַקְּבִי' ח
 נֹועֵט וְנֹועֵלְעֵן דִּיר דְּעִרְמִאָנֵן צוֹ מִיטֵר דוֹ וְאִקְסָט פֿרִים וַיִּין אֹנִי
 מִרְכָּא הָאָבִין פֿאַר אִים וַיִּתְּנִם בְּכָל שְׁנֵאָהֵךְ נֹועֵט הַקְּבִי' גְּעִבִין
 דִיא מִכּוֹת אויף בִּייעָקְ שׁוֹנְאִים , נֹועֵטִמוּ מִרְכָּא הָאָבִין אָפִּסִיעַר
 נֹועֵלְעֵן דִּי מִכּוֹת אויף דִיר אויף קִסְמִיעַן דִּירְיִיעַר נֹועֵטִמוּ טָאָהֵן
 שִׁלְכִיָּה אֹנִי נֹועֵטִם פֿרִים נֹועֵלְעֵן :
 (יז) כִּי תֹאמַר בְּלִבְּךָ וְגו' לֹא תִירָא מִהֶם וְגו' דְּעַר עֲקָר אֵין

משלי חכמים

אויף דעם בארג סיני לערנען מיט אייך די תורה, ווען אייך
 וואלסט באמאקלס גייהעם די תורה פון מיי אליין וי דער ספסב

סיר קענען דעם גלות אראפ ווארפן פון אונו, נאָמִס דְּעַר
 מִרְכָּט כְּרִיָּה הָאָם גִּינָאָם צוֹ דִי יִרְדִין נֹועֵן אויף בִּין גְּעִקִּסְעֵן

הַאֵלֶּה מִמֶּנִּי אֵיכָה אוֹכַל לְהוֹרִישָׁם: עֲמִמָּי הָאֵלִי וּמֵי אֵיכָרֵי
אָבִי לְתִרְכֹּתָהוּן: אונקלוס

לימוד שלא יסמוך האדם על כחו וגבורתו

ר"ל שדמ' בלכך שטין בכחך לכבוש טוים כסס, רק אהס
כוסם על ס', אט כטת: כס', לא תירא עסט, זכור תולד וגו'
כן ועסט ס' אטכך לכל כטמיי, אך כחטלי אטר אטס ירל

ליקוטם על התורה

ביא יעדער קענטש' ער זאל האבן אַטונג אונ בשרון
אין הקב"ה אז אן הקב"ה ווערם קיין וואך גיטאקן, אג אזוי ווי
גרוים ניין אַטונג אונ בשרון איז אין הקב"ה אזוי קוקט צו אים
די הילף פון הקב"ה ווי דור הסלף האט גיטאגם ותי תקפה ה'
אזוי ווי מיד תאמין צו דיר. נאך האט דור הסלף גיטאגם ה' לי לא אירא, אז הקב"ה איז מיט מיר תאב איה קיין סניא, פה
יעשה לי אדם, וואס קען מיר אַמקטש שאקן. דריבער בארף יעדער קענטש שפעגריג סראכטען אין דיא גרויסקיים פון
הקב"ה וועט ער קענען זיין פרויבערען איה הקב"ה. דאס זאגט דער פסוק איב רד וויילטס זיין פארויבערס רד וואלסט גיט
סניא האבין פאר די פעלקער זכור תולד ואלסט שפעגריג געוויקען וואס הקב"ה תאט גיטאקן פון בייגעטווענין אין
פצרים וקסטו פון דעם וויסען אזוי וועט הקב"ה סאקן צו אַלע פעלקער דריבער דאָרפסטו פאר קייניגס גיט סניא האבין:

פירוש לתורת אלהים

קנעגים ווענען קער פון מיר אֵיכָה איב לְהוֹרִישָׁם
וויא אזויא וועל אֵיךָ קענען פאר טרייבין זייא:

משלי חכמים

זאגס לי עמי שופט לי תלואי וואלט מיין פאלק מיד גיטאָרַכְס
כפעס אויביתם אנכי וואלט גיטוען ביי מיר אַקלייניגיים אֵיךָ
זאל סאכין אונטער פעניג אַיערע פינגר ווייל די תורה אג
סָפָה וואלשין גיטוען אַיינגיטוואַרצילס אין אַיך וואלט איר גיט
געווינדירגס אונ גיט גיטוען אין גלות, אָבער אז איר האט דיא
תורה פון מיר אַלזיין גיט גיטוואלט הערין, איז די תורה גיט

איינגיטוואַרצילס גיטווארין אין אַיערע הערצער, דריבער נעגם
אירר נעקטען צו ווינדיגען אג אין גלות צו זיין, אֵיךָ רעם
זאגט משה צו די יודין וְהָיָה עִבְדְּךָ מִשְׁמַעוֹן וְגו' ווי דר פּוֹדֵשׁ
זאגט אז אֵיךָ רועט פּוֹדֵשׁ מִתְּנוּחַ מִשְׁבֹּחַ דַּמְקַלֵּם וועל אֵיךָ סרעפין
די קאלק אַדום געבך מיט פיין פרויס אג איר רועט פון גלות
זאָגס אֵיךָ געליגים וועדען:

נביאים ישעיה סט

לחמשה סנ"ח דיא צבאות גש צב צבא צבאו צבאות רח יהוה גשמה דנצח ארני גשמה דודר יהוה חיה
יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דודר אל שם ב"ן שבעשתי:

א ותאמר ציון עזבני יהוה נאדני שכחני: ב התשכחה
אשה עולה מרתם בן--במנה גס--אכה תשכחנה
ואנכי לא אשכחה: ג הן על--בפים תסתיה חומתיה
נגדי תמיד: ד מהרו בגיה מתרסיה ומתריביה
מפה יצאו: ה שאי קביב עיניה וראי פלם גקבצו
לי ית העברית עגל דרבה אמר לה גביא אף אלין אהגישיון מתירא
אתגשא דיקמא סתגשי לי ית דאמרית קסיני געביד וקביל סתיב ונאמר לה מימרי לא גירחינה:
ג הא ברעל גידן אף צורא קדמי שורך קבלי תדינא: ד יוחזן גגנכי תרבתיה ספגרה ויטרבה
מניה גירצו: ה תקושי ירושלם קחור סחור עינה נתנא קל

בני

מצודת דוד

(6) ותלמט יוין. סנה יוד תשכח לאמר ס' פוב טווי ושכס
ס: (3) תשכח. תלמט סנה לא כך כווא כי האט תשכח
אטס עולה ודי תשכס נכס מלחס כן דמנסי: גס אלה תשכחסי,
אף ס' יתכן כטום פעס ששכחסיס גס אלה אלוס אטני לא
אטשכח: (ג) תסתין. זכיר אטס נפטי כאלו תקופין על כסי:
נגדי סמיד. גזכור גסס לחוכס: (ד) עברו בניך. יומר עטסיס

שכחו בני יוון אט ארלס מעשכסיס אפי: מהסרסין. סמסרסיס וסמסרסיס ארסין יאסו מנך. ר"ל כרשמיס שנקרבן סס סכס
ספסיסיס וסכרבן ולס מלפני יאסו סרעס: (ס) שאי סביב פינך. כאלו גליון יאמל רלי איד כל כטיך נקבלו כלו סליך:
רעם פירוש עברי סייטש נעפינס מען בייא דער פסורה פון דער וואך.

(6) ותאמר ציון. היל התיה סכורה ששכחתי:
(3) עולה. עולל שלה: מרחם. מלרחס: (ג) על
כפים. דומה לי כאלו את הקוקה על כפי לזוכרך תמיד:
(7) מהרו בניך. לשוב ובעבור זה מהרסוך וגו':

בְּאוֹרֵי הַיָּמִים הַנִּיחִיָּה בְּיָמֵינוּ כְּעֵדֵי תְּלַבְּשֵׁי
 וְהַתְּקַשְׁרִים בְּכַףּוֹ: י בִּי חֲרַבְתִּיךָ וְשִׁמְמַתִּיךָ וְאַרְצֵךְ
 הַרְסַתְךָ בְּיָמֵינוּ תִּצְרֵי מִיִּשְׁבַּב וְהִתְקַוּוּ מִבְּלַעֲיָךְ:

כְּגִי עִם גִּלְתוֹתֶיךָ מִתְּבַנְּשֵׁי
 וְאִתְּנִי לְגִוּוֹי קִנְיִם אֲנִי אֲמַר
 יי אָרִי כוֹלְהוֹן לִיךְ כְּלָבוֹשׁ
 דִּמְקָר וְעוֹבְרֵיהוֹן בְּגִוּוִי
 קְרִי שׁוֹמֵט פְּלִתָּה: י אָרִי

הַרְסַתְךָ וְצִרְיֹמְךָ וְאַרְעֵךָ מִפְּתוֹתֶיךָ אָרִי קַעֲזוּ הַתְּקַוּוּ מִיִּשְׁבַּב וְהִתְקַוּוּ מִבְּלַעֲיָךְ:
 מְצוֹרֶת רוּחַ רָשָׁי

(ה) כְּעֵרִי. קְסוּטִין: (ו) תִּצְרֵי. תַּחַל לִרְעָה מְרוֹב יוֹשְׁבֵיהֶ: תַּסְפֵּל חֲכָמִי. תַּסְפֵּל חֲכָמִי כְּמַלְטוֹס עַל קַשׁוֹט: וְתַסְפֵּדִים.
 תַּקְשׁוֹר לוֹחֵס. תַּלְוֹסֵךְ לְגִוּוֹי כְּקַשְׁוִי כֹּלֵס וְכֹס חוֹטִי כְּעֵשֶׂי תַּקְשׁוֹסֵס.
 כִּסֵּס עַמְסִי: (י) כִּי מִתְּבוֹתֶיךָ וְגו'. ר"ל כִּי לְרַעַת מִתְּבוֹתֶיךָ וְשׁוֹמְמִיךָ וְגו' לִמְלַחֵי עוֹד כִּי מִתַּחַס יִסְוִי כֹּלֵס מִיִּשְׁבַּב
 עַד עַמְסִי לְכַסּוֹ וְדַחְקוֹ מְרוֹב יוֹשְׁבֵי: וְהִתְקַוּוּ מִבְּלַעֲיָךְ. תַּסְפֵּדִים חֲכָמִי אֲמַר: יוֹשֵׁי מִלְּטָנִי כֹּלֵס סִלְכִי וְלֹא יִבְלֹוּ בְּנִשְׁבָּךְ:

כתובים תהלים

לחמשיך מיסוד ומלכות ה"א שני דלת יוד נמש שני שני דלת שני דלת יוד רוח יאהרונהי נמשח דיסוד א אר
 ארנ ארני נמש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמת מלכות יו הו הו חת יחידה דיסוד יתה חת יחידה מלכות אל
 שם ב"ן שבעשיח:

א תִּרְנַנְתָּ דְּאוֹרֵיךָ לְדוֹד
 ב יִשְׁבַּח יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
 ג פְּרִי הַיָּם יִשְׁבַּח יְהוָה
 ד יִשְׁבַּח יְהוָה אֱלֹהֵי הַיָּם
 ה אֱלֹהֵי הַיָּם יִשְׁבַּח יְהוָה
 ו אֱלֹהֵי הַיָּם יִשְׁבַּח יְהוָה
 ז אֱלֹהֵי הַיָּם יִשְׁבַּח יְהוָה
 ח אֱלֹהֵי הַיָּם יִשְׁבַּח יְהוָה
 ט אֱלֹהֵי הַיָּם יִשְׁבַּח יְהוָה
 י אֱלֹהֵי הַיָּם יִשְׁבַּח יְהוָה
 יא אֱלֹהֵי הַיָּם יִשְׁבַּח יְהוָה
 יב אֱלֹהֵי הַיָּם יִשְׁבַּח יְהוָה
 יג אֱלֹהֵי הַיָּם יִשְׁבַּח יְהוָה
 יד אֱלֹהֵי הַיָּם יִשְׁבַּח יְהוָה
 טו אֱלֹהֵי הַיָּם יִשְׁבַּח יְהוָה
 טז אֱלֹהֵי הַיָּם יִשְׁבַּח יְהוָה
 יז אֱלֹהֵי הַיָּם יִשְׁבַּח יְהוָה
 יח אֱלֹהֵי הַיָּם יִשְׁבַּח יְהוָה
 יט אֱלֹהֵי הַיָּם יִשְׁבַּח יְהוָה
 כ אֱלֹהֵי הַיָּם יִשְׁבַּח יְהוָה

לְרַעַת מִתְּבוֹתֶיךָ וְשׁוֹמְמִיךָ וְגו' לִמְלַחֵי עוֹד כִּי מִתַּחַס יִסְוִי כֹּלֵס מִיִּשְׁבַּב
 עַד עַמְסִי לְכַסּוֹ וְדַחְקוֹ מְרוֹב יוֹשְׁבֵי: וְהִתְקַוּוּ מִבְּלַעֲיָךְ. תַּסְפֵּדִים חֲכָמִי אֲמַר: יוֹשֵׁי מִלְּטָנִי כֹּלֵס סִלְכִי וְלֹא יִבְלֹוּ בְּנִשְׁבָּךְ:

מצורת רוח

(6) שְׁנֵי לְדוֹד. תַּסְפֵּל חֲכָמִי. תַּסְפֵּל חֲכָמִי כְּמַלְטוֹס עַל קַשׁוֹט מִסַּח מִכְּנֵס
 מִשְׁלֵל שְׁלוֹל: כִּיֵּס בִּן יוֹמִי. זֶס שְׁלוֹל סִכָּה מִכְּנֵס יוֹמִי וְקִלְטוֹ
 כּוֹס כִּי סִיס מְשׁוֹנֵה בְּמַעֲשׂוֹי נִשְׁבַּח כְּכּוֹשֵׁי סוֹס סַמְשׁוֹנֵס כְּמִכּוֹס
 (ג) סן יִסְרָאֵל. כִּלְלַח חוֹטִינִי וְשׁוֹמְמִיךָ עֲלֵי סִלְוִיכּוֹ וְסן יִסְרָאֵל
 כְּרִיסִי: סוֹרֵךְ. יִשְׁבַּח לוֹחֵס וְלֹא סִלְוֹל מִלִּיל כִּי כֹּלֵס קָמוּ סֵנִי:
 (ד) סֵס עַמְסִי. סֵס כְּמַעֲשׂוֹי סֵס: זֶס לְכּוֹס מִכְּנֵס עַל סִלְוֹל
 סֵס סֵס כְּכֵס. סֵס סֵס סֵס מִלְּטָנִי עַל סִלְוֹל לְכּוֹס מִכְּנֵס
 מִכּוֹס מִסִּיל כִּיסוֹס כְּדֵךְ סֵס סֵס סֵס: (ס) סֵס סֵס סֵס
 סֵס סֵס סֵס סֵס סֵס וְכִי נִשְׁמַחֵי סֵס: כֵּס סֵס סֵס סֵס סֵס סֵס
 חֲכָמִי סוֹס סֵס סֵס לְלוֹוִי: וְסִלְוֹל סֵס: סֵס סֵס סֵס סֵס סֵס סֵס
 לְכּוֹס אֲחֵרִי כְּכֵס עַל לֹא סֵס יִקְסֵס עוֹד נִכְסוֹ כְּכֵסִי וְסוֹלְאֲחֵי סן סֵס סֵס
 כֵּס סֵס וְכֵס כְּכֵסוֹ זֶס כְּכֵסִי מִסִּיל לְסוֹדֵי סֵס זֶס סֵס סֵס סֵס סֵס סֵס סֵס
 כְּכֵסִי כִּי סוֹס יִסֵּס נִמּוֹל עַמְסִי סֵס סֵס סֵס יִרְךָ אֲחֵר לְוֹלֵט לְוֹלֵט לְכּוֹסֵי יוֹשֵׁי לוֹחֵס יִרְךָ. (י) יִרְךָ. כְּלוֹמֵר וְסֵס לֹא
 יִסְפִּיל לְהוֹס שׁוֹךְ נִמּוֹל סֵס סֵס סֵס:

פירוש ע"ה

(א) שְׁנֵי לְדוֹד וְגו' אֲנִי עוֹנֵן וְאֵם דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה
 הָאֵם גְּעוֹיָנָעֵן פֶּאֶר הַקְּבִיָּה וְעוֹנֵן דִּיא
 כִּיֵּד פּוֹשׁ וְאֵם עֵר אִיו גִּינְוֵעֵן פּוֹן שְׁלֵט פְּגִימִין
 דְּעַר פּוֹשׁ הָאֵם גִּינְוֵעֵן פֶּאֶר אֵלֶע יִרְדִין אֵז דָּוִד
 הָאֵם אֲנִי גִינְוֵעֵן דִּיא פִּלְשֵׁתִים זִיֵּא וְאַלִין מִאֲבִין
 אֲמִלְחָה מִיֵּס דִּי יִרְדִין שְׁאוֹל וְאַל גְּעֵהֲרֵה וְעוֹרִין
 אִין דִּי מִלְחָמָה וְעֵנְעֵן אֵלֶע יִרְדִין בִּינֵי גִינְוֵעֵן אוֹיֶף
 דָּוִד. דְּרִיבְעֵר הָאֵם דָּוִד גִּינְוֵעֵן פֶּאֶר הַקְּבִיָּה:
 (ב) ח' אֵלֶיךָ דָּד חֲסִיִּי מִיִּין נָאֵם אוֹיֶף גְּעֵשִׁיךָ מִיֶּךְ
 אוֹיֶף דִּיר הוֹשִׁיעֵנִי מִכָּל רִדְפֵי וְתִצְלֵנִי הַעֲלֵךְ מִיֶּר פּוֹן
 מִיִּינֵעֵ אֵלֶע נָאֵךְ וְנִקְרַעֲסֵס אֹנֵן רַעֲשִׁמֵעֵ מִיֶּךְ פּוֹן
 זִי: (ג) סן יִרְךָ קְבִיָּתִי נִקְשֵׁי אוֹיֶף הָאֵם מוֹרַא סְאִמְעֵר
 וְעוֹט דְּעַר פִּינְדֵר מִיֶּךְ צֵר בִּיִּסְמִין וְיֵי אֵלִיבִי פִּתְחֵי וְאִין
 מִסִּיל וְאֵם עֵר צֵר בְּרַעֲכָט אֹנֵן סָעֵן קָעֵן גִּיט רַעֲטָמִין

התורם וכו'. כשנגזר לירי וספ"ה הוור ויתורם דהוי קרוב למזיד משום דהוי ליה [למטעמיה] (6): ובמצאת של חומץ וכו'. שבתורם מן החומץ על היין אין תרומתו הרומה דין וחומץ שני מיניס הן: אם ספק. עד שלא תרמה ההמילה או לאחר שתרמה ההמילה: תרומה ויחזור ויתרום. ונותן שתיין לכתן וכזה נותן לו דמי הראשונה שהיא גדולה מן השניה שהשניה מתמעטת כפי מה שעולה תרומה הראשונה ולפי

ספקהו הוא המוליך מחבירו וכן קיימא לן בכל דוכתא המוליך מחבירו עליו הראיה לפיכך אינו לוקח כולל דמיס אלא הפקעה ונריך שיהן לו דמי גדולה שהיא הראשונה (ג): הראשונה אינה מרמעת בפני עצמה. אם נפלה לפחות ממאה של חולין אין נשנית מדומת דמלא אינה תרומה אלא השניה

היא תרומה: וכן השניה. אינה מדמעת כפי"ע שמה הראשונה תרומה ולא השניה: ואין חייבים עליה חומש. זו שאלו הראשונה נכדה או השניה נכדה אינו משלם חומש כדון שאר אוכלי תרומה בשנגה:

התורם קישות ונמצאת מרה. אכמיה ונמצאת סרוחה. הרומה ויחזור ויתרום. התורם חבית של יין ונמצאת של חומץ. אם ידוע שהיתה של חומץ ער שלא תרמה [א] אינה תרומה. אם משתרמה החמיצה הרי זו תרומה. אם ספק תרומה ויחזור ויתרום. הראשונה אינה מרמעת בפני עצמה ואין חייבין עליה חומש, וכן השניה: ב נפלה אחת מהן לתוך החולין אינה תרומה אלא השניה

הוא התורם קישות ונען איינער האם אפ גשיימ תרומה פון קישות ואוויא אפרי' ונמצאת מרה אונ דער נאך האם מען פאר זוכט די קישות אונ זיא איז ביימער אפמיס ונמצא פיהם אדרער ער האם אפ גשיימ תרומה פון אקמיה ואוויא אפרי' אונ דער נאך האם מען געעקן זיא איז פארפויגלט תרומה איז דאס תרומה וינארום דאס איז איין מין נאר ער האם געעבין תרומה פון שלעכטע אויף גוטע, אונ אז מען גיט תרומה פון שלעכטע אויף גוטע אייב מען האם שוין געעבין איז תרומה ויחזור ויתרום נאר ער דארף געבין נאך אקאהל תרומה, ומען האם איהם גיקנקט נוייל ער האם בדארפט פריער פאר זוכען אויב עס איז גיט ביימער אדרער זעהן אויב עס איז גיט פאר פויגל'ס תרומה תבית של יין ונען איינער האם אפ גשיימ תרומה אפאם ויין ונמצאת של חומץ דער נאך האם מען געעקן אז דאס איז עסיג. איז דער דין אם ידוע שהיתה של חומץ אויב עס איז געוויס אז דאס איז געווען עסיג עד שלא תרמה איידער מען האם אפ גשיימ אינה תרומה איז דאס גיט תרומה, וינארום עסיג מיט נויין זענען צווייא מינים אם משתרמה החמיצה אונ אויב נען מען האם אפ גשיימ זיא פאם איז זיא געווען נויין נאכדעם איז זיא זוכער גינארין מיי ית תרומה איז דאס גוטע תרומה אם ספק אונ אויב מען ווייס גיט נען זיא איז זוכער גינארין תרומה ויחזור ויתרום איז דאס תרומה אונ מען דארף נאך אקאהל אפ שיידין תרומה, אונ ער גיט ביינע צום פהן נאר פאר דיא ערשטע תרומה בצאהל'ט איהם דער פהן [עין פי' ברשורה] הראשונה אינה מרמעת בפני עצמה אויב דיא ערשטע פאם נויין איז צו מישט גינארין מיט נאך פעקער נויין פון חולין ווערין דיא פעקער נויין פון חולין

גיש אסור טאקער איז זיא גיט תרומה, אונ אויב דיא אנדערע פאם טיין איז ביינער צו מישט גינארין מיט פעקער נויין פון חולין אקרה זיא גיט געווען עסיג געשיימ פאר דאס האם איהר אפ גשיימ פאר תרומה, איז דאך דיא ערשטע פאם נויין תרומה אונ די אנדערע פאם טיין איז גיט תרומה נאר אז די ערשטע פאם מיט די אנדערע פאם צו נאמען ווערין צו מישט אין חולין, איז דאך איינע געוויס תרומה ווערין אלע פעקער אסור, ביז הינגערט ויין הייבן עליה חומש אונ אז אישאל האם געטרונקען פון דער ערשטער פאם וואס זיא איז עסיג בשוגג דארף ער גיט בצאהל'ן מיט אפינאפטעל מערה, טאקער איז זיא גיט תרומה וכן משייב אונ אויב ער האם גיטרונקען פון דער אנדערער פאם (אונ גיט פון דער ערשטער) דארף ער אויך גיט בצאהל'ן אפינאפטעל מערה, טאקער איז די ערשטע געווען תרומה, איז די אנדערע גיט תרומה נאר אז ער מרינקט פון ביינען פעקער בשוגג דארף ער בצאהל'ן מיט אפינאפטעל מערה אויף דעם עסיג וס ער האם געטרונקען פון איין פאם, פון די ערשטע פאם וואס זיא איז עסיג, וינארום ער קען נאגין צום פהן ער נאל בריינגען עדות אז דיא אנדערע איז תרומה, טאקער איז דיא ערשטע שפעקער זוכער גינארין נאכדעם וויא מען האם איהר אפגעשיידט פאר תרומה איז דאך דיא ערשטע תרומה אונ גיט דיא אנדערע: ב נפלה אחת מהן לתוך החולין איין פון דיא ביינע פעקער איז צו מישט גינארין אין חולין איז נויינגער וויא הינגערט פעקער אינה מרמעת אקרה גיט די פאם די איבעריגע פעקער, נאר איינע געקט ער ארום אונ האקט זיא אויב וויא

(6) נכנס ר"ס ס"כ"ו. ופי' הקוים כלומר יכריש פל מם שסוף מומם עיניה וביס כרי שיעטס וכו' לא ס"כ דבל"ס ס"ב דשלג אסור לכתן (ג) ירושלמי, וק"ל כיון דעשלת סכסן סרלסוה אס כן לא נתן תרומה ממנה, ופי' כהו"ט: [6] אי"ס. ס"ב יוליס מוסקן חולין ייעוד עס שפלט סכסן נלכד ופל עס שפלט קדקדט

שליחותו לאחר שהלך השליח מלפניו: חוץ כו'. געליס ע"ה שהשכירו פועלים חברים כדי להפריש תרומה כהורה (1) שחיים לתרום עד שלא יגעו בו הכעלים ע"ה ויטמאו את התרומה: מפני שהן מטמאין את הגת. שהכעלים ע"ה מיד כשהתחילו הדורכים לדרוך והלכו בנת שתי וערב אינם נזהרים יותר מלונע בנת ומטמאין אותה לפי שהם חושבים שמדי שהתחילו לדרוך הפרישם החברים תרומה גדולה, הלכך מפרישים החברים הדורכים מן היין כדי שיעור

תרומה תהיה בכל הנהגת כלל הנת (1) מיד כשהלכו בה שתי וערב שאם יבאו הכעלים ויטמאו הנת קודם שיגמרו יס ליה שן מוזמן להפריש על הכל כשהרהר: ה' קרא שם. ולריך לתרום ולעשר מתוכו ולפי יכול להפריש עליו ממקום אחר וזה ע"ג דחמתא קרייה לתרומה ראשית וכענין שיהיו ככרים כיון לחמך בתוכו משמע בלחמך הכרי תהא התרומה והא איכא פכיוויה שהם שיריה נכרים: עד שיאמר בצפוננו או בדרומו. אפי' דכתובו משמע בלחמ' עתוה לא היו מקום מסוים וברי הוא כלנו לא אחר כלום עד שיאמר בצפוננו או בדרומו. וכן הלכה: תרומת הכרי שבטנו עליו קרא שם. ולא כענין שיריה נכרים: עשור מעשר זה וכו'. רבי אליעזר בן יעקב פליג אר' שמעון (ח) לחמך תרומת מעשר זה כותב הכרי קרא שם וקולחמך לתרומת מעשר זה כתובו קודם שהופרש המעשר לא קרא שם אבל לאחר

ונאר דער שלים האט גיט גיוואקסט אז דער בעל הבית האט קמפל גינען זיינע שליוחות אינ האט דער טייל אפ גישייד תרוקמה אין תריפתו תריפת איז די תרוקמה גיט תרוקמה ואם שפירט אונ אויב נאכדעם ווי דער שלים האט שוין אפ גישייד די תרוקמה ונאר דער בעל הבית האט גיט גיוואקסט אז דער שלים האט שוין אפ גישייד גפל האט, ער קמפל גינען די שליוחות תריפתו תריפת איז די תרוקמה נומע תרוקמה תפולים אין לפת רשות לתרום ארגישיקער האבין גיט רשות אפי' צו שיידין תרוקמה פון דעם וואס זיי ארגביימין חוץ פון תריפות נאר אז איין עם הארץ האט גידונגען פועלים לוקדים זיי אלאין שרעטין טייגמרויבין קעגין זיי אפ שיידין תרוקמה בטהרה אן דעם רשות פון בעל הבית, איידער דער בעל הבית וואס ער איז איין עם הארץ וועט קוקען שהן פספאים את הנת פי ווארום דער בעל הבית באלד וויא עד קוקט צום קעלשער טיין איז ער איהם קסמא מיט זיין אגריקען ווייל ער רעכניט דיא פועלים האבין פענוים אפגעשיידט תרוקמה באלד ווי זיי האבין גימקעטין די טייגמרויבין ווארום פון הסתם האבין ער דריקער גידונגען פועלים לוקדים קרי דיא תרוקמה ואל זיין טהור איז גלייך ווי עד נואלט זיי גינעבין רשות אפ צו שיידין תרוקמה: ה' האמר תריפת תריפה פון קענו ווען אייגער נאנט דיא תרוקמה פון דעם קרי ובארג הבטאות ואל זיין אין דעם קרי ופשיטותיה בתוכו אונ די מעשירות פון דעם קרי ואל אויך זיין אין דעם קרי תריפת מעשר זה בתוכו אונ די תרוקמת מעשאר וואס קען דארף געבין פון דיא מעשאר ואל אויך זיין אין דעם קרי רבי שמעון אויפ פרא שם נאנט רבי שמעון ער האט גינדיקין אגאקען ונדאם הייקסט אין שוין אין די מעשאר דיא תרוקמת מעשאר: ו' המקדים תרומה לכבדוים. מעשאר

נדאם הייקסט די הבטואה פון מיטין קרי איז נוארין תרוקמה אונ מעשאר אונ תרוקמת מעשאר. ווארום אז ער נאנט אין קרי איז גלייך וויא ער וואלט נאגין אין מיטין קרי האט ער דארף געצייכונגט נועלקע עם נאל זיין תרוקמה אונ מעשאר אונ תרוקמת מעשאר אונ נועלקע עם איז די איבעריגע חולין תבקים אפריס עד שיאמר בצפוננו או בדרומו אונ דיא תבקים נאגין עם נוערש אנדערש גיט תרוקמה אונ מעשאר סיידין ער נאנט די תרוקמה ואל זיין אין דעם קרי אין צפון זייט אנדער אין איין אנדער זייט) אונ דיא מעשאר זאל זיין אין דעם קרי אונ מעשאר זאל זיין אין דרום זייט נאדער אין איין אנדער זייט ער ואל געצייכענען גפירוש אין וועלכין ארט איז די מעשאר אונ אין וועלכין ארט איז די תרוקמה רבי אליעזר חסמא אויפ האמר תריפת תריפה פשוט עליו קרא שם רבי אליעזר חסמא נאנט ווען אייגער נאנט דיא תרוקמה אונ מעשאר וואס קען דארף געבין פון דעם קרי ואל זיין פון דעם קרי אויף דעם קרי, איז עם שוין תרוקמה אונ מעשאר רבי אליעזר בן יעקב אויפ רבי אליעזר בן יעקב קען מעשאר אויף רבי שמעון גיט וויא רבי שמעון נאנט וואס קען נאגין אין איין אמהל תרוקמה אונ מעשאר אונ תרוקמת מעשאר ואל זיין אין דעם קרי. נאנט רבי אליעזר בן יעקב נאר תרוקמה אונ מעשאר קען ער נאגין אויף דעם קרי אדער תרוקמת מעשאר קען ער אנדערש גיט נאגין סיידין ער האט שוין אפ גשייט מעשאר, אונ האמר עשור מעשאר זה עשוי תריפת מעשאר עליו אז ער נאנט נאכדעם אפגעקמיל פון די מעשאר ואל זיין תרוקמת מעשאר קרא שם האט ער שוין גינדיקען אגאקען ונדאם הייקסט אין שוין אין די מעשאר דיא תרוקמת מעשאר: ו' המקדים תריפת לבטוים ווען אייגער גיט

ונאר דער שלים האט גיט גיוואקסט אז דער בעל הבית האט קמפל גינען זיינע שליוחות אינ האט דער טייל אפ גישייד תרוקמה אין תריפתו תריפת איז די תרוקמה גיט תרוקמה ואם שפירט אונ אויב נאכדעם ווי דער שלים האט שוין אפ גישייד די תרוקמה ונאר דער בעל הבית האט גיט גיוואקסט אז דער שלים האט שוין אפ גישייד גפל האט, ער קמפל גינען די שליוחות תריפתו תריפת איז די תרוקמה נומע תרוקמה תפולים אין לפת רשות לתרום ארגישיקער האבין גיט רשות אפי' צו שיידין תרוקמה פון דעם וואס זיי ארגביימין חוץ פון תריפות נאר אז איין עם הארץ האט גידונגען פועלים לוקדים זיי אלאין שרעטין טייגמרויבין קעגין זיי אפ שיידין תרוקמה בטהרה אן דעם רשות פון בעל הבית, איידער דער בעל הבית וואס ער איז איין עם הארץ וועט קוקען שהן פספאים את הנת פי ווארום דער בעל הבית באלד וויא עד קוקט צום קעלשער טיין איז ער איהם קסמא מיט זיין אגריקען ווייל ער רעכניט דיא פועלים האבין פענוים אפגעשיידט תרוקמה באלד ווי זיי האבין גימקעטין די טייגמרויבין ווארום פון הסתם האבין ער דריקער גידונגען פועלים לוקדים קרי דיא תרוקמה ואל זיין טהור איז גלייך ווי עד נואלט זיי גינעבין רשות אפ צו שיידין תרוקמה: ה' האמר תריפת תריפה פון קענו ווען אייגער נאנט דיא תרוקמה פון דעם קרי ובארג הבטאות ואל זיין אין דעם קרי ופשיטותיה בתוכו אונ די מעשירות פון דעם קרי ואל אויך זיין אין דעם קרי תריפת מעשר זה בתוכו אונ די תרוקמת מעשאר וואס קען דארף געבין פון דיא מעשאר ואל אויך זיין אין דעם קרי רבי שמעון אויפ פרא שם נאנט רבי שמעון ער האט גינדיקין אגאקען ונדאם הייקסט אין שוין אין די מעשאר דיא תרוקמת מעשאר: ו' המקדים תרומה לכבדוים. מעשאר

תרימו נס אחס מה אחס בני ברית חף שלוחם בני ברית: וחב"א יש לו. והלכה כחכמים: תרובת העכו"ם סרמעת. אם נפלה לפחות ממאה נעשה הכל מדומע הקדש. [ה] רבי יהודה אומר אין לעכו"ם כרם ואסור לזרים: וחייבין רבעי. וחב"א יש לו. תרומת העכו"ם מרמעת עליו חובים: ור"ש פוטר: וחייבין עליו חומש, ור"ש פוטר: כסגנה משלם קרן וחומש: ור"ש פוטר. מהומש, אבל מודה הוא למדמעת (יב), ואין הלכה כר"ש:

הייליג בני יהודה אומר אין לגבוי פנס רבעי רבי יהודה זאגט איב אעובר פוקבים האט גיפלאנצט אנויין גארטין דיא פירות וואס נאקסין אויף דעם בוים דעם פערטין יאהר גאך דעם פלאנצין איז בייא זייא ניקא דער דין רבעי קען דאך גיט פירען די פירות אין ירושלים תבכים אומרים יש לו אונ דיא חקמים זאגן עס איז נהני ביי זייא דער דין רבעי טייפט תבכי מרמעת דיא תרוקה פון אעובר פוקבים אויב זיא איז צו שימט גינארין אין חולין וואס די

רשיי גמרא ברכות דף נד ע"ב תוספות

צריכים להודות. כשיזאמן סלכס ס' כלס כל סמיזן דמסד דעלכות דעריסא אלף למד אמר רב יהודה אמר רב ארבעה צריכים להודות. יורדי הים, והולכי מרביות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא. יורדי הים מנלן דכתוב יורדי הים באניות וגו' המה ראו מעשי ה' ואומר ויעמד רוח סערה יעלו שמים ירדו תהומו' ואומר רחוני וינועו כשכור ואומר ויצעקו אל ה' לצד להם מצוקותיהם ויציאם ואומר יקם סערה לרממה ואומר וישמחו כי ישתוקו ואומר יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם. הולכי מרביות מנלן דכתיב תעו במדבר בישמון דרך עיר מושב

זאגט דער פסוק יחטי ויניש בשפר נוייל דער ווינט האט גענוארפן דיא שיף דריבער האבין דיא קענטשין אין שיף גיט גיקענט שטיין אויף איין ארץ וענען זייא געשפרונגען אונ האבין זיך געשאקלט ווי אשפור ואיפר גאך זאגט דער פסוק ויצעקו אל ה' בצר להם ווען עס איז זיי שלעכט גינען האבין זיי געשריגען צו גאט עד זאל זיי העלפן ומצוקותיהם ויציאם גאט זאל זיי ארויס ציהען פון זייער אינזשאפט מפון זייער צרה ואיפר גאך זאגט דער פסוק יקם סערה להם גאט האט אויפ גישטעלט דעם שטערס גער האט איהם אין גיהאלין אונ האט איהם שטייל געמאכט ואיפר גאך זאגט דער פסוק וישמחו כי ישתוקו זייא האבין זיך געקרייט אז דער ווינט איז שטייל גינארין ואיפר גאך זאגט דער פסוק יודו לה' חסדו ונפלאותיו לגבי אדם זייא דארפן לויבין צו גאט פאר זיינע חסדים וואס ער האט מיט זיי גיטאהן אונ זייא דארפן דערציילן דיא וואנדער זינגען צו פיל קענטשין חילי מדביות מנלן דיא קענטשין וואס זענען געגאנגען אין דער מדבר אונ זענען געקוקען אין אפועאהקעט שטאמט פון וואגען ווייסן מיר אז זייא דארפן לויבין גאט פאר פיל קענטשין דמכי ווארום עס שטייט אין פסוק ישי

אמר רב יהודה אמר רב ארבעה צריכים להודות. יורדי הים, והולכי מרביות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא. יורדי הים מנלן דכתוב יורדי הים באניות וגו' המה ראו מעשי ה' ואומר ויעמד רוח סערה יעלו שמים ירדו תהומו' ואומר רחוני וינועו כשכור ואומר ויצעקו אל ה' לצד להם מצוקותיהם ויציאם ואומר יקם סערה לרממה ואומר וישמחו כי ישתוקו ואומר יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם. הולכי מרביות מנלן דכתיב תעו במדבר בישמון דרך עיר מושב זאמר רב יהודה אמר רב ארבעה צריכי להודות רב יהודה האט גיזאגט פון דב"ם ווענין פיר ערלייא קענטשין דארפן לויבין גאט ווען זייא ווערין גיקענטעט פון זייער קענה יחדי תיס די קענטשין וואס זענען גיפארין אויף דעם ים היילי מדביות אונ די קענטשין וואס זענען געגאנגען אין דער מדבר וי שתיח חילת ונתרפא אונ ווער עס איז גינען קראנק אונ איז געהיילט געווען גינארין וי שתיח הובש גבית האסורים ויצא אונ ווער עס איז גינען גערהאלטן אין געפיינקעניס אונ איז ארויס געגאנגען פרייא יחדי תיס מנלן די קענטשין וואס זענען גיפארין אויף דעם ים אונ זענען געקוקען אויף זייער ארץ אויף דעם לאנד פון וואגען ווייסן מיר אז זיי דארפן לויבין גאט פאר פיל קענטשין דמכי ווארום עס שטייט אין פסוק יחדי תיס גאנתי די קענטשין וואס זענען גיפארין אויף דעם ים מיט שפען תפה ראו מעשי ה' זייא האבין גיזעהן די כעשים די וואנדער פון גאט ואיפר גאך זאגט דער פסוק וישמחו כי ישתוקו זייא האט אויפ גישטעלט אשטורעם ווינט יעלו שמים יודו תהומות די שפען זענען אקאהל ארויף גיגאנגען אין דער הייך ביי צום היפעל אונ אקאהל זענען זייא גארם גענידערט ביי צום אבגרינד ואיפר גאך

ואימא כי עשיתם ומכי רבנן
ועבדי לחובלתא וספי
לכח חכי רבנן. וכוונתו העולם
לכך אמר שהיה כבודו
ודוק כחולס סבל למתא בכל
מש כחולס מן כחולס ולינו
מוטל למתא לא, כ"כ יוסף:

לא מצאו ויצעקו אל ה' ויריבם בדרך ישרה וירוממוהו בקהל עם.
יודו לה' חסדו. מי שהיה חולה ונתרפא מנלן כסוף פרשת המזמור :
דכתיב ואילים מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו ואת פ.ח. ואת פ.ח. :
בגדרתאה. סס עירו כנלת, הוא עיר המשיכה שכלל
מספר כלל:
וצלמות כי המרו אמרי אל וגו' ואומר ויבכע

בעמל לבם וגו' ויועקו אל ה' בצר להם ואומר ויצאים מחושך וצלמות וגו' ואומר יודו לה' חסדו.
מאי מברך, אמר ר"י ברוך גומל לחייבים טובות שנמלני כל טוב. אביי אמר וצריך לאודווי
קמי י' דכתיב וירוממוהו בקהל עם וגו'. מר זוטרא אמר ותרין מנייהו רבנן דכתיב ובמושב
זקנים יתהללוהו. מתקיף לה רב אשי ואימא כולהו רבנן מי כתיב בקהל זקנים בקהל עם כתיב
ואימא כי עשרה שאר עמא. ותרין רבנן קשיא. רב יהודה חלש ואתפח על לבניה רב חמא בגדרתאה
ורובנן, א"ל בריך רחמנא דיהבך ניהלן ולא יהבך לעפרא,

ע"י ס"ח כ"ח ס"ט ר"ע ס"ג עבדי לחובלתא וכתיבן מכוויסו.

שאמטון פון מוים יואמר ואנט נאה דער פסוק יוד
לה' חסדו דארפין ויאי לויבין נאמט פאר זיין חסד
וואס ער האט מיט ויאי נישטאן פון גבדו וואס
פאר אברכה זאלין ויאי זאגן אפר רב יתיד האט
רב יהודה גינאנט ער זאל זאגן בריד טיפל לחיבים
מכות שנמלני כל טוב. אביי אמר וצריך לאודווי קמי עשרה
אכ"י נאנט די ברכה דארף מען זאגן פאר צעהן
קענטשין דכתיב ווארום עם שמיים אין פסוק
וירוממוהו בקהל עם מען זאל אים לויבין ביי אפאר
ואקלונג פאלק נראם מיינט מען ווייניגקענס
צעהן קענטשין פון ושרא אפר ותרין מעידי רבנן מר
ושרא נאנט צוויי קענטשין פון די צעהן דארפין
זיין פלמירי דקמים דכתיב ווארום עם שמיים אין
פסוק ובמשיב יציען. און זקנים מען פלמירי
וואו זקנים ויציען. און זקנים מען פלמירי
דקמים פתיה לה רב אשי האט רב אשי גינאנט
וואס פתיה רבנן טאקער דארפין זיין אלע צעהן
קענטשין פלמירי דקמים, ענטפערט דיא נקרא
מי כתיב בקהל זקנים שמיים רען אין פסוק ער זאל
לויבין נאמט אין אפארואקלונג פון זקנים בקהל עם
כתיב אין פסוק שמיים ער זאל לויבין נאמט אין
אפארואקלונג פון פאלק, אפילו פראקטע מענטש
שין, קענטט די נקרא וואס ביי עשרה שאר עמא ותרין
רבנן טאקער דארפין זיין צעהן קענטשין פראקטע,
און צוויי רבנן אויפער די צעהן, נועם זיין צונאמען
צוועלף קענטשין, נאנט דיא נקרא קשיא, דאס
בלייבט אפראגע, טאקער דארף מען טאקע
אנעלעך צוועלף קענטשין, צעהן פראקטע און
צוויי פלמירי דקמים רב יתיד חלש ואתפח רב יהודה
אין קראנק גינען און אין גינודר גינארין על לבניה
רב חמא בגדרתאה רבנן זענען צו איהם געקוקען רב
חמא און נאה רבנן אפרי ליה האבין ויאי גינאנט צו
רב יהודה בריד רבמא דידהו לו זאל יתיד גינארין
גילויבט אין נאמט וואס ער האט דין גינאנט צווא
אונן און ער האט דין נים גינעבין צווא דיא ערד

בסדר בשיטתו דרך עיר מושב לא מצאו ויאי האבין
גינאנטעם אין דער קרוב אין דער וויספע
האבין זיי גינאלט געפיען אונען, און אקענעמע
שאמט האבין ויאי נים געמען ויציען אל ה' און
ויאי האבין געשריגען צווא נאמט ויריבם בדרך ישרה
האט ער ויאי געמאכט מערען אין אנליקע ווען
יודו לה' חסדו דארפין ויאי לויבין צווא נאמט פאר זיין
חסד וואס ער האט מיט ויאי נישטאן מי שיהיה חולה
ונתרפא דער מענטש וואס אין גינען קראנק און
אין געוונד גינארין, פון וואנען ווייסן מיר אז ער
דארף לויבין נאמט דכתיב ווארום עם שמיים אין
פסוק ואילים בדרך פשעם ומעונותיהם יתענו די נארעשע
קענטשין פון ווענין ויציען וינד זענען ויאי גע
פייניגט גינארין פון הקב"ה מיט אקראנקהייט,
און ויאי זענען אזוי קראנק גינארין כל אוכל תחטב
בפשם אז ויאי האבין פאראמאכט אלע עסינווארג
וועקן אל ה' בצר להם און ווען ויאי אין באנג איינג
גינארין האבין ויאי געשריגען צווא נאמט ישרה דבר
וירפאם וועט נאמט שיקען זיין ווארט וועט ער ויאי
היילן יודו לה' חסדו דארפין ויאי לויבין נאמט פאר
זיין חסד וואס ער האט מיט ויאי נישטאן מי שיהיה
חבוש בבית האסורים מנלן דער מענטש וואס אין
פארהאלטן גינארין אין געפויגעניג און אין
פריי גינארין פון וואנען ווייסן מיר אז ער דארף
לויבין נאמט דכתיב ווארום עם שמיים אין פסוק
ישבי חסד וצלמת דיא זקנים וואס ויציען אין
פינקטערניס וואו עם אין דער שאמען פון מוים
כי חסדו אפי אל נוייל ויאי האבין פאראמאשט דיא
כיר פון נאמט יואמר נאה וואנט דער פסוק ויבכע בקהל
לבם ויער הארץ אין אונטערטעניג גינארין פון
ויערע צרות יואמר נאה וואנט דער פסוק ויעקו אל
ה' בצר להם ווען ויאי אין איינג ושלעכט גינען
האבין ויאי געשריגען צווא נאמט יואמר נאה וואנט
דער פסוק ויצאים משחך וצלמת אז נאמט וועט ויאי
אויסקייען פון רעם פינקטערניס און פון רעם

פסרתון ותי מלאודויי . ואל"ס וסמאנין כדכ"ה סלין דה מלכות
 לויס כדכ"ה , ואל"ס דכ"ה יתיה הוסי מלמלידי דכ"ה
 ודע סכ"ה לעיל דפסק כילע עכרכין (ד' מ) דלא סלין
 חלש סוכרת טמס (א' מלכות ודחפלא היינו מלכות):

אל"ס פסרתון ותי מלאודויי והא אמר אביי בעי
 אודויי באפי עשרה דהווי בי עשרה והא איהו לא
 קא מודה לא צריך דעני בריריהו אמר:

קענטשין , פּרעגט די גמרא וְהָא אִיּוּ לֹא קָא מוּדָה רַב
 יְהוּדָה הָאֵם דְּרָאָה גָאָר גִּיט גְעלֹבְטֵם דִּי רַבְּנָן הָאֵבִין
 דְּרָאָה גִּינְאָט אַרְבָּרְקָה אָקְעֵר גִּיט רַב יְהוּדָה , עֲנָבֵי
 פֻּרְעַנְט דִּי גְמָרָא וְהָא אָפֵר אַבְי גִּינְאָט בְּאִפִּי יֵשְׁרָה
 אַבְי הָאֵם דְּרָאָה גִּינְאָט קֵעֵן בְּרָפִי לִיבִין גָאָט
 זַיגִין דִּי דְּרָקָה) פֻּרְעַן מֵעֲנָשִׁין , עֲנָבֵי פֻּרְעַרְט
 דִּיא גְמָרָא דְּהוּי בִּי יֵשְׁרָה , עֵס , זַעֲנֵן גִּינוּעֵן זַעֲנֵן
 וְיִיא , עַר וְתֵאלֵם אַלְיִין זַעֲנֵן דִּי דְּרָקָה :

אמר לח פסרתון יתי מלאודויי האם רב יהודה גינאט
 צו זיי איהר האם קיה שוין פריי גימאקט פון צו
 זאנין דיא דרקה וואס איה האב גינארקט זאנין ,
 פרענט די גמרא והא אפר אבוי גינאט באפי ישרה
 אבוי האם דראה גינאט קען ברפי לייבין גאט
 זאנין די דרקה) פאר זעהן מענשין , ענבי פערט
 דיא גמרא דהוי בי ישרה , עם , זענען גינוען זענען

וזהר ואתחנן דף רסו ע"א ת"ת רמזולות יוד הא ואו הא

ת"ת מסתרא דהאי שפחה נפקי כמה גרדימי סהירין מקערנין לקבליהו ישראל ולקטרגנא לון . וקב"ה עכיד לכו
 לישראל נטורו כחצה דבעי לנטרה לכרייה מן כלא . אמר קב"ה לישראל כמה מקערנין זמנין לקבליכו וסמלנו
 כפולחני ואנא אהא נטיר לכו לכר . וזחור חוהין זמנין ככתיבון מלגו וגימי כבערסכוין ואנא אהא נטיר לכו לכר
 וסוחרני ערסיכו . ות"ת כשפחה דליטון זינין בישין קריבין לפתחא דכ"י זקסן רישא ומסתכלן בשמא קדישא דאתחזי
 לכר דליהו שדי דמתערט כעטרוי שמא דא שליט על כלהו מניה דחלין וערקין ולח קרבין לפתחא דכ"י . אמר ליה רבי
 יתקא אי הכי ירשוני כ"י שמא דא כשפחה דכיתא ולא יחזיר אחאי כל פרתחא . אמר ליה שפיר הוא דהא שמא דא לא
 לתערט אלא כזיטון אתון כלהו רשימין כרשימא דמלכא וכד אכתב כל אחאי כל פרתחא . אמר ליה שפיר הוא דהא שמא דא לא
 מלכא ככל חילוי כלהו רשימין כרשימא דמלכא כדון דחלין מניה וערקין מקמיה . ת"ת והיה שמא קדישא מתחיל לעילא
 וע"י שדי אתרסיס מלכר לקבלי שמא דא והי"ה מלגו שד"י מלכר למחוי נטיר כ"י מכל סטרין מלגו ומלכר . א"ר אהא
 כמה חילין קדישין זמנין כההיא שפחה דלחא כ"י מוזהר לתרעיה דלחא כ"י מלכא קדישא כלהו אתרשימו מניה . אתרשימו כגוטיסא
 זכאה חולקון דישאל כדון אשתמודען ישאל דליטון בני מלכא קדישא כלהו אתרשימו מניה . אתרשימו כגוטיסא
 כרשימא קדישא . אתרשימו כגוטיסא בעטוטיסא דמלוה . אתרשימו כרשימיה כתי דתפילי כשמא דמאריהו . אתרשימו
 צדיקו כרעטי דקדושה . אתרשימו כמכאניסו כמכאנא דמלוה . אתרשימו לכר כוריעה כחלדא . אתרשימו כתיסון
 כמזוהר דפתחא ככלא רשימין דליטון בני מלכא עלאה זכאה חולקון :

וזהר ואתחנן דף רסו ע"א ת"ת רמזולות יוד הא ואו הא
 ת"ת מסתרא דהאי שפחה נפקי כמה גרדימי סהירין מקערנין לקבליהו ישראל ולקטרגנא לון . וקב"ה עכיד לכו
 לישראל נטורו כחצה דבעי לנטרה לכרייה מן כלא . אמר קב"ה לישראל כמה מקערנין זמנין לקבליכו וסמלנו
 כפולחני ואנא אהא נטיר לכו לכר . וזחור חוהין זמנין ככתיבון מלגו וגימי כבערסכוין ואנא אהא נטיר לכו לכר
 וסוחרני ערסיכו . ות"ת כשפחה דליטון זינין בישין קריבין לפתחא דכ"י זקסן רישא ומסתכלן בשמא קדישא דאתחזי
 לכר דליהו שדי דמתערט כעטרוי שמא דא שליט על כלהו מניה דחלין וערקין ולח קרבין לפתחא דכ"י . אמר ליה רבי
 יתקא אי הכי ירשוני כ"י שמא דא כשפחה דכיתא ולא יחזיר אחאי כל פרתחא . אמר ליה שפיר הוא דהא שמא דא לא
 לתערט אלא כזיטון אתון כלהו רשימין כרשימא דמלכא וכד אכתב כל אחאי כל פרתחא . אמר ליה שפיר הוא דהא שמא דא לא
 מלכא ככל חילוי כלהו רשימין כרשימא דמלכא כדון דחלין מניה וערקין מקמיה . ת"ת והיה שמא קדישא מתחיל לעילא
 וע"י שדי אתרסיס מלכר לקבלי שמא דא והי"ה מלגו שד"י מלכר למחוי נטיר כ"י מכל סטרין מלגו ומלכר . א"ר אהא
 כמה חילין קדישין זמנין כההיא שפחה דלחא כ"י מוזהר לתרעיה דלחא כ"י מלכא קדישא כלהו אתרשימו מניה . אתרשימו כגוטיסא
 זכאה חולקון דישאל כדון אשתמודען ישאל דליטון בני מלכא קדישא כלהו אתרשימו מניה . אתרשימו כגוטיסא
 כרשימא קדישא . אתרשימו כגוטיסא בעטוטיסא דמלוה . אתרשימו כרשימיה כתי דתפילי כשמא דמאריהו . אתרשימו
 צדיקו כרעטי דקדושה . אתרשימו כמכאניסו כמכאנא דמלוה . אתרשימו לכר כוריעה כחלדא . אתרשימו כתיסון
 כמזוהר דפתחא ככלא רשימין דליטון בני מלכא עלאה זכאה חולקון :

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר

חכמות נשים כנהניס כיתא סלכס פמזידיס טעמס , חלש טעמס
 פסוקיס כמכרלס שיש כה חכמה וכלמא וילחא ואלו סן וחסס
 עליו כום ס' ויום חכמה ויכיה כום עלה ונכוס כום דעת וילחא ס' ויום
 וסכס וסכס עתק חוכן י'סומוס חכמס ודעת וילחא ס' ויום
 חלכו . דלשית חכמה וילחא ס' ויום סן וילחא ס' ויום חכמה וגי'
 לשחות כל שהוא ככרך ואח"כ ויחג . וכן אם הריח

תרמב"ס הלכות ברכות פרק יא .
 (א) מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון
 שנאמר ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך .
 ואינו חייב מן התורה אלא א"כ שבע שגזכר ואכלת
 ושבעת וברכת . ומדברי סופרים אמריל אבל כוית
 מברך אחריו : (ב) ומדברי סופרים לברך על כל מאכל
 תהלה ואח"כ יהנה ממנו , ואמילו בתכונן לאכול או

חכמת נשים כנהניס כיתא סלכס פמזידיס טעמס , חלש טעמס
 פסוקיס כמכרלס שיש כה חכמה וכלמא וילחא ואלו סן וחסס
 עליו כום ס' ויום חכמה ויכיה כום עלה ונכוס כום דעת וילחא ס' ויום
 וסכס וסכס עתק חוכן י'סומוס חכמס ודעת וילחא ס' ויום
 חלכו . דלשית חכמה וילחא ס' ויום סן וילחא ס' ויום חכמה וגי'
 לשחות כל שהוא ככרך ואח"כ ויחג . וכן אם הריח
 חקמת נשים כנהניס כיתא סלכס פמזידיס טעמס , חלש טעמס
 פסוקיס כמכרלס שיש כה חכמה וכלמא וילחא ואלו סן וחסס
 עליו כום ס' ויום חכמה ויכיה כום עלה ונכוס כום דעת וילחא ס' ויום
 וסכס וסכס עתק חוכן י'סומוס חכמס ודעת וילחא ס' ויום
 חלכו . דלשית חכמה וילחא ס' ויום סן וילחא ס' ויום חכמה וגי'
 לשחות כל שהוא ככרך ואח"כ ויחג . וכן אם הריח

(א) מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון
 שנאמר ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך .
 ואינו חייב מן התורה אלא א"כ שבע שגזכר ואכלת
 ושבעת וברכת . ומדברי סופרים אמריל אבל כוית
 מברך אחריו : (ב) ומדברי סופרים לברך על כל מאכל
 תהלה ואח"כ יהנה ממנו , ואמילו בתכונן לאכול או
 חקמת נשים כנהניס כיתא סלכס פמזידיס טעמס , חלש טעמס
 פסוקיס כמכרלס שיש כה חכמה וכלמא וילחא ואלו סן וחסס
 עליו כום ס' ויום חכמה ויכיה כום עלה ונכוס כום דעת וילחא ס' ויום
 וסכס וסכס עתק חוכן י'סומוס חכמס ודעת וילחא ס' ויום
 חלכו . דלשית חכמה וילחא ס' ויום סן וילחא ס' ויום חכמה וגי'
 לשחות כל שהוא ככרך ואח"כ ויחג . וכן אם הריח

יח טוב מכור ואח"כ יונה מסנו, יכל הנהגה בלא
 ברכה בעל. וכן מר"ם לברך על כל מה שאכל וכל
 מה שישתה, והוא שישתה רביעית והוא שאכל כזית
 ומטעם אינה צריכה ברכה לא לפניו ולא לאחריו
 עד רביעית; (ג) ובשם שמכובין על הנהגה כך מכובין
 על כל מצוה ומצוה ויח"כ יעשה אותה, ובכחות רכות
 תקנו חכמים ערך שבת והורוה ודרך בקשה כדי לזכור
 אמת הכבוד המיד מע"ט שלא נהנה ולא עשה מצוה!

יראת ה' ראשית דעת חכמה ומוסר מויליס כוז. מחלת הכנס
 יראת ה' ודעת קדושים בינם. יראת ה' מוסר חכמה ולפני
 כבוד ענוס. סודי שנתה חכמה ויראת ה' נשכחה פסוקים כנגד
 אנטעס דברים שהם רעות לנשמת ומוסרים פחות לנשמתם של
 שם סנה מנה ה' ושנת מוצתה נפשו. רלוים שמיטה (דיוכול)
 עששש יום. וזיוון כנלים. ושכינת נשים. וגם מוסר רמת.
 ופנתם נאדם עמידם סגלם כסיום ידים וכנלים ועל ככתיב

אמת הכבוד המיד מע"ט שלא נהנה ולא עשה מצוה!

שטארקייט פון דיין הילף, די חקקה און וויסער
 שאפט און דיא מורא פאר גאט דאס איז דער
 אויך פון יעדער מענטש, גאך אפסוק שטייט
 ראשית חכמה יראת ה' דער אנהייב פון חקקה און
 דער עיקר פון חקקה איז מען זאל מורא האבן
 פאר גאט, גאך אפסוק שטייט אין יראת ה' תיא חקקה
 מורא האבן פאר גאט דאס איז חקקה, גאך
 אפסוק שטייט יראת ה' ראשית דעת חכמה ומוסר מויליס
 ביי דאס ערשטע וויסענשאפט איז מען זאל מורא
 האבן פאר גאט, חקקה און מוסר האבן. דיא
 נארין פארשעמט, גאך אפסוק שטייט מחלת חקקה
 יראת ה' ויראת קדשים בינה דער אנהייב פון חקקה
 איז מען זאל מורא האבן פאר גאט, און דאס
 פארשטאנדניקייט פון דיא מענטשין דארף זיין
 אין הייליגע וויסענשאפט, גאך אפסוק שטייט
 יראת ה' מוסר חכמה ולפני כבוד ענה דורך קלוגע מוסר
 קומט דער מענטש ער זאל מורא האבן פאר
 גאט, און פאר פבוד איז ענה, פריער דארף דער
 מענטש זיין בייא זיך ינדערניג נאכדעם גיט מען
 איהם כבוד הוי שבעה חכמה יראת ה' בשבעה פסוקים
 די ווערקער חקקה און יראת ה' שטייען זייען
 טאהל אין זייען פסוקים אמת להפאים ענין דיא זייען
 דעים לנשמה ומוסרים אמת להפאים ענין דיא זייען
 זאכין וואס זענען שלעכט צו דיא זשקה און
 זיי ציהען די נשקה זיא זאל זינדען זיט גאך
 אנדערע עבירות שאמר ווי עס שטייט אין פסוק
 שם תה שנה ה' די זעקס זאכין האם הקב"ה פייגט
 לשבע תיבת נפש און דיא זשעקע זאך איז בייא
 הקב"ה פאר מיואקת דיא זעקן זשעה הערין דבור
 ביידין זשעה ימים מאן מיט די הקב"ה תוליד תלום און
 ציין מיט די פים ייבית נשים און דאס באהעפטונג
 מיט ווייער, דיא זעקס זאכין אז דער מענטש
 מוט מיט זיי עבירות האם הקב"ה פייגט זל תירש
 דעת און די הארץ וואס טראכט שלעכטס איז פאר
 מיואקת בייא הקב"ה זשעה זאךס און גאך זייען
 זאכין זענען דיא ביי אפענגיש וואס הקב"ה האם
 זיי פייגט עמדת התגל דעם פים שטייען צו אעבירה
 זשעה דים ויגלים דאס איינפייגין די הענט מיט די
 פים צו אעבירה זל זשעה און איינפייגין די קהי

עסיגנווארג איידער ער נעמט אריין אין מויל דאס
 עסיגנווארג מוז ער פריער זאגן אפריקה וואס
 נהבין זאכל או לשחות כל שהוא כבוד וחסד פד יתנה און
 אפילו ער וויל גאר עסין אדער פרינגען עפעס
 ווייל עס וועט ער נעמען אין מויל דאס, עסין
 נאכדעם וועט ער נעמען אין מויל דאס, עסין
 אדער דאס פרינגען ובו אם ירים בית סוב און אויב
 ער וויל זשעקין אנושען רים כבוד וחסד יתנה מסת
 זאל ער פריער זאגן אפריקה און נאכדעם וועט
 ער פון דעם רים הנאה האבן זל תהנה גלא זרה
 מל און דער מענטש וואס האם הנאה פון דער
 וועלט זן אפריקה איז גלייך וויא ער וואלט גיהאט
 הנאה פון די הייליגע זאכין וואס זענען געווען אין
 בית המקדש וואו ער הייסט אנגלון ובו מדברי ספרים
 לברך על כל מה שאכל וכל מה שישתה און דיא רבנן
 האבן זאמט גאך יעדער עסין און גאך יעדער
 פרינגען זאל מען מאכין אפריקה ויהא שישתה רביעית
 ויהא שאכל גינה אויב ער האם גיטרונגען ארביעית
 וואפער אדער זשקה אדער ער האם גינעסין
 אעסיגנווארג וואס איז אזוי גרויס וויא א אייכלירט
 דארף ער גאך דעם עסין אדער גאך דעם פרינגען
 זאגן אפריקה ויפסקת אמת זריכה זרה לא לפניו ולא
 לאחריה עד רביעית און די אשה וואס פארזוכט דאס
 עסין צו זעןן מאפער פלעט זאלן זששים. דארף
 זיא גיט זאגן אפריקה גיט פריער גיט נאכדעם.
 סיידן זיא האם אויס גיופס ארביעית זאכיעית
 איז זיין און אהאלפע זיי, מען נעמט אפולע
 גלאו וואפער און מען זשעלט זיא אריין אין
 אשיסיל, און מען לייגט אריין אין גלאו זיין זיי
 און אהאלפע זיי, דיא וואפער וואס גיט ארויס
 פון גלאו אין זשיסיל, דאס איז ארביעית; (ו) זשש
 שפרינגען על תהנה פד ספרין על כל מצוה ומצוה און אזוי
 וויא מען דארף זאגן אפריקה אז מען האם הנאה
 פון עסין פון פרינגען פון אנושין רים אזוי דארף
 מען זאגן אפריקה אויף יעדער מצוה איידער מען
 מוהט די מצוה וחסד פד יתנה אמת גאך די זרה
 זאל ער טאהן די מצוה ויבית רבות חקס חכמים דוד
 שבת ויהיה זרה בקשה און פיל זרכות האבן דיא
 זכין נידאמט צו זאגן וואס זיי זענען גאר אלוו
 צו גאט אדער צו זשעסין עפעס פון גאט זי לטר

אמת הכבוד המיד מען זאל שטענדיג גידינגען זן הקב"ה אף על פי שלא נהנה ולא עשה מצוה אפילו די זרכות
 זענען גיט אויף עסין און גיט אויף פרינגען און גיט אויף אפריקה!

עמודים שבעים. כחמס ביחס שלכל תלויים צדיה סלכ הפסוקי.
המנוח למנוח ולמלור כוח ביכולת ס'. ועל טבע עבירות שכת: חי
שלכל מתינס עליהם כנגדם טעם ביחוס מקלות טע סעטיס:

חכמות אונ אלע גלידער היינגען נאר אויף די שמוכ
דאס איז די הארץ וואס זיא פירט די חכמות לנגע
וילענד רוחו זיגראת ה' די הארץ קען פאר מיידין אלע
גלידער פון צו ויגדיגען אונ זיא קען זיי אלע פירען
מיט מורא פאר הקב"ה ועל שבע עבירות שכתבתי שחלב
מנהיגים אונ אויף די ויגען עבירות וואס זיך האב
געשליפען וואס די הארץ פירט זייא עליהם כנגדם
שבעה פחות מקבלות פני שכינה אויף זיי אונ געבן זיי
געגען דא ויגען פחות ויגען ערלייא טעגמשיין
וואס וועלן וזכה זיין צו זעהן די שכינה. וייל זיי
וועלן זיין געהיט נישט צוא ויגדיגען מיט דיא
אלע גלידער:

[וישינה] וטיכס על ארבע רוחות על שני לדיים ועל הקדקוד
ועל ספינים. ד"ס שבעה איברים עינים זינס טס לכוילא דיבור
וגרון להכניס תחלה ומשחה ידיים ורגליים ועפרים אלו חלכה
צוא אעבירה וישיבה אונ דאס ויגען צוא אעבירה
ישכיבה על ארבע רוחות אונ דאס לייגען אויף די פיר
זייטן על שני צדדים אויף די צוויי זייטן ועל תקדקד
ועל הפנים אונ אויף דעם קאפ אינגען, אויף דעם
אקען, אונ אויף דעם פנים דבר אחר זאך אזאך קען
קען זאגן שבעה אברים זיבין גלידער עינים אויגין
אונס אויגעריין פח להוציא דבר דיא מויל צום היידין
גרון למנהיגים פאקל ומשחה דיא האלדו קען זאל דורה
איר אריין בריינגען אין גוף דאס עסיין אונ שרינגען
גדים ורגלים וצדדים די הענט אונ די פים אונ די ערנה
אלו חזקה עטריקה שבעה דאס וגעען אירע ויגען זיילין
וואס זיא קאמט אויס גיהאקמט בניה ביתה זיא האט
געקאהט זייהר שמוכ שכלם תלויים בבית חלב תפנית

עקב יום ב תורה

לחמשיך מלח ד"ס יהוה נפש ייה יהוה יהוה. רוח יוד הא ויהוה הא. נשמה יהוה חיה יחידה ד רמולו יוד אל שם ב"ן
שבעשים בניקר חולם:

אונקדום

י"ה לא תדחל מנהון
מדבר תדבר ית די עבד
י"י אלהיך לפרעה ולכל
מצרים: י"ג נסין כרכין
די חזון עינה ואתיא
וצופתיא וידא תקיפא
ודרעא מרמא די
אפקה י"י אלהיך פון עביד
י"י אלהיך דכל עממיא
די את דחל מן קדמיהון:
כ ואת ית ערעתיא יגרי
ת"א סלכס. סוטס לו:

י"ה לא תירא מהם זכר תזכר את
אשר עשה יהוה אלהיך לפרעה
ולכל מצרים: י"ה המסת הגדלת
אשר ראו עיניך והאתת והמפתים
והיד החזקה והזרע הנטויה אשר
הוצאת יהוה אלהיך פן יעשה יהוה
אלהיך לכל העמים אשר אתה
ירא מפניהם: י"ג וגם את הצרעה

בעל המורים

כפסוק מון עב"ת, רכז כי פוד יעסס פסס טיפס נפלאות
כימי למתן עולין עליהם: (כ) חס סלכס. כנימ' טיפס סיו:
רש"י
(ט) המסות. נסיונות: והאותות. כגון (שמות ד)
ויסי לנחש (סס) וסיו לנס ניכסת: והמופתים. המכות.
המוסלמות: והיד החזקה. זכ ח סלכ: והזרע הנטויה.
ז ח סלכ על מכות ככורות: (כ) הצרעה. (סוטס
צייבין ויבטותים אונ די וואנגער היד החזקה אונ
דיא שטארקע האנד תורע הנטיח אונ דיא אויס
גישטרעקטע ארעם אשר חיצוני י"י אלהיך וואס נאמ
ביין נאמ האם דיה אויס גיצויגין פון אוויה וועט
נאמ ביין נאמ טאון לכל העמים צו אלע כנענים
וואס דוא האקט מורא פני' זיי: (כ) וגם את הצרעת

(יח) זכר תזכר. חסר וי"ו, לזכר שזכור טס טעסס נעט
עמוס רכב כמור: (יט) המסת הגדלת. כל סלכס ביחס כוס
שפתי חכמים
ח דכתיב כוס יד ס' טיפס כעקין וגי': ח כדכתיב ומכנו
שלוס ידו כטיפס על יכובלס. י"ג כעשמו סלכס טעסס
סקי"ס כ סכנוים. וי"ג (כלל כן וסכ"כ סלכוסס) טס: ככרוים
סלו סלכוסיס דעכנוים סיו ודמיס טסס ילקו כעכיל יסלס
וסלכו וסכרו לסכוסיס טיפסלס ויפסלס מעליל' וכל סעמי לסס
פירוש לתורת אלהים
(יח) נאם איך דיר לא תירא מהם דוא זאלקט דיה
פאר זייא גימ פארקמין כוד גידענק תוסד דוא
זאלקט גידיינגען את אשר עשה וואס נאמ ביין נאמ
האם גיטאהן לפרעה צו פרעה אונ צו אלע מצרים:
(יט) המסות הגדולות די גרוסקע פרובין אשר דיא עינד
וואס בייגע אויגין האבין גיזעהן ויטאות אונ דיא

יי אלהך בהון עד
 ד' יבדון דאשתארו
 ודאטמרו מן גדדק:
 כא לא תתבר מן
 קדמיהון ארי יי
 אלהך שכינתיה בינה
 אלהא רבא ודחילא:
 ישלח יהוה אלהיך בם עד-אבד
 הנשאים והנסתרים מפנה:
 לא תערץ מפניהם כיי-יהוה
 אלהיך בקרבך אך גדול ונורא:
 כ"א

בעל המורים

פ"ר אבד. חסד וי"ו ופילס ו' טראכד סו' עממיס: עמטין. פ"ח
 סגדול. ונורא כנגד יעקב דכתיב ביה מס וולס בעקוס
 סוס. וסוכיר סלו סמיליו סללעו סלכסס עס סמלכיס,
 ויעקב כנגד לנן וטעו, סכל לא עמיו דילתק סללסס:
 סלכס סלס סוכיר גדול כנגד סלכסס דכתיב ביה סלסס

שפתי חכמים
 וסלכו וסכדו מסס כמס סלס' וסו סנל' נלכס סלכיס סככוסיס:
 (לו) מין סרן סעוף ססיהס זורקת כהס מרה ומסרססן.
 ומסמלה חל עמיהס ככל מקוס ססיו ססתרס סס:
 רש"י

פירוש לתורת אלהים

אונ דיא בינען ושלח נועמ ביין נאמ אויף וייא אן
 כייצין עד אבד הנשאים ביו ער נועמ פאר ליען
 דיא נאס נעקען נגיבליען ומתמרים ספנה אונ דיא
 ניאס האקין ויה דעמלקטין פאר דיי: (כ"א) לא תערץ
 ספניקס דוא ואלקס דיה גיט צו כעקען פאר וייא כיי
 וי אלחיה בקרבך ונארוס נאמ ביין נאמ אוי צווישין דיר
 אל גדול ונורא דער גרויסער אונ דער פארקטיער נאמ:
 נביאים ישעיה ס"ט

יחמשך סנ"ח דו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות דוח יהוה נשמה רנצח ארני נשמה דער יהוה חיה
 יחידה רנצח יהוה חיה יחידה דערז אל שם ב"ן אשבעיש:
 א מקען וימרון סר סר כגניה
 כני עם נלוהיך עק לי אהרא
 רוח לי ואיביב: בןמימרון
 קלביה סן רבי לי ית אלון
 נאמ סלמא ויחידא נליא
 וקסלקמא ואליו סן רבי הא
 אגא אשקארית בלחודי אבין
 סיקא סו: ג כרנן אסר יי
 אלחיס הא אגלי כעמביא
 כבורתי נעל סלקנחא ארים
 גסי וניתון כנה דציבין
 ודנחה על סרנן ויתמלן:
 ד ויהון סלכיא תורבנה
 וסלקנחון וישמשוניה: על אפיהון על ארעא וישמחון למבגי מניה ועפר רגלה ולחכון ומדעיו ארי
 אגא וי יר לא ויכהון צדיקיא דמספרין למורקני:
 רש"י

* עוד ואמרו באזניה בני שפליך צרלי המקום
 גשהדלי ואשבה: = ואמרת בלכבך מי ילד-לי
 את-אלה ואני שכולה וגלמודה גלה | וסורה ואלה
 מי גדל הן אני נשאתי לבדי אלה איפה הם:
 ג בה---אמר ארני יהוה הגה אשא אל-גוים ידי
 ואל-עמים ארים גפי והביאו בניה בחצן ובגניהך
 ער-כתף תגשאנה: י והיו מזכים אמנה ושרותיהם
 מיניבותך אפים ארץ ישתחוו-לך ועפר רגליך
 ילחכו וידעת כיי-אני יהוה אשר לא-יבשו קני:
 מזורת דוד

(ח) בני שבליך. כניס שהיית שכולה מס: גשה לי.
 סתקרב ללד אחר כשנילו וסנסה: (ג) וסורה.
 מסורת מכל חלס: (ג) כני וגי'. סימן להביל גליות:
 כחוצן. כשילו כנגד: (ד) אורבנדך. לטון זומן חל היונק
 כלומר יהיו מגלדים חותך:
 לסיכא חל סיסל כ"ל סעיר לכס על זחל: אריכס כפי.
 ככוד כ: (ד) וסיו מלכיס. מלכי סלועות יספסו כנגדיל כני:
 יכפו קומסס עד ללכר וסיו ככאס כללו מלכיס סעסר סדכך
 יכנו על סניסס ללכר לססחוס לך: וססר כנילך וילסו. כ"ל
 כניסס ס' וסכולת כיד: אסר לא יכשו קוי. כי סקיס לביכר וסיו כס
 סחשכ לו כניסס:
 דעם פירוש עברי פייסס כעמית מין כייא דער ספסורה סון דער וואך:
 סחשכ לו כניסס:

לחמשף מיסוד ומלכות ד"א שני רלה יוד גפש שין שין רלה שין רלה יוד רות יאהרונה נשבה דיסוד אד ארנ ארני גפש ארני רותאלף רלה נון יוד נשמה דמלכות יד הו וו הו תיה יתידה דיסור ירקה תיה יתידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה :

- א עורה | למה תישן | אדני תקיפה אל-תנוח לנצח : א אתגבר לקא תהי גבגר
- ב למה פגיה מסתיר תשכה ענינו ולחצנו : ג פי שחה דמיה יי אקער אלקהא לא לעפר נפשוו דבקה לארץ במגנו : ד קוסה עורתה לנו ופרנו למען חסדה :
- ה עקרא גפשא דבקה לארעיה נובא מענגא : ו קום סיעע לנא ופרוק יתנא מסול סובק :

מצורת דוד

- (6) טובים . לזס טובים כל לכושיע ולא חסיס כמו טיסן :
- (7) חסכה . טובכ על למס לומר למס חסכה וני :
- (8) כי שס . נפשוו מוסתל על למס : (7) קוסה . לזס קום ופזור לז : וזס ארן לטו לזויס פדנו למען חסדך :
- (7) ופרנו למען חסדך . אין אנו בליס מכח מעטילי חלל למען חסדך עשה עמנו :

פירוש ע"ט

(א) עורה למה תישן ערנועק דיה פאר וואס נאלקסט זיין זיי איינער וואס שלאפט אונ זעהקט דאר גיט אונזערע צרות אדני תקיפה נאט ערנואך דיה אלתינה לנצח נאלקסט אונ גיט פאר לאזין אויף אייביג : (ב) למה פגיה מסתיר פאר וואס בעהאלקסטו דייין פנים אונ וויקסט גיט קוקין אויף אונ תשבת קניט ותחטו דוד פארקעסט אינקער שיינ אונ אונזער צודריקונג : (ג) פי שחה לקער נפשו אונזערע נשמות

זענען איינגעבויגן צו דיא ערד , דקמך לארץ גפנטו אונזערע בייקער זענען אויף איינגעבויגן צו די ערד , אונזערע צרות זענען אויף אונזערע קערפערס אונ אויף אונזערע נשמות : (ד) קיפה עורה לוי שטיי-אויף אונ העלף אונ ופדט לפען חסדה אונ לייז אונ אויס פון זענען בייגע חסדים אפילו מיר זענען גיט ווערט נאלקסטו מאהן מיט אונז חסד :

עיקר תוי"ט

משנה ביצה פרק ב

ברטנורא

יום טוב שחל להיות ערב שבת לא יבשל אדם בתחלה . כלומר לא יחל תחלה כשולו ועיקרו לטוב שבת חלל לטוב יו"ט יחל תחלה כשולו ומה שמותר יחל לטבח ועושה הבשיל מערב יו"ט . לזס ערוכי יבכרו מה יפה לטבח (3) ולא יטבח שבת משום ערלת יו"ט , וזאת דלמרי משום כבוד יו"ט הוא כדי שיראו שזין אוסין מיו"ט לטבח

אח"כ התחיל מבעוד יום דכיו"ט חיש חלל גומר ק"ו מיו"ט לחול דלגמרי אין אוסין ולא חכשלין , ומכרכים על ערוכי חכשלין כדרך שמכרכים על ערוכי החרוז זמירי זכית ע"י אחר לכל מי שרוצה אח"כ לטמון על שרובו ואפי' שלא מדעתו דזכין לזכס עלה כפיו : אכלו או שנאבר . אוחו חכשיל שכלל מע"ש (לא מעיו"ט) : (ג)

כלו פגשטי דגזכוס דעלכות דזכירס אלהים

יום טוב שחל להיות ערב שבת לא יבשל אדם בתחלה מיום טוב לשבת . אבל מבשל הוא ליום טוב , ואם הותר הותר לשבת . ועושה תבשיל מערב יו"ט וסומך עליו לשבת . בש"א שני תבשילין , ובה"א תבשיל אחד . ושזין ברג (א) וביצה שעליו שהן שני תבשילין . אכלו או

(6) ונקרא שמו מרוב שהם מערב זכירי שבת על זכירי יו"ט נמשכן יחד , סכ"ח : (7) ואפי' יו"ט נמשך סכ"ח לטבח סכ"ח לפי שפודה יו"ט חלל גזכוס שחל יפשא ויטבח ולא יזכר שחל יפשא נפ' . וזכ' סכ"ח סכ"ח היזס חלל מר"ם וזמ"ג סכ"ח דח' מוסר לזכר מיו"ט לטבח משום סופול וזי מקליט דרתי' . ספיו ספיו כילע על סכ"ח ככיליין חוחו , סכ"ח : (ג) חז"ל סכ"ח או שאבד קודם סכ"ח כל זכירי סכ"ח יזל דכירי סכ"ח דס"ק מע"ש קודם סכ"ח כו'

יום ב א יום טוב שחל להיות ערב שבת אז יום טוב אין ערב לשבת לא יבשל אדם בתחלה מיום טוב לשבת מאר קען גיט אנהייבען קאקען יום טוב אויף לשבת אכל גבשיל וזא ליום טוב נאר ער קאקט אויף יום טוב ואם הותר אונ אויב עם גלייבט אכסיל עסקין פון יום טוב הותר לשבת לאום ער דאם ביטיל עסקין אויף לשבת ועושה תבשיל בערב יום טוב וספוד עליו לשבת אונ ער מאקט ופערירוב תבשילין פן ניקאכט עסקין ערב יום טוב , אונ ער פאר

לאום זיה דארזיה צו קאכין יום טוב אויף לשבת . בית שוכאי זאגין שני תבשילין צווייערלייא נקעקץ זאל ער מאכין צום עירוב תבשילין , אונ בית הלל זאגין תבשיל אחד איין נקעקץ איז אויף גינוג ושזין בית שמאי מיט בית הלל זאגין גלייך דג וביצה זעלין פיש מיט דיא איי וואס איז פאשקירט אויף דיא פיש שהו שני תבשילין דאם הייקט צווייא ערלייא נקעקצין אפלי אז קען האט אויף גיגעסקין דעם עירוב תבשילין או שאבד אדרע דער עירוב

סומך עליו. לנשל בשולו ביו"ט לנורך השבת אכל מתחלתו
אין ערובי תבשילין פחות מכוזית (ד) בין לאחד בין
למאה ואם החתיל בעיסתו ולאכז ערובו עם שפתחיל
גומר: ב מטבילין את הבל. שחיב אדם לטאר

אין לדין לטניס מערב יו"ט: [ב] לא כו'. וגמ' א' דמטמא
כס' פסוס כבוד שבת אפי"ס טיבכ שלל יתמנן שבת אסד
וסמך שבתא פירס טעם טעם מחר לו ינשל כשנאכד
פ"ק סוף ורובו כו ואלה שערבנו או יאכד או יאכל ולא יזכור
לשבת כלל, סר"ן: (ד) אלל דכנפולל גרמינין עמי כל שסוס
דלי"ה כים כיום ופס"י ונצ"י

שנאבד [ב] לא יבשל עליו בתחלה. ואם שייר
ממנו כל שהוא סומך עליו לשבת: ב חל להיות
אחר שבת, ב"ש אומרים מטבילין את הבל מלפני
שבת, וב"ה אומרים כלים מלפני השבת ואדם
בשבת: ג ושויין שמשויקין את המים בכלי אבן
לשבתה, אבל לא מטבילין. ומטבילין מגב לגב
ומחברתה לחבורה: ד בש"א מביאין שלמים ואין

ככר טלל קרי ל"ג פסול, וכן
סר"ס פסול ואלה חילק בין
פסולו לפסול, וז"ל פסול וז"ל
פל סר"ב, וסיני תוי"ט:
(ס) דמתכייב ונכנס לא תמט
והקוס לא כמס' ר"ס כדגל:
(ו) וזמ"י א"ס טובל כמים
כמקום כו' ובימות כמקום
דלע"ז למיב"ר דמחזי כמיב"ר
לכס' כיווד לכוון עמי"ס
ולע"ז עבדו"ס, נמ"ס:

ואסור ושבת דנקט הכא להודיעך כמו דב"ה דלמ"י שבת
שרי להטביל אדם משום דנראה כמיקר וכמתקן (ו) ורוחך
לחמטנו ולא לשם ענינה: ג ושויין שמשויקין את המים
בכלי אבן. מי טעו לו מים טימא לשמות ונעמלאו ממלת
מקן כלי אבן שערט מקבל עומחה ונתתן במקוה מים
מלווים (ו) או פכורים עד שנוסקים מים למים נמלאו אלו
זרועים ומחזרים למי מקוה וכתלו אגביהו וטהרו ואין
סערה במקוה לשום אוכל ומסקה אלא למים בלבד ולא
כתורת ענינה אלא כתורת זרועיה: אבל לא מטבילין כו'.
שחין ונאמן אותן בכלי עץ קמח שרדך ענינה לכלי לנשיק
כו כדי להעלות ענינה לכלי (ח) אגב השקת מים:
ומטבילין בגב לבב. מי הפטיל כלים לדעת שירדוך

דלע"ז עבדו"ס, נמ"ס:
כמקום: (ז) דלמ"ס ל"ג לנשיקין כיון שיש לו בל"ס מים
יפי"ס לנשות, סר"ס: (ח) דמ"י, ומשפט דלכו בכלי עץ שמינו
טעם דמ"י לנלואון ולסג"ן כו וזקף דספסח מקבל טימא
עמי"ס כו טומא"ס ליק"א אלא מדריבן וגם נפסח ביו"ט שמו
וקר"ל דכדד מפי"י נזיר. ויתר לטבול ביו"ט וקס"ל דל"כ כריש"ס
כלי אבן ל"ג לכן כ"ל דפסח כ"ל שפסו"ס נפסח עמי"ס וספסח
דלמור לגרסו וספסח לכלי כריש"ס כמ"ס שפסח, וסיני תוי"ט:
(ט) דמ"י, וזקף כריש"ס לא עמי"ס כמ"ס דוכ"ס. וזמ"י לנשיקין
דלע"ז כד' (ולא כד') ומסר"ס לא עמי"ס ג"כ כמ"ס ס"ג וסר"ס ס"ג
לנשק כמ"ס ס"ג פמכ"ס אובלו מולין לאובלו מ"ס"ג או כמ"ס
ס"ג פמכ"ס לנשיקין וז"ל קס"ס סיניו רישא כ"ל נפ"י ג"כ סוי
זו וזמ"י"י (י) ופסן אין דוכינין ס"ג כהס"ס, כמ"י:

בהן ויתים כבית הבד לשמן של חולץ ונמלך לדרוך בהן ענבים כנת ליון של תרומה לדין להטבילין פעם שנייה לשם
תרומה וכן או הטביל כלים לשם תרומה ונמלך לעשות כהן קדש לריכס ענינה שניה לשם קדש וזאתה ענינה
יכול להטביל ביו"ט שאין כאן תקון כלי לפי שאין ענינה זו להעלות אותן מידי טומאה אלא לתוספת סערה:
ומחברתה לחבורה. אם הטביל כלים ע"מ לאכול פסחו עם חבורה זו ונמלך להימנות עם חבורה אחרת וכל
להטביל כליו פעם שניה אותה ענינה מותר לעשות ביו"ט (ט): ד מביאין שלמים. ביו"ט שלמי חגיגה לפי שיש
הסו לורך אכילה: ואין סומכין עליהם. שהסמיכה אסורה משום שבת שכלל כח היה כומך וכו"ל שמתמם
בכעלי מים (י) אלא סומכין עליהם מערב יו"ט דל"ל לב"ש חיבך לסמיכה שמיטה:

דלע"ז עבדו"ס, נמ"ס:
כמקום: (ז) דלמ"ס ל"ג לנשיקין כיון שיש לו בל"ס מים
יפי"ס לנשות, סר"ס: (ח) דמ"י, ומשפט דלכו בכלי עץ שמינו
טעם דמ"י לנלואון ולסג"ן כו וזקף דספסח מקבל טימא
עמי"ס כו טומא"ס ליק"א אלא מדריבן וגם נפסח ביו"ט שמו
וקר"ל דכדד מפי"י נזיר. ויתר לטבול ביו"ט וקס"ל דל"כ כריש"ס
כלי אבן ל"ג לכן כ"ל דפסח כ"ל שפסו"ס נפסח עמי"ס וספסח
דלמור לגרסו וספסח לכלי כריש"ס כמ"ס שפסח, וסיני תוי"ט:
(ט) דמ"י, וזקף כריש"ס לא עמי"ס כמ"ס דוכ"ס. וזמ"י לנשיקין
דלע"ז כד' (ולא כד') ומסר"ס לא עמי"ס ג"כ כמ"ס ס"ג וסר"ס ס"ג
לנשק כמ"ס ס"ג פמכ"ס אובלו מולין לאובלו מ"ס"ג או כמ"ס
ס"ג פמכ"ס לנשיקין וז"ל קס"ס סיניו רישא כ"ל נפ"י ג"כ סוי
זו וזמ"י"י (י) ופסן אין דוכינין ס"ג כהס"ס, כמ"י:

אייגס דאם אנדערע ווערין דיא וואקער וואס אין
די פלי מהור אבל לא מטבילין אנדער אז די וואקער
איז אין אהילצערנע פלי וואס זיא איז אויף פסא,
סאר קען גיט יום טוב מובל ויין אין מקוה די פלי
מיט די וואקער זיין זאלין מהור נוערין דורך די
מקוה ימבילין פנב לגב אז אייגער האט מובל גינען
פלים ער זאל אין זיי קערעטין איילבירטין אונ די
אייל זאלין ויין חולין, דער נאך האט ער ניה
בארמטין ער זאל אין זיין ארעטין וויינקווארטין פון
תרוקה ואדער איילבירטין פון תרוקהו דארף קען
די פלים נאך אקאהל מובל ויין, די מביילה קענ
וין אום יום טוב אויף ימביריה לחביה אויב אייגער
האט מובל גינען זייע פלים צום דרין פסח וואס
ער נועט עסין מיט די קאמפאנע, דער נאך האט
ער זיך באראמטין צוא עסין דעם דרין פסח מיט
איין אנדער קאמפאנע דארף ער נאך אקאהל מובל
וין די פלים, די מביילה קענ אויף ויין אום יום
טוב: ב בית שמאי זאגן פדיאן שלמים קען קענ
שעקטין דרנות שלמים אום יום טוב יצא סיפין
עליהו אנדער אויף זייען די העקט אויף דעם דרין,
וויא עס שמיטט אין די תורה וקס"ה ירו' מאר קען

מבשילין איז פארלארן גינארין אייגער קען האט
גיקאכט פון יום טוב אויף שבת לא יבשל עלי בתחלה
סאר קען גיט אנדעריגען קאכין יום טוב אויף שבת
זאם שיר פסגן כל שמיא אונ אויב עם איז עמי"ס גע'
גליגען פון עירובי מבשילין סיפד עלי לשבת פאר
לאמט ער זיך דארטן צוא קאכין יום טוב אויף
שבת: ב תל תמיח אתר השבת אויב יום טוב איז נאך
שבת, ונקמא, בית שמאי זאגן מטבילין את הכל
מלפני השבת קען אין אלץ מובל אפי' קענמשיין אונ
סוי פליסן פאר שבת, אונ בית הלל זאגן פליס
מלפני השבת פלים איז קען מובל פאר שבת ואדם
בשבת אונ אפענקש קען זיך מובל ויין אום שבת:
ג ושויין בית שמאי מיט בית הלל האלמין גלייך
שמשויין את המים בגלי אבן למתוך קען קענ מובל ויין
די וואקער אין אששוייערנע פלי זיי זאלין ווערין
מהור, אז ער האט וואקער וואס זענען פסא, אונ
ער וויל זיי מהור מאכין, קיט ער זיין אריין אין
אששוייערנע פלי גאנץ פול ביו צום פירנע, אונ
ער לאמט אראפ פלי פלי מיט וואקער אין אקאה
ביו די וואקער פון די מקוה מיט די וואקער פון
דיא פלי קושיין זיך, דאם הייקט זיין רידען אז

מדינה סת עטה קרי לה: (יד) וכ"ס מ"ט הכי הוא מ"ז
 טטר מתקומו ר"ח למימד דלעיל ע"ן הל"ז פ"י דכל אהר
 עמיס כבוד יו"ט התירבו, ה"ן. ומכ"ס חתירו לכד
 עממוס כו' א"ע' דלסוד דלסל: (טו) ובספ"ט דשבת
 כסב בין לני דין לשמור דכל עיבור ימיס משמיו וכר
 וטנוטס וסג' כגמ' וסבס
 כמ"ט: (טז) מ"ל יוקם חרס
 להגדר כו' וסניע"ל מסתק
 ה"ק"ץ ססס עטול גר"ק:
 (יז) ול' רש"י כגמ' עיסו סך
 משמל (דמכוס) בקירוד חיסל
 ונימוקו עמו דספיק ליכס
 עורה ר"ס ועי' חו"ט:
 [ח] חו"ט: מולדסלין לצמי
 חו"ט ש"ע דכבס קמיחס
 דהיו סיסו כו' לו חו"ט
 אלס כסמס דל'ן עמוין על
 שכיחס כסמס חו"ט, וסח"ו:
 [ט] מולדסלין מלס חמיס ה"ס
 לסתדר כו' למקלסס חיס, סדוק, וסמלס ססמיס (דף י"א) מ"ט
 גבי סמ' דזכר וי"ט גבי קרלוק'לס גזיר לסס פלחס מילמקירוד
 בקרלוק'ל סמניק: (י"א) כמ"ס רש"י סחוס סיק' וססן כעל
 אללו: (י"ב) וסלס ס"ל סלמנסיס ה"ס סכנס אלס לפי שי"ס לס

גומת (יד) כדהייסין גבי בית שהוא גדול וה"א
 שלא יהא סס גומא: פוגמר. לבונה ע"ג נחלים להרים
 כה אכל לגמר את הכלים ל"ה אסור: מקולם. כרעיו
 וכני עושין חוזה לו כלדו כשלוהו והיו עושים וכר
 לפסח דכתיב ביה ראשו
 על כרעיו ועל קרבו:
 מקולם. כגבור זה
 שכלו ויינו עמו, תרגום
 וכובע נחשת וקולסל
 דנחש. ומכ"ס פ"י
 מקולם מכוד לטון קילוס:
 וחבמים אסורין.
 כשלתן, כיבוד משוס
 אסורין גומות, ומגמר
 משוס דלאו צורך לכל
 למפוקוס ולמעוננים ולמי
 נפש הוא שאינו אלף
 שריתו רע, מקולם מפני שגראה כחולק קדשים בחזן,
 והלכה כהקמים: ח פרתו יוצאה ברצועה שבין
 קרניה. לניו (טו) ואמרו חכמים משאוי הוא ואינו
 של סכנתו ועל שלא שמייה כה נקראת על שמו: ומקריין
 את הבהמה ביו"ט. כמין מרה קטנה של ברזל ששייה דקות ומתכנין ומגדלין (טז) כה הבהמה והט"ג
 תעדי חנורה (יז): ברחיים שלהם. קטנות העשויות לכך: מברצפין. כנגדה של עץ ששייה גסות ואין עושין
 מבוה: אף לא מברצפין. גדוהין קרנף חטו קירוד, ואין הלכה כ"ח בן עזריה בג' דברים הללו אלף במקריין
 את הבהמה כלכד משוס דכ"ה דלחך דכר שאין מתכוין מותר וק"ל כוותיה וחכמים
 דלמיני עליה סכרי כר"י דלחך דכר שאין מתכוין אסור, ואין הלכה: מ' משום שלשה בלים, שאס פירש אחד
 מהן אינו סכרי בלים אלף כ"ה מהס חסוב כלי כפ"ע ועמל א"ע" שבעדן כרחיים הן מחוברין ונראין ככלי א': משום
 כלי קבול. התחמונה שחבבלת אכס שחוקת הפלפלין דרך גבוי הכברה עמלה משוס כלי קבול שכלי עץ שיש לו
 בית קבול הוא: ומשום כלי מתכת. העלוונה שכותשין ועוהנין כה הפלפלין עמלה משוס כלי מתכות דמשוס כלי
 עץ ליכס למעומיה דשטוטיהן סהרין אלף משוס כפוייה התחמונן שהוא של מתכת (י"ח): ומשום כלי כברה,
 חלמטיס שהיא מקפת את הכברה (י"ט) משוס כלי עץ לא עממלה דל'ן קבולה קבול אלף חכמים גזרו עומלה על

חכמינו לה. ולא פרתו של ר"ח בן עזריה היתה אלף של סכנתו ועל שלא שמייה כה נקראת על שמו: ומקריין
 את הבהמה ביו"ט. כמין מרה קטנה של ברזל ששייה דקות ומתכנין ומגדלין (טז) כה הבהמה והט"ג
 תעדי חנורה (יז): ברחיים שלהם. קטנות העשויות לכך: מברצפין. כנגדה של עץ ששייה גסות ואין עושין
 מבוה: אף לא מברצפין. גדוהין קרנף חטו קירוד, ואין הלכה כ"ח בן עזריה בג' דברים הללו אלף במקריין
 את הבהמה כלכד משוס דכ"ה דלחך דכר שאין מתכוין מותר וק"ל כוותיה וחכמים
 דלמיני עליה סכרי כר"י דלחך דכר שאין מתכוין אסור, ואין הלכה: מ' משום שלשה בלים, שאס פירש אחד
 מהן אינו סכרי בלים אלף כ"ה מהס חסוב כלי כפ"ע ועמל א"ע" שבעדן כרחיים הן מחוברין ונראין ככלי א': משום
 כלי קבול. התחמונה שחבבלת אכס שחוקת הפלפלין דרך גבוי הכברה עמלה משוס כלי קבול שכלי עץ שיש לו
 בית קבול הוא: ומשום כלי מתכת. העלוונה שכותשין ועוהנין כה הפלפלין עמלה משוס כלי מתכות דמשוס כלי
 עץ ליכס למעומיה דשטוטיהן סהרין אלף משוס כפוייה התחמונן שהוא של מתכת (י"ח): ומשום כלי כברה,
 חלמטיס שהיא מקפת את הכברה (י"ט) משוס כלי עץ לא עממלה דל'ן קבולה קבול אלף חכמים גזרו עומלה על

ויציען אויף געמיין צום עסינ ויניחין את הטייגער ביים
 טוב קען קעג ארויף שייפען בשמים אויף ברענגענ'
 ריגע קוילין אום יום טוב צו שיקעקען וישיו ג'י
 מילקס גליי פסחים אונ די נאכט פון פסח פראט קען
 אציג אונ זיין אינגענוייד גקוישקעס! מיט די פיס
 היינגט היינגט זיין גינער אויף אציט. מקולם.
 אזי טייטש גינער! אונ דאס האט קען גימאכט
 פאר אנהיינגונג אויף דעם קרן פסח והתקיים
 אפרין אונ די חכמים אפרין די אלע דרייא ואפרין:
 ח שלשה דברים רבי אלעזר בן עזריה פתח התקיים אפרין
 דרייא ואפרין איז רבי אלעזר בן עזריה מתיר אונ
 די חכמים אפרין פרתו יוצאה ברצועה שבין קרניה אקוה
 פון אאשה וואס האט גיוואהנט נאנט פון רבי
 אלעזר בן עזריה פלעגט ארויס גיין אום שבת מיט
 אשפרין פאר וינקעלט ארום ריא הערקער, אונ
 רבי אלעזר בן עזריה האט איהר גיט גישפערט
 ויפגדוין את הבהמה ביים טוב קען קעג קראצין אבהמה
 אום יום טוב מיט אבארשט וואס האט איינערנע
 ציין וישוקין את הפלפלין ברתים שלחן אונ קען קעג
 קאלין פעקער אום יום טוב אין דער וערביגער
 מילק'ר וואס קען קאלט אום דער וואכן. רבי

עגלה

הכברה משום כלי ארוג (כ) ואפי' אין הכברה של מחבת
 (כא) משום משום כלי כברה: י ענלה. העשויה לשחוק
 לקטן ומיומרת לישע עליה (כב): ממאה מדרם. אם
 היה הקטן זכ עשית ענלה אם העוממה: ונימלת
 בשבת. דמורת כלי עליה:
 ואינה נגדרת בשבת
 אלא על נבי כלים.
 ע"ג כנדים מפני עשושה
 חרוץ בקרקע וחוסר חיוב
 משום מורש: רבי יהודה אומר וכו'. תרי תנאי נהו
 והליבה דר"י ת"ק נמי ר"י הוא דאמר דבר שאין מחכוין אסור
 כענלה של קטן מפני שאינה עושה חרוץ בהליכה (כג) ע"י חפירה
 אלא כוכשת הקרקע ונדוש תחתיה ונעשה עטרה
 נמוך אבל אינה מיוזה עטר ממקומה. וכבר אפסיקא
 הלכתא כר"ש דאמר גזרין אדם עטרה כסא וספסל וכלכד
 שלא יתכוין לעשות חרוץ:
 ולידך סכר לא שכיח הכי, רש"י:

הכברה סוכה הפקיסה אסברה לה כדאי לישנא: (כ) כלומר
 נגד דכתיב כתופה סכוס אכ"י: (כא) דלמי הא של מחכוין
 ודאי סמאס משום פשטי כ"כ רש"י כדלמי אפ"ס
 שכתבה אינה יכולה להכל כלום: (כב) וכת: הפוס' דלא
 כסידה דעמי קע"ל פסיפס הא אין לך כלי מיוחד גדול מזה
 נהי: ל"ל דסימו כלי שטובין
 לקטיס להפתמד לסלון וסיס
 שומד על ג' אונסיס ופוזו
 בו ויהי מתנגלים שפזו:
 (כג) ולידך סכר סמאס שפזו
 סאוספתנגל וסאוס נגדר וסוסר
 שכיח הכי, רש"י:

י ענלה של קטן אקליין וועגעלע פון אקניד קפאית
 פדס אויב דער קניד איז אוב איז דער וועגעלע
 סקא ווייל דער קניד ויצט בארויף ונשלת בשבת אונ
 קען מעג קעמען דעם וועגעלע אום שבת ואינה
 נגדרת אלא על נבי כלים אונ קען סאר גיט שלעפען
 דעם וועגעלע אויף די ערד אום שבת, ווייל דאס
 גראבט די ערד. גאר אז קען לייגט אויף די ערד
 פליים. דהיינו פּרעקטער אַנדער קלוידער שלעפעס
 קען דעם וועגעלע אויף דיא פליים. רבי יהודה
 זאגט פל פליים אין נגדוין אלע פליים סאר קען גיט
 שלעפען אויף די ערד, ווייל דאס גראבט די ערד
 ויז פן העללה גאר אונגיין מעג קען שלעפען פני
 שתיא כובשת ווייל דער וואגין גראבט גיט די ערד
 גאר ער פּרעקטט איין דיא ערד:

רש"י

מנא הני מילי. לאו דוקא מקראי ליף דערוני תשילין
 דרענן אלא הכי קא כמי ליה מהיבא אסמכוס
 רענן: זכור. אין זכירה אלא דכיר המשמח:
 זכורו מנא אחר שבא להשתבח מחמת שמרנה סעודות וי"ט
 בע"ט קרוב שנת להשתבח מחמת שמרנה סעודות וי"ט
 וכשמערב ערוכ תשילין נחלא שזכרו שהרי אינו
 עושה אלא מחמת שנת: מ"ט. למה תקו ערוכ
 לקידוש דלתיא זכרה על הוין וערובא מדרענן ומה
 את השנת ואינו מכלה הכל ליו"ט: רב אשי אמר. לא
 לכבוד שנת הקטה אלא לכבוד וי"ט: בדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת. אה"כ החמיל מבעוד יום

לא יבשל בתחלה מיס טוב לשבת אין דער משנה
 שמיית אויב פרייטאג איז יום טוב זאל קען
 גיט אנהייבין קאכין פון יום טוב אויף שבת סיידין
 קען האט אנגעהויבן קאכין פון ערב יום טוב
 אויף שבת ודאס איז דער עירובי פבשילין וואס
 קען לייגט ערב יום טוב אויף שבת האט קען
 דאך שוין אנגעהויבן קאכין ערב יום טוב אויף
 שבת קען קען שוין ענדליגען קאכין פון יום
 טוב אויף שבת, זאגט די גרמא פגא הני מילי פון
 וואגען ווייסן מיר דעם דין אז פרייטאג איז יום
 טוב זאל קען אנהייבין קאכין פון ערב יום טוב
 אויף שבת אפר שמואל דאפר קרא גזר את יום השבת
 לקדשו האט שמואל גינאגט עם שמיית אין פסוק
 דוא זאלקט גידייקען דעם קאג שבת איהם צו
 הייליגען וברזא באחי שפא להשכירו ווען עם קען ניין
 קען זאל פארגעסן דעם קאג שבת זאלקטו אים
 געדייקען. אונ אז יום טוב איז פרייטאג, וועגין
 די שקחה פון יום טוב קען זיין קען זאל אלץ

מנא הני מילי. לאו דוקא מקראי ליף דערוני תשילין
 דרענן אלא הכי קא כמי ליה מהיבא אסמכוס
 רענן: זכור. אין זכירה אלא דכיר המשמח:
 זכורו מנא אחר שבא להשתבח מחמת שמרנה סעודות וי"ט
 בע"ט קרוב שנת להשתבח מחמת שמרנה סעודות וי"ט
 וכשמערב ערוכ תשילין נחלא שזכרו שהרי אינו
 עושה אלא מחמת שנת: מ"ט. למה תקו ערוכ
 לקידוש דלתיא זכרה על הוין וערובא מדרענן ומה
 את השנת ואינו מכלה הכל ליו"ט: רב אשי אמר. לא
 לכבוד שנת הקטה אלא לכבוד וי"ט: בדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת. אה"כ החמיל מבעוד יום

י ענלה של קטן אקליין וועגעלע פון אקניד קפאית
 פדס אויב דער קניד איז אוב איז דער וועגעלע
 סקא ווייל דער קניד ויצט בארויף ונשלת בשבת אונ
 קען מעג קעמען דעם וועגעלע אום שבת ואינה
 נגדרת אלא על נבי כלים אונ קען סאר גיט שלעפען
 דעם וועגעלע אויף די ערד אום שבת, ווייל דאס
 גראבט די ערד. גאר אז קען לייגט אויף די ערד

גמרא ביצה דף טו ע"ב

סלכס ס' בלס כלי מטינן דנכוס דמלכות דכריאס אכרעם
 לא יכשל וכו'. מנא הני מילי אמר שמואל
 דאמר קרא וכו' את יום השבת לקדשו וזכרו
 מאחר שבא להשכירו, מאי מעמא אמר רבא כדי
 שיכורו מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו"ט. רב
 אשי אמר כדי שיאכרו אין אופין מיו"ט לשבת

לא יבשל בתחלה מיס טוב לשבת אין דער משנה
 שמיית אויב פרייטאג איז יום טוב זאל קען
 גיט אנהייבין קאכין פון יום טוב אויף שבת סיידין
 קען האט אנגעהויבן קאכין פון ערב יום טוב
 אויף שבת ודאס איז דער עירובי פבשילין וואס
 קען לייגט ערב יום טוב אויף שבת האט קען
 דאך שוין אנגעהויבן קאכין ערב יום טוב אויף
 שבת קען קען שוין ענדליגען קאכין פון יום
 טוב אויף שבת, זאגט די גרמא פגא הני מילי פון
 וואגען ווייסן מיר דעם דין אז פרייטאג איז יום
 טוב זאל קען אנהייבין קאכין פון ערב יום טוב
 אויף שבת אפר שמואל דאפר קרא גזר את יום השבת
 לקדשו האט שמואל גינאגט עם שמיית אין פסוק
 דוא זאלקט גידייקען דעם קאג שבת איהם צו
 הייליגען וברזא באחי שפא להשכירו ווען עם קען ניין
 קען זאל פארגעסן דעם קאג שבת זאלקטו אים
 געדייקען. אונ אז יום טוב איז פרייטאג, וועגין
 די שקחה פון יום טוב קען זיין קען זאל אלץ

אמר כתי אלה מיכתי פכשילין
 לדין שיש כסן כוית .
 א' לדין ים כבלות עירוב .
 עירובי תוספתין לדין ב' פטורות
 לכל אהל ואלה . וסכי פסוק
 כדלע' בעירובין (דף ט)
 עירובי חלכות לדין כבלות
 לכל אהל ואלה , וסכי פסוק
 כדלע' בעירובין (דף ט)
 שיש ב' פטורות ולס ים עס
 מן ב' פטורות מיהו לדין יומר
 ואלו פסא וכו' וכו' פטור פלו .
 עירובי הפכשילין בין לאלה בין
 למסא מינו לדין אלה כוית
 לכל עין ועין :

קל וחומר מיום טוב לחול . תנן עושה תבשיל
 מערב יום טוב וסומך עליו לשבת . כשרמא לרב
 אשי דאמר כדו שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת
 היינו דמערב יו"ט אין ביו"ט לא , אלא לרבא מא
 איריא מערב יום טוב אפילו ביום טוב נמי , אין
 הבי נמי אלא גזירה שמא יפשע . והנא מייחי לה
 מהכא את אשר תאפו ואת אשר תבשלו
 בשבת . מכאן אמר רבי אלעזר אין אופין אלא על
 האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל . מכאן
 שמכו חכמים לעירובי תבשילין מן התורה . א"ל
 אבא א"ר עירובי תבשילין צריכין כוית בין לאחד
 בין לשניה . א"ר הונא אמר רב עירובי תבשילין
 צריכין דעת פשיטא דעת מניח בעינן דעת מי
 שהניחו לו בעינן או לא בעינן . הא שמע ראבוה דשמואל מערב אכולה צריכין דעת , טיעה שלמס

מיום טוב לחול רב אשי ואגם דריבוער מאבט מען
 אעירוב תבשילין ערב יום טוב , מען זאל ואגין
 מאדאך מען קאר גיט באקין פון יום טוב אויף
 שבת סיידין מען האט אנגעהויבן קאכין פון ערב
 יום טוב , פון יום טוב אויף אויפקערן קאכין קאר
 קען דאך גענוים גיט קאכין , זאגט ריא גמרא
 מען מיר האבין גילעריגט עושה תבשיל מערב יום טוב
 ויסופו עליו לשבת מען מאכט אנגעקעקט מען באבט
 עקעסן , ערב יום טוב קאכין זאל מען עסין שבת
 בשלמא לרב אשי דאמר רבי שיאמרו אין אופין מיום טוב
 לשבת נאך רב אשי וואס ער זאגט דריבוער מאבט
 מען אעירוב תבשילין מען זאל זאגין מאדאך פון
 יום טוב אויף שבת קאר מען גיט באקין און
 קאכין , קאר מען פון יום טוב אויף אום דער
 נואכין גענוים גיט באקין און קאכין מיט מערב יום
 טוב זיך גיט טוב לא אין רעקט וואס מען דארף
 מאכין דעם עירוב תבשילין נאר , ערב יום טוב
 זאל לראך אבער נאך רבא וואג נאך שמואל וואס
 דער עירוב תבשילין נוערנט נאר עמאמט אויף
 אזויגין מען זאל לאוין עסינוואנג אויף שבת
 און מען זאל גיט אויף עסין אלץ אום יום טוב
 ביי אירא מערב יום טוב צו וואס דארף מען לייגין
 דעם עירוב תבשילין נאר ערב יום טוב אמילי
 גיט טוב נמי , מען מען דאך לייגין דעם עירוב
 תבשילין אפילו יום טוב פאר דעם עסין נועמט
 שוין זיין אזייכין צו גינדענקען מען זאל גיט אלץ
 אויפקעסין יום טוב נאר מען זאל לאוין אויף שבת
 אויף , עקעקט דיא גמרא זין הכי נמי , עם אין
 מאקי אזוי , עם מען גענוג זיין מען זאל לייגין
 דעם עירוב תבשילין אום יום טוב אלא גזירה שפא
 קישע נאר מיר האבן אום מאכער נועמט פאר
 געסין צו לייגין דעם עירוב תבשילין יום טוב ,
 ווייל יום טוב איז מען גשעפטמנט מיט שקחת
 יום טוב , דריבוער האט מען גיזאגט מען זאל
 באקין דעם עירוב תבשילין , ערב יום טוב ונאך
 מיטויה לה מהכא און דער תנא לעריגט פון דעם פסוק

אז מען דארף מאכין אעירוב תבשילין , ערב יום
 טוב אויב יום טוב איז פרייאג , עם שמיית אין
 פסוק משה האט גיזאגט צו די יודין את אשר תאשי
 אשי וואס איהר ווילט פאקין זאלט איהר , באקין
 ואת אשר תבשלו בשלו און וואס איהר ווילט קאכין
 זאלט איהר קאכין פאן אפר רבי אלעזר פון דעם
 פסוק דם גיזאגט רבי אלעזר אין אופין אלא על האפוי
 מען זאל גיט באקין פון יום טוב אויף שבת סיידין
 מען האט אנגעהויבן באקין ערב יום טוב אויף
 שבת וזין תבשילי אלא על המבושל און מען זאל גיט
 באקין פון יום טוב אויף שבת סיידין מען האט
 אנגעהויבן קאכין , ערב יום טוב אויף שבת בייזו
 פסטי תבשיל לעירובי תבשילין מן תורה פון דאנען
 האבין די חכמים גילעריגט פון דיא הוראה אז
 מען דארף מאכין ערב יום טוב אעירובי תבשילין
 מען זאל מענין קאכין פון יום טוב אויף שבת אפר
 רבי אבא אפר רב רבי אבא האט גיזאגט פון רבס
 נוענין עירובי תבשילין צריכין כוית בין לאחד בין לשניה
 דרייט און דיא געקאכטע עסין וואס מען לייגט
 צו אעירובי תבשילין דארף זיין גרויס ווי אזאיל-
 בירט , סיי מען מאכט דעם עירובי תבשילין פאר
 זיין מענטש דארף מען דאס , עסין זאל זיין גרויס
 ווי אזאיל-בירט און סיי מען מאכט דעם עירובי
 תבשילין פאר פיר מענטשן אפילו פאר הונד
 דערט מענטשן און נאך מער איז אלץ גענוג
 דאס , עסין זאל זיין גרויס ווי אזאיל-בירט אפר רב
 היא אפר רב רב הונא דם גיזאגט פון רבס נוענין
 עירובי תבשילין צריכין דעת , טיעה שלמס
 עירובי תבשילין דארף מען וויסין נוענין וואס
 דער עירובי תבשילין איז געלייגט גינוארין ,
 זאגט רבא גמרא שפא דעת מניח בעינן דעת מי
 גענוים דער מענטש וואס לייגט דעם עירובי
 תבשילין דארף וויסען נוענין וואס ער לייגט דעם
 עירובי תבשילין און פאר נועמען , ער לייגט דעם
 עירובי תבשילין דעת מי שהניחו לו גענין אי לא גענין
 נאר אויב ער וויל לייגין דעם עירובי תבשילין

נהרדעא, רב אמי ורב אסי מערבי אכולהו מבריא. מכרו רבי יעקב בר אידי מו שלא הנח עירובי תבשילין יבא ויסמוך על שלי. ועד כמה אמר רב נחומא בר זכריה משמיה דאביי עד תחום שבת. יהוא סמיא דהוה מסור מתנתא קמיה דרב שמואל, חוייה דהוה עציב, א"ל אמאי עציבת, אמר ליה דלא אותיבי עירובי תבשילין, א"ל סמוך ארדיי. לשנה חוייה דהוה עציב, א"ל אמאי עציבת, אמר לו פושע סמוך ארדיי. דמערכת אכולהו נהרדעא סהי עירובי לשנה האחרת. ור"ל:

ה' שאין יכול להניח ולהריות: לרידך אמור. שאין דעתי על המיודים והפושעים שאין הרדים לדברי הכמים:

וּנְקָרָא אויסנוייניג פאר מר שמואל נדאם איז גינען יום טוב[חגיגה דתיה עציב האם מר שמואל גינען דער בלינדער איז טרויעריג אפר ליה אפאי עציבת האם מר שמואל גינאנט צום בלינדער פאר נואם בינום טרויעריג אפר ליה האם דער בלינדער גינאנט צו מר שמואל איך בין טרויעריג דלא אותיבי עירובי תבשילין טייל איך האב גיט געלייגט עירובי תבשילין אפר לו קמוך ארדיי האם מר שמואל גינאנט צום בלינדער פארלאו דיה אויף מיין עירוב תבשילין. נוארום איך האב געבייגט אעירוב תבשילין פאר אלע מענטשן פון שטאט לשנה חגיגה דתיה עציב אויף דעם אנדערין יאהר ונדאם טייגט קען נאך איום טוב. נואם איז גינען יום טוב עקב שבת[האם נאך אפאקל מר שמואל גינען דעם בלינדער ער איז טרויעריג אפר ליה אפאי עציבת האם מר שמואל גינאנט צום בלינדער פאר נואם צו מר שמואל דלא אותיבי עירובי תבשילין טייל איך האב גיט געלייגט עירובי תבשילין אפר לו האם מר שמואל גינאנט צום בלינדער פושע אית דוא ווילקט גיט ליינין אעירוב תבשילין טייל דוא ווילקט גיט האלטין דיא מצות נואם דיא תבמים האכין גיבאטין לביי עקבא שרי אלע מענין היינט קאכין אויף שבת וטייל איך האב גיבאקט אעירוב תבשילין פון זייערשטענען לידך אפר אנדער דוא טארקט גיט היינט קאכין אויף שבת. נוארום פאר דיר אונ פאר אעלע מענטשן וטיא דו גינט נואם האלטין גיט די רייד פון די תבמים האב איך גיט גיבלייגט דעם עירוב תבשילין:

פאר פּרעמקע מענטשן בארף ער ויאי פּרענער זאגין וויאהר זאלט וויסען אז איך לייג פון זייערשטענען אעירוב תבשילין אדער ער לייגט פון זייערשטענען אעירוב תבשילין אונ דארף זיי נאר גיט זאגין. ענקעפט דיא גקרא תא פושע קום אונ דער מיר האכין גילעריקט דאביה השטאל מערב אפיקה נהרדעא דער פאטער פון שמואל פלעגט ליינין אעירוב תבשילין פאר אלע מענטשן פון די שטאט נהרדעא. רבי אמי אונ רבי אסי מערבי אכילה סבירא פלעען ליינין אעירוב תבשילין פאר אלע מענטשן פון די שטאט סבירא, זעען מיר אז קען דארף זיי גיט זאגין פריער אז קען לייגט פון זייערשטענען אעירוב תבשילין סבירא רבי יעקב בר אידי מי שלא הניח עירובי תבשילין יבא הקסוף על שלי נען עס איז גינען יום טוב עקב שבת פלעגט רבי יעקב בר אידי ליינין עקב יום טוב אעירוב תבשילין פאר אלע מענטשן אונ אויף בארגין אום יום טוב פלעגט ער אויסרופן נוער עס האט גיט געלייגט אעירוב תבשילין זאל ער זיך פארן לאזן אויף מיין עירוב תבשילין נער נסה ביו וויפיל גויים זאל קען ויין פון דיא שטאט קען זאל זיך קענין פארלאזן אויף דעם עירוב פון שטאט אפר רב נתיב בר יבנה משפיה דאבני עד תחום שבת רב נחומי בר זכריה האם גינאנט פון אבנים וועגין ביו אהרום שבת פון שטאט, דיא מענטשן נואם ווארדען ביו אהרום שבת פון שטאט מענין זיך פארלאזן אויף דעם עירוב תבשילין נואם קען האט געמאקט אין שטאט פון זייערשטענען תייה סקא דתיה אפר בתניחא סביה דמר שמואל עס איז גינען אבלינדער נואם ער האט גילעריקט ברייתוה

זוהר: ואתחנן דף רמו ע"ב ת"ת דאצילות יוד הא ואו הא

אמר רבי אבה כתיב (תהלים קבל) י' ישמר אהך ובאך מנחה ועד עולם. ישמר אהך תינה. אלה ובאך מאי קא מיידי דהא ממן דעאל לביתיא לא מסתפי. אלה האי ב"ג דשוי רשימא קדישא לביתיא במלין דשמה עלאה האי להנטיי מכלא. כל נפיק ההוא ממדוריה לתרעה דביתיא וקוף וחמי רשימא קדישא ועיין (ס"א טעין) כסתחיה. כל נפיק ב"ג הוא חוויף ליה ונסיר ליה. כל עייל לביתיא הוא אכריו קמיה אודהרו ביקרא דרוקא דמלכה קדישא וכל דא בנין ההוא רשימא דשמה קדישא דלתרעיס בתרעיה ולאו די ליה לב"ג דלתעניך כביתיא חלף קב"ה נסיר ליה כד עייל וכד נפיק דכתיב י' ישמר אהך ובאך מנחה ועד עולם. זכאין אינון ישראל כהני עלמא ובעלמא דחתי. ת"ת האי רוחא ביזא דשארין בין תרפי. ווי ליה לב"ג דלא ידע לאזדהרא מניה ולא רשימא דשמה דביתיא עמה עלאה קדישא דסתחיה עמיה דקא אית ליה תלת מוח וסחין ומסחין עמשין בשיין וקטרנין כל חד מסחיה ויומיה וכלוהו מסתחיה עמיה כל יומי שחא דמסחיה ביה לעילה וסתחיה ביה דימחא ובליליא. דימחא לקטרנה ליה בליליא לנעריה ליה בתלמיה. כד נפיק להטרנה ליה כד עאל שוין ודייהו עליה דכחפי ואמרין לי ווי לי' לפלגיא דנפיק מרשותא דמלכיה ווי

לה לפלגיה כהאי בעלמא ובעלמא דלתי כ"ג בעמא בני הוימנותא למהוי רשימין ככלא למהוי רשימין כרשימא דמחריהון לאדעזעמא מנייהו כל סערין זינין בישיין למהוי נעירין כהאי בעלמא דלתי. וזכאן חולקיהון דישרלאל ועלייהו כתיב (ישעיה ס) ועמד כלם לדיקום לעולם יירשו ארץ וגו' :

הלכה פסוקה

יוסף לחק

מוסר

מספר חסידים סימן קס.

אם נלה לירי נסיון וספולסקה עלתוסא אל חמיק טובס לך לומר ענדתי נכסיון עמא כולו חנוכיך לחוסס עדס וכעלל חסלו קעטו עמק"ס לשיכולו כזיסס לחוסס עדה שיחלסקו כזסס מחסוה עמלמכ חלכוס ירסח לו חסס לחוסס בני ויקרס עס חמיקס סוסו ס' ירסח שיכיו בניו כחמיקס על קדוה ס' וערספס לילמק וחסרך לסק"ס סחמיקין על ילךך עתון לך נלכ ללמח חס ילךך סרט עמלמכ כי טובו חלכוס לחסוה טובו מכלל

הרשב"ם הלכות כרכות פרק א. (א) כל הברכות כולן שלש מינים ברכות חנייה וברכות מצות וברכות הודאה שהן דרך שבת והוריה ובקשה כדי לזכור את הבורא המור וליראה ממנו; (ב) ונוסח כל הברכות עורא וב"ר הקנוס, ואין ראוי לשנותם ולא להוסיף על אחת מהם ולא לגרוע ממנה, וכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות אינו אלא מועה, וכל ברכה שאין בה הזכרת השם וסבלות אינה ברכה אמ"כ היתה סמכה לחברתה; וכל כעין שתקנו חכמים ואם שינה את המטבע הואיל

(ג) וכל הברכות כולן נאמרין בכל לשון והוא שיאמר

(א) קל הברכות כולן שש מינים אלע ברכות וענען דריו מינים ברכת הגיהי די ברכות וואס קען זאגט אויף די זאכין וואס קען דאמט פון זיי הנאמה. דהיינו אויף עסין אויף מדייקען אויף אנומין ריח וברכות המצות און די ברכות וואס קען זאגט אויף מצות וברכות היוצא און די ברכות וואס קען זאגט אויף דעם וואס קען לויבט צו הקב"ה שמו ברה שבת ויחידה ויקשה און די ברכות וענען אליוב אקרע אנקעט צו הקב"ה פוי לשור את הבורא המור ויראה כענו קען זאל ארייבן גידייקען הקב"ה און קען זאל פאר אים כולרא האבין; (ב) נוסח כל הברכות עורא וביח דעו תקנט מורא קען זאל זאגין די ברכות האבין ממקן גינען אקרא מיט זיין ביה דין ואין ראי לשנות און קען בארף זיי גיט עגדערין ולא לחיפס על אחת מינס ולא לגרוע ממנה און קען סאר גיט צו געבין נוערשער צו די ברכות און קען סאר גיט זאגין די ברכות מיט נוייניגער נוערשער וכל תפשינה ממטבע שטביש חכמים בברכות אינו אלא מועה און דער קענענש וואס עגדערט דעם נוסח פון די ברכות וואס די חכמים האבין גימאכט, ער מיינט ער נועט זאגין דעקער. האט ער אקעות וכל ברכה שאין בה הזכרת השם וסבלות אינה ברכה און נעדרר ברכה וואס קען זאגט גיט דעם שם און קען זאגט גיט סוף העולם, דהיינו קען זאגט ברוך אתה אלילינו שהכל נהיה בדברך, אקרע קען זאגט ברוך אתה אלילינו המוציא לחם מן הארץ דאס איז גיין ברכה זאל אס צו היתה סמכה לחברתה סיידן די ברכה איז נאנהענט צו אקרערר דיגע ברכה, אזוי ווי יוצר המאורות הבורח בעמו וישאל באתה; (ג) וכל הברכות כולן נאמרין בכל לשון און אלע ברכות קען זאגין אויף נועלדע שפראכע קען וויל ודאי שיאמר מבו שתקנו חכמים נאר ער זאל זאגין די ברכה אזוי ווי די חכמים האבין ממקן גינען ואם שינה את המטבע אויב ער האט גי-

אם באת לירי נסיון אויב דוא ברוח ניקוקען אין אפראכע צו מאן אעבירה נרהיינו עם איז אים פאר גיקוקען צוא זיין זאלין אין אשטוב מיט א אשתי אישו והתאפק מלפניו און דוא האקט דיה גישמארקט אויף דעם יצר הרע און האקט גיט געוידרניט אל מחיק טובה קל למר עמתי נכסיון ואלקטו גיט רעקענען בייא זיה איה האב איצט גישארן אנרויקע נאה און אנרויקע מצוה וואס איה בין געשטאנען בייא אזוי אפראכע, ווארום עם קען זיין אז גיט ביה און גיט זיין פרויקים האבין דיה אפגיהאלטין פון דיא עבירה, נאר שטא בא אבותך לאיתח מדה מאכער וענען דיגע עלשערין אסאל גינען ביי אזוי אפראכע וישאל חסדי און אז זייא האבין גיט געוידרניט בקיש מחקב"ה האבין זיי גיבעטין ביי הקב"ה שכווא גינתם לאותה מדה מאכער נועלין זייערע קינדער אויף קוקען אסאל צו אזוי אפראכע שיהאפוי בהם מחסוה זאלין זייא זיה אויף קענן שטיארקן פון צו זיגדען, האט דיר נאר גיהאלפין דיא הפלה פון זייער עלשערין שגאמר נוארום עם שמיטס איז פסוק אברהם אבינו האט גיזאנט אללים דאת לו השם לעלה בני גאט זאל געהן אז דער שעפס צו אעזלה זאל גיט מין זוהן וקרא שם חמיקס התיא ה' דאת און אברהם האט גערופין דעם נאמען פון דעם ארש גאט נועט זעהן, נאם נועט ער זעהן שיהיי בניו נשפס על מידה ה' ונשפס יצחק הקב"ה נועט זעהן אז דיא קינדער פון יצחק נועלין זיה אויף דאזין שעקטין און פארברענען נאר פון נועגין צו הייליקען דעם נאמען פון הקב"ה יהודע להקב"ה שחתיקע על יצוד זאלקט לו יבין גאט וואס ער האט דיה גישמארקט אויף דין יצר הרע שמו קל לב לגמא את יצוד הרע נואם גאט האט דיר גיגעבין אמתקין דוא זאלקט קענען איין געמען זיין יצר הרע שגאמר נוארום עם שמיטס איז פסוק כי עזרי אלהים גאט האט אים גיהאלפין לנצוהו עזרי גאט האט איהם געפרובט

און האט איהם גיהאלפין איין געקען דעם יצר

וחמור אכרה ומלכות וענין הכרחה אמילו בלשון חול יצא :

מכלל שניו סכל לכך נקט מלפניו שנלמד לחז' לנבי' לנלס' שפ' וכס' וזו' כלון חס' קכ' :

אנךרעט דעם נוסח פון די ברכה חויל וזיני אונרע
פילכות וענין הברכה אמילו בלשון חול יצא נוייל ער האט
דערקאנט דעם נאמען פון הקב"ה אונ' ער האט
גיזאנט אז הקב"ה איז דער קלף און דער וועלט
אונ' ער האט גיזאנט דעם אינהאלט פון די ברכה
נרתינו ער האט גיזאנט גילויפת ביזשו נאט דער
קעניג פון דער וועלט נואם אלץ איז גיזארוין מיט
ניגע ביידי אפילו ער האט דאס גיזאנט מיט
אפראקטיון לשון גיט מיט לשון קורש איז דאס
אויך אנופען ברכה אונ' אזויא קען מען איבער
געניין די ברכה אויף וועלכע שפראכע מען וויל
אונ' דאס איז אנופען ברכה :

הרע מקבל שפניו חל אלץ איז און די האנט פון הקב"ה
לפד בקש סלפניו דריבער זאל יענער קענשש קעטין
פון הקב"ה ער זאל איהם העלפין גיט צו זיגניגען
שנאמר ווארום עם שמיים אין פסוק דוד הקלך
האט גיגעטין ביי הקב"ה יחד לגבי לדיח שפה דוא
ואלקט איינציגען מיין הארץ די הארץ טייגע זאל
נאר קראקטין איין זאך זאל מורא האבין פאר
דיין נאמען ויחיב אונ' נאך שמיים אין פסוק דוד
הקלך האט גיגעטין ביים הקב"ה ויהי נניו חש
בדני דוא זאלקט אין מיר פגעניגען אפעקטין
גיטס איך זאל קענען געשטיין גענין דעם
נצ' הרע :

עקב יום ג תורה

אונקלוס

לחשף מתי' רוא יהוה נפ' י יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יהוה ה רמליה ה אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם :

כב ונשל יהוה אלהיך את הגוים
האר מפניך מעט מעט לא תוכל
כלתם מהר פני תרבה עליך חית
השדה : כג ונתנם יהוה אלהיך
לפניך והמם מהומה גדלה עד
השמדם : כד ונתן מקביהם בידך
והאבדת את שמם מתחת השמים

כב ויתרה יי אלהיך ית
עממיה האלין מן קדמה
זעיר זעיר לא תיכול
לשיציתתון בפריע
דלקא תקני עליך חיות
ברא : כג ויקסרינו יי
אלהיך קדמה וישגשינו
שגוש רב עד רישמצון :
כד ויקסר מקביהון בידך
ותביד ית שקהן מקתחות
שמיא לא יתעמד אגש

רשכ"ם

(כג) והמם מהומה גדולה על כרחך והמם כמו וכבב . פנלמו וגו' . פנלמו בעש' לנס כמו למלכ' דכמי' ככו ויפ' וזרעים קול מהומה גדולה כמלחמה ער השמדם ואלו

שפתי חכמים

י לפיל כפ' עשפטיס פירשטי לנס לא פיר' רש"י לפיל פנס זסי : (כג) פון תרבה עליך חית השרה . והלא חס עושין לזנו של תמוס חין מתוראין מן החיות י שנלמד (חוב ה) וחית השדה השלמה לך , אלא גלוי היה לפניו שעתידים למקוח : (כג) והמם . מקוד קמ"ץ כולו לפי שאין מ"ם אחרונה מן היסוד והכרי הוא כמו וחס חותם אכל (ישפיה כג) והמם גלגל עגלתו כולו יסוד לפיכך חזיו קמ"ץ וחזיו פת"ח כשאר פעל של שלש אותיות :

פירוש לתורת אלהים

(כב) ונשל יי אלהיך אונ' נאט וועט פאר נוארפין את
גוים האל די פגעניגס פאר דיר איינציגעניין לא
חיבל די קענשש ויי גיט גיך פאר טייליגען פון תרבה
נווארום טאקער וועלין ויה אויף דיר קערלין דיא
סיות פון דעם פעלד : (כג) ונתנם גאט וועט נייא
געבין זאגנד פאר דיר ויקסם אונ' זייא וועלין פאר
טיובעלש ווערען פויפח גיולה אגרויפע פאר טומ'ם
לזנג ער השמדם ביז דוא וועקט פאר טייליגען זיי :
(כד) ונתן אונ' ער וועט געבין זייקעע קלבים אין
ביין האנד ותבאקת אונ' דוא זאלקט מאכין פאר

לֹא־יִתְצַב אִישׁ בְּפָנֶיךָ עַד הַשְׂמֵרָה
 אַתֶּם׃ כִּי פָסִידוּ אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׁרַפּוּן
 בְּאֵשׁ לֹא־תִחַמְדוּ כֶּסֶף וְזָהָב
 עֲלֵיהֶם וְזָקַחְתָּ לָךְ פֶּן תִּנְקַשׁ בּוֹ
 כִּי תוֹעֵבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא׃
 וְלֹא־תָבִיא תוֹעֵבָה אֶרֶב־בֵּיתְךָ
 וְהָיִיתָ חָרָם כָּמֹהוּ שִׁקָּץ וְתִשְׁקָצְנוּ
 וְתַעֲבֹב וְתִתְעַבְבוּ בִּי־חָרָם הוּא׃ פ

קדמך עד דתשיצי
 יתהוון כיה צלמי מעותהוון
 תוקדון בגורא לא
 תחמד כספא ודהבא די
 עליהון ותסב לך דלמא
 תתקל ביה ארי מדחק
 הוא קדם יי אלהך: כיון לא
 תעיל דמרחק לביהך
 ותהי חרמא פנותיה
 שקצא ת ש ק צ י ג י ה
 ו ר ח ק א ת ר ח ק י ג י ה
 א ר י ח ר מ א ה ו א :

היא לא ממעד. פ"ו גל סמורס
 כח: ולא מילא. סמסיס פח
 סוסס ד פכוס ככ פ"ו פו: והיית
 חרס. קידושין פ"ו כד חולין קט

הרס. קידושין פ"ו כד חולין קט

רשב"ם

בעל הטורים

אבל מגזרת המה לבי אומר והמס והמה אותם כמו מן
 עשה עצבו עשם ומן כאשר ראה יעקב ויאמר יעקב
 כאשר ראה ראה אותם והמס מגזרת המה יתפרש המה
 אותם ואם תאמר לשרש גם את זו כמו והמה אותם
 א"ל לומר כך לפי שהלשון המיון נחלה בגוף האדם
 לבי ככגור והמה מעצמו ואם היה המיון עושה לאחרים
 את אחרים ישנא את הכתם הטוב מעצמו לפיכך רפי ולאחרים יאמר ושנא את כגדו כלאו וישנה זאת נערוותיה :

לח טופן מעלכותיהו: (כס) פסילי אלסיסם תשקטון כלא. וסמך
 כי חרס טוח ולכן דן יכושט לח עכן שבער על הסהס כשכס:
 (כז) כי חרס טוח. וסמין לים כל המלוה לומר שכמוכר על כחרס
 טוכור. על כל המלוה. חרס לטוים מ"מ: שכתבין מ"מ"ח
 לביכז וסל יסאכ כפסוסס יכיס חרס וחסו כרונג רחס טוכור:
 לבי ככגור והמה מעצמו ואם היה המיון עושה לאחרים
 את אחרים ישנא את הכתם הטוב מעצמו לפיכך רפי ולאחרים יאמר ושנא את כגדו כלאו וישנה זאת נערוותיה :

פירוש לתורת אלהים

ווארום טאמער נועקטו גישמרויבקיט ווערין
 דורך איהם כי ווארום תועבת דאס איז אומנוערדיג
 כיי נאמ: (כו) ולא תביא תועבה אונ דוא זאלקט גיט
 גריינגען איין אומנוערדיגייט א: ביידע אין ביין הייז
 ויהי ווארום די נועקט ויין וויקט אזוי ווייער איז
 שקץ פאר אומבירן תשקצנו זאלקטו פאר אומביריגען
 אים ותעב אונ אומנוערדיגען תתעבנו זאלקטו אויס:
 ווערדיגען איהם כי טארום חרם וויסם היא ער:

לירען ויער נאמען פתחת משפס פון אונקער רעם
 דיקעל לא יתעב עם נועט זיה גיט ששקעלין קיין
 שום מענש פאר ריר ער השמידך איהם כיון דוא
 נועקט פאר מיליגען זיי: (כה) פסילי די בילדער
 פון זיערע אפ נעמער נאלמ איהר פאר גרענען
 אין פיער לא תחמד דוא זאלקט גיט גלוקמען גספ
 ויהי דאס זילבער אונ גאלד עליהם וואס איז אויף
 זיי ולקחת לך דוא זאלקט נעקען צו ריר פן תקוש בו

מצות השם

כסן למעדות כוכבים שגל' לא תחמד כסף וחסך עליסם:
 (כז) [תכט] (ללא כז) שלל כדעק ונחכר שוס דכל מעטות כוכבים ומשמשים ומוקדשים וכל מיני חופעה כל כיוצא:
 פיען פאר גיט תקנה האבין פון דיא זאבין וואס פיען אים
 פקריב צו די עבודה זרה, אונ גיט פון די זאבין וואס גיהערין
 צו די עבודה זרה אונ גיט פון די זאבין וואס גיערען צו דיא
 עבודה זרה, אונ דיא פצנה איז אויף יעקער ארם אונ אויף
 יעקער ציים:

(כס) [תכח] (ללא רמט) שלל ליהנות מלפיו ומתכושין שיקטו
 (כז) [תכט] (ללא כז) שלל כדעק ונחכר שוס דכל מעטות כוכבים ומשמשים ומוקדשים וכל מיני חופעה כל כיוצא:
 לא תחמדו כסף וזהב גוי' ודאס איז אמצות לא תעשהו פיען
 פאר גיט תקנה האבין פון דעם גאלד אונ זילבער וואס
 איז אויף דיא עבודה זרה אונ די פצנה איז אויף יעקער ארם
 אונ אויף יעקער ציים:
 ולא תביא תקנה אל ביהך וגוי' ודאס איז אמצות לא תעשהו

תרגום

לחשףיך מנ"ה דוא צבאות נמש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהודה נשמה רצח ארני נשמה דהור יהודה חיה
 יחידה רצח יהודה חיה יחידה דהור אל שם בגין שבעשית:

א היתנסיב מגנרא עדי א היקח מגבור מלקוח ואם-שבי צדיק ימלט:

מצורת רוד

דש"י

(א) היקה. ככבורים חתם שג"ל לקחת מעשו מלקוח (ב) סיקה. כ"ל ככבורים חתם לומר וכי אפסך לקחת מיד
 פשו סנוכר אל סתלקום ששלל: וסס שכי. ולי פססר

בִּי־יָהּ אָמַר יְהוָה נִסְד־שְׁבִי גְבוּר יָקַח וּמִקְרוֹת
 עֲרִיץ יִמְלֹט וְאֶת־יְרִיבֶךָ אֲנֹכִי אֲרִיב וְאֶת־בְּנֵי־
 אֲנֹכִי אוֹשִׁיעַ : וְהֶאֱכַלְתִּי אֶת־מוֹנֵיךָ אֶת־בְּשָׂרָם
 וּבְעֵסִים דָּמָם יִשְׁכְּרוּן וְיִדְעוּ כֹל־בֶּשֶׂר כִּי אֲנִי יְהוָה
 מוֹשִׁיעֶךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר יַעֲקֹב : י פֶּה אָמַר יְהוָה אֵי
 זֶה סַפֵּר פְּרִיתוֹת אֲמַכֶּם אֲשֶׁר שִׁלַּחְתִּיהָ אֵי מִי מְנוּשִׁי
 אֲשֶׁר־מִכְרַתִּי אֲתָכֶם לֹא הָן בַּעֲזֹנְתֵיכֶם גִּמְרַתֶּם
 וּבַפְּשָׁעֵיכֶם שִׁלַּחְתָּ אֲמַכֶּם : ה מְדוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ
 קָרָאתִי וְאֵין עֹנֶה תַקְצוֹר קְצֵרָה יְדֵי מַפְדּוֹת וְאִם־אֵין
 בִּי כֹחַ לְהַצִּיל הֵן בְּגַעַרְתִּי אֲתָרִיב יָם אֲשִׁים גְּהִרֹר
 מִדָּבָר תִּבְאֵשׁ דָּגְתָם מֵאֵין מַיִם וְתָמַת בְּצִמָּא :

וְאִם דָּשְׁבוּ וְכָאִין יִשְׁתַּיִב :
 תִּיא אֲמַרְתּוּ יְרוּשָׁלַם הַאֲפֹשֶׁר
 דִּיחֲסִיב מַעֲשֵׂו בְּשִׂמְעָא
 בְּאִמִּיר עֲלִיהָ עַל חֲרָפָה פִּיטִיר
 עֲרָהָ הָעִיר מְנִי וְאִם שְׂבִיא
 דְּשָׂבָא יִשְׁמַעְלָא דְרִאֲמִיר עֲלִיהָ
 עֲדִיקָא הוּא יִשְׁתַּיִב : ב אֲרִי
 כְּדָנ וְאִם יִי אָף דְּשָׁבוּ גְּבִרִין
 אֲתִיב וְהָעִיר הַקִּיפִין אֲשִׁיב
 וְנִת פּוֹרְעֵנְתֵיהּ אָנָּא אֶתְפָּרַע
 וְנִת בְּנָה אָנָּא אֶתְרוּק :
 תִּיא אֲרִי כְּדָנ אֲסַר יִי אָף
 עֲרָהָ דְרִעָא מְנִיָּה עֲשׂוּ גְּבִירָא
 יִתְקַיִב מְנִיָּה וְשָׂבִיא
 דְּשָׂבָא מְנִיָּה יִשְׁמַעְלָא גְּוִיהָא
 בְּאִמִּיר עֲלִיהָ עֲרֹד בְּאִנְשָׂא

ישתמיב ונת פורענתייה אנא אהפרע ונת בנה אנא אפרוק : ג ואמן נת בשר רבו מן ליה מיכל לל
 עופא דשמיא דבמא דמרתון מסמר מדיח בן בינת גרא מרמון תתניו גרא מל בערין כל בשרא אבי אנא ו
 פרקיה ופשיוביה פקופא דיעקב : ד כדנ אמר יי אידא היא אנרת פסורין דיקבית לנגשתכון ארי
 ארתמקת או מן גבר דיליה חובא קדמי דוגנית יהכון ליה הא בחזיוכון אונבנהון ובקרדיוכון אהרתמקת
 בנשתכון : ה קא בין שלחית גבייא ולא תבו אתגביאו ולא קבילו האתקפדא אהתקפדת גבורתי
 סלקפרק ואם לית קדמי מיל לשוקא הא במופתיה אהריב וקא אשוי גהרין מרדא : וסרון נגידון
 מבלי מיא נימותן בקוחתא :

מצודת דוד

למנוה מידו אם ששני ששם לח יעקב סלויק : (ב) כי כס וגו'
 ר"ל לכל לא כן הוא כי כס אמר ס' שנס וס אפטר לקחה השבי
 מיד שמו סבור ונהעלם סמלקות מיד כענין : וחס ייעך : סס
 סמליים כל ארבי חטי : (ג) וסכלתי : לסחיות סלחיות
 ללמנו כשר לחכיל חס סתקטריס חוטר כלונת דכריס : חס
 כריס : לחיסת יחור חמל כחיל חס כריס : ובעסיס דמס ישכנון : סטוקס סלחיות לסחוט דס יטכרו דמסס כדנן
 סלחיות פסיס : וסוח ענין מליס : וידנו וגו' : לו ינינו סכל אמר לו ככרניו סחוט : סן סמוניתיס נמכרתס : ס"כ כשפטו
 גע"ט : (ד) ח' זס ספר וגו' : כלונת חס אמנס נחתי לס גס כריסות כמ"ס (יכתיס 1) : וסלן חס ספר כריסותס וגו' לכל
 ח' זס ספסל אמר סלחיות כס ר"ל כלס כס זפני עס סלחיות סלל היסח כעבור ספסע כמ"ס כס וסלן כן כשפטו וספר
 סלחיות : או מי עטסי : וסח חוט לי דכר עס פד סמכרסי חמסס לו ככרניו סחוט : סן סמוניתיס נמכרתס : ס"כ כשפטו
 סחוטס סחוי סרון פון סלחיות : כשכריס סלחיות נמלס סכסיס סללס וס"כ כשפטו יסיה נפיקר סלחיות :
 (ס) מרוע כסתי : חטי כסתי לסתקכר לחיס חלן אשע סונס חלי : קרמטי : סמכלו חלי וסלן מי מעיב לי : סלוקר : ר"ל ולי
 חלי כי חוטל ורי קרתי ורי מלפוח חמסס : כנפחתי : כשחטי חוטל חלי נעסס חרס ויובס וססכרוס נפסוח יכשוח כפיקס
 מדכר ר"ל לחריב סלחיות סמכלו למס כריס : סמכט דמסס : קרילת סדוסי סמכט סמכרון סמטי כי סחוט נמלס וסכלס ור"ל
 כשטי סלחיותס סלחיותס סלחיותס סלחיותס ללכרוס : ולטי סממטילס ללכרוס חמל לי סחוטל כריסס ססכרוס :

כתובים תהלים עד

לחמשוך מיסוד ומלכות דו"א שין דלת יוד גמש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהרונהי נשמה דיסוד א אד
 אדנ אדני גמש אדני רוח אלף דלת גון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידת דיסוד ירהן חיה יחידת דמלכות
 אל שם ב"ן שבעשה :

א אל־תשכח קול צִרְיָהָ שְׁאֵין קִמְיָה עֲלֶיהָ תִּמְדִּי : ב לְמַנְצָה
 אֶל־תִּשְׁחַת מִזְמֹר לְאַסָּף שִׁיר : ג הוֹדִינוּ לָךְ ו אֱלֹהִים אֶתְנַשְׂא וְדַמְיִינוּ לְקַדְרָה
 דְּסִלְקָא תְּדִירָא : ב לְשִׁבְחָא
 בְּזִמְן דִּי אָמַר דָּנָד לֹא תִסְכִּיל עַמָּה הוֹשִׁבְחָמָא עַל יְדֵי דְרָאָפָּה וְשָׂרָא : ג אֹרְדִינוּ לָךְ יִי אֹדִינוּ

מצודת דוד

(6) פולס עמיד : חשכ סיא פולס חמיד לחקר כלפי סמסס :
 (כ) אל תשחת : ר"ל כוס סמוזור יכלס לס לכל ישחית
 חס יסכלס כסיוסס כנולס : (ג) סודויו : ככל עס חטי : אודיס
 פירוש ע"מ
 (ט) אל תשכח קול ציריה אסף האם גיבועטין פייה
 הקביה רוא ואלקט גים פארקעסין דיא
 פטימקע דאס פריינדען געשרייא וואס דייע
 א אל תשכח קול ציריה אסף האם גיבועטין פייה
 הקביה רוא ואלקט גים פארקעסין דיא
 פטימקע דאס פריינדען געשרייא וואס דייע

וְקָרִיב שָׁמַךְ אֲשַׁחֲצֵנִי הוֹדִינוּ וְקָרִיב שָׁמַךְ סָפְרוּ נִפְלְאוֹתֶיךָ : ד כִּי-אֶחָד מוֹעֵד אֲנִי פְּרִישׁוֹתֶיךָ : ד אָרוֹם אֲבֵע זְמַנָּה אֲנִי תְּרִיצֵן אֲדוֹן : ח מִתְּקַסִּין בְּיָדֶיךָ אֶהְיֶה וְכָל תְּבָרָה אֲנִי אֶהְיֶה עֲמוּדֶיךָ פְּתָה : ח תְּבָרָה אֲנִי אֶהְיֶה עֲמוּדֶיךָ לְעַלְמִין :

מצורת רוד

ספרו. כ"ל כלכל כדביתו ספרו נללחחוק: (ד) כי ספק מועד. כ"ל לא חספוטו עינים כלכלי לכל כי ספק זמן קבוע על סדר: (ה) נמנים. כנח כלל הפאות לקבל ספורו וסיו נמנים עוסק: ח"ן וכל יבטיס כי סיו קרובים לחזק לחמו וכוסו: ח. כלי. חס: חלי כחתי עמודי סלחן לססל: ח. פומס עד צולס כי כחתי ספורס:

ח"ן ויוסכיה: כיום מתן תורה סיו נמנים

פירוש ע"ט

אני מ'ש'ים א'ש'ים א'ק'ף א'נ'ט אין ד'עם א'ק'ען פ'ון ח'קב"ה א'יך ו'על מ'יר נ'עמ'ען א'צ'י'ם א'יך ו'אל מ'ש'פ'מ'ין מ'י'ט ו'י'ש'ר ו'מ'י'ט ג'ל'י'י'ק'ו'י'מ'ו: (ח) ג'מ'ו'י'ם א'ר'ץ ו'כל י'ש'ר'א'ל א'ו'ן א'יך ו'על ג'י'מ'ט מ'ש'ר'א'פ'י'ן ד'יא ר'ש'ע'י'ם ו'ע'ט צ'ו נ'א'נ'ק'ו'י' ו'ע'ר'ו'ן ד'י ע'ר'ד. ו'ע'ט ד'י ו'ע'ל'ט ח'ר'וב ו'ע'ר'ו'ן א'נ'כ'י ת'ג'נ'ת'י ע'מ'ו'ד'י' ס'ל'ה א'ו'ן א'יך ה'א'ב ד'א'ך ג'י'פ'ע'ס'מ'י'ט ד'יא ו'ע'ל'ט ו'יא ו'אל א'י'ב'י'ב'י' ש'ש'י'ן א'ו'י'ף א'י'ה'ד'ע' ו'י'ל'י'ן:

הסוכה וחק הודינו לך על הטהרה: וקרוב. כפינו שמך תמיד: (ד) כי אקח מועד. כשים לנו י"ע חן את עמוקים ככובל סה ובקלות ראש כמנהג האומות, רק אני מישרים וגו'. לשבחך מעין יום המלואה: (ה) נבונים ארץ וגו'. כיום מתן תורה סיו נמנים

הש"י
נעש'אנען גענין דיר זאל אויפגיין פאר דיר שפענדיג צו דער וועקן דיין פעם אויף וי'א: (ב) למנצח אל תשתח מוסר לאקח שיר אקח האם גיוג'ר גען דעם קפיטל פאר הקב"ה אונ אקח גיבעטין צו הקב"ה אל תשתח רוא האקט גיט פארבראין די יודין: (ג) חרדי' ק' א'מ'י'ם נ'א'ט מ'יר ו'ע'ל'י'ן ד'י'ך ל'ו'י'ב'י'ן ח'ר'ד'י' ו'ק'ר'י'ב' מ'יר ו'ע'ל'י'ן ד'י'ך ל'ו'י'ב'י'ן א'ז ד'י'ן נ'א'ק'ע'ן א'ו'ן נ'א'ק'ט צ'ו א'ו'ן: ס'פ'ר'ו נ'פ'ל'או'ת'י'ך ו'י'א ו'ע'ל'י'ן ד'ע'ר צ'ו י'ל'י'ן ו'י'א ו'ע'ר: (ד) כי אקח מועד

ברטנורא

יום ג משנה סוטה פ"ד

עיקר תוי"ט

ארוסה ושומרת יבם. ארוסה שקנא לה ארוס ושומרת יבם שקנא לה יבם: לא שותות. דמעטינהו קרא: ולא נטילות כתובה. שהיא גרמה לאסור עלמה עליו שנסתרה אחר קמי' דמקומו ואיסור לא חמישית דכתיב דבר אל בני ישראל וגו' לרבות ארוסה ושומרת יבם לקומו (6): תחת אישה. כיוצאת תחתיו

הכתוב מדבר: נתינה. מן הכעוטים ואסורים לכל בקלה: לא שותות. ללא נאמרה פרכה זו אלא בראיה לקיימה (ב) דכתיב כי חשטה אשמו בראיה לאיסות כתוב מדבר פרט לאלמנה לכ"ג וכו': ולא נוסלות

(6) דואמרת אליה כי יבמה: [6] חלמטס כי. שמיס דמלוקין כשעמם סולחן למקחן: (ב) לא לתיבין וכו': דמלמס חמסו אשנתה לישנה כמ"ס כס"ט יבמות אלא כל כוון קמלר טפון דד"ס כמי ככלל דבאשכחן לטנין סירט וכו' סלכב דס"ל דירכס מירכס דד"ס ככלל זס כ"ל חו"ט ופ"ט: [ב] ולא ניטלות. ולא טיין נטיב סעמד אשס על חוקסו כמו כ"ס ב דכתובות פ"ח ו' ואימא לא זכמס

כרובה. וזע"ג דשאר אלמנות לכ"ג גובין ככותבן כדלחמריהן ככתובות זו חין לה ככותבה עמיתתה גרמה וי'א ג'י'ט מ'ר'י'נ'ק'ע'ן ד'יא מ'י'ם ה'ק'א'ר'י'ם א'ל'פ'נ'ה ל'ג'ט ג'ר'ול א'א'ל'מ'נ'ה ה'א'ט ח'תו'נ'ה ג'ע'ה'א'ט מ'י'ט א'פ'ת'ו' ג'ר'ול ג'ר'י'ש'ה ת'ח'י'ב'ת' ל'פ'ת'ו' ד'ר'י'ו'ס א'א'ש'ה ו'א'ם א'י'ו' ג'י'ט ג'י'ט'ר'י'ן א'ד'ע'ר ו'יא ה'א'ט ח'ל'י'צ'ה ג'י'נ'ק'ע'ן א'ו'ן ה'א'ט ח'תו'נ'ה ג'י'ה'א'ט מ'י'ט א'פ'ת'ו' ו'ת'ח'י'ב' ל'י'ש'ר'א'ל א'י'ש'ר'א'ל ה'א'ט ח'תו'נ'ה ג'ע'ה'א'ט מ'י'ט א'ו'י'ב' ו'א'ם ו'יא א'י'ו א'ס'ק'ו'ר'ת' א'ד'ע'ר ו'יא א'י'ו פ'ון ד'יא ג'ב'ע'ו'ג'י'ם ו'א'ם ש'מ'י'י'ט א'י'ן ס'פ'ר ו'הו'ש'ע ק'א'פ'י'ט'ל מ' י'ב'ת: י'ש'ר'א'ל ל'פ'ס'ד ו'ג'ת'ו'ן א'ד'ע'ר א'ס'א'ק'ש'ע'ר פ'ון א'י'ש'ר'א'ל ה'א'ט ח'תו'נ'ה ג'ע'ה'א'ט מ'י'ט א'ס'ק'ו'ר'ת' א'ד'ע'ר מ'י'ט א'י'ו'י'ע'ם פ'ון ד'יא ג'ב'ע'ו'ג'י'ם. א'ז א'י'נ'ע' פ'ון ד'יא ו'י'י'ב'ק'ה ה'א'ט ו'י'ך ג'ע'ה'א'ל'מ'י'ן מ'י'ט א'מ'ק'נ'ש' צ'ו'א מ'י'נ'ה ו'י'ו'ן ל'א ש'ו'ח'ת' מ'ר'י'נ'ק'ע'ן ו'י'א ג'י'ט ד'יא מ'י'ם ה'ק'א'ר'י'ם ו'א' נ'ט'יל'ת ח'ת'י'ב'ת' א'ו'ן ג'ע'ק'ע'ן א'ו'ן ג'ע'ק'ע'ן ג'י'ט ד'י' כ'תו'ב'ה. ג'א'ר ו'י'א ג'ע'ק'ע'ן ג'ט: ב' ו'אל לא שותות ולא נטילות כתובה און ד'

מירכס דד"ס ככלל זס כ"ל חו"ט ופ"ט: [ב] ולא ניטלות. ולא טיין נטיב סעמד אשס על חוקסו כמו כ"ס ב דכתובות פ"ח ו' ואימא לא זכמס מירכד א' א'י'ש'ה א'פ'ל'ה. א'י'י'ק'ע'ר ה'א'ט מ'ק'ב'ש ג'י'נ'ע'ן א'א'ש'ה א'ו'ן ה'א'ט ג'א'ך ג'י'ט ח'תו'נ'ה ג'י'ה'א'ט מ'י'ט א'י'ה'ר ו'ש'ו'מ'ר'ת ג'י'ם א'ו'ן א'א'ש'ה ו'א'ם א'י'ה'ר מ'א'ן א'י'ו ג'י'ש'ר'א'ר'ב'י'ן א'ן ק'י'נ'ד'ע'ר א'ו'ן ו'יא ו'א'ר'ט א'י'ה'ר מ'א'נ'ס ב'ר'ו'ד'ע'ר ו'אל א'י'ה'ר מ'י'נ'ב'ם ו'י'ו'ן ו'נ'ע'ק'ע'ן פ'אר א'ו'י'ב'י'ב' א'ו'ן ד'ע'ר ח'ת'ן א'ד'ע'ר ד'ע'ר י'ב'ם ה'א'ט א'י'ה'ר ג'י'נ'א'נ'ט ו'יא ו'אל ו'י'ך ג'י'ט ג'ע'ה'א'ל'מ'י'ן מ'י'ט ד'ע'ם ס'ע'ק'נ'ש' א'ו'ן ו'יא ה'א'ט ו'י'ך ג'ע'ה'א'ל'מ'י'ן מ'י'ט א'י'ה'ם ל'א ש'ו'ח'ת' מ'ר'י'נ'ק'ע'ן ו'י'א ג'י'ט ד'י' מ'י'ם ה'ק'א'ר'י'ם ו'א' נ'ט'יל'ת ח'ת'י'ב'ת' א'ו'ן ג'ע'ק'ע'ן ג'י'ט ב'תו'ב'ה ש'ג'א'מ'ר א'ש'ר ת'ש'ש'ה א'ש'ה פ'ת'ה א'י'ש'ה ו'י'א ד'יא ה'תו'ר'ה ו'א'ג'ט א'ז ע'ם ו'ע'ט א'פ' ק'ע'ר'י'ן א'ו'י'ב'י'ב' פ'ון א'מ'א'ן ו'אל ו'יא מ'ר'י'נ'ק'ע'ן ד'י' מ'י'ם ה'ק'א'ר'י'ם מ'י'ם ל'א'ר'י'ש'ה ו'ש'ו'מ'ר'ת: ג'י'ם א'ד'ע'ר ג'י'ט א'פ'ל'ה א'ו'ן ג'י'ט ד'יא ו'א'ם ו'נ'א'ר'ט א'ו'י'ף ד'ע'ם י'ב'ם. ו'י'א ו'נ'ע'ן ג'א'ך ג'י'ט ו'י'י'ב'ק'ע'ר ב'י'א מ'א'נ'ע'ן ד'א'ר'פ'י'ן

שהרי כגלים לרוב שקלא לם ובתקופת הכ"ה הוי"ט מואתם
 חוקק ועשה ספק, חוס': (ג) ולי"ד למ"ג פ"ו דיכמות
 דהספ ס"ג כו"ט ויהי ספק לי טומע לנכות כלל משל"כ
 הכ"ה דכשתם בפעל ידלו טומע לנכות אלל נמטעס חסר
 נכחו להספידם סוי ה"ה כנפסו ומחוסקם, נמ': [ג] יבול סוף
 כ"ו, וס"ו פ"ל לרענן או לטע
 או כניס כתי"ש כתי"ה פ"ו
 דיכמות וכ"ה וס"ה כניס סוף לט
 ס"ג: כ"ל כמטופסות ומל כנל
 ל"ל דס"ה דליילנות א"סויכיו
 דמפקד ספרים ודעס ודסחוק
 מ"ה מן סתורס סמסוס אלל
 מ"ה מן סתורס וניקט ל"ה נז"ו
 להספיק טוס מ"ס אלל מסני
 חס"ה סתורס סוף סתעבר
 סניס בומן סתוקה ס"ו וס"ק
 ל"ה סתורס ס"ה וס"ו סתעבר
 ס"ה סוף ל"ה סתורס לומר
 אלל סתוקה ופ"ה ס"ה לטעור
 ס"ה סתורס ס"ה סתורס וס"ל
 ס"ה סתורס לטעור סוף
 ע"ס"ה מ"ס, וס"ו ס"ו :

לה: ב אמר בעלה איני משקה ושבעלה בא עליה
 בדרך. שהיא גורם לה שלא תשמה נועלה כהנחה: מתו
 בעליהן. של כל מינות הראויות לשמות ולא הספיקו
 להקנות עד שמתו: בית שמאי אומרים נוטלות
 כתובתה. דשטר העומד
 לנכית כנכיו דמי (ג):
 ולא שורות. דכתיב והכ"ה
 ה"ס את שמו: ובה"
 אומרים לא שורות ולא
 נוטלות כתובתן. כלומר
 מתוך שלא שמות לא נועלה
 כחוכתן דשטר העומד
 לנכות לאו כנכיו דמי:
 ג מעוברת חברה. שמת
 או גישה והנחה מעוברת
 לא מניקת ואסרוה חכמים
 לנישא עד שיהיה הולך כן
 שחי שנים והלך זה ונשאה
 קודם הזמן. וקאל לה וכמתה: לא שורות.
 שהרי אינה ראויה לקיימה דל"ל ל"ה הנושא מעוברת חברה
 או מניקת חברה ויולד ולא יחזיר עולמית, ואין הנכה כר"מ: יבול הוא להפרישה. עד כ"ד חזשים:
 ולקחורה. הלכך ראויה לחיות קרינא כה: איילוניות. דזכרנותא דלל ילדס. ושאינה ראויה
 לילד. שמתה כוס עיקרין ואסור לקיימן למי שאין לו כניס: רבי אליעזר אומר יבול הוא לישא אשה

אסור צד שמעון דריבער לא שוחות ולא נוטלות כתובה
 פרינקען ויי גיש די מים המקארים אונ געקען גיש
 די כתובה דברי רבי מאיר אזוי זאגט רבי מאיר ותיקמים
 אומרים אונ די כתבים זאגן יבול הוא להפרישה ויולד
 לשמעון קען איר אף שידרין פון זיך אויף פיר אונ
 צוואנציג חדשים ולהחזיקה לאתר זמן אונ דער און
 איר צוריק געקען. הייבט זיא מותר צוא שמעון.
 גאר איצט נוערט זיא אסור וייל זיא האט זיך
 געהאלטן דריבער זאל זיא פרינקען דיא מים
 המקארים סאקער האט זיא גיש מנה גינוען נועט
 איהר שמעון קענין צוריק געקען נאך פיר אונ
 צוואנציג חדשים חילונית א אשה נואס איז ווי אןאך
 זיא קען גיש האבין קינדער וזמני איין אלטע נואס
 קען גיש האבין קינדער זאצתה ראייה ילד אונ אזוי
 א אשה נואס האט גינמען מעדענין זיא זאל גיש
 האבין קינדער, אויב זיאער מאן האט אויך גיש
 קינדער סאל ער זיין דאך גיש האלטין דריבער
 אויב זיין האבין זיך געהאלטן מיט איין אןאך
 מאן לא שוחות ולא נוטלות כתובה פרינקען זיי גיש די
 מים המקארים אונ געקען גיש דיא כתובה. רבי
 אליעזר זאגט דער מאן קענ זיין האלטין ווארום
 יבול הוא לישא אשה אחרת ער קען געקען איין אןאך
 ויייב וזמני ולקחת תשנה אונ מיט איהר האבין
 קינדער. דריבער זאל זיא פרינקען דיא מים
 המקארים סאקער האט זיא גיש מנה גינוען נועט
 איר דער מאן צוריק געקען זיא קען געקען אונ אלע
 נייבער נואס האבין זיך געהאלטן מיט איין אןאך
 מאנען או שוחות או לא נוטלות כתובה אןאך ער פרינד
 קען די מים המקארים אןאך זיין געקען גיש די

נויבער פרינקען גיש די מים המקארים אונ געקען
 גיש די כתובה האקחת פסאח אני או זיא זאגט איה
 בין סמא איה האב מנה גינוען זשאנו לה גדים שהיא
 פסאח אןאך ערות זענען געקאפן אונ זאגן זיא
 איז סמא גינוארין זיא האב מנה גינוען והאקחת
 שני שתי אןאך זיא זאגט איה ויולד גיש פרינקען
 אןאך גינען זיא משה אןאך או דער מאן זאגט איה
 ויולד גיש זיא זאל פרינקען דיא מים המקארים
 וישבחה לא עלה בדרך אןאך דער מאן האט איהר
 בועל גינוען אין ווען ווען ער האט איהר געפירט
 אין ירושלים צום בית המקדש נשלה תיבתה געקמ
 זיא די כתובה ולא שחה אונ פרינקען גיש די מים
 המקארים מיט גינען ער שלא שחי או די מאנען ופון
 די סמותו זענען גישקארקען איבער די סמות
 האבין געקען די מים המקארים, בית שמאי
 זאגן נוטלות תיבתה ולא שוחות זיין געקען כתובה
 אונ פרינקען גיש דיא מים המקארים, אונ בית
 הלל זאגן לא שוחות ולא נוטלות כתובה זיין פרינקען
 גיש די מים המקארים אונ געקען גיש די כתובה:
 ג שנינה חביו וניקת חביו דבינו זאובן איז גיש
 סארקין אונ האט גילאזין זיין ויייב מעגפרת אןאך
 זיא האט גינינט אןאך פאר זיא גיש געקען
 אסאן בין דאס קינד נועט אלס זיין פיר אונ
 צוואנציג חדשים, אונ אויב זיא האט גינמען
 זמאן ודריינו שמעון ווען זיא איז נאך גינוען
 מעגפרת אןאך ווען זיא האט נאך גינינט אןאך
 מאן האט איר גינאנט זיא זאל זיך גיש געהאלטן
 מיט איין אןאך מאן, אונ זיא האט זיך זיא גע
 האלטין. וייל זיא איז אן דעם געהאלטין איהך

(ד) וק"מ דאש כסן שפחה מיתתה מיכטיא ליה ובגמרא פשה כסן שומס פשיטא מ"ד פשה כסן דלמי' כי תפסטה אסורה לימא לא תפסך קמ"ל ומוחרת לבעלה פשיטא פשוטא דרן גמרי' כי לימא לבעלה כו' רמ"ג, ועמ"ס: (ב) ומגלדי אישך לקומם פשיטא פשיטא פשיטא לבעלה (ד) אשה פשיטא ל' פשיטא סי' חמס על סריס ארס סי' תשנ"ה לבעליהן וסריס ארס בשפחה כסן על עיקרין שפוחה לו וקרי ליה פליס ארס לוי שגל ודי ארס נא לו, כ"מ ועמ"ס: (ו) וימיה הא שפתינ נה מהלמנה לנ"ג דלסריס וקיימא לבעל ופשיטא דלסריס קרי דמי תפסה לעשותי הלא"ס שומס, מוס': (ז) שפחה ליה כו' דבן ט' ויום אחד כיון שביחוסיה ליה איש מיקרי לגבי פשיטא, כ"מ. וכו' שפחה פס שפשיטא פליו כר"ב: (ח) פלין זנות לבעלה כדחנן כמ"ל פ"ו תפוחיה אמתו כלל מותר, גמרא: (ט) ומשפח דתריס ושפחה שפין מונע להשקוטה חלה משה שפין בני קנייני ולא שפשיטת פכ' מלך המוסר פשיטא שפין כדלל הפיקס דהפס פסחא לוישה, והכ"ס דתפוחי כפס דתריס ומשפח לוישה שפחה דפ"ק ואמר וגי שפחה שוממס פשיטא פשיטא פשיטא, וכל ירש"י מנין לו? אי סלימוד דבעמלה פ"ל ליה איש לבעלה פשה חרס ופשה שומס כו' :

אחרת, ויהיה מותר לקיים את זאת הלכך ראוייה לאישות היא, ואין הלכה כר"ם: ד' אשה בהן שותה ומוותרת לבעלה, אם נמצאה נקיה דאשה דיתמא הואיל ופשה כהן שגזבה אסורה לבעלה ניתוס לה שפחה ולאשה ולכך לא נדקוה המיס קמ"ל (ד): אשה סריס שותה, ללא חימא מכלפדי אישך אמר רתונא וזהו ללא בר הכי הוא קמ"ל (ה): על ידי כל העריות מקנאים. אם קנה לה מאחיה או מאחיה ומאחד מכל עריות וכתבתי הוי קניי ונאכרה עליו ושותה ללא חימא נעמלה נעמלה כ"פ אחד לבעל ואחד לבעל היכא דמתסרה עליה כהאי זנות לאשוקי הא לאכריח עליה וקיימא חימא לא קמ"ל (ו): חוץ מן הקמין, פחות מכן ט' שנים ויום אחד שפין ביחוס ביאה, כך פירש הרמב"ם (ז). ול"כ קטן פחות מכן י"ג שנה ויום אחד ולא ביחוס סימניס דכתבי ושכח איש אחיה איש ולא קטן: וכמו שאינו איש, למעוטי כהמה (ח): ה' ואילו שביה דין מדינאין להן, אם שרואן אינו יכול להשקוטה בקניי וז' לא להשקוטה והביא, ור"י לא כשי וקנה והביא, ואין הלכה כר"ם. ובמה איש משפחה לא אשתו שנאמר משפחתי אישה ומהו שנאמר אשה תחת אישה למדנו שכל הנוגע הבעל מלהשקות מונע האשה מלשמות אם היה אותו הדבר כהשה לפיכך אם היתה היא כוונת אישה שותה (ט) ואם היתה מנרת אישה שותה שנאמר והעמיד אותה הבה וכן אם היתה נדמת שנאמר ונתן על כפייה או חלמא דבעינא ואמרה האשה וכן אם היה הבעל חגר או גס או חלס איש משקה מדכתוב אשה תחת אישה כדלמחר:

כתובה: ד' אשה בהן שותה ומוותרת לבעלה. (ז) אשה סריס שותה, ע"י כל העריות מקנאין חוץ מן הקמין וממי שאינו איש: ה' ואלו שביה דין מקנאין להן מי שנתחרש בעלה או נשתתה או שריה חבוש בבית האסורים לא להשקותה אמרין אלא לפוסלה מכתובהה. רבי יוסי אומר אי: להשקותה, לכשיצא בעלה מבית האסורים ישקנה:

חזון שמתהגות בפריאות: ולא להשקותה אמרו. דהא בעינן והביא האיש את אשתו וליכא ובעלה נמי לביאה אינו יכול להשקוטה בקניי וז' לא להשקוטה והביא, ור"י לא כשי וקנה והביא, ואין הלכה כר"ם. ובמה איש משפחה לא אשתו שנאמר משפחתי אישה ומהו שנאמר אשה תחת אישה למדנו שכל הנוגע הבעל מלהשקות מונע האשה מלשמות אם היה אותו הדבר כהשה לפיכך אם היתה היא כוונת אישה שותה (ט) ואם היתה מנרת אישה שותה שנאמר והעמיד אותה הבה וכן אם היתה נדמת שנאמר ונתן על כפייה או חלמא דבעינא ואמרה האשה וכן אם היה הבעל חגר או גס או חלס איש משקה מדכתוב אשה תחת אישה כדלמחר:

מ"ד דקבשי כיון איבעיא להו בעל שמחל על קניינו קניינו מחול שמחל לאחר סמירה: אין דער מורה שפשיטא ארין איב אכאן האם גי'אנא צו זיין נייב דו זאלסט גי'ם זיין אליין אין שפוכ בייס דעם פאנא-פעקנארן און זיא איז ווא גענוען אליין אין שפוכ בייס אים און קען נייס גי'ם איב זיא האם פאנא גענוען בייס איהם אדער גי'ן, דארף קען איר געבן פרינקען די בייס הפאנאריס ווויא גי'ם שפשיטא אין די פרידה גאטא זאנא די פרידה:

מ"ד דקבשי כיון איבעיא להו בעל שמחל על קניינו קניינו מחול שמחל לאחר סמירה: אין דער מורה שפשיטא ארין איב אכאן האם גי'אנא צו זיין נייב דו זאלסט גי'ם זיין אליין אין שפוכ בייס דעם פאנא-פעקנארן און זיא איז ווא גענוען אליין אין שפוכ בייס אים און קען נייס גי'ם איב זיא האם פאנא גענוען בייס איהם אדער גי'ן, דארף קען איר געבן פרינקען די בייס הפאנאריס ווויא גי'ם שפשיטא אין די פרידה גאטא זאנא די פרידה:

ברטנורא סוטה דף כה ע"א רש"י

שמחל על קניויו, והשתח סלכס ס' כלכל כלי סמילון דמ"ס דמלכות דכתיב השחמא שמחל קודם סמירה וכן ס"ד דקבשי כיון איבעיא להו בעל שמחל על קניויו קניונו מחול שמחל לאחר סמירה:

אין דער מורה שפשיטא ארין איב אכאן האם גי'אנא צו זיין נייב דו זאלסט גי'ם זיין אליין אין שפוכ בייס דעם פאנא-פעקנארן און זיא איז ווא גענוען אליין אין שפוכ בייס אים און קען נייס גי'ם איב זיא האם פאנא גענוען בייס איהם אדער גי'ן, דארף קען איר געבן פרינקען די בייס הפאנאריס ווויא גי'ם שפשיטא אין די פרידה גאטא זאנא די פרידה:

איבעיא להו ביאי דרא רבנן איז גינוען אספק אין גר האם איהר פארבאמין זיא זאל גי'ם זיין אליין ארין בעל שפחל על קניויו קניונו מחול או אינו

או אינו מחול מי אמרנו בקינוי רבעל תלה רחמנא ובעל הא מחיל ליה לקינוי או דלמא ביון רגני לה מעיקרא לא מצי מחיל לה. ת"ש ואלו שבית דין מקנין להן מי שנחרש בעלה או נשתפה או שהיה חבוש בבית האסורים אי אמרת בעל שמחל על קינויו קינויו מחול עבדינו מדי דאחי בעל מחיל ליה. סתמא דמלתא אדם מסכים ומסורין לן שני תלמידי חכמים שמא יבא עליה בדרך ואי אמרת בעל שמחל על קינויו קינויו מחול לחליה לקינויו ולבעול. מאי שני תלמידי חכמי.

קניו קניו מחיל אויב דוא וועסט זאגן אז דער מאן איז מוחל אויף זיין פארבאטונג, איז דאס פאר-באטונג פסל עבדין מידי דאחי בעל מחיל לה וועלן מיר בית דין קאהן אזוי אזאך וואס מיר זאך, קען פסל ווערן, דהיינו דער מאן וועט קוקען אונ וועט זאגן ער איז איר מוחל וואס זיא איז גינען אליין אין שטוב מיט דעם מענש, וועט ער מעגן מיט איהר וואהנען, וואס האט גער-טויגט וואס בית דין האבן איר פריער פארבאטן געוויס מוז זיין דער דין אז דער מאן קען ניש מחיל זיין, ענשפערט דיא נקרא פסא דמלתא אדם פסקים על דבה בית דין געוויינליך פארלאזט זיה אפענש אויף בית דעה פון בית דין, אז דער מענש הערט דיא דין האבן פארבאטן זיין ווייב זיא זאל ניש זיין אליין אין שטוב מיט דעם מענש, וועט ער ניש פסל זיין דיא רייד פון בית דין, אונ ער וועט איהר ניש מוחל זיין, אונ אויף דעם פארלאזן זיה בית דין אונ פארבאטן איהר, פון דעקסטוועגן אז דער מאן קוקט אינ אז איהר מוחל וואס זיא איז גינען אליין אין שטוב מיט דעם מענש ווערט פסל דיא רייד פון בית דין אונ ער קען וואהנען מיט איהר, זאגט דיא נקרא פא שפע קום הער וואס איך וועל דיר זאגן מיר האבן גילעדיגט ווען מען פירט דיא אשה צוא בית דין קען זאל איהר געבן פריגען דיא מיט האנדריס אונ דער מאן גייט אויף מיט איהר ווספרין לו שני תלמידי חכמים שקט בית דין פון שקטאט מיט זייא צוויי לוקדים, די לוקדים זאלן זיי דוקען שמא יבא עליה בדרך זיי זאלן ניש קוששט המסה זיין אין וועג זיא אפיה בעל שפחל על קניו קניו מחיל אונ אויב דוא וועסט זאגן אז דער מאן איז מוחל אויף זיין פארבאטונג איז דאס פארבאטונג פסל, אונ זיא פריגעט שוין ניש די מיט האנדריס לתליה לקניו וקבעול זאל דער מאן מוחל זיין דאס פארבאטונג אונ זאל מיט איר קוששט המסה זיין פאר וואס זאלן די לוקדים אים ניש לאזן קוששט המסה זיין מיט איהר, נעוויס מוז זיין אז קען קען ניש מוחל זיין, ענשפערט דיא נקרא עס קען זיין קען קען וואס מוחל זיין פא שני תלמידי חכמים דגרי וואס סייגט קען קען שקט צוויי לוקדים, זענעלבע וואס קענען לערנען אונ זייסין דעם

אין שטוב מיט דעם מאנס פערזאנה אונ ער איז איהר צוריק פתיר לער ערלויבט איהר צוא זיין אליין אין שטוב מיט איהם, קען קען דאס שייגען אז זיא זאל ניש דארפן פריגען די מיט האנדריס ארער קען קען דאס ניש שייגען, טייל ער האט איין קאהל איהר פארבאטן צו זיין מיט דעם מענש אליין אין שטוב אונ זיא איז זיא גינען מיט איהם אליין אין שטוב מוז זיא שוין פריגען די מיט האנדריס מי אמרנו דגני דבעל קלה בהנא זאלן מיר זאגן ווייל דיא תורה האט נאר געדייטן פריגען דיא מיט האנדריס אויב דער מאן האט איהר פריגען זיא זאל ניש זיין אליין אין שטוב מיט דעם מענש, אקער אז דער מאן האט איהר נאר ניש גיאנט אונ זיא איז גינען אליין אין שטוב מיט אמאנספערזאנה אונ קען נויס ניש אויב זיא האט קונה גינען ארער זיין, ניש קען איהר ניש דיא מיט האנדריס צוא פריגען אונ דער מאן קען מיט איהר וויסער וואהנען, זעהן מיר אז דער עיקר איז נאר אויב דער מאן וויר ניש זיא זאל זיין אליין אין שטוב מיט אפערקדין מענש זעל דא מחיל ליה לקניו אונ דער מאן האט דאך איצט מוחל גינען זיין פאר-באטונג, אונ עס הארט איהר ניש וואס זיא איז אליין גינען אין שטוב מיט דעם מענש, דריבער דארף זיא ניש פריגען די מיט האנדריס או דילקא זיין קניי לה פסקא לא מצי מחיל לה ארער זיין, טייל ער האט איהר איין קאהל פארבאטן צוא זיין אליין אין שטוב מיט דעם מענש, קען ער שוין ניש פריגה האבן אונ עס העלקט ניש וואס ער איז איהר איצט מוחל, זאגט די נקרא פא שפע קום הער וואס איך וועל דיר זאגן מיר האבן גילעדיגט זאלו שפית דין קניי לה דאס זענען דיא וויבער וואס בית דין פארבאטן זייא, זייא זאלן ניש זיין אליין אין שטוב מיט אמאנספערזאנה אונ אויב זיא איז גינען אליין מיט דעם מענש אונ קען נויס ניש אויב זיא האט קונה גינען ארער זיין וועט דר מאן ניש מארן וואהנען מיט איר מי שנחרש בעלה די אשה וואס איר מאן איז טויב גינוארין או נשפחא ארער ער איז משונע גינוארין או שהיה חבוש בבית האסורים ארער ער איז גינען פארבאלטן אין נעפריגענעם או אפיה בעל שפחל על

שמע מינה ככל זמנא כל
 קטיו קטיו מחול .
 וחסדסי נמי טובא כל דת 06
 כלס ככלס לקימס מקימס
 ספי ספלס כס :

חכמים דגמירי דאי אמר בעי למיבעל אמרי ליה
 אחליה לקינויך ובעלה , ת"ש דאמר רבי יאשיה
 שלשה דברים סח לי ועירא מאנשי ירושלים
 בעל שמחל על קינויו קינויו מחול וזקן ממרא
 שרצו בית דין למחול לו מחולין לו וכן סבור
 ומורה שרצו אביו ואמן למחול לו וכשבאתי אצל חברי
 שבררום על שנים הורו לי ועל זקן ממרא לא הורו לי שלא ירבו מחלוקת
 בישראל ש"מ בעל שמחל על קינויו מחול ש"מ . פליגי בה רב אחא
 ורבנא חד אמר קודם סתירה מחול לאחר סתירה אינו מחול וחד אמר

תירוצא סיא וה"ק לטולס
 מחיל ומ"ס דנעתי ת"ס
 דגמירי דאסורה ליה בלל
 מחיל קטיו ולי אחיל למיבעל
 אמרין ליה סחל לקטיויך :
 סח לי ועירא . כהיה
 מהנשי ירושלים וקן ממרא .
 סהמרה על כ"ד של נשכת

לאחר סתירה נמי מחול ומסתברא , כמ"ד אינו מחול ממאי מדרקא מדררי רבנן לרבי יוסי
 דתניא רבי יוסי אומר בעלה נאמן עליה מק"ו ומה נדה שהיא בכרה בעלה נאמן עליה סופה

דין דאי אפר בני למיבעל אויב דער מאן נועט זאגן
 צד וייל מיט זיין טייב קשמש המטה זיין אפר ליה
 נועלין די לוקדים זאגן צו איהם אפליה לקנינה ובעל
 זיי מחל ביין פארקאטונג אונ זיי קשמש המטה
 ואונ עם קען זיין קען ניש מחל זיין , נאר
 פון דעם דין ומוקרין לו שני פלמירי חכמים
 קענען מיר ניש וויסען אויב קען קען מחל זיין
 אָרער קען קען ניש מחל זיין . זאגט דיא גקרא
 תא שפע קום הער . נאך ארין דאפר רבי יאשיה רבי
 יאשיה האט גיזאגט מיר גיזאגט רבייא זעירא מאנשי
 ירושלים ועירא האט מיר גיזאגט רבייא זעירא מאנשי
 איד גיהערט פון די קענטשין פון ירושלים בעל
 שפחל על קטיו קטיו מחול אויב דער מאן האט מחל
 גינוען זיין פארקאטונג , איז דער פארקאטונג
 קמל תמן ספרא שרצו בית דין למחול לו אונ דער דיין
 נואם האט געקריגט אויף דיא איין אונ ויבעציג
 סנהדרין , אונ האט ניש גיטאהן ווי זיירא האבין
 געפסקת , קומט איהם קען זאל איהם הרגנן .
 אויב דיא סנהדרין ווילען איהם מחל זיין מחל זיין
 קענין זיי איהם מחל זיין אונ קען הרגת איהם
 ניש וכן סדר וסדרה שרצו אבי ואמו למחול לו אונ אויב
 אפאטער אונ מוסרער האבין אווהן אסורר וסדרה
 נואם קען דארף איהם הרגנן אונ זיי ווילען איהם
 מחל זיין מחל זיין קענען זיירא איהם מחל זיין
 יגשבאתי אצל חברי שבררום אונ אז איד בין געקוקען
 צו מינע חברים נואם זענען אין דרום ניש אונ
 האב פאר זיי גיזאגט דיא דרייא נאכין נואם איה
 האב גיהערט פון דיא קענטשין פון ירושלים על
 שנים חדי לז אויף צוירי נאכין האבין זיי מיר מדרה
 גינוען אז דער דין איז אזוי זעלבן ספרא לא חדי לי
 אונ אויף זקן ספרא האבין זיירא מיר ניש מדרה
 גינוען , נאר זיי האלטן אז זאקן ספרא מוז קען
 הרגנן שלא ריבו מחלקת בישאל עם זאל ניש גיקערט
 נוערן קריג ביי ירדן . נוארום אז דער זקן ספרא
 נועט גלייבן לעבין נועלין זיין נאך קענטשין
 נואם נועלין קריגען אויף דיא סנהדרין אונ ער
 אליין נועט אויף ווייטער קריגען אויף די סנהדרין

אָבער אז קען נועט איהם הרגנן , נועט שוין ניש
 קער זיין קריג ניש פון איהם אונ ניש פון אָבערער
 נוארום קען נועט שוין מורא האבין צו קריגען
 אויף די סנהדרין שפע מינה בעל שפחל על קטיו קטיו
 מחל שפע מינה ווייסן מיר שוין אז דער מאן איז
 מחל אויף זיין פארקאטונג , איז דאס פארקאטונג
 קמל אונ דאס נוייב דארף שוין ניש קריגען דיא
 מיס המאָרדים פליגי מי רב אחא ורבנא אין דעם דין
 קריגען רב אחא אונ רבינא חד אמר קודם סתירה
 מחול לאחר סתירה אינו מחיל איינער זאגט דער מאן
 קען נאר מחל זיין דאס פארקאטונג איינער זיא
 איז גינוען אליין אין שטוב מיט דעם קענטש .
 אָבער נאָכדעם וויא זיא איז שוין גינוען אליין אין
 שטוב מיט דעם קענטש קען ניש דער מאן מחל
 זיין דאס פארקאטונג , מוז זיא שוין קריגען דיא
 מיס המאָרדים , אָרער דער מאן פאר ניש וואַרען
 מיט איהר אויב זיא קריגט ניש די מיס המאָרדים
 וחד אמר דאָרף נמי מחיל אונ איינער זאגט
 אפילו נאָכדעם ווי זיא איז שוין גינוען אליין אין
 שטוב מיט דעם קענטש קען אויף דער מאן מחל
 זיין דאס פארקאטונג אונ ער קענען דיא איהר
 וואַרען אונ זיא דארף ניש קריגען מיט מיס
 המאָרדים וספיקא דאָרף אינו מחיל אונ ווי מיר
 זעהן איז דער דין ווי דער נואם זאגט אז נאָכדעם
 ווי זיא איז גינוען אליין מיט דם קענטש קען ניש דר
 מאן מחל זיין ספאי פון נואַגען ווייסן מיר אז
 נאָכדעם קען ניש דער מאן מחל זיין סדקא סתירה
 רבנן לבי ימי פון די משוכה נואם דיא רבנן האבין
 גענעפערט צו רבי יוסי ווייסן מיר אז נאָכדעם
 קען ניש דער מאן מחל זיין דעני רבי יוסי נוארום
 רבי יוסי האט גיזעריגט בעל זאקן עלית מכל דאָרף
 מיר קענען לערנען מיט אקל וחוקר אז דער מאן
 קענען זיין אליין מיט די סוקה אין אויין שטוב אונ
 קען דארף זיי ניש היטען אונ דער מאן איז
 געגלויבט אָרער נועט ניש מיט איהר קשמש
 הסקה זיין ופה נדה שתיא דגרת בעלה זאקן עלית
 מאַראָך דער מאן איז געגלויבט צו זיין אליין אין

שהיא בראו לא בל שכן אמרו לו לא אם אמרת תאמר כסוטה שאין לה היתר ואי אמרת לאחר דיש לה היתר דאי בעי מחול ליה לקניווי ובעיל אינו מחול ש"מ :

בנדה שכן יש לה היתר סתירה מחול משכחת לה אלא ש"מ לאחר סתירה

הגזית ומיתמה כמקנ: שהיא בלאו. אחרי אשר הטמאה לרבות סוטה שסמרה:

וועל איה מיט איהר קשמש המטה ויין קהיאר תאמר בסוטה שאין לה היתר אקער אסוטה וועט דאך קיין באהל ניש בוהר ווערין צום מאן. קען מאקי ויין אז ער וועט קשמש המטה ויין באיסור וי אפרת לאחר סתירה קהיל אויב דוא וועקט וי אגין אז אפילו נאכרעם ווי זיא איז גיטען אליו אין שטוב מיט דעם קענטש קען אויך דער מאן מחיל ויין וואס ער האט איהר פארקאמין פשפחת לה דיש לה היתר קען דאך אסוטה אויך בוהר ווערין צום מאן דאי קני קהיל לה לקניו ובעיל אויב דער מאן וויל וועט ער איהר מחיל ויין דאס פארקאמונג אונ וועט מיט איהר קשמש המטה ויין אלא שפע סינה לאחר קהיאר אינו מחול שפע סינה פון דאקען ווייסיין מיר אז דער מאן קען ניש מחיל ויין דאס פאר באסונג נאכרעם ווי זיא איז שוין גיטען אליו אין שטוב מיט דעם קענטש :

אין שטוב מיט ויין נויב ווען זיא איז אנרה. אז קען איז קשמש המטה מיט אנרה קימט כרת פון דעקסוועגין גלויבין מיר איהם אז ער וועט ניש קשמש המטה ויין מיט איהר סוטה שהיא גלאו לא כל שכן אז קען איז קשמש המטה מיט אסוטה איז נאר דא באיסור פון אלאו איז דאך געוויס אז דער מאן קען ויין אליו אין שטוב מיט דא סוטה אונ קען גלויבט איהם אז ער וועט ניש קשמש המטה ויין מיט איהר אפרו לו האבין דא חקמים גיטען צו רבי יוסי לא גיין עם איז ניש גלייך איין דין צום אנדערין אס אפרת גדה אויב דוא נאקט אז קען גלויבט דעם מאן צו ויין אליו אין שטוב מיט ויין נויב ווען זיא איז אנרה שכן יש לה היתר נוייל זיא וועט באלד צו איהם בוהר ויין. קראקט דער מאן צו וואס זאל איה קאקן אקבירה איה וועל ווארשין עקליקע קען

וזהר ואתחנן דף רסו ע"ב ת"ת דלחילות יוד הא ווא הא

אמר רבי אבה מאי דכתיב (ירמיה ב) אחתי עזבו מקור מים חיים לתלכו להם בחרות וגו'. אחתי עזבו דה הוא מאן דמשקר בדת רשימת קדישא. ובמה משקר ביה דעייל ליה ברשותא אחרא. כד"ל (מלאכי ב) ובעל בת אל נכר דחקרי (ירמיה ב) בורות נשברים דהא עמין עובדי עכו"ם חקרו בורות נשברים ודערשאל חקרי בחר מקור מים חיים דא רשותא קדישא מהממותא קדישא וחקרי בחר מנעו דמין ללין נפקין וזולין מה. כד"ל (סיר ד) וזולין מן לבנון. (משלי ה) וזולין מתוך בחר. וכתיב (סיר ד) מעין נגיס בחר מים חיים. סערא אחרא חקרי בורות נשברים אשר לא יכלו המים (ס"א מהו חלה הוא וכו'). ת"ת נהר דנגיד ונפיק חקרי לכל גנתא (ס"א רוי וכל גנתא) רוי לכל אתר ואתר כמה דחוקימנא עד דמלי (ג"א דמתי) לההוא אתר כגנתא דחקרי בחר מים חיים. ומתחן אתחזו עלאין ומתחין דלין (עלמין מתחין) כד"ל (ברשותי ב) ומשם יפרד. וכל אינון סטריין דסטר שמתלא לן מחשקין מההוא כבישו דמין כביעין בנין דלחזון מסערה דשאר עמין. וחקרו בורות נשברים. ומחן דמשקר בשמא (כ"א כרשימת) קדישא כההוא סערא אהדבך כבורות נשברים. אשר לא יכלו המים ולא עיילי לתמן. וההוא דוכי לנטעלה ליה וכי לתחשקין מההוא כבישו דנהלא (כעלמא דין) ובעלמא דחתי וזכי דאתחלי ההוא בחר עלאה לנגדא ברכאל לעילא ותתא זכאה איהו בעלמא דין ובעלמא דחתי על דא כתיב (ישעיה נח) והיית בנין ריה וכמואל מים אשר לא יכזבו מימיו. ווי למחן דמשקר כרשימת קדישא דהא מסערה דשאר עמין. ותחלה ישראל דייקא. וחוקייה ברי שמתון בחתריה מחן דשוי תסוקיין מנין על המתתיה קדמיחא ואסיק עלה שום ביש כמה דחסיק לעילא דכתיב כי הוליא שם רע על כחולת ישראל סתם. ואלוה שכן כי הלא דלמר רבי חייה אמר רבי יוסי כחולה ירשת שבע כרבות דלחברכא שכבע בנין דכחולת ישראל ירשת שבע כרכן וכו' אחרת בך שבע. ואתתחא אחרא מחן ברכאל דילה כרכתא דכעו ורות כד"ל (רות ד) ויאתרו כל העם אשר בשער והזקנים עדים יתן יי' חת וגו' דודלי כחולה בך ואתחברכא וכל אתתחא אחרא כרות דא :

<p>הרכב"ם הלכות ברכות פרק א.</p> <p>(א) כל הברכות כולן צריך שישיבוע ראונו מה שהוא אומר. ואם לא השיבוע לאונו יצא בין שהוציא</p> <p>(ב) כל הברכות כולן צריך שישיבוע לאונו מה שהוא אומר.</p> <p>אם עמדת נכסין נדול כל פלגין כעלמך עד יום מותך ועד</p> <p>אם עמדת נכסין נדול אפילו דוא ביזת קעשטאמאנען בייא אנרויסע פראקע. עם איז דיר פאר געד קהייען ארייזע עבדיה וואס דוא האקט געקענט פון איהר האבין גרויס פגעגעניגען. אונ דוא האקט דיר געשטארקט אויך דעם יצר הרע אונ דוא האקט די עבדיה גיט גיטאן. פון דעקסטווענין</p>	<p>הרכב"ם הלכות ברכות פרק א.</p> <p>(א) כל הברכות כולן צריך שישיבוע ראונו מה שהוא אומר. ואם לא השיבוע לאונו יצא בין שהוציא</p> <p>(ב) כל הברכות כולן צריך שישיבוע לאונו מה שהוא אומר.</p> <p>אם עמדת נכסין נדול כל פלגין כעלמך עד יום מותך ועד</p> <p>אם עמדת נכסין נדול אפילו דוא ביזת קעשטאמאנען בייא אנרויסע פראקע. עם איז דיר פאר געד קהייען ארייזע עבדיה וואס דוא האקט געקענט פון איהר האבין גרויס פגעגעניגען. אונ דוא האקט דיר געשטארקט אויך דעם יצר הרע אונ דוא האקט די עבדיה גיט גיטאן. פון דעקסטווענין</p>
---	---

שוואל וכל סחמתי ביום סגודו לא אחטא וימר לפי שמי ילך
 פדע על היום שיה' לשל עכר לסיכך לפי' כחוטו דכר טמא
 למכר לא הוכל לסבול. טסכי דוד לא חטא כלמינעו וחסא דכס
 טמא לא חטא כדודסין ער' לא סכדו ולא טלה יוד כמכתיב ס' ולא
 פתן כחוט לאכיש' לנחוט די יוד ולכסוף חטא כלחויס ספי' מדיקס
 וסכחי. טסא סחמך סוכל לסחמי' כי סוכלו ולנחסי מטביטס
 גדולס סכי כחט חוסס טמך לדיק סן סעלוטיס ולא עוד וימר
 טפי כחטל סוכך ססס חסוק סוכך וסחמך סעלוט סן כקדומו
 לא יסחין ונמלכו יסיס סוכך סכ'ס סכס'ס יודע טס ספי
 לעלות ממנה בו ביום בין שומאה שאינו יכול לעלות

יפסיק בין הברכה ובין הרבר שמכריזו עליו כדברים
 אחרים. ואם הפסיק צריך לחזור ולברך שנית. ואם
 הפסיק בדברים שהיו מענין דברים שמכריזו עליו איך
 לברך שנית. ביצר כגון שברך על הפת וקורס שאכל
 אמר הביאו מלה הביאו ובשול תנו למלוגי לאכול
 תנו מכול לכהנה וכיוצא באלו אינו צריך לברך
 שנית וכן כל כיוצא בזה: (ב) כל הברכות בולן מותר
 לטמא לברך אותן בין שהיה טמא שומאה שהוא יכול
 ממנה בו ביום. ואסור למברך לברך כשהוא ערום עד

אל תאמן בעצמך עד יום מותך זאקסטו זיה אליין גיט
 גלויבין ביו צום טאג וואס דוא וועקט שטארבין
 ליכר הואיל ולא הסאתי בזה הנדול לא אחשא יותר דוא
 זאקסט גיט זאנין ווייל איך האב גיט געווינדניגט
 די גרויסע עבירה בין איך שוין זיךער אז איך וועל
 שוין מעהר גיט וינדירנען לפי שאינו יצר הרע של חיים
 שיה לשל סתד ווייל דער יצר הרע פון היינט איז
 גיט גלייך צו דעם יצר הרע פון מארגן וליכד אשילי
 באוהו דבר שטא למחר לא תוכל לגבול אפילו די זעליביגע
 עבירה וואס דוא האקט דיה היינט געשטארקט
 אויף דעם יצר הרע און דוא האקט דיא עבירה
 גיט גיטאחן קען זיין אז מארגן וועקסטו דיה גיט
 קענען שטארקען אויף דעם יצר הרע און דוא
 וועקסט די עבירה יא סאחה שטיי רוד לא סא באביגל
 וסאפ כבת שבע נארוס מיר זען ווען רוד איז גינען
 אליין מיט אביגיל האט ער זיך געשטארקט אויף
 דעם יצר הרע און האט מיט איהר גיט געווינדניגט
 און מיט בת שבע האט ער יא געווינדניגט רוד לא
 סאס ברודפין שרעו להרעו דיא אלע מענטשין וואס
 האבין געזאגט ברודן און האבין איהם גיוואלט
 הרנגן האט ברוד וויא מין שלעבדס צוריק גיטאן
 ולא טלה יוד כמכתיב ח' און ער האט גיט אויסקגעצויגן
 די האנט פון הרנגן שאול ווייל ער איז גינען גער
 זאלבט פון צום זון ווי אפליך ולא נח' רשית לאבישי
 לשלות ח' בו און ער האט גיט גערלויבט זיין גענעג
 כאל אבישי צו הרנגן שאול ולכסוף סאס באוריה שחיה
 סכש' ספי' זאקדעס האט ברוד געהייסן הרנגן
 אוריה. וואס אוריה האט איינגישטעלט זיין לעבין
 בייא די מלחמה פון דודים וועגן שטאס סאסר אוכל
 להאסין סאקער וועקסטו זאנין איך קען גלויבין אויף
 זיך אז איך וועל גיט וינדירנען כי הואיל וניצלמי בעבירה
 גדולה ווייל איך בין גירעטעט גיווארן פון אנדריסע
 עבירה. אז דוא וועקסט אזוי זאנין זיין איהר חפשי
 צענד צוים פון סעלויגים האלקסטו דאך דיה מעהר
 צדיק פון דיה מלחמה ולא עיר יותר מי' סקרא איהך
 אסח סחתי איהך וסחמך און דוא האלקט דיה נאך
 מעהר חסכו וי זקב'ה וואס ער האט דיה בשאפין
 שטאפן ווארום עס שטייט אין פסוק חו כדושי' לא
 אסין וכלאכיו שים תהלה הקב"ה גלויבט גיט זייגע
 הייליגע און ער גלויבט גיט זייגע מלאכים הקב"ה

דיא ברךה ארויס גירעט מיט דעם מויל און סייא
 ער האט דיא ברךה גיטראכט אין הארצין. איז
 דאס אלץ אנוגע ברךה כל תפלות פילן לא יפסיק בין
 תפלה ובין תפלה שמברין עליו בדרים אחרים ביי אלע
 תפלות דער וואס זאגט אברךה אויף אעסין אדער
 סרינקען אדער אויף אמצוה זאל ער גיט אויסק
 ביידין מיט אברעךע זאכין צווישען די ברךה און
 דיא מצוה און גיט צווישען דיא ברךה און דאס
 עסין ואם הפסיק און אויף ער האט אויסקגירעט
 צויד לחזור ולברך שנית בארף ער זאגן די ברךה נאך
 אפאל ואם הפסיק בדרים שטח מעגן דברים שמברין עליו
 און אויב ער האט אויסקגירעט אנויסקע בריו וואס
 זייא גיהערן צו די זאך וואס ער מאכט אויף זייא
 די ברךה איז צויד לברך שנית בארף ער גיט זאנין די
 ברךה נאך אפאל צויד וויא מיינט מען פילן שנייד
 על שפת דהיננו עד האט גיזאגט די ברךה המוציא
 לחם מן הארץ וקורס שאכל און איידער ער האט
 אנגיהויבן עסין אסר הביאו סלה האט ער גיזאגט
 בריינגט זאלין. אדער ער האט גיזאגט הביאו תבשיל
 בריינגט דאס גינקעקס. אדער ער האט גיזאגט
 תנו לשוני לטוב גיט עסין צו יענעם מענטש. אדער
 ער האט גיזאגט תנו מאכל לטבחי גיט עסין דיא
 תבחה ופיצא באלי אדער אברעךע ביידי האט ער
 גירעט וואס זענען גלייך צו די ביידי איז צויד לברך
 שנית בארף ער גיט זאנין נאך אפאל די ברךה זבו
 כל ביצא גיה און אלע תפלות זענען אזויא וויא די
 ברךה פון עסין. דהיינו ער האט גיזאגט די ברךה
 להגים הפלין און די רצועה איז צוויסקען גיווארן
 מען ער זאנין אייגעס ער זאל פארברעךע דיא
 רצועה און אז דיא רצועה איז פאריקט סוקהט ער
 אז דיא תפלה אויף דיא סאנט און זאגט גיט נאך
 אפאל די ברךה: (ג) כל תפלות פילן סתד לספא לברך
 איהן אפילו איידער איז סמא פון דעקסטוועגן סגן
 ער זאנין אלע תפלות בין שחיה סמא סוקאט שווא יכול
 לעלות ממנה בו ביום סייא ער איז סמא אזוי אסוקאט
 וואס ער קען פון איר בייין ווערן דעם זעליביגען
 טאג בין סוקאט שאינו יכול לעלות ממנה בו ביום און סיי
 ער איז סמא אזוי אסוקאט וואס ער קען גיט פון
 איר בייין ווערן דעם זעליביגען טאג. מען ער פון
 דעקסטוועגן זאנין אלע תפלות ואסר לסתד לברך

שיבחה ערותו. כד"א באיש אבל באשה ושבח ומגיה פוחות בקרקע ובכרבת :

לסיום לנו ממתינו כמלאכיו וקבדויו (ואם סלמך) אספ עמחשכוסין מחסליס מוסס לכ"ט של סלמין. וכס"ל אשכ"ל חס מחמד סמיר של יספס למד לכך על דפס לדפס

יכלה ס' וכס"ב טוב טעם ודעם למדני :

נשוא ערם עד שישב ערותו דער קענקש וואס איז נאקעט פאר גימ ואני אברהם יסיוני ער זאל בארעקן די עקרה במה דברים אמרים גאיש דער רין איז נאר גיזאגט גיזארין ביי אסאנקעקען זאגן אכל באשה יושבת יסיוני סוהלת בקרקע וקברת אצקער א אשה וואס זיצט נאקעט אויף אטויבע נאך ואזויא נויא אויף נויקע עקרה קעג זיא ואני אברהם זאפילו ווען זיא איז נאקעט :

שוא ידע מה עתיד להיות הקב"ה וואס ער נויים וואס עס וועט זיין איז פאסן זאלאין וקבדויו פון דעקס נוענין זאליקט ער גימ זיינע מלאכיים און גימ זיינע הייליגע טאקער טעלין זיין זיגן זאלא פאסן שפחשבויה קתוליים סוכבת לזעה זל זיגן זאלא פאסן דוא וואס זיינע קראכטויגען קאהשין זיך פון גימ אויף שלעקט. איז דאך געווען אז דוא קענקט גימ זיך אלזיין זאליקט אז דוא וועסט גימ זיגן זאלא פאסן דוא אפר און זאי זאגט דער פסוק אשר אדם ספחד שרעקט ששעקנין ער זאל גימ זיגן זאלא פאסן זאל דעת לזעה ידעת ח' לערנין ביין הארץ און געוואהן נאך שפייט אין פסוק דוד הקלך האט גיזאגט צוא הקב"ה מיב פסג ודעת לפניו טייל דוא ביזט גימ זעט איה ריך דוא זאלקט מיה לערנען דעם מעם פון ריינע קצות און זאלקט. מיה לערנען וויסענשאפט איה זאל וויסען מוכא האבין פאר דיר :

חסיד שלא יקרא וואהל דעם קענקש וואס ער מלא דעת לזעה ידעת ח' לערנין ביין הארץ און געוואהן נאך שפייט אין פסוק דוד הקלך האט גיזאגט צוא הקב"ה מיב פסג ודעת לפניו טייל דוא ביזט גימ זעט איה ריך דוא זאלקט מיה לערנען דעם מעם פון ריינע קצות און זאלקט. מיה לערנען וויסענשאפט איה זאל וויסען מוכא האבין פאר דיר :

עקב יום ד תורה

אונקלוס

לחשיך סת"ת דר"א יהודה נפש י יה יהוה יהוה יוד הא ווא הא נשמה ידוה היה יחידה ו דמלו וז אל שם בין שבעשית בניקוד חילת :

ח א פל"ה מצוה אשר אנכי מצוה א כל תפקדתי די אגא

שפת חכמים

כ ס' שש עווס סוס שס העין כלוא אמר כל סמנוס : ל ס' כל עווס ויכל סלסס יווס סכטיני וגי . א"ג כל פלמון כלס לעמר

רש"י (א) כל המצוה . כפשוטו ב . ומדרש אגדה אם התחלת במצוה גמור אותה ל שאינה נקראת המצוה אלא על שם

בל יתרעם האדם על הנגהת ה' (ב) כל המצוה אשר אנכי מצוה חסיד וגי . עד פסוק (ט) ויסם אל שבחו וגו' . כגון פדני נחל י"ל כחז בקרבי קודם לנו מחוסרי כבוד , וא"ל לסלפוך בדקוהים . וסנלס סליטר כלס מעס רפ"ס איך סלרס סוס מכח סעליפות וכל סעליפות לס נעלו סלל כסניל סלרס ססול סעליס ול סעליפות וחס סז לרוס ססלרס ככרל לעמוד אס כולו ועל עין סלרס כחז ה' זיכרל וקרבן אליו וקרבס כחס זלחט מוטל פליסס חויב סעודתו , ויסלרס סקוקס אלו עס דברי סרב בעל סקעריס (ג' פ"א) וז"ל קצרים סיס בקרמיניס מי סחשב כי סלרס סול ססר סולרס בערך סלר כ"ה כי סס לס ילמרו כסמוס לרביב פליסס ללכט עמקוס לעקוס כי סס כעלמס קיל ססנוסס , וכן לס ילמרו כלס מעלמס לסלמס ככרייבס כי כלס מעלמסס וקוררס עומסס כככד קרניס לעאר וקוקיס קיפוד וסענין לעומס וסליסס , וכן לס ילמרו לעוס מעליס כי לעוסס וזל סעס סעלס וזל מעלס כעצס , ונס לס ילמרו סוס סיקון אל סענון כי עווס נעלס חמיד . וסלרס ססר מכ"ז וזלר לו סניוס לרוס ועסויו סרסס לכל אלס כי זל יכל רק לסס ויסר סרסס מחללי דקיס חס ליקר סרסס , וכן סעלויסס ליקן ילחוקו וסכניניס סעמוס עמוס ועכס , וכן כלל סעלמס לרביב פליסס כככסס עמקוס עמקוס ודומיוס . חס סיקסס נככר סססוד מעל וכל כי נככרל כעוסס סעריניס כל סעליפות סול עין סלרס (ד' פ"א) סעמליך כרליות ע"כ וע"כ סול גזול כל כולן וכובס כל כעלי סייס סחחיו וזיור כסס לוי סככסויוס וכן ס' כולללס וסענוס כל כעלי סייס סן סרסווס כי לס יסיני עניניס כולללס וע"כ ימלור לסס כללס סרסיס וסעלויול סרסווס כפי סענוהיסיס ססרסויוס כי ימלור לסס כללס סרסיס כללמס כסס עין סרסי סעניי סעלממס ככו קרניס לעור וקוקיס כמור קיפוד ודומיוס מעל"כ סלרס סעקעלו כו כל כעלמס סרסויוס סעמללו ככל כעלי סייס וסול סעני סענס כוללל סלר ככל כעלי סייס ויסר סרסס וע"כ סענון כו כללס כולללס דרסיס סריסי סענס יס כח כולל כל עניס סעלממס יס לעמר יזלס יקא כומס יזור ולסעניס סוף ולסעניס סוף ולסעניס סרסס כי ללל סעלממס סייס עליו סעלל ככד לעושלס עליו סעיד ונס סססכס סע"כ לעליסו לעשוס לו כללס כללס סלר ככס כל ללל סעלממס וסמן לו סכל כללל סעינין כללל סרסיסיס וכל סססענוס וססעמס כסס לע"כ ויחכס כעלל יזכקך פליסס וכל סייס עליו סעלל , וכן סעלממס סס דכר סון מעוסו כדי סיקא מסס כעס סלורך ויחכס כעס סע"כ ליקר , וכלל יככד עליו כעמר לככסיס סיככד פליסס ויזכרסו

דעת וקנים מבעלי התוספות (ב) כל המצוה . אם התחלת במצוה גמור חסיד כלס . וכן סלי"ל סעמחיל כעלוס קוררריס לו מעוק , ס' גמור . וכל סעמחיל כעלוס וסלר גומרס סעלרס לו געמס ע"כ סעלס סעמחיל כלל כעלוס סרסויוס יוסף אכס סענו כני יסלרל מעלריס קכדו ככסס וכל כסיד אכס סעלס סעס . ועוד סער רבי ינאי כל מי סעמחיל כעלוס וסניו גומרס קוכד סעמו וכינו . ענ"כ מיסודס , סעלממס סכ כעט כי סככוו אכ סלחיו , יכעו סלרסס על ססס ולכך כככס סעליול , סער לסס אלו סרסויוס אס סלחיו וזכרנין יזעל כרך נלן ס' , אלה לכו ועככרו לסעמליסיס , וכסיד וסעמו סלחיו . וכל גמור סעלסס סעלינו גמרי . וכל כסיד וסעס כס סעס אסס יסודס ועק וסיון כניו . לכך כעמחיל סלרס

פירוש לתורה אלהים (א) כל המצוה אלע קצות אשר אנכי מצוה חיס וואס איה געביט דיר היינט תשפרון זאלם איהר היסען

פירוש לתורה אלהים (א) כל המצוה אלע קצות אשר אנכי מצוה חיס וואס איה געביט דיר היינט תשפרון זאלם איהר היסען

הַיּוֹם הַשְּׁמֵרֹן לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תִּחְיֶינָה
 וּרְבִיתֶם וּבִאתֶם וּירְשֶׁתֶם אֶת־
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע יְהוָה
 לְאֲבוֹתֵיכֶם: י וּזְכַרְתָּ אֶת־יְהוָה
 אֲשֶׁר הוֹדִיכָךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהָ
 אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לְמַעַן עֲנִיתְךָ
 לְנַפְתְּךָ לְדַעַת אֶת־אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ
 הַתְּשֹׁמֵר מִצֻּוֹתָיו אִם־לֹא: י וַיַּעֲנֶךָ
 וַיִּרְעַבְךָ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת־הַמָּן אֲשֶׁר לֹא־

קִמְּךָ לָךְ יוֹמָא דִּין
 תִּמְרוֹן לְמַעַבְדָּךְ בְּדִיל
 דְּתִחְיִין וְתִסְמֹן וְתַעֲלוֹן
 וְתִרְתַּחֲוִית אַרְעָא דִּיקְיִים
 יי לְאַבְהֵתְכוֹן: י וְתִדְבַר
 ית קַדְ אַרְחָא דִּי בְּרַךְ
 יי אֱלֹהֶךָ דִּין אַרְבַּעַן
 שָׁנִין בַּמִּדְבָּרָא בְּדִיל
 לְעֲנִיּוּתְךָ וְלְנַפְתְּךָ
 לְמַדַּע ית דִּי בְּלִבְךָ
 תִּתְמַר בְּקִדּוּחֵי אִם־לֹא:
 י וַעֲנִיךָ וַאֲכַלְתָּךָ וַאֲבִילְתָּךָ
 ית מָנָא דִּי לֹא יִדְעִיתְךָ לֹא
 יִדְעִין אֲבִיחֶךָ בְּדִיל
 תִּיֵּמָךְ וַיִּתְּן לְךָ מִן־הַמָּן

רשב"ם

מצוהו קרי

בעל המדרים

(ב) למען ענתך. זה ענינו [שלא היה לך פת במלך] וחיידך תלויים למרום בכל יום:

(ג) לנחתיכם. ומשך לים (ב) וזכרת את כל סודך, לומר שזוכר דרך שכלנו בו אלוהים ומשך זו גם אלה: (ג) ויטילך את סמך למען סודיך. מלמד שבטילתם סמך יתכן לכם דמס.

רש"י

שפתי חכמים

שפטים את כלם את המחיל כס יגמור אוסם והטלים דכסיב בקלא סי' מזהו אתה סיא: מ רז"ל ודי כשילב שמיים אוסם ישמרו מצוהו ומקשר דס"ס דלכך מיים אוסם לדעת וגו' הסמור מצוהו כלומר שלא תנסו כו' והיו כלנו אמר לדעת הסכסכר

הגומרה שנה' (והשע כד) ואת עלמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממדבריו קברו בשכם, והלא משה לבדו נתעסק בהם להעלות אלם לפי שלא הספיק לגומרה וגמורה ישראל נקראת על שמה: (ב) התשמור מצוהו. שלא מ

דעת וקנינים מבעלי ההוספות

בל יחרעם האדם על הנהגת ה'

לנוסם, וכן נקנו לו שכל לנוסם כליים חזקים לספחה שם מנחם שוטלי און בעמיים חזרי פטר וכסיי אשר לג"ח, וכן יוכל לספח בשכל סכלני אשר לו כל סמחנות ספרסיות אשר ככל אחד מהכתי"ה וכל סמחנות ספרסיות אשר לנס, וכמו שפח"ל למלא נחם חזקם לישאל למדנו לנימות מחתול גזול מנחם ופניות עיניו, רז"ל כי מדות ספרסיות אשר ככל"ה מנח"ה כלב נקבלו בלו בלדס מזר שהוא וכליו והסגותיו כללים כו', מ"ש ספסרין, ולכן כלסר בחר כ' בישרלל מכל ספסיה ססס סיו סמשיים סמחוס סמכלים אשר כפין הכדס סלסס לנס ספנין סלסור ספסרס כפניו סוח ספסס ככל סלסנות וחקר מכל ספליאות אשר שכלו והסגותיו וכל עניניו סס כלליים וחק סחוס ספליו ספסרות ססס וסללכמו ספסיה מ"י ספסרי ססלס לנס ססס ספסריים ככס מייים ולין מכלנו אלל סלסס ספסל"כ כשסר כ"ח סמזנו סוכן ספריי סמיד לולס נקן לנס סמן וסרז"ל לחס ספ"ס טיוזיין זו ספסו וילס סחוס למסלס כפולמוס ספליויים סורס ספזנות

בניוס יגמור את כלם, לךך כחיו כל סמיו: (ב) וזכרת את כ" סודך. אלנטייל קוי לומר את אשר לך לךך למחוד כספ ויכ ספס ספסרס וזכור כ" כדך אשכ סולתך ולא סולרבת לנסך וזכ: (ג) וישך בדרך. כד"ה ספס בדרך כחי קרי עיני ויככך. שלא נקן לך מוון אלל דכר יוב כיומו, וסו רפסון. כמו שפח"ל סונו דומה מי שיש לו פת כסלו למי ספנין לו: למען סודיך, כי לא על הנחם נדלו. וכל ספס כסמויך על סלסס וסל סמזנות כי על כל מוון סי' ימיים סלסס על כל מוותיו וחקיו י"ללו ספריי ייחוס סלסס וסס יתנו לך חייס כפולס סוס ולפולס כסל:

פרוש לתורת אלהים

לַעֲשׂוֹת צו קִטְרוֹן. רש"י שרייבך כל המצוה איו טייבך רוא ואלקם רי נאנצק מצוה קטרוה או דוא האקם אן גיהויגען אסצנה צו קטן ואלקמו זיא גיהויגען ווארום דיא מצוה ווערם אנרערש גיט גירופין גאר אויף דעם וואס ענגדיגט זיא לפסן דרום תחין וועט איהר לעבין ודיקטם אונ איהר וועט זיך קערין וקאטם אונ איהר וועט קוקען ויישקם אונ איהר וועט ירשגן את הרצן דאם לאנד אשר נשבע יי וואס נאם האם גישווארין לַאבותיכם צו אייערע עלקסרעין: (ב) וזכרת רוא ואלקם גיהויגען את

לכך לפניה מ רבות עי"ו סנס כלסר הייס רבות כקומו יספסלו דכר זכ כחוס כי פחנס ספסרס אשר עלד מויוו סללך ספסרס ככס מייים ולין מכלנו אלל סלסס ספסל"כ כשסר כ"ח סמזנו סוכן ספריי סמיד לולס נקן לנס סמן וסרז"ל לחס ספ"ס טיוזיין זו ספסו וילס סחוס למסלס כפולמוס ספליויים סורס ספזנות

דנו ארבעין שנין : זה ארבעים שנה : וידעת עם לבבך פי כאשר ייסר איש את בנו יהוה אלהיה מיסרך : ושמרת את מצות יהוה אלהיה ללכת בדרךיו ויראה אתו :
 ה וידע עם לבבך ארי קמא די מליף נברא קבריה וי אלהיה מליף קה : ויתטר ית פקודיא דני אלהיה למיהוה בארחה דמקנו קדמוהי ו למדחיה יתייה : ת"א כי כחש. כחטו כס :

בער המורים

סבא באמנא ס"ב" (ס) מיסר. מנין על ס"ב" לומר שסנשעס נולדס במ' יום וסמורס נהנה במ' יום ולס לא השמור סמורס סנהס במ' יום מיסרן ונוטל מען סמסרן סנולס במ' יום : (ו) ללכס בדרכיו. גניפנ' ללמוד מורס : וליכס סמו. למס כי ס' סלסר. מניןך אל לרן טובס ולא ססס כמיו טובס :

בל יתרעם הארם על הנגהת ה'

סלסס, כי סקכ"ס ויכל לסוליס מוון בזמרי סיו ססלסס יהיס ממונו כלי סוס מוכס ויניסס, ולס מעל סנגדיס סכך כולס סמלןך לא כלסס מעלין סלנוסכס גדל עמכס, וגס כוס לא סיס לכס סוס עוכס, ולס מעל סיסכ סכע"ח ויכלו לילך סמיר כנגליסס וליסס עיסס סכך כולס כי גס סלסס וינלך לא כלסס, וכיון סלסס סכסס ללעס ליחורך על כל סמליסווס סכפולס ולסס סכליס כלס לואס סכסלווי וסמרת על מצוה ס' אלסרן לך כח לעסוס מיל

ליקושים על התורה

ות וידעת עם לבבך וגו'. דו פיס דיין תארך וויסיין. פנין קען דאס קיינעם גיט ואנין, גאר דו אליין וויסיט ביי דיר אין דיין תארך דיא שפראך ויאס חקביה האם דיר גישפראכט גי גיט גינען ויענין זאקמה צו זעקסן אין דיר, ווי זיינער פוהם זאקמה צו אפעקטש ויאס האם איין זעלעך גיטארן גאר דאס שפראכין דיר איין גינען וויא אפאסער שפראכט זיין וזהן ויאס ער פיינט גאר זיין זעקסערונג, מיט די לינקע האנד שטויסט ער איהם אונטע פון זיך, ער וויינט איהר אים אפניס מיט זעס אונ מיט דיר זעקשע האנד דערנינגער זעקש ער איהם, ער אליין גיט אים גיט פסין פון דעקסער זעקש זייקט ער אים פסין דורך אפערעירן זעקשע דער וזהן גאל גיט וויסען אז דאס פסין סקטס אים פון זיין פאסער אזוי האם חקביה פיס אייך איהר גיטארן, זענעך בנרעיקך, ער האם דיר זעפיינינגס אונ געהונקערס אונ האס דיר ניקעבין פסין פון חקביה וייל גאר פון דיר דו זאלקס היסען זיינע מצות, אונ זאלקס זיין איין זיינע ויענין אונ זאלקס מברא האנין פאר אים :

פירוש לתורת אלהים

ארבעים שנה אצונך איז שוין פערציג יאהר. רש"י שרייבט די עניני כבוד האבין די קליידער פון די ישראל גיירייניגט גלייה ווי זיי וואלטיין גינאשין גינאויאן אלע טאג אונ אויף וויא דיא קלייע קינדער זענען גינאקסין האבין דיא קליידער מיט זייא אויף גינאקסין אזוי וויא דאס קלייד פון דעם חוקט נואקסם אויף מיט איהם : (ח) וידעת עם לבבך אונ דוא זאלקס וויסען אין דיין תארצין כי אזוי ווי אפאסער שפראכט זיין קינד אזויא אויך וי פוהרט נאט זיין נאט דיר שפראכין : (ו) ושמרת אונ דוא זאלקס היסען את די מצות פון דיין נאט ללכת צו גיין בדרךיו אין זיינע ויענין וליקח אורח אונ צופארקמין ויך פאר איהם :

נביאים ישעיה סט

תרגום

לחשיך מנה"ח"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רחיהוה נשמה דנצה ארני נשמה דתרו יתון חיה יחיה דנצה יהוה חיה יחיה דתרו אלשם בין שבעשיה :

א אכסי שמיא בדרבנא א ארביש שמים קדרות ושק אשים פסותם : ב אדני וקסמא אשוי כסותהון : ב וי אלהים יסב לי לשון דמלפין יהוה נתן לי לשון למודים לדעת לעות את ייעה דהוועא לאלקא לצדקיא דמשלהן לפתגמי אויחא חוקמא בכו בצפר בצפר מקרים לשלחא נביאיה רש"י

מצודת דוד

(א) אלביש שמים. שרי העכו"ס ש"מ כשאוני כא לפרע מהס : (ב) לדעת לעות. לקבוע עמים : את יעף

דעס פירוש עברי מיישש געפינט מען בייא דער הפסוקה פון דער וואך.

מאים ותפתחו אודני חביבאי
 ויבקלו אויפן : ג וי אלהים
 שלחני לאתגבאה ונאמ לא
 סרבית לאחורא לא
 אסתהרות : ד גבי והבית
 לססו ולסתי למרסו אפי לא
 סקרית מאתקנעו ורוק : ה ווי
 אלהים סעיד לי על פו לא
 אתקנעו על פו שויתי אפי
 סקופין סמנרא וינענא אפי

דבר יעיר | בפקר בפקר לי און לשמע
 כלמודים : ג אדני יהוה פתח לי און ואנכי לא
 מריתי אחור לא נסוגתי : י גוי נתתי למכים ולחתי
 למרמים פני לא הסתרתי מפלמות ורק : יואדני יהוה
 יעזר לי ער--כן לא נבקמתי ער--כן שמתי פני
 כחלמיש נאדע פירלא אבוש : י קרוב מצדיקי מיר
 יריב אתי נעמדה יחד מירגעל משפטי יגש אמי :

לא אנהיה : י קריבא וכותי מן דין עמי נקום פתחא מן געל דיני והקרב ליהוי : מצורת דוד

רבר . ליעסיס ונמאסי לד"ת : לשמוע כלמודים .
 כחטסת הלימודים : (ג) לא מריתי . מליך כשלימותי :
 (ד) גוי . נוסי : למרמים . לחולשים שערי זקני :
 (ה) יעור לי . אם יקומו עלי : (ו) קרוב מצדיקי .
 הקנ"ה קרוב לי לזכותי כדון :

למד לפי סעם וסזמן אם סתכל לשמוע דבר ס' כאלס סיעם
 סתכל למים : יעיר בקרב . בכל בקר סיה מעורר סופי ללכה
 לנכוח : יעיר לי און . סיה מעורר סופי לשמוע סכנאס כדכך
 סרב סמעור סופי סתלמודים לשמוע סמרו : (ג) סתה לי און .
 לשמוע דברו סתמר אם פי סתלה (נפיל ו) : לא מריתי .
 לא סרבתי מלכס : סמור וגי . לא מריתי לאחור למאן כדכר
 וסוא ספול כמ"ט : (ד) גוי נתתי למכים . מערתי נוסי למכים .
 ר"ל לא מערתי ללכה מעשה סן יכוני : מערתי למי למרמים סערתי : סני לא סספתי . ר"ל לא מערתי
 ללכה מעשה סן יכנעוני וירוקי ספי : (ה) יעור לי . ר"ל קרוב סיה סדכ סיכלמו סופי . אכל ס' סור לי לכן לא כנלמתי : על
 כן סעתי פני . ר"ל פני סני סתי סול ס' סול לי לום סעתי סני כנלמס לדבר קסום אודע סול אנוס לדי כוסס : (ו) קרוב
 מצדיקי . ס' סעדיקי סני סוא קרוב אלי לכן פי סרולס לדיב עמדי נעמדה יחד אלי וסוא לכומר סנס סודלי לא יוכל
 לי : מיר כעל נעספסי . פי סרולס כנול סעני כעששע יגש אלי , וסוא כסול :

כתובים תהלים צד

לחשף מיסוד ומלכות ד"א שיון דלת יוד נפש שיון שיון דלת שיון דלת יוד רוח יאהרונה נשמה ריסרא אר
 ארנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וז הו חיה יחידה ריסור יהנה חיה יחידה
 דמלכות אל שם ב"ן שבעשתי :

א ויאמרו לא יראה יהוה ולא יבין אלהי יעקב : ב פיננו
 בערים בעם ובסילים קתי תשפיקנו : ג הנטע און הלא
 ישמע אם יצר עין הלא יביט : ד היסר גוים הלא יוכיח
 המלמד אדם דעת : ה יהוה ידע מחשבות אדם כי תמה
 הלב : ו אשרי הגבר אשר יתפרנו יה וסתרתה תלמדנו :
 אסתפל באריותא : ד האפשר ריבא אריותא לעטיה וכד יחבון הלא ותגחון הלא וי אליה לאדם
 קרואי מנרעא : ה קדם וי ידעין מחשבת בני נשא ארום הינון קמא : ו סב לגברא די תכסניניה
 יה ומן אריותה תאליפניה :

א ויאמרו לא יראה יהוה ולא יבין אלהי יעקב : ב פיננו
 בערים בעם ובסילים קתי תשפיקנו : ג הנטע און הלא
 ישמע אם יצר עין הלא יביט : ד היסר גוים הלא יוכיח
 המלמד אדם דעת : ה יהוה ידע מחשבות אדם כי תמה
 הלב : ו אשרי הגבר אשר יתפרנו יה וסתרתה תלמדנו :
 אסתפל באריותא : ד האפשר ריבא אריותא לעטיה וכד יחבון הלא ותגחון הלא וי אליה לאדם
 קרואי מנרעא : ה קדם וי ידעין מחשבת בני נשא ארום הינון קמא : ו סב לגברא די תכסניניה
 יה ומן אריותה תאליפניה :

רש"י
 (ב) בוערים בעם . שופים מן העמים : (ג) הנוטע .
 הקב"ה שטטע און שמה לא ישמע לעקה עמו :
 (ד) הלא יוכיח . יסר לחכם על כן : (ו) אשרי הגבר .
 ה ס הדריקים המעונים תחת ידכם וכלכל שיעסקו בחורבה :

מצורת דוד
 (ב) ולא יבין . מינו סוסן לכ לסתקון כעספסיס : (ג) דינו .
 אדם ספויסיס כעסס סמו לכ לסתין : (ג) סיסע . סול
 גורלי סתס סול סוא סוסס פי יכ אם סתס סתס סעפע נעלמס
 סתני סין כול סולן כלי סעפע : אם יכר סין . אם סתס סול
 יולר סין סול כידלי לא נעלמס עמנו סתס סולס : (ד) סיוסר .
 ספויסר אם סניס כעסול וכסלנס סול סולס סתס סף אם
 סתס סרביס : סעלנד . סול סול סעלנד לאדס סעפע וכסכסס
 סול סתס סתס לוכל סתס יוסן סן כן כרסס מעפעס : (ו) אשרי לסדריקים סעמניס ססס יודכס סכר ס'
 סול ספויסרו על יודיס ונאס עלנד סופמו מעורסי . ר"ל כוס סולס און לשמוע אם דברי סתסוס :

פירוש עברי מיישם

(א) ויאמרו לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב און ד"א
 רשעים ואניי נאמ נעהם נאר גים נואם
 סיר סוהען . דער נאמ פון יעקב פארשמיים נאר
 גים נואם סיר סוהען : (ב) ביש בוצרים בעם איהר
 נארעשע קענמשין פון פאלק . פאר וואם זאלט
 איהר גים פארשמיין וכסלים ספי משכיל איהר

השוכר את הפועל לעשות עמו בין נסך להירוק
מכלי אל כלי או להוליך חזיות ממקום למקום
ואפי' כחמס יינם : שברו אסור . קנס שקימו חכמים
בין נסך וכחמס יינם (ה) : שברו מותר . והיון שאמר
ליה כל חזיות וחזיות כפרוטה
(ב) אבל אם אמר ליה העבר
לי מלה חזיות כחמה
פרושות וכחמלה חזיות אחת
של יין נסך בניהם שכרו
אסור (ג) : השוכר את
החמור שכרו אסור . והא
מתלי קנס ליה חמס סיפא
ויפאח אחת לאחמשתין אף
ע"ג דהשוכר את החמור
לרכוב עליו סתמא שכרה כמי להיקח לגיבו של יין
וכחמס חמור קמ"ל (ד) :

[6] השוכר כו' . מכוס ששכר יכבול , רש"י : (6) ומשום
חובלת דין נסך קנסו ע"ג דכשביעית לא קנסו פועל
דלא כפיש אנריס : (3) וכהיות שביעית של יין נסך אלא כגון
על שכר וספי' ששכר ליה סעכר לי חזיות של יין נסך (פי' אף
ע"ס ששכרם שכרו סודיטו סעכלל סמללס ח"כס חכ"ס של יין
נסך שכרו מותר ומכ"ס שדי
פרוסס לנסכל ע"ג לא שקיל
גור כותי וס"ק משתיי דנסכל
לא ש"ך שכר סהוא חכ"ס
כסדי ח"ק דכל חזיל קנין
אנרל כחמ"ס נקסס : (1) דכל
כש"ס לנסכריכו לנסכל לא
יס"ב ל"ס מירי סלך אנרל ש"ך
כ"ס , כמ"ל . דכתיב אנרל אכל
חזיל וחדל יסי , סרמכ"ס .
ואפי' לא סודיטו סעכס
וסכריכו אלא נאכל סמ"כ ,
וסמ"ס : (ד) דכ"ן דלי לא
סוכיב ל"ס לא מלי ס"י , כ"י י' .
אנרל דלנינא ס"י סכ"ס לא
ומזונתוי עליה סמ"ח דכ"י כאלו שכרה מעיקרא להביא עליה יין נסך ושכרו חמור קמ"ל (ד) :

קשרה טיין אינ פאר דיא צעהן פעקער נקס זאל
ער נאר גיט זעקסן . אבער אז דער עובר גלזלים
האט גינאנט צום יוד ער זאל פראגין דיגערעם
פעקער טיין פאר דיגערעם קאפקעס . און צווישען
דיא דיגערעם פעקער איז גיווען אפילו נאר איין
פאס בון נקס קאר גיט דער יוד זעקען שבר פאר
אלע דיגערעם פעקער , האט ער זעאראפעס אויפ
זיקס השוכר את החמור להביא עליה בון נסך אויב א
עובר גלזלים דינגט אצוייזל בייא איירזין ער זאל
פראגין אויף איהם בון נקס שברה אסור קאר גיט
דער יוד הנאה האבין פון דעם זעקס וואס ער
זעקט פאר בון אייזילס ארבעט שברה ליצב זעקען
על פי שהיה העבד אילים לגיבו עליה שברה מותר אבער
אז דער עובר גלזלים האט גירודגען דעם אייזיל
פון דעם יוד ער זאל בייטיין אויף איהם , אפילו
דער עובר גלזלים האט גיליינט אויף דעם אייזיל
אקריגעל בון נקס , פון דעקסנוענין קענ דער יוד
הנאה האבין פון דעם זעקס וואס ער זעקט פאר
זיין אייזילס ארבעט וועיין כדעבי וחיים חיים : ב בון
נסך שפיל על גבי עבדים אויב בון נקס איז ארויף
גינאקען גינארין אויף נוינגמרויבין ויהי וכן סתרות
זאל קען אפ טאשין דיא נוינגמרויבין מיט
קאלמע

פ"ק א השוכר את הפועל לעשות עמו בין נסך אויב
איין עובר גלזלים האט גירודגען
איירזין ער זאל ארבעטין בייא בון נקס , ער זאל
גיטען פון איין פלי איין די אנגעבע , אדער ער זאל
פראגין דיא פעקער בון נקס פון איין ארס צום
אנגערין שברו אסור דער יוד קאר גיט הנאה האבין
פון דעם זעקס וואס ער זעקט פאר זיין ארבעט
שברו לעשות עמו קלאכה ארית אויב דער עובר גלזלים
האט גירודגען דעם יודין צו איין אנדער קלאכה
גיט צוא פראגין בון נקס אפ"ל פי שאמר לו העבד לי
חזיות של יין נסך חמסס לקנין אפילו דער עובר גלזלים
האט גינאנט צוא דעם יוד ער זאל פראגין אפאס
טיין זיין נקס פון דעם ארס צוא דעם אנדערין
ארס , און דער יוד האט אזוי גיטאהן שברו מותר
קענ דער יוד הנאה האבין פון דעם זעקס וואס
ער זעקט פאר זיין ארבעט . און אויב דער עובר
גלזלים האט גינאנט צום יוד ער זאל פראגין
דיגערעם פעקער וטיין פאר דערער פאס וועט ער
איהם גיבען אקאפקע און דער עובר גלזלים האט
איהם גיבען פון פראגין לבישלי גינאנט פעקער
טיין קשרה און צעהן פעקער וטיין נקס , זאל דער
יוד זעקען גינאנט קאפקעס פון די גינאנט פעקער

פירוש ע"מ

הכל יינים דאך הקב"ה וואס דיא קענשין
פראקטין , (וארום דיא קענשין זענען דאך
נאר גיט : ו) אשרי הנכר אשר תפטרט יא וואהל דעם
קענשיל וואס רוא גאט שפראקסט איהם וסתרתי
הפניתי וואל דעם קענשיל וואס דיא לערינקס
איהם פון ביין תורה :

זענען הלא גיט זענוים קען דאך גאט אויף זעהן :
(ה) חסיד גיט אז גאט האט בון אינש גישפראקט
פעקער וואס האבין צו איהם געזינדיגט הלא
יבדו וועט ער דאך איהן אויף שפראכין תפטר
איהם דעה הקב"ה וואס ער לערינט וויקענשאפט
צו אלע קענשין : (ח) ח' יבדו תפטרתי איהם כי תהי

ב ידיוחם במים . לוגים : מעשה בביתוהם בן **זונין . (ה) מהני' חסורא** מהסרא והכי קתני אס נותן טעם לגרוה מותר ומעשה נמי בכייתום בן זונין שהיה מביא גרוהו בספינה ונשתברה הכית של יין נסך על גביהו וכן מעשה לפני חכמים והתירוס : כל שהוא בהנאתו בנ"מ . שאלה הנה מעטמו של איסור : כל שאין בהנאתו בנ"מ שאינו הנה מעטמו של איסור : כגון חומץ . של איסור : שנפל בתוך גריסין . של הימר . ונתן טעם לפנס הוא הוא סביהו הגריסין רוחמין כעשה

[ב] מותרות . ואם היו מבוקעות אמרות (ה) נפל ע"ג תאנים או על גבי תמרים , אם יש בהם בנות' מעם אמור . מעשה בביתוהם בן זונין שהביא גרוהרות בספינה ונשתברה הכית של יין נסך ונפל על גביהו ושאל לחבמים והתירוס . זה הכלל כל שבהנאתו בנות' מעם אמור כל שאין בהנאתו בנות' מעם [ג] מותר . כגון חומץ שנפל על גבי גריסין : ג עכו"ם שהיה [ד] מעביר עם ישראל כדי יין ממקום למקום . אם היה בחזקת המשתמר מותר . אם הוריע שהוא מפליג כדי

שכרם לכהן . למלא : [ג] מותרות . כיבוסלמי מפסד דמיירי כענינים המהזכרים להשכיל אבל אם ניטל המוקן היו כמאוקעות מפסי קבב כשלא נזכרו . מוס' : (ה) ל"ג כס"ה דלא גרסינן הכ"ז ח"ע וס"ק אבל כהניס יבסיס ונתן טעם לפנס הוא : [ג] מותר . כעמלא יפסינן לים מקלס : (ו) פי' כמאסק סלמס מפנס מ"כס (דללו סדכס סלמו משוכס כככר) : (ז) חיוסג לי דמס עיני' זכ למשכירס ולכסוף סונס דלא חזיקי' ללא על סדכס שכס' ספוכורו משכירס ולכסוף סונס ולכך יס לסקור סלמכל סהוא מפני ככתחילת סעריכותו סיס כ"ו סדכר כ"ו סלמכל ככלי סלמיס כ"ו סדכר סונס סונס ונעלא כ"ו ספסוכות סונס סחלסס ועד סוף סהוא כ"ו סנמסרס דמסוס גזירס אטו כ"ו ססור לכל מסיס עליו מלכו מנש סלס : [ד] מעביר ע"ג מ"י סהוא : [ד] מעביר ע"ג מ"י

בכית סמוסס ספקס על ס"מ"ג דהככרי יכול לסלקו וליגע בלא זיוף כלל כ"ו דבחותק סמממר מותר לכל כפסוחוס לגמרי ללא דיוק ססס כל כספו ויכול ליגע בכן כדילא סייבינן דלעא נכס ולא סכרסס כלל כמסממס למימר סלחיקי סכ"י כסוכותיו סלמ יסול וס"ג דסממל קתני ונשעמס דלייכ כספוחוס דיעאי דלסעיני סממל דמעביר סכ"ס ממקום למקום סייני ססוס קלס בלא ילא סייני בלמל סכ"ס וס"ס ספק ס"י סן ססוחוס מ"כ"י . סל"ס : (ה) לכל ססוס' דלדקרו דוקס ככס דכך סקלמון סייכול לכ' ע"י

שנפל כסס חסומן סל' פונס כסס חלחלה ועד סוף . וד' מיני נותני טעם סס , יס טעס משכירס סחללה ועד סוף כגון היין ככשכיל של כסר או של דגיס וזה חסור איסור דלמי , יס טעס פונס סחללה ועד סוף כגון סמנונית סדגיס , יס הכסר כדכס (ו) וזה מותר לכתחלה , יס פונס סחללה ומשכירס כסוף כגון הדכס כ"ו סהוא פונס כ"ו לסמחא וכסיהס כ"ו עד ספסס עליו כס היין נותן כ"ו הדכס ריח וטעס , יס משכירס כחללה ולכסוף פונס כגון שומן הכסר עם סחללה או העעס הלבוע ככלי שאינו בן יומו כשכנס בו משוכת אס"כ כפנס (ז) וחלו סלמיס אמוריס מספק ומשכירס חל"כ כ"ו כסמרתחין חל"כ פונס טעמו וי משיכירס ולכסוף פונס ואסור : ג אם היה בחזקת המשתמר . כ"ו סלמ כוריעו סהוא מפליג היו כחותק המשתמר (ח) וספי' ספליג מיל דעכו"ם סמירחא וסומר סמחא חסי ישראל וחי לי : אם הוריעו שהוא מפליג . ומתחלק ממט וסכ"ס סחוחוס סס : כדי שישלום . אס סהה כדי סיקוב סעכו"ס נקב כמנפות סכ"ס ויחזור ויסחוס סהקב ויכ"ס

הקאה פון דעם פעם, דער יין נסך מאכט קאליע דעם טעם פון די פרי , קעגן קען עסין די פרי גיין חפץ שפאל על גבי גריסין אויב וויין עסיג פון יין נסך איז ארויף גינאנאן גינארין אויף הייע ארבעס גיקאכטע, קעגן קען ווי עסין , ווייל די עסיג מאכט קאליע דיא ארבעס : ג עסיג' שעה פגביר עם ישראל גיין ספסוק נקסין אויב אעבד פוככים האמ גיהאלפין דעם יודין מראגין פקעקר וויין פון איין ארמ צום אנדערין ארמ . אונ דיא פקעקר זענען גינען פאר מאכט אס איה בחזקת חספמטר סוקר אויב דער עובר גלולים איז געהיט גינארין פון דעם יודין ער זאל גיט אן ריקען דיא פאס אינגווייניג, אפילו דער יוד איז גינאנאנען פון ווייטין אונ אפילו דער יוד איז ערגעץ גינאנאנען אונ האמ גינארין עטליכע שעה , ווייל דער ערגען עויז רעב יוד היט אים ער זאל גיט אן ריקען דיא פאס אינגווייניג, האמ דער עובר גלולים מראגין און צו ריקען , פאקער פלוצלונג נועם דער יוד און קוקען אונ נועם אים מקעפין ער ריקט און , דריבער קעגן קען מרינגען די וויין , דאס איז נאר און דער עובר גלולים האמ גיט גיוואוקט און דער יוד גייט אנועק פון אים אויף עטליכע שעה אס חזירי' שווא פגליג אקער און דער יוד האמ גיוואנט צום עובר גלולים און ער דער ווייטערט יוד פון אים, אויב דער יוד האמ גיוואקט

קאליע וואקער אונ קען קעגן זיין, עסין וואס היי פוקעות אויב דיא ווייטגראיבין זענען גינען צוא שפאלטין אסוחוס קאר קען זיין גיט עסין, ווייל דיא יין נסך איז אריין גינאנאנען און דיא ווייניג פראיבין נפל על גבי תאנים און על גבי גריסין אויב עם איז ארויף גינאנאנען גינארין יין נסך אויף פייגען אקער אויף מייטלען אס יש בהם גינתו פסם אסר אויב דיא יין נסך גיט אריין אמעם אין די פייגין אקער אין די מייטלען, קאר קען זיין גיט עסין, אונ אויב די יין נסך מאכט קאליע דעם טעם פון די פרי, קעגן קען עסין די פרי מעשה גבייתוס בן זונין שהביא גרוהרות בספינה בביתוהם בן זונין האמ גיקאכט אין אשירי' געטרקענשע פייגין ונשתרה הכית של יין נסך אונ אפאס פון יין נסך איז צו גראבין גינארין ונפל על גביהו אונ די יין נסך איז ארויף גינאנאנען גינארין ווארין אויף דיא געטרקענשע פייגין ונשאל לחכמים והתירוס האמ ער גיטרקענשע דיא חכמים האבין זיין גינאנאנען קען קעגן עסין די פייגין, ווייל די יין נסך מאכט קאליע די געטרקענשע פייגין ונחלל דאס איז דער קבלל קל שגתנאטי גינתו פסם אסר אויב דיא יין נסך גיט אריין אמעם אין אפרי אונ קען האמ גינאנען פון דעם טעם, קאר קען גיט עסין די פרי גי שאין גינאטי גינתו פסם סוקר אונ אויב די יין נסך גיט גיט אריין אמעם אין אפרי אונ קען האמ גיט

הסתמיה אסור (ט): ישתום, יפתח, כמו שחוס העין טעונית-פחותה: רשב"ג אומר: אינו אסור אלא אם שהיה: כדו שיפתח. את כל מנוסת הכנית (י): ויגוף, ויעשה מנוסת פתרת: ותיגוב. ותנגד ותיבש אכל לקיפת חור במנוסה של חכית לא חששו משום דמנכרת מלחא ודוקא במנוסה של סיד הוא דפליגי רבנן עליה דרשב"ג וקיימי לפתיחת נקב משום דלא מ'ינכר שהסיד לבן אינו ניכר בין הדש לבין (יא) אכל במנוסת קיט מודו רבנן לרשב"ג דלא מתסר היין עד שיטעה כדו שיפתח המנוסה כלה ויגוף ותיגוב, והלכה כרשב"ג: ד' המניח ייגו בקרון שנגיס כשער זה וילא כשער שנגידו: ורחץ. במרחץ: ואשמעניו כמתני' פלוגתא דר"ש ורבנן בהך מלחא כבי דלא תני עכו"ס שהיה מעביר כדו יין ה"א התם מרתת העכו"ס דסכר השתא אחא חזי לי אכל כספינה וקרן מפליג ליה למסיתיה ועביר מאי דכשי ולא מרתת ואי תגא ספינה וקרן ולא תני המנוסת עכו"ס כחמותו ה"א

עליו פתאום שלא יכלא, וטחוי"ט: (ט) וז"ל הכ"ט: והוה יטו שסוף מעליה פ"י כט"ז בדרתו נכסליה כסמא או ט"ל סקוקי יש נאמס הפלגה כדו שיפתח ויסחוס ויגוב אכל אם אין בלוחה הסלגה כדו שיפתח כ"י אפי"י סהה זמן ערוכה עומד דככל ענין ברתה כדו דלמא אחי השתא ומי ליה: (י) ואי חשבו ליה (יא) וזכב"ג כ"ל כדו דלמטעם לא ידע לפי שמעמדם יצתו סבוב"ס וסבוא סבובו למטעם מיהא ידע למטעם לא יוכל סבובו נזמרתו וכשיפתח יכחיל את הסגוסס ויכא עתמחיס זריח סחימס והכני כיון דלמטעם לא ידע לא מסק סחימס דספין ומי ליה כ"י ע"י זמנין דהניס (פתח"ל הקבץ מנאסא כמעשה), ר"ש: [ס] זולא כו'. כל סיום כלו, ה"ע:

או בספינה. עם עכו"ס: בקפנוריא. כדרך קלרה סנגיס כשער זה וילא כשער שנגידו: ורחץ. במרחץ: דכיון דעכו"ס לא ידע דשהה מרתת ולא נגע. ואשמעניו כמתני' פלוגתא דר"ש ורבנן בהך מלחא כבי דלא תני עכו"ס שהיה מעביר כדו יין ה"א התם מרתת העכו"ס דסכר השתא אחא חזי לי אכל כספינה וקרן מפליג ליה למסיתיה ועביר מאי דכשי ולא מרתת ואי תגא ספינה וקרן ולא תני המנוסת עכו"ס כחמותו ה"א

אזוי לאנג כדו שיפתח ויסחוס ויגוב או דער עובר גדולים זאל קענען מאכין אלאך אין די שפונד פון פאם, ער זאל עפענען אביסיל די שפונד, אונ ער זאל צוריק פאר מאכין אזויא וויא עם איז גינען אונ באקלעבין פון אויבין, אונ עם זאל פארמירן קינמ ווערין, קען זאל גיט דער קענען, קאר קען גיט טרינקען דיא גיין, רבן שמעון בן גליאל זאגט עם איז אנדערש גיין, און אסור סירדן ער זאל זאמען אזוי לאנג כדו שיפתח ויגוף ותיגוב דער עובר גדולים זאל קענען עפענען ארויס קעמען דעם נאנצין שפונד, (אונ וייל דער שפונד ווערט צו קראכין ווען קען געקמט אים ארויס פון פאם זאל ער קענען מאכין אנדעם שפונד, אונ באקלעבין פון אויבין, אונ עם זאל פאר טרינקען ווערין אז קען זאל נאר גיט דער קענען, אויב דער יוד האט אזוי לאנג גינאקמט, איז די וויין אסור ועיין בהרע"ב והי"ט והי"ז): ד' תפנים ינו בקרון או בפנייה אינד האט גינאקמט ויין מירן אין אנואנין אדער אין אשיר, אונ אעובר גדולים איז אויך גינען אין דעם וואגין אדער אין די שיף ונחף לו בהנתיבא אונ דר יוד איז גינאנען דורך אשקאלע וועג, אונ די פור אדר די שיף וייל זייא האבין גיט געקענט גיין דורך דיא שקאלע וועג, זענען זיי גינאנען דורך די פריימע וועג מיט דעם עובר גדולים צו זאמען ונתיב' ונגיס לפדניה אונ דורך דיא שקאלע וועג איז ער צריין גינאנען אין שקאמ רחץ אונ ער האט זיך דארט גינאנען אין אקאר, אונ איז גינאנען צוריק צום וואגין אדער צו די שיף סתם קען ער טרינקען די וויין, וייל דער עובר גדולים האט גיט גינאנען וואו דער יוד איז, האט ער מורא גיהאט אן צו רינען דיא וויין קאמער וועג דער יוד אקוקען

פלוצאלונג ואם הודיעו שהיא מפליג אקער אז דער יוד האט גינאקמט צום עובר גדולים אז ער דער וויין קערט זיך פון אים, אויב דער יוד האט גינאקמט אזוי לאנג כדו שיפתח ויסחוס ויגוב אז דער פותי זאל קענען מאכין אלאך אין די שפונד פון פאם, ער זאל עפענען אביסיל דיא שפונד, אונ ער זאל צוריק פאר מאכין אזויא וויא עם איז גינען, אונ באקלעבין פון אויבין, אונ עם זאל פאר טרינקען ווערין קען זאל גיט דער קענען, קאר קען גיט טרינקען די גיין, רבן שמעון בן גליאל זאגט עם איז אנדערש גיט אסור סירדן, ער זאל זאמען אזוי לאנג כדו שיפתח את תבנית ויגוף ותיגוב דער פותי זאל קענען עפענען די פאם, ארויס געמען דעם נאנצין שפונד, אונ ער זאל מאכין אנדעם שפונד, אונ באקלעבין פון אויבין, אונ עם זאל פאר טרינקען ווערין קען זאל נאר גיט דער קענען, אויב דער יוד האט אזויא לאנג גינאקמט, איז ריא וויין אסור תפנים קב"ט בתנית אויב אינד לאנט איין עובר גדולים אין ויין קראמ, אונ אין קראמ איז דא צו פאר קויפן וויין אף על פי שהיא יוצא ונגיס אפילו דער יוד איז נישא דעם נאנצין און אין קראמ נאר ער גיט ארויס אונ קוקמט טריין סתם מעג קען טרינקען די וויין, ווארום דער פותי האט מורא אן צו רינען די וויין, מאקער וועט דער יוד אן קוקען פלוצאלונג ואם הודיעו שהיא מפליג אקער אז דער יוד האט גינאקמט צום פותי אז ער דער ווייטקערט זיך פון איהם, אויב דער יוד האט גינאקמט אזויא לאנג כדו שיפתח ויסחוס ויגוב דער עובר גדולים זאל קענען מאכין אלאך אין דיא שפונד פון פאם, ער זאל עפענען אביסיל דיא שפונד אונ ער זאל צוריק פאר מאכין אזוי וויא

אזוי לאנג כדו שיפתח ויסחוס ויגוב או דער עובר גדולים זאל קענען מאכין אלאך אין די שפונד פון פאם, ער זאל עפענען אביסיל די שפונד, אונ ער זאל צוריק פאר מאכין אזויא וויא עם איז גינען אונ באקלעבין פון אויבין, אונ עם זאל פארמירן קינמ ווערין, קען זאל גיט דער קענען, קאר קען גיט טרינקען דיא גיין, רבן שמעון בן גליאל זאגט עם איז אנדערש גיין, אונ אסור סירדן ער זאל זאמען אזוי לאנג כדו שיפתח ויגוף ותיגוב דער עובר גדולים זאל קענען עפענען ארויס קעמען דעם נאנצין שפונד, (אונ וייל דער שפונד ווערט צו קראכין ווען קען געקמט אים ארויס פון פאם זאל ער קענען מאכין אנדעם שפונד, אונ באקלעבין פון אויבין, אונ עם זאל פאר טרינקען ווערין אז קען זאל נאר גיט דער קענען, אויב דער יוד האט אזוי לאנג גינאקמט, איז די וויין אסור ועיין בהרע"ב והי"ט והי"ז): ד' תפנים ינו בקרון או בפנייה אינד האט גינאקמט ויין מירן אין אנואנין אדער אין אשיר, אונ אעובר גדולים איז אויך גינען אין דעם וואגין אדער אין די שיף ונחף לו בהנתיבא אונ דר יוד איז גינאנען דורך אשקאלע וועג, אונ די פור אדר די שיף וייל זייא האבין גיט געקענט גיין דורך דיא שקאלע וועג, זענען זיי גינאנען דורך די פריימע וועג מיט דעם עובר גדולים צו זאמען ונתיב' ונגיס לפדניה אונ דורך דיא שקאלע וועג איז ער צריין גינאנען אין שקאמ רחץ אונ ער האט זיך דארט גינאנען אין אקאר, אונ איז גינאנען צוריק צום וואגין אדער צו די שיף סתם קען ער טרינקען די וויין, וייל דער עובר גדולים האט גיט גינאנען וואו דער יוד איז, האט ער מורא גיהאט אן צו רינען דיא וויין קאמער וועג דער יוד אקוקען

[פ] אמור. פ' סקנלוס נכבד כלל בסמננה לנד לא נלסר
 טלן חלדו של אדם קונס לו כעל כדמו, כ"י: (יב) ומכיו מדד
 מסמננה פושך, ועיין בסמוך: (יג) וכי נשגב גלמינ בקוף
 ומסמננה כנס דמיא עקובה מדס פ"ג נלנלויין, הר"י: (יד) דמסמננה
 פטוס נלוק שמכר יין שמסמננה ויין שמקלקמית של לנלוייה,
 גמלו. וכתב סר"ן והכי אמור
 בסמננה קמח ומס' דוקא כי
 פ"ג כ"י פכתי יין סל לל"ס
 לא מדף מנדוס עמבוס
 דפ"ב פ"ד ופ"ז אן דק"ל
 כמסמננה פסס יינס כרסנ"ג
 (דמ"ג) לא ק"ל כי סך
 פמניסין ולכ"י מפרס סר"ג
 לפול דוקא ככליו של סמנ"ס סיה אמור אף
 כמסך קודס שמדד למלס דמניסין, עיין פו"ט: (טו) ועיין
 מסכ"ל כדיוולס על גבי קרקס מסמננה מנדנדו ונלסר, ועיין

אזנו חייב להס אלא מעות: המוכר יינו לעכו"ם.
 פסק עמו מעות: עד שלא מדד דמיו מותרים.
 דמשיכה בעכו"ם הוקה כמו בישראל וכשמודדו בישראל
 בכליו (יב) ונח הכלי ברשות העכו"ם קנה העכו"ם
 במשיכה והוא ליה לישראל
 המוכר יינו לעכו"ם פסק עד שלא מדד
 דמיו מותרין. מדד עד שלא פסק דמיו אסורין.
 נמל את המשפך ומדד לתוך צלוחיתו של עכו"ם
 וחזר ומדד לתוך צלוחיתו של ישראל, אם יש בו
 עכבת יין אסור. המערה מכלי אל כלי את שעירה
 אסורין. לעכו"ם לא קיימה השתא במשיכה לכיון דלא
 פסק דמיו לא סמכה לעתיה דלמקיימה במשיכה שמה
 ירכיב לו דמיו הלכך כי נגע ביה הוי יין נסך ברשות ישראל
 אם יש כמשפך שנמדד בו מחלה יין של
 אסור. למתחר חמרה לישראל
 סכוס דמייס כך וכך יין
 ככך וכך דמייס: דמיו

עמדין לא קנאו העכו"ם עד שיפסקו לו דמייס: אם יש
 פכו"ס עכבת (יג) יין אוננים שמתעכב יין על פיו שלא
 משום ההיא ספת יין נסך כמשפך (יד): המערה מכלי אל כלי
 (טו) או לכלל עיס בו יין נסך: את שמערה ממנו מותר. היין שנמחר ממנו ככלי העליון כבוד ישראל מותר:

דיא נויין צו ריק געבין, דריבער איז נאך דיא
 נויין רעם יורינגס, אונ אז רער פוהי רירט זיי אן
 נוערין זיי יין נסך, דריבער דפי אסורין סאך ניש
 רער יוד געקען געלט פאר רעם נויין פון רעם
 עובר גדולים נוארום ער געקמט געלט פאר יין
 נסך נסל את המשפך וסדר לתוך צלוחיתו של עובדי גדולים
 איור האם גינוקען זייגע אלייגע נואם קען גיקמט
 דורך איהר משפך פון איין פלי אין די אנדערע:
 אונ האם איהר אריין גישטעקט אין אפלאש פון
 אנגעצין ריבער, אונ אין דיא פלאש איז גינוען
 אביסול יין נסך, אונ רער יוד האם גינאסין זייגע
 נויין פון זיין פלאש אין דיא לייגע אונ פון דיא
 לייגע איז אריין גינאנגען די נויין אין רעם געצין
 דריבערם פלאש ויהר וסדר לתוך צלוחיתו של ישראל
 רער נאך האם רער יוד ארויס גינוקען די לייגע
 פון רעם געצין דריבערם פלאש, אונ האם איהר
 אריין גישטעקט אין איוריגע פלאש, אונ ער
 האם גינאסין נויין רירך די לייגע אין די יוריגע
 פלאש אם יש בו עכבת יין אסור אויב אין דיא לייגע
 אינגווייניג איז דא אנזיקס אונ דארט איז פאר
 האלטיין גינוארין אביסול נויין ווען קען האם
 גינאסין אין רעם געצין דריבערם פלאש, איז דיא
 ביסול נויין אויך יין נסך, ווייל רער שטרוים נויין
 וואס איז גינאנגען רירך די לייגע אין רעם געצין
 דריבערם פלאש וואס אונקען אין גינוען אביסול
 יין נסך, דאס האם בהעקמט צו זאקען די ביסול
 נויין וואס איז געבליגען אין די לייגע מיט דיא
 ביסול יין נסך וואס איז גינען אונקען אין פלאש,
 אונ אז ער האם אריין גישטעקט דיא לייגע אין
 דיא יוריגע פלאש אונ האם גינאסין רירך איהר
 דיא נויין, איז דאך די יין נסך פון דיא לייגע צו
 מישט גינוארין אין די פלאש מיט די פשרה נויין
 אונ עס איז אין נאנצין אכור גינוארין מספיק כפלי

זייא זאלין געקען דיא יין נסך פאר רעם געלט
 וואס עס קומט זיי, אונ זייא האבין אריין גינוקען
 די יין נסך צו זיה אן שמוב, סאריין זייא גיט צו
 ריק געבין דיא יין נסך זייא זאלין געקען געלט
 נתיין ברעעב ות"ל חסור: ינו לעבדי אגיליס אויב איור
 האם פאר קויפט זיין נויין צו איין עובר גדולים
 פסק אויב רער יוד האם גינאמט אקמח ואפריין
 מיט רעם עובר גדולים ווי פיל ער זאל איהם
 געבין פאר גענער סאם נויין עד שלא מדד איירער
 רער יוד האם גינאמטין די נויין, רער נאך האם
 רער יוד גינאמטין די נויין אונ רער עובר גדולים
 האם גינוקען די נויין צו זיה דפי מסתיו קען רער
 יוד געקען געלט פאר דיא נויין פון רעם עובר
 גדולים, נוארום אז רער עובר גדולים ווייס רעם
 מקח פון די נויין אונ ער געקמט דיא נויין צו זיה,
 איז שוין די נויין זייגע, אונ דאס געלט וואס ער
 דארף געבין רעם יוד פאר דיא נויין דאס הייקט
 אחוב, ער איז שולדיג געלט צו רעם יודין פאר
 נויין וואס זיי נענען נאך גיט יין נסך, רער נאך
 אז רער פוהי רירט אן רעם נויין, רירט, ער אן
 זייגע נויין, איז דאס איצט גינוארין יין נסך ווען
 עס איז שוין גינוען ביי רעם פוהי, נוארום ווען די
 נויין איז גינוען ביי רעם יודין האם זיי רער פוהי
 נאך גיט אן געריקט מדד עד שלא פסק אבער אז
 רער יוד האם גינאמטין די נויין, אונ רער פוהי
 האם גינוקען די נויין צו זיה, אונ זיי האבין נאך
 גיט גינאמט אקמח ואפריין, גיהער נאך גיט די
 נויין צום פוהי, נוארום רער יוד מראמט סאמער
 נועם רער פוהי מיר גיט געבין אזוי פיל געלט
 זיי איה וויל, וועל איה דארפן דיא נויין צו ריק
 געקען, האם נאך רער יוד גיט פאר קויפט דיא
 נויין, אונ רער פוהי האם נאך גיט גיקויפט דיא
 נויין, נוארום ער מראמט אויך סאמער וויל רער
 יוד שינער פאר רעם נויין וועל איה איהם מוזין

והוא שיערה בתוכו. והקלות שלא מכלי ישראל אע"פ
 שלא הניע לכלי שביד עכו"ם וכל שכן מה שהניע לכלי
 של עכו"ם: אמור. דלנוק חבור ומתני' דשרי היין
 שנשאר בכלי שביד ישראל מיירי כגון דקטק קטופי שקודם
 שנגע הקלות בכלי התחתון
 שביד עכו"ם פסק העליון
 התחזר לכלי שביד ישראל
 ולא היה כאן לנוק שיתבר
 מה שכלי העליון למה
 שכלי התחתון א"ל דנפק
 נטוי ששליך היין מן הכלי העליון כדרך שמליכין
 מן המזרקוס ולא היה שם סלון וקינוח שיתבר בין היין
 שכלי אשר ביד ישראל לכלי שביד עכו"ם אבל אם היה
 שם חבור כל מה שנשאר בכלי העליון שביד ישראל
 אסור דק"ל לנוק חבור ואסור ביין נסך, וכן הלכתא:
 דומים במים. מים שנחטבו לע"ז או שנעבדו:
 במים. על היתר: בכל שהוא. לא שנה נפל היתר לכו
 וכלכד שיהיה האיסור הנופל לתוך היתר נוסף מכלי שפוי רחב ויש
 ביין היוצא מן הכלי שיעור גדול כב"ל אבל
 המערה אין נסך מכלי קטן מניח אלא טפה טפה. ונפל לתוך
 יין של היתר אפי' כל היום כולו אמרינן קמח
 קמח כתי' (עו) ואם עירה היתר לתוך האיסור כל מה
 שיערה ממנו לתוך האיסור אסור ואפי' קטית מלכה לתוך
 טפה אחת. ומסקנא דמלחא (ו) לפי הלהכה כל איסורין
 שבתורה שלל במינן בנותן טעם יין נסך משום המורל דע"ז
 וטבל כהיתרו כך איסורו כמו
 שטעה אחת פוטרת את הכרי כך טעה אחת עושה את
 הכרי כילו טבל ואם איסור משאר איסורין (כ) ונתעבה
 כהיתר אס נחטבה מין שחטבו מין דליכא למיקס
 אטעמא או מין כשחטבו מין ואין כאן כהן או עכו"ם
 שנוכל לסמוך עליו אם האיסור הוא ממלכ ודס
 נכלות וטרפות שקליס ורמשים וכיוצא
 מהן שמערין אותו כס' אם יס' של היתר כנגד
 האיסור הכל מותר ואם לאו הכל אסור
 ואם האיסור הוא בתרומה והלה וכדברים
 שמערין אותו במתא' של היתר ואם
 ערלה וכלאי הכרס שמערין אותו במתאים:
 ז' ואלו איסורין ואוסרין בכל שהוא.
 כל מקום שנערכו שם אפי' כחלף

חיי"ם: [ו] יין נסך. כל סיכא דמי יין נסך
 אף סהס יינס כמשתא אר"כ טירס, הכ"ז ועוהו"ם:
 (עו) שמטיי שאין דרך נעבות
 בכלי כוס אלו רואין כנסול ומעורב
 אלא מה שירד ככר משא"כ
 בשאר כלים שדרך סוף להעביר
 מהן ביין סמוך סייג לירד
 ט"ו אפטר לומר ב' ראשון
 כהל' סמוך לכול ולהתערב
 שתיבין יום כשצורך
 ככר, הכ"ז. ותנאים אלו
 שכתב הכ"ז ה"ה נלמ"ח שהוא
 כ"ס שהדין כך ועוהו"ם: (זו)
 לא כל למען כל סתמכא: עד
 ט"ס אלא להכות הלגס ככל
 סייסורין הוא דלמא: (ח) דזה
 סכלל לתתוי סכלגמ': (יט) וה"ס
 מים במים, חוס': [כ] כל"ס. י"ט
 היינו כשמים כמו בשאר
 האיסורין, והכ"ז כתב ביין
 שנחטבו במים עד שי"ס כו
 ויחר מדי מ"ס פונגו ומתיר
 אפי' שביה סלכ' אם י"ס במים
 שבהן מן סייג ומתיר אפי' כשמים,
 וכ"ס הטור וע' חיי"ם: (כ)
 ושביעות דלכר במשסו אוי אוסר
 כהכ"ס אלא שחייב
 לנכחו כקדושת שביעות והמין
 י"א מן סכלל כפי שהסו

ג' בלי אויב איז גיקס וויין פון זיין פלי אין זייא
 פלי וואס איין עובר גלזלים האלט אין האנט
 אה שפדיה פקטו טיידר וויין וואס גלייבט אין דיא
 אויבערשפצע פלי וואס קען האט פון איר גינאסין
 איז מותר. דאס איז גאר אז ער האט אנאס גינאן
 אונ האט געשווינגט אונעק געהאפט די אויבער
 קיגע פלי איידער דער שפרוים וויין איז אראפ
 געקוקען אין די אונטערשפצע פלי וואו ווייל דאס
 איז שפוער אזוי צו מאהן דריבער זאל גיט גיקען
 איידר וויין פון זיין פלי אין דיא פלי וואס אעפרים
 האלט אין האנט. וזה שפדיה לחובו אסור אונ די וויין
 וואס איז אריין גינאסין גינאריין אין דיא אונטער
 שפצע פלי איז אסור ועיין בהרע"ב ות"א: דן ג' נסך
 אסור וואס: בכל שהיה בין נסך טאר קען צום טרינקען
 אונ קען טאר גיט הנגדה דאמין, אונ אויב אביסל
 בין נסך איז אריין גינאסין גינאריין אין אנדערע
 וויין קשרה, נועקט דיא אנדערע וויין אויף אסור
 ועיין בהרע"ב וה"ל ג' ג' אויב בין נסך איז אריין
 גינאסין גינאריין אין קשרה וויין יפס ג' אדער
 נואקער וואס קען האט גינאסין צו דיא עוברת
 גלזלים איז אריין געמישט גינאריין אין קשרה
 נואקער ג' פיל עס איז אריין גינאסין

אויף אסור גינאריין, אפילו גאר ווייניג, איז אויף אסור
 גינאריין די קשרה וויין אונ דיא קשרה נואקער
 ג' ג' אפי' אין זין נסך איז אריין גינאסין גינאריין
 אין קשרה נואקער יפס ג' אדער נואקער וואס
 איז גינאסין גינאריין צו דיא עוברת פוכבים איז
 אריין געמישט גינאריין אין קשרה וויין ג' אפי' שם
 אויב די זין נסך גיט אריין אטעס אין דיא קשרה
 נואקער איז די נואקער אסור, אונ אויב די נואקער
 ווס איז גינאסין גינאריין צו דיא עוברת פוכבים גיט
 אריין אטעס אין דיא קשרה וויין, איז דיא וויין
 אסור ועיין הי"ס: דה סכלל דם איז דער פלל פון ג' מיט
 ג' פשוט אויב דער איסור מיט דעם היקר זעגין אין
 זאך. קשרה וויין איז צומישט מיט זין נסך אדער
 קשרה נואקער איז צומישט מיט נואקער וואס
 זענען נסך, ווי פיל ווייניג עס איז אריין געמישט
 פון איסור אין היקר, איז דער היקר גענואקען
 אסור ופלי ג' מיט ג' אפי' אדער אז דער היקר
 מיט דעם איסור זענען גיט אין זאך. זין נסך איז
 אריין געמישט אין קשרה נואקער אדער נואקער
 וואס איז נסך איז אריין געמישט אין קשרה וויין.
 נועקט דר היקר אנדריש גיט אסור סיידין דר איסור
 גיט אין אסור אריין אטעס ועיין בהרע"ב ז' אפי' אסורין

ג' בלי אויב איז גיקס וויין פון זיין פלי אין זייא
 פלי וואס איין עובר גלזלים האלט אין האנט
 אה שפדיה פקטו טיידר וויין וואס גלייבט אין דיא
 אויבערשפצע פלי וואס קען האט פון איר גינאסין
 איז מותר. דאס איז גאר אז ער האט אנאס גינאן
 אונ האט געשווינגט אונעק געהאפט די אויבער
 קיגע פלי איידער דער שפרוים וויין איז אראפ
 געקוקען אין די אונטערשפצע פלי וואו ווייל דאס
 איז שפוער אזוי צו מאהן דריבער זאל גיט גיקען
 איידר וויין פון זיין פלי אין דיא פלי וואס אעפרים
 האלט אין האנט. וזה שפדיה לחובו אסור אונ די וויין
 וואס איז אריין גינאסין גינאריין אין דיא אונטער
 שפצע פלי איז אסור ועיין בהרע"ב ות"א: דן ג' נסך
 אסור וואס: בכל שהיה בין נסך טאר קען צום טרינקען
 אונ קען טאר גיט הנגדה דאמין, אונ אויב אביסל
 בין נסך איז אריין גינאסין גינאריין אין אנדערע
 וויין קשרה, נועקט דיא אנדערע וויין אויף אסור
 ועיין בהרע"ב וה"ל ג' ג' אויב בין נסך איז אריין
 גינאסין גינאריין אין קשרה וויין יפס ג' אדער
 נואקער וואס קען האט גינאסין צו דיא עוברת
 גלזלים איז אריין געמישט גינאריין אין קשרה
 נואקער ג' פיל עס איז אריין גינאסין

לחן קלוב ויהסכר סומן סר אויסור, סר"ט: [ב] ככל עסק. סלי ככל סין, און פירוש עסק' צמששו מליסורין הללו ילסר סמרכותו כהנלס דלס ווקע דבר עמתיין קס חסר סלכך ודלי סלי כן סרן ה"ק סלל לקר מליסוריס הללו אל סוד דבר עמתיין חוסר סמרכותו סלי' רלסלי עליו סלף ביולע ו, סר"כ:

כאלף חכיות (כח) חוסר את כולן בהנחה. ואין כן הלכה אלא כדכתובין שלהי פרק כל הללמים מוליד דמי אותה חכית לים המלח והשאר הכל מותר בהנחה וחוסר כשתיה (כג): ועבורת כובכיים. זורה שעבדוה ונתעבדה כאלף

וע"ג. ועורות לבובין. ושור הנסקל. ועגלה ערופה. וצפורי מצורע. ושער נזיר. ופטר חמור. ובשר בחלב. ושעיר המשתלח. וחולין שנשחטו בעזרה. הרי אלו אסורין ואוסרין [ל] בכל שהן: י יין נסך

זרות שאינן ע"ג. ועורות לבובין. דלחוי נמי אסורי הנאה כלאחריון כפרק און מעמדין: וצפורי מצורע וחולין שנשחטו בעזרה. שתי דקידושין פרושין להו:

ממין כמס גזרות כסלע וימיון מסן עקין, רש"י: (כד) וס"כ מ"ס ס"ו דחולין דלפוסת גיר הכסף מסוס דכריס סוס יתחית נכוס דלחוי להסכנד סוס פליגי לפמתיסן דסכס יכן

אוסורי הנאה הן, וכפרק ג' ובפרק ג' ושער נזיר. דלחויורי הנאה הוא דלתיב ונתן על החש אשר תחת זבח השלמים ואלס נתעבדה הגזרה של שער נזיר אפילו כאלף חגודות (כז) של שער עשרות כולן אסורות בהנחה: ופטר חמור. חוסר בהנחה כ"ז שלל נפרס: ובשר בחלב. חתיכת כשר שנתכשלה כאלף חתוכות ואסרת את כולן בהנחה.

וסכר הרי תנא דכבר שדרכו לימנות ואיסורו הנאה חוסר את תעובותו ככל שהוא וכל הני דחטיב בתחיתין דבר שדרכו להמנות הוא ואיסורין חוסר הנאה: הרי אלו. למעוטי איסורי הנאה שאין דרכן לימנות או שדרכן לימנות ואינן איסורי הנאה (כז) שאינן חוסרין את תעובותן

כלל

פייגלאך אסור ושער נזיר אויב אביגנבול האר פון אגזיר איז אריין געמישט געווארן צווישן שוועגער ביגנלאך האר אנדערע אונ קען דער קעגנס גיט וועלכע האר איז פון דעם נזיר גענין אלע שוועגער פייגלאך האר אסור יפטר חמור דער בכור פון איין אייניל וואידער קען האם איהם אויס גלייבן אויף אשעפסן איז אריין געמישט געווארן צווישן שוועגער יונגע יונגל אנדערע אונ קען דער קעגנס גיט וועלכער אייניל איז דער בכור געגען אלע שוועגער איינילען אסור יפטר חמור איין שטיק פלייש וואס האם איינגיזאפט טיילך, איז דיא פלייש אסור געווארן, אויב זיא איז אריין געמישט געווארן צווישן שוועגער שטיק פלייש איז אסור ושער הפשטל דער שיער וואס קען שיקט איהם געזאגט אום יום פפוי, אויב ער איז אריין געמישט געווארן צווישן שוועגער שיערים אנדערע, אונ קען דער קעגנס גיט וועלכער שיער איז דער שיער הפשטלם געגען אלע שוועגער שיערים אסור ותיין שנשחטו בעזרה אבהקה גיט אקרבן אויב קען האם איר גישאקסן אין דיא עזרה, אונ זיא איז אריין געמישט געווארן צווישן שוועגער גישאקסנע פהמות אנדערע, אונ קען דר קעגנס גיט וועלכע איז די פהקה חולין וואס איז גישאקסן גיזווארן אין דיא עזרה געגן אלע גישאקסנע פהמות אסור הרי אלס אסור וואס קל שחז דיא אלע זאקען געגען אסור: אונ זיא אסורין וואו זיא ווערן אריין געמישט אפילו דער היסר איז אויך אין נאנגען אסור אויב קען דער קעגנס גיט דעם אסור ויעין בהרעב ותספת יום טוב: י יין נסך שפיל לזיר אויב אפאס יין נסך איז צוא

ואסורין קלל שחז דיא זאקען געגען אסור אונ זיא אסורין וואו זיא ווערן אריין געמישט, אפילו דער היסר איז שוועגער סאהל אזוי פיל וזיא דער אסור, איז אויך אין נאנגען אסור ותי"ט"ו נסך אויב אפאס יין נסך איז אריין געמישט געווארן צווישן שוועגער פעקער פשירה ניין, אונ קען ווייס גיט וועלכע פאס איז די יין נסך געגען אלע שוועגער פעקער וויין אסור געבית גליס אביילך נואם קען האם געדינט צוא איהם איז אריין געמישט געווארן צווישן שוועגער בילדער נואם קען האם גיט געדינט צוא זיא אונ קען דער קעגנס גיט דעם בילד נואם קען האם געדינט צוא איהם געגען אלע שוועגער בילדער אסור ויערות לזיבין אויב איין פעל פון עורות לבובין איז אריין געמישט געווארן צווישן שוועגער אנדערע פעל, אונ קען דער קעגנס גיט וועלכע פעל איז אסור געגען אלע שוועגער פעל אסור, וואס עורות לבובין איז עיין פרק ב משנה גו ושור הפסל אונ אקאס וואס קען דארף איהם פארשטייגן אויב ער איז צו מישט געווארן צווישן שוועגער אקסן, אונ קען דער קעגנס גיט דעם אקס וואס קען דארף אים פארשטייגן געגן אלע שוועגער אקסן אסור ויערה ישיפה אונ אקאלב וואס קען דארף איהר אפ האקן דעם קאפ וואווי, וזיא עס שטייט אין דיא תורה אין דיא סדרה שופטים אויב זיא איז צוא מישט געווארן צווישן שוועגער קעלבער אונ קען דער קעגנס גיט וועלכע איז דיא עגלה ערופה געגען אלע שוועגער קעלבער אסור ויערי פפויג אונ דיא פייגלאך וואס אפצורע בריינגנס ווען ער וועקט סהור פון יין צבעת אויב זיא געגען צוא מישט געווארן צווישן שוועגער אנדערע שוועגער פייגלאך אונ קען דער קעגנס גיט וועלכע פייגלעך דר מצורע ה"ג גביינגנס געגן אלע שוועגער

ככל שהן: * שנפלא לבור. של יין: כולו אסור בהנאה. שהיין שנתנפק לע"ג אסור כמינו ככל שהוא חבל סתם וי"ט של עכו"ם שלא ידענו שנתנפק ודלא א"ע"ט ש"אסור בהנאה ליו אסור מעורבתו בהנאה חלה ימכור כולו לעכו"ם חוץ

[מ] שנפלא לבור כולו אסור בהנאה. רבן שמעון בן גמליאל אומר ימכור כולו לעכו"ם חוץ כרמין יין נמך שבו: י"א גת של ב. מנגבה והיא סהורה. ושל עץ רבי אומר ינגב, וחב"א [נ] יקלוף את הזפת. ושל חרם אף ע"פ שקלף את הזפת הרי זו [ס] אסורה: י"ב הלוקח בלי תשמיש מן העכו"ם. את שדרבו להטביל יטביל. להגעיל יגעיל. ללבן באור ילבן באור. השפוד

סמיתין דרפ"ט דזכמים, וסמיו"ט: [ט] שגפול. כשגפול בהרים גדולה והשחרים וספול כלו כלי לנו סירחא ולא אמרי" קמא קמא ככל ליה כדוב, רש"י: (כס) וקפ"ל דלפי"ת תמכר סיין ע"ב אב"כ כי תפטר חכמי הכהנים אפי"ן יין נכך נמכר נמי שרי כסוכתה סתם לים סתם, וסמיו"ט: [נ] יקלוף. וסמ"כ ינגבו. סכ"ן והר"ט ש' (נב) כלומר דהר"ט ש' שהספס קלף לא סופר כוס ספס ספס נמי סתמם עליו מלמד סופס כלל כשתין סיין חוסס וספס כלל, וז"ל סכ"ן טעמו דמכר כלל טעם: [ס] חכוכים. ולי"ט נמכר כנגדו חלל כמכור דמנוב חייני פטלים כ"ח וכוון דלרין מיי"ו ט"ז קליפס דמיי"ו פטלים ט"ז כלל קליפס כל יומן שלל דרך ט"ז דל"ט גרם פתקנים שמתקנים לקיים, סר"ט: (כז) ואפי"ן דל"ט ט"ז טעמי' וליבין דהר"ט דמי' וסמ"ט כמי טעמיה: (כח) דכפר סופו אולי"ן שמתסו מתכנס, נמכר: (כט) סול"ל וזי טעמי' י"ט לכן פתקס "פ"י סתכס"י ככלי שמתכנס דמי' נמכר: (ל) ילפנין ליה כנגד"ה מקדש והסמי"ט פל סכ"ט שלל הלרין לססי"ר סתלודס כ"ט סתלרין כשנתלס וכמ"ט סתוסקיס אולי"ן שלל סכ"רין כן סול"ל כדע"ט סתוס סתוס עי"ר סל: (לא) סוס שנתלס כל דבר אבי י"א נשע סתני"ר נל"ט סל: כד"ך סתמי"ן כן סתמלו, רש"י: (לב) וי"ל מט כלאס מתמי"ן טעם כשטור וסכ"ס סכ"ט לרומח וסכ"ן כשכ"ט של

הלכה כרבי: ושל חרם. בין לרבי בין לרבנן א"ע"ט שקלף הזפת אסור דהרס כלל זפת כלל לה חמרא (כז): י"ב כלי תשמיש. של סעודה ודוקא כלי מתכת או כ"ח המלוטס כחבר (כז) וכלי זכוכית ככלי מתכות דמי' (כח): את שדרבו להטביל. כלומר כלי הראוי לטהר כטבילה וז"ל תיקון אחר כגון ששמי"ט ע"י וז"ן: יטביל במקוה. הכשר לטבילת אשה וטבילתו מתירו (כט): להגעיל. כגון יורות וקדרות של מתכת ששמי"ט ע"י רותחין:

יגעיל ברותחין. (ל) שמכניסין לתוך יורה מלאה מים ומסיר החלודה שלהו ואח"כ מטבילין במקוה הכשר לטבילת אשה וכן מותרין: ללבן. (לא) כלים שמתמכר בהו ע"י האור ביבש כלי רוטב כדמפרש ואולי כגון (לב) הסודים והאסכלות:

יגעיל ברותחין. (ל) שמכניסין לתוך יורה מלאה מים ומסיר החלודה שלהו ואח"כ מטבילין במקוה הכשר לטבילת אשה וכן מותרין: ללבן. (לא) כלים שמתמכר בהו ע"י האור ביבש כלי רוטב כדמפרש ואולי כגון (לב) הסודים והאסכלות:

אף על פי שקלף את הזפת אפי"ן, עד האמא אפ גישיי"ב די פעה, פון דעקסטענין דבי וי אסירא איז די פרי אסור, קען קאר גי"ט אריין ניסען איהר בשרה וויין געין תי"ט: י"ב תלפ"ט פ"י תשי"ב פון שטי"ב גליל"ט אז איזר קויפט פון א בותי' פלי"ט וואס קען גיצט ווי צי"ט עסי"ן וגי"ט אקענע, וילק"ד, קופער, קעש, און נאך אזעלכע, אדער גלעזערענע, אדער עדרענע גיליי"ן קען אפילו נייע פלי"ט את שדרבו להטביל די פלי"ט וואס קען גיצט ווי נאר צו קאלקטע זאכן, און קען דארף ווייז נאר טובל ויין טביל זאל ער זיין טובל ויין אין אקשרה סקנה, און קען קעג ווייז גיצען להגעיל אויב קען דארף ווייז פשרין אין הייסקע וואקער, ווייל קען גיצט מיט ווי אויך מיט הייסקע זאכן געיל זאל קען ווייז פשרין אזויא ווייז קען פשרת אויף פסח, קען רייבט אפ ריא ראקס און ריא פלעקין און קען לייגט ווייז אריין אין אקעסיל הייסקע וואקער, ווייז זאלין ליגען אינווייניג אקליגע טיילע רעד נאר זאל קען ווייז טובל ויין אין אקשרה סקנה, וועט קען ווי קעגין גיצען ללבו גאר אויב קען דארף ווייז בקענען אין פייער, ווייל קען גיצט ווייז ביים דעם פייער מרקען אן איהר, וז"ל באר זאל קען ווייז בקענען אין פייער ב"ו פונקען ועל"ן שפריצען פון ווייז, רעד נאך נאל קען ווייז טובל ויין אין אקשרה סקנה וועט קען ווייז קעגין גיצען משי"ר וואקעלי אשפון אדער אצייערענע גרעס מיט לעבלאך און קען לייגט ריא פלייש אויף ריא גרעס און קען

קראבין גיווארין און איז אריין גינאסין גיווארין אין אנדער וויין טיל אסור בהנאה איז די נאנצע וויין וואס אין גרוב אסור, קען קאר גי"ט הנאה האבין פון ווייז, רבן שמעון בן גמליאל זאגט יסבר טיל לטב"י גליל"ט רי"ט מדי"ן נק"ד שבו קען פארקויפין די נאנצע גרוב וויין צו אעובר גליל"ט נאר פאר די פאס י"ן נק"ד וואס אין גרוב זאל קען גי"ט געמען געלט ביי דעם עובר גליל"ט: י"א גת של אבן שפחה עי"ט אקעלמער פון שמי"ן און אעובר גליל"ט האט אינווייניג אויס געשטיקט מיט פעה, און אויף די פעה האט עס בגאסין מיט וויין, עס זאל אויס ציהען דעם שלעקמיט בי"ט פון די פעה מינגב זאל רעד יוד אפ וואשין די וויין פון די פעה מיט וואקער און מיט אש ווייז סהורה וועט זיא ויין סהור, וועט ער מעגין אריין ניסען בשרה וויין אין דעם קעלמער וישל ג"ט און אויב די פלי איז פון האלץ, און רעד עבודת גליל"ט האט אינווייניג אויס געשטיקט מיט פעה, און אויף די פעה האט ער בגאסין מיט וויין, עס זאל אויס ציהען דעם שלעקמיט בי"ט פון די פעה רבי אפי"ן ינגב רבי נאגמ רעד יוד אפ וואשין די וויין פון די פעה מיט וואקער און מיט אש, אזוי ווייז ב"ו אשטייערענע וחקמים אפרים און די חכמים זאגין גליל"ט את הזפת ער זאל אראפ שילין די פעה פון די האלץ, רעד נאך זאל ער אפ וואשין ריא האלץ מיט וואקער און מיט אש, וועט ער קעגין אין איהר אריין ניסען פשרה וויין וישל ת"ט און אויב די בלי איז אערדענע

מלבנן באור. עד כיהו ללוות נחזין מהו וחס"כ
 מטבילין והו מותרין: שפה. נועה בקרקע קסה י'
 פעמים חס חז בה גומות ואוכל בה לון או משחיה
 בלכן משחית שלה ואוכל בה חסי' רותחין ואס היי בה
 גומות מלבנן וכוון ששחמם
 והסכין שפה והיא מטהורה: בהעד שלא הרחיק או עד
 שלא הלכין ועד שלא העביל מותר (ג):

לון וי"ל שלא חיה לריד כלל לשנותו לפי שכבר הוא בכלל מס
 שנה ונסתיל יגמיל ללכן כו' אבל שחורף לשנותו בשקוד
 ואסכלא משמני שטינו כסן לפנין קדשי דכנסתה סני כסו
 כדלחיא כוכחים (פיר"ט ע"ג) פשוט דכי כלל דסיחל כלל
 קמ"ל דהכל מלבנן כו' ובספרי סודיפנו דלגב דוחקא דסכינא
 לא סני לים כסדמה חסי' לזון
 ולכין שיש כו' סכ"ג ויטין
 אי"ט: (ג) דנח"ל"ס מותר
 הסוכה לא חסרה חלל קדשה כה יומא, גמלא:

שארפין אויף אשמיין ביאי אשלייפער. נועט קען
 איהם קעגין ניצען אפילו צוא הייפע זאכין, אונ
 אויב עס איז דא גריבלאך אין דעם קעסער.
 אפילו צוא קאלקע זאכין מוו קען איהם אויף
 גרענען אויף דעם פייער גיין פונקען שפריצען
 וועיין תי"ט ותי"ז:

בְּרֵאשִׁית אויף דעם פייער אז ער קויפט דאס פון
 אעובר גלולים קלפני באיר זאל קען דאס גרענען
 אויף דעם פייער גיין פונקען וועלן שפריצען
 וחסין אז קען קויפט אפעקער פון אעובר גלולים
 שפח והיא מטהרה זאל קען איהם אריין שפעקין צעהן
 קאהל אין הארמע ערד נועט קען איהם קעגין
 ניצען צוא קאלקע זאכין, אדער קען זאל איהם

גמרא ע"ז דף עה ע"ב

סלכס ס' כלל כלי הסמין דלנה דמלכוס דכריסלס בם
 הנאוכולן צריכין מטבילה במ' סאה מה"מ מאררכא
 דאמר קרא כל דבר אשר יכאש באש תעבירו
 באש ומטה הוסיף לך הכתוב מטהרה אחרת תני בר
 שלישו שביעי ת"ל אך חלק א"כ מה ת"ל במי נרה
 ת"ר הלוקח כלי שמשו מן העכו"ם דברים שלא
 נשתמש בהן מטבילין והן מטהרים דבר' שנשתמש בהן ע"י צונן כגון כוסות וקיתוניות וצלוחיות

רש"י
 וכולן. חף הנעלים והמלוכנים: כל דבר אשר יכא
 באש. שנשתמשו אלל בני מדין ע"י האור תעבירו
 באש כנולעו כן פולטו: ומטה. קרא יתירא הוא: במי
 נדה יתחמא. ככלי מדין תמיב:

קפרא מתוך שנא' במי נדה שומע אני שצריך הזאה
 מים שנדה מובלת בהן הוי אומר ארבעים סאה
 נשתמש בהן מטבילין והן מטהרים דבר' שנשתמש בהן ע"י צונן כגון כוסות וקיתוניות וצלוחיות

בלים דיא וואסער מיט אש פון דיא פרה ארוקה
 דעם דריטען טאג אונ דעם זיבעטן טאג מלימד
 ליפר אד שמיים אין פסוק אד קמי נדה חלק האם
 דאס צו טיילט, בלים וואס זענען טמא פון אמת
 דארף קען שפריטצען אויף זיאי די וואסער מיט
 אש פון דיא פרה ארוקה. אבער דיא בלים וואס
 זענען נאר קרבה דארף קען גיט שפריטצען אויף
 זיאי די וואסער מיט די אש פון די פרה ארוקה.
 פריענט די נקרא אס פו אויב עס איז אזוי. אז קען
 דארף גיט שפריטצען אויף די בלים די וואסער
 מיט די אש פון די פרה ארוקה מה מלימד ליפר בפי
 נדה צו וואס שמיים אין פסוק קמי נדה מיט שגח
 מובלת בהן נאך דעם פשרין אויג נאך דעם אויס
 גרענען אין פייער וואס דארף קען די בלים מובל זיין
 אין אזויא אסקנה וואס אסקנה קעג זיך אין איהר
 מובל זיין ויהי אסר ארבעים סאה דאס איז אזוי אסקנה
 וואס אין איהר איז דא פערציג סאה וואסער מיט
 רבנו רי רבנן האבין גילערינגס מילתא פלי תשמיש פו
 תעמי"ס אז איינער קויפט בלים פון אעפ"ם ער זאל
 גיטצען מיט זיאי צום עסין אדער צום טרינקען
 דברים שלא נשתמש בהן אויב דאס זענען אזעלכע
 בלים וואס דער עכו"ם האט נאך גיט געניצט
 מיט זיאי פסבילן והו סהורים זאל ער זיאי מובל זיין
 אין אסקנה זענען זיאי שוין קשר צו גיטצען מיט
 זיאי דברים שנשתמש בהן על גרי צונן אויב דאס זענען

סנא וטלן צריכין מטבילה בארבעים סאה מיר האבין גי'
 לערינגס אלע בלים וואס קען האט גיקויפט
 פון אעבדים אונ קען האט זיאי געפשרת אדער
 קען האט זיאי גיקרענט אין פייער דארף קען זיאי
 נאכדעם מובל זיין אין אסקנה וואס אין איר איז
 דא פערציג סאה וואסער ואסקנה איז אסקנה פון
 אפארציטיגע סאסן, זאנג די נקרא אס מהני מילי
 פון טאנען ווייסן מיר די ברים, פון טאנען ווייסן
 מיר דעם דיין אז נאך דעם פשרין דארף קען מובל
 זיין אין אסקנה אסר רבא דאסר קרא האט רבא גיזאנגס
 ווארום עס שמיים אין פסוק כל דבר אשר יכאש
 תעבירו באש וטהר אלע בלים וואס די מדינים האבין
 מיט זיי געניצט אין פייער, זאלט איהר זיי אים
 גרענען אין פייער וטהר וועלן זיי זיין ריין, איז
 דאך דער ווארט וטהר איבעריג חסוף לה תתנב
 מטהר אחרת האט דער פסוק צוא ניגעבין נאך
 אסקנה, דאס דעם פשרין אונ נאך דעם אים
 גרענען זאל קען זיי נאך ריין מאכין, אין אסקנה
 זאל קען זיי מובל זיין מיני בר קפרא מיהו שנאמר בפי
 נדה בר קפרא האט גילערינגס ווייל עס שמיים אין
 פסוק קען זאל די בלים בייניגען בפי נדה, וואלטין
 מיר זאגין מי נדה מיינט קען וואסער וואס קען
 שפריצט, דאס איז די וואסער מיט אש פון די
 פרה ארוקה שומע אני שצריך הזאה שלישו שביעי וואלט
 אויף מיניצען אז קען דארף שפריטצען אויף דיא

ניעולי עכו"ם דאסר רחמנא. זמדין כתיב תעבירו
 כלש וספר דנעי הנעלה היכי משכחת לה: בת יומא.
 שנישל בה עכו"ם היום אכל נישל בה אחמול כבר הפיג
 בה עמול זבנית לילה וזכו כשפולם בתכסיל אחר אינו
 אלא לפנס: לשחרי. חף לכתחלה:

לפגם אסור הא כמ"ד גותן טעם לפגם מותר
 דאסר רחמנא היכי משכחת לה אמר ר' חייה
 ולטמן דאמר נותן טעם מותר ניעולי נכרים
 בריה רב הונא לא אסרה תורה אלא קדרה בת
 יומא משום קדרה שניה בת יומא:

טעם אין דאם עסין איז אויך דאם עסין מרפה הא
 קפאן דאסר נותן טעם לפגם מותר אונ די ברייה הא וואס
 זאגט אז דאם עסין איז קשר האלט ניא וניא דער
 הנא וואס זאגט אויב ריא מרפה בדי גיט אריין
 אשלעכטין טעם אין דאם עסין. איז דאם עסין
 קשר אינ דערער פלי אז ניא שטייט פון היינט
 ביו מארגין גיט זיא שוין אריין אשלעכטין טעם.
 פקענט די נקרא ולפאן דאסר נותן טעם לפגם מותר נאך
 דעם הנא וואס זאגט אז ריא מרפה פלי גיט אריין
 אשלעכטין טעם אין די קשרה פלי גיט אריין
 עסין דיא קשרה עסין ניעלי עבדים דאסר רחמנא היכי
 משכחת לה פאר וואס האט די תורה גיזאגט אז מען
 קאכט אעסין אין זאמפ פון אעבדים אויב דער
 טאפ איז גיט געבשרת איז דאם עסין מרפה אסר
 רב חייה בריה רב הונא לא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא
 האט רב חייה דער וזהו פון רב הונא גיזאגט די
 תורה האט נאר געאקרת אויב דער עבדים האט
 היינט גיקאכט אין טאפ מרפה אונ היינט אין דעם
 זעלביגען טאג האט מען גיקאכט אין טאפ קשרה
 עסין איז דאם עסין מרפה דלא נותן טעם לפגם האט
 אין דעם זעלביגען טאג גיט גיט אריין דער טאפ
 אשלעכטין טעם. פקענט די נקרא מפאן זאלע לשחרי
 זאלין אלע גוישע טעם מותר זיין צוא קאכין אין
 זייא קשרה עסין פון מארגין אונ נויטער. אויב
 מען האט היינט גיקאכט אין זייא מרפה זאל מען
 מעגין מארגין אין זייא קאכין קשרה. אונ מען
 זאך נאר גיט דארפן בשרין אגוישע פלי נאר
 אונקען שטעלין פון היינט אויף מארגין. זענטערס
 די נקרא ניהי קדרה שניה בת יומא משום קדרה בת יומא
 אז מען נועט זאגן מען קען מעג קאכין עסין אין
 זאמפ פון אעבדים וואס ער איז גיט געבשרה.
 אויב מען האט דאם מרפה עסין אין דעם טאפ
 געקטין געקאכט. נועט מען קאכין אין אלע גוישע
 טעם אפילו אין דעם טאפ וואס דער עבדים האט
 היינט אין איהם געקאכט מרפה נועט מען היינט
 קאכין אין איהם קשרה. אונ מען נועט גיט וויסען
 צוא מאכין אחילוק זאמפטיילונגן אין דעם טאפ
 וואס מען האט געקטין גיקאכט מרפה מעג מען
 היינט קאכין קשרה פלי גיט אריין אשלעכטין

מריחן ומטבילן והן מהורים דברים שנשתמש בהן
 ע"י חמין כגון היורות הקומקומין ומחמי חמין
 מנעילן ומטבילן והן מהורים דברים שנשתמש
 בהן ע"י האור כגון השפודין והאסכלאות מלבנן
 ומטבילן והן מהורים וכולן שנשתמש בהן ע"י אש
 יגעיל ושלא יטביל לשלא ילבן תנא חרא אסור
 והניא איך מותר לא קשיא הא כמ"ד נותן טעם
 ולטמן דאמר נותן טעם מותר ניעולי נכרים
 בריה רב הונא לא אסרה תורה אלא קדרה בת
 יומא משום קדרה שניה בת יומא:

אונקען פלים וואס דער עבדים האט געניצט
 מיט זייא נאר קאלטע זאכין כגון פסות וקטניות
 זעלחיות רהינג גלעזער קריגלך פלעשער פריז
 ופסקין ויהי פסידים זאל מען זייא אפגואשן זייא
 זאלין זיין ריין אונ מען איז זייא מובל אין אמקנה
 זענען זייא שוין קשר צוא ניצטען מיט זייא דברים
 שנשתמש בהן על ידי חמין אונ די פלים וואס מען האט
 מיט זיי געניצט מיט ווארעמע גוט פירות ופסקיני
 רהינג קעקלען טעם. וואס מען קאכט אין זייא
 מרפה עסין ופסידים חמין אונ דיא פלים וואס מען
 ווארעמט אין זייא מעגלן ופסקין ויהי פסידים זאל מען
 זייא בשרין דיא פלים אונ נאך דעם בשרין זאל
 מען זייא מובל זיין וועלין זייא זיין קשר דברים
 שנשתמש בהן על ידי האור אונ דיא פלים וואס מען
 האט מיט זייא געניצט דורך פייער אן וואסער
 כגון השפודין שפידין וואס מען קראט מיט זיי פלייש
 וזאמפלאות אסקלא איז אשיקעל מיט לעבלאך איך
 נויינג ליינט מען אריין פלייש אונ מען שיקעל
 די שיקעל אויף דעם פייער. אונ דער פייער גיט
 אריין אין דיא שיקעל דורך דיא לעבלאך אונ ער
 קראט דיא פלייש מעגלן ופסקין ויהי פסידים אז מען
 נוייל דער פלים מאכין זאל מען זיי אויסקרענען
 אין פייער אונ מובל זיין וועלין זייא זיין קשר זעילן
 שנשתמש בהן ע"י אש וטביל ושלא יגעיל ושלא ילבן אונ
 די אלע פלים וואס מען האט זייא געדארפט נאר
 מובל זיין אונ מען האט געניצט מיט זיי איידער
 מען האט זייא מובל גענוען. אונ דיא פלים וואס
 מען האט זייא געדארפט בשרין אונ מען האט
 געניצט מיט זיי איידער מען האט זיי געבשרת.
 אונ די פלים וואס מען האט זיי געדארפט אויב
 קרענען אין פייער אונ מען האט געניצט מיט זיי
 איידער מען האט זיי אויסקרענען אין פייער קא
 קרא אסר אין זיין ברייה האבין מיר גילעניט דם
 עסין איז מרפה ונהניא איך מותר אונ אין זיין זאנער
 ברייה האבין מיר גיקרענט מען מעג דאם עסין.
 זאגט די נקרא לא קשיא עס איז קיין קשרה הא כמאן
 דאסר נותן טעם לפגם אסר די ברייה וואס זאגט דאם
 עסין איז מרפה האלט זיא וניא דער הנא וואס
 זאגט אפילו די מרפה פלי גיט אריין אשלעכטין

זוהר עקב דף רסו ע"א . ת"ס דלטיילת יוד הא ואו הא

יומא חד היה חגס רבי יוסי עאל לגביה ר' אבא ור' יהודה ור' יצחק חמו ליה דהוא נפיל על אנפיו ונחיס . יתבו . כד
חסרת חמו ליה לאנפיו דחייבין . ח"ל ר' אבא מלה חדתא חמיחא . ח"ל ודחי דהשתח סלקא נפשי וממית יקרא
מאינון דמסרו דרמיהו על קדריה דמאריהו . דהוו עאלין בתליסר נהרי דאפרסמונא דכיא . וקב"ה משתשטט בהו
וחמינא מה דלא יתבו לי רשותא למימר ושילנא לון חמינא האי יקרא דחמון הוא חמרו לי מאינון דרמיהו למאריהו
בההוא עלמא וממה דחמית נפסאי ולכאי דתנחיר . ועל דא אנפאי חייבין . ח"ל ר' אבא זכאה חולקך . אבל אורייתא דא
דסתיד בהו דכתיב (ישעי' 70) עין לא ראשה אלהים וולתך יעשה למחכה לו . ח"ל ר' יהודה הא שאלו חכרייא דא
דכתיב יעשה חשבה מכבי ליה . ח"ל הא חאמר אבל רוא דמלה היינו דכתיב (תהלים כז) לחותו כנעם יי' ונבקר בהיכלו
ואוקמוה . כעס יי' ההוא דאחיא מעתיקא קדישא דקב"ה משתשטט כיה דהא ההוא נעס מעתיקא נפסא . ולכקר
בהיכלו דהיכלא עילאה על כלא אוף הכא עין לא ראשה אלהים וולתך יעשה מאן ההוא עתיקא סחומא דכלא דהא כיה
תליא . ח"ל ודחי הכי הוא . זכאה חולקיהו מאריהו דרמיהו דמאריהו מתדקון כהו לאלין לית שעורא למולקיהו
כההוא עלמא . חמר ר' יצחק כמה מדורין על מדורין אית להו ללדיקייא כההוא עלמא ומדורא עלאה דכלא אינון
דרמיהו דמאריהו דאקשר כהו דהא מדוריהו דאקשר בהיכלא דסליק על כלא . מאי עממא בגין דקב"ה
כהאי חאטער :

הלכה פסוקה

יוסף לחק

מוסר

הר"ם הלכות ברכות פרק א .

(א) כל הברכות כולן אע"פ שבדרך יוצא י"ח מותר
לו לברך לאחריהם שלא יצאו י"ח כדו להוציאן
חזן מברכת התנייה שאין בה מצוה שאינו מברך
לאחרים א"כ נהנה עמהן . אבל ברכת התנייה שיש
בה מצוה כגון אכילת מצה בלילי הפסחים וקידוש
היום ה"ז מברך לאחרים ואוכלים ושומרים אע"פ שאינו

מספר חסידים סימן קס"ה .
בתיב סוקד טון אטות על כניס וטל כני כניס על שלשים ועל
דכסיס וטופס חמד לאלפים . סכי מי שזכס מזוכס מדס
טוכס המס טמות ח"כ מי סכיס ראו לטיות טכס אטס כגן ערן
למס יסי כגן ערן יומר על ח"ק טכיס אלא מי שטוכס על מנת
טלא לקבל פרס ומשמת לכ אהכס סכ"ה יטין הסכס לטוטותיו
טנאמר ועמך טלס דליקוס טלוטס ייכטו פרן וכסיס יודע ה' יטי

(א) כל הברכות כולן אע"פ שבדרך יוצא י"ח חובתו אלע
ברכות וואס דער מענטש האט זיין שוין
גיואנט אונ ער האט שוין יוצא גיווען פאר זיך
מיטער לו לברך לאחרים שלא יצאו י"ח חובתו גבי להוציאן
מעג ער די ברכות זאגין יאך אפאל פאר אנדערע
וואס זיי האבין יאך גיט יוצא גיווען זיי זאלין אויך
יוצא זיין חזן מברכת התנייה שאין בה מצוה שאינו מברך
לאחרים אלא אם כן נהנה עמהן נאר צו זאגין אברכה
אויף אזוי הנאה וואס אין קיין מצוה . זאל קען
גיט זאגין דיא ברכה פאר אנדערע מענטשנים
נועגין סיירין . ער האט אויך הנאה מיט זיין צו
זאקען , דהיינו ראובן וויל עסין אנדער פרינגען
אונ , ער קען גיט זאגין אברכה זאל גיט זאגין
שמעון דיא ברכה אונ ראובן זאל עסין . אויב
דאס עסין איז גיט אמצוה . סיידן שמעון עקט
צו זאקען מיט ראובן , מעג שמעון זאגין די ברכה
אונ ראובן , ענטפערט אמן אונ עקט אויך אן אברכה
אבל ברבת התנייה שיש בה מצוה אקער אז דאס עסין
איז אמצוה כגון אכילת מצה בלילי פסחים דהיינו צו
עסין אמצוה און ער אקערט אונ דיא אנדערע זאקט
פסח אונ , ער ווייס גיט צו זאגין אברכה דהיינו
מיט אנדער ער ווייס גיט צו זאגין קידוש שבת
אנדער יום טוב דהיינו פסח , לאחרים מעג איינער
זאגין אברכה פאר דיא מענטשין וואס ווייסן

ברכות פוקד זין אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים
ועל רבנים עם שמייט אין פסוקי קאט גידיינקט
די זינר פון די אלקשערין צו שטרמפין די זיהן אונ
דיא קינדער פון די זיהן אונ רעם דרימין דור אונ
רעם פערמין דור , שטרמפט הקב"ה דיא קינדער
בזיו צום פערמין דור ועושח חסד לאלפים אונ אז
איינער איז אצריק טוהט הקב"ה חסד מיט זיינע
קינדער בזיו צווייא טויענד רורות ה"י מי שזכה
מרהב מדח טובה חפש פאית זעדין מיר דער מענטש
וואס איז וזכה טוהט הקב"ה מיט איהם טובות
פינף הונדערט קאמאל אזוי פיל ווי ער טוהט קעות
צו רעם וואס זיינדיגט ונארום אין צוויי טויענד
איז נאך דא פינף הונדערט קאמאל פיר דאס איז
פיר קאמאל פינף הונדערט א"כ אויב אזוי איז דאך
אקשנא מי שזכה זאוי ליהיה שנה אחת כגן ערן דער
מענטש וואס האט נאר וזכה גיווען צו זיין איין
יאהר איז גן ערן למח יתיה כגן ערן יוטר על ח"ק שנה
פאר וואס זאל ער זיין איז גן ערן מער ווי פינף
הונדערט יאהר , ער דארף נאך נאר זיין איז גן
ע"ן גלייכע פינף הונדערט יאהר גיט כההר אלא
מי שיעבר על מנת שילא לקבל חסד ומשמת לב איחב
הקב"ה אין חסד לטובותיו נאר דער מענטש וואס
דינט צו הקב"ה אויף רעם תנאי ער זאל גיט
געקען אבעלוינונג נאר ווייל ער האט ליב הקב"ה
דינט ער איהם מיט אפרייליכע הארץ צו זיינע
טובות איז קיין סוף נאר בזיו אייביג שטאמט ווארום

קען האט אין זיין געקטין געקאכט פשרה מוז
קען זיין היינט פשרין :

האט דיינט ינקאמט בפרה פאר קען גיט היינט
קאכין פשרה , דרייבער האט קען גיואנט אלע
קפרה טעפ מוז קען פשרין . אפילו די טעפ וואס

חמישים ונחלתם לפולס חסידים. ולמה פוסק קצ"ה את סלמון
 חסדי שכל חסיד וכל הילול נלם חסיד נלם סונה מנהסר חסר
 הפ"י שמים שנאלמ כי אם כירלח ס' כל חסיד כמו שנה' ויקן ויפסק
 משנתו ולחסס חקרה ויקן ועקב משנתו. כ"ד פסוקים אלהים
 ויקח ועקב בפסוק אלה על מסר כלל של פסוקים של סלמון
 אלה על מסר כלון וינל יפסק כל יפסק אלו מאלה קרים
 סלמון על כל נר ס' אלהים ויקח חסיד יפסק על מסר וינל
 כ"ד על מסר כל ס' כל כל' אלו שמו של חסיד סלם חסיד פנאי

אוכל עמה: (ב) כל השומע ברבה מן הברכות:
 בתחלתה ועד סופה ונתכוון לצאת בה י"ח יצא ואף
 על פי שלא ענה אמן וכל העונה אמן אחר המברך
 ה"ל במברך והוא שיתיה המברך חייב באותה ברכה.
 היה המברך חייב כו"מ והעונה חייב מה"ל לא יצא
 וידו חותנו עד שיענה או עד שישמע מפי שחייב לו
 התורה כמוהו:
 מהפ"ט שמים (פס"י) כלמס שנאלמ לי מס

אין אויב ויין פאלק וועלן אלע זיין ציריקס
 וועלן זיי ירשגן די לאנד ונן ערן אויף אייביג
 ויבחיב אונ עם שמיים אין פסוק וירע ה' מי תמיים
 ויבליהם לעולם תחת גאט וויים דיא פטע פון דיא
 בענקששין וואס גינען מיט נאנצקייט אונ זייער
 ירושה וואס זיי וועלן ירשגן גן עדן וועט זיין
 אויף אייביג לפה אויב הקב"ה את האבות פאר וואס
 האט הקב"ה ריב געהאט דיא אבות פנין של חסידים
 וכל תוליד לא היה לבס פונה מתהרהר אחר תפיצי שמיים
 וייל נאנצען פטע אונ נאנצען נעקט האבין זייערע
 הארצער גיט אויפגיהערט צו טראקטין פון דיא
 ענגינים וואס גיהער צו הקב"ה שמיים ווארום עם
 שמיים אין פסוק גי אם בראת ח' כל מיס נאנצען
 פאן האבין זיי גאר עקטראקט אין די מונס פאר
 הקב"ה כמו שגאנצן וינל נעקב משנתו ווי עם שמיים
 אין פסוק וינל האט זיך אויפגעוואקט משנתו,
 זאלקט גיט זייענען משנתו פון זיין שלאף וינל
 תקרא וינל נעקב משנתו גאר זאלקט זייענען נעקב
 האט זיך אויפגעוואקט פון זיין לערנען כ"ד פסוקים
 אברהם יצחק נעקב בנסק אחר על חסד עם זענען דא
 פיר אונ צוואנציג פסוקים וואס אין זיערע פסוק
 שמיים פסוק אברהם יצחק נעקב אכל שאר פסוקים
 של האבות מיס על חסד אקער אין אברהם פסוקים
 שמייען גיט דיא אבות פסוק גנו וינל נעקב אל
 יצחק אבי פטרא גיט חארבע אשר נר ישם אברהם וינל
 אזוי ווי עם שמיים אין פסוק נעקב אין עקדוען
 צו זיין פאטער יצחק ביי מקרא אין דיא שמאס
 קרית ארבע וואס דארט האבין געוואהנט אברהם
 אונ יצחק תבי אטי על חסד אין דעם פסוק שמייען
 גיט די אבות פסוק וינל כ"ד על חסד אונ רייער
 שמייען אין פיר אונ צוואנציג פסוקים דיא אבות
 פסוק גי חיי כל כ"ד שמת שלא היה להם פנאי חסדי
 שמיים וייל אין דיא נאנצען פיר אונ צוואנציג שעה
 אין מעת לעת האבין זיי זיך גיט אפגעקערט פון
 צו טראקטין וועלן הקב"ה אפילו בחלים אפילו אין
 חלום האבין זיי אויך געטראקט וועלן הקב"ה,
 רייער שמייען זיין אלע פסוק אחר אין איין פסוק
 אברהם יצחק נעקב שגאנצן ווארום עם שמיים אין
 פסוק ולי פה יקח ביער דוד תוליד האט גינאנט צו
 הקב"ה ווי מייער זענען בייא מיר זייען פריינד

עסין אונ טרינקען אפילו עד עקט גיט מיט זיין
 אונ ווען אפילו זיי ווייסן צו אפליין קידוש
 אדער עמליקע פענקששין זעצין זיך צום מיט
 עסין ווען אפילו אלע ווייסן צו זאגן אברהם פון
 דעקשוענין קען איינער זאגן אברהם אדער
 זאגן קידוש אונ אלע ענפעריין אמן אונ עסין:
 (ב) כל חשיטע ברבה מן הברכות מתחלתה ועד סופה ונתכוון
 לצאת בה י"ח חותנו יצא או איינער האט גיהערט
 אברהם פון זיין חסר וועללעך ברבה עם איז פון
 אנהייב ברבה ביו צום סוף ברבה אונ עד האט
 גיטראקט עד זאל יוצא זיין מיט דיא ברבה פון
 זיין חסר דיא ברבה וואס עד אברהם זאגן, האט
 עד יוצא גינען אף על פי שלא ענה אמן אפילו עד
 האט גיט געווען אמן וכל העונה אמן אחר חסדי
 תבי יח חסדי אונ דער פענקששין וואס ענפערס אמן
 נאך דער ברבה וואס עד הערס איז גלייך ווי עד
 אלליין וואלט גינאנט די ברבה היא שיתיה חסדי
 תבי באות ברבה אונ דאס איז גאר אז דער וואס
 זאגט די ברבה מוז זאגן די ברבה פאר זיך עד
 זאל יוצא זיין מיט די ברבה פאר זיך אלליין היה
 חסדי וינל מדברי ספרים אויב דער וואס האט
 גינאנט די ברבה איז חסדי גינען צו זאגן דיא
 ברבה טייל די כהנן האבין איהם געהייסן זאגן
 דיא ברבה (דהינין עד וראובן) האט גינעסין
 אשמיקול ברויט גרויס ווי אפילו בירט אונ עד איז
 גיט זאט גינען, די תורה האט גיט געהייסן עד
 זאל פענקששין אונ דיא רבנן האבין געהייסן עד
 זאל פענקששין והטנה תיב מן התורה אונ שקוען
 וואס הערס די ברבה פון ראובן האט גינעסין
 אונ איז זאט גינארין, האט דיא תורה אויף אים
 גינאסין עד זאל פענקששין לא יצא יחי חותנו איז
 שקוען גיט יוצא מיט דעם פענקששין פון ראובן
 עד שעה או עד שישמע מפי שהוא תיב מן התורה כמות
 סידרן עד זאל ענפעריין אמן אדער עד זאל הערין
 דיא ברבה דעם פענקששין פון דעם פענקששין וואס
 מוז אויך פענקששין וייל עד האט גינעסין צום
 זאט ווערין, אונ דיא תורה האט איהם גינאסין
 צו פענקששין:

אברהם יצחק נעקב יחייב נאך שמיים אין פסוק תפיצי ויערי נעקב מיין אויפואבין אונ מיין זיין
 אויף דער וועלם איז גאר מיט דיר, אזוי ווי דיא אבות אברהם יצחק נעקב זענען גינען:

בְּרוּךְ וּמְהַרְרִיהָ תַחֲלֹב נְחֻשֶׁת :
וְאִכְרָתָּהּ וּשְׁבַעְתָּ וּבִרְכָתָּה אֶת-
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַד-הָאָרֶץ הַשְּׂבֵחַה
אֲשֶׁר נָתַן-לָךְ : שְׁנֵי י"א הַשָּׁמַר לָךְ
פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְבַבְתִּי שָׁמַר מִצּוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו
וְחֻקְתָּיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם :

ומשוררהא תפסול נחשאת
 ותיכול ותשבע ותקרב
 ית יי אלקהך על ארעה
 טבתא די יהיב לך
 יא אסתמר לך דלמא
 תתנשי ית דחלתא דיי
 אלקהך בדיל דלא למטר
 פקודיה ודינוהי
 וקומיה די אנא מפקד
 לך יוא דיין
 ת"א וכלת . נכרות כל מה נס
 פסוקים מע סוטס גב מלטה
 קיד עירובין ג

בעל המורים

רשב"ם

והשעורה שהוא לחם והיה לך גזן והאמה ורמון וגו' ודבש תמרים שהם טותקים :

ושכמה . וממין לים סוף פשחה . שלרין לכוזרי יום המיטה נכרכס סעון . ולכן פקדו סעון והמטיב פל סעון . ביתר שחמו לכוזרים : ושכלת וכרכס . סיינו כרכס סעון . וכן נמי לכוז לבדן לפניו . פי' ושכלת ושכמה וכרכס ככר . שמוכר ללדס ליסנות מן סעס"ו בלא כרכס . שנלמד לסי' הפכין ומלוטה . מכל ללחך שבוךר סוט לוכל מלט . שנלמד וסלכין נמן לבני אדם . ווס מלכתי לסי' אדני סמה סומ"ס כל טלך מניין ססודימי לסי' סין ססוכס מעלך : ושכלת . נגומטיס וסו ככוס :

ליקומים על החורה

שפייס מים וייקמים עם נאל אין אידר נאר גים פעלין . און אין אלע לענדער פעלס עפעס . אין איין לאנד פעלס דער מין אין איין אנדער לאנד פעלס איין אנדער מין , דריקער שפייס אין פסיק ארץ אשר לא בוספננת תאכל בה לחם , ארץ ישראל איז אלאנד נואס גים מים ארבעקייט וועקסט אין איר עקסן ברוים , אפער תאכל בה נאר דו וועקסט אין איר עקסן ברוים אפער גים איין אנדערער לא תתמר כל בה , נאר אין אידר , זיין ארץ ישראל וועט נאר גים פעלין , אפער אין אנדער לענדער פעלס יוא , וואס מער מיליקקייט עם איז דא אין דעם לאנד , מעהר ברכה קומט זיין אידר פון היפעל :

(י) וְאִבְלָתָה וּשְׁבַעְתָּ וּבִרְכָתָּה אֶת ה' וגו' . ווייל פון עקסן אונ וואס זיין קמן פון עקסן קומען צו גרויסע צבירות , וויא

דער פסוק זאגט וּבְלִי שְׁבַע וְדָשָׁן וּפְגַת אֵל אֱלֹהִים אֲחֵרִים , עד אנדערע נאשער , דריקער האט די תורה גיאקט אעצה באלד נאך זיין עקסן וואלסטו בענקשלין און לויבין נאם אויף דאס נאשע לאנד וואס ער האט דיר גיבעטן אז דו וועקסט האבין אמונת אז גים דו תאמס די לאנד אייגענטומען נאר תבטיה האט זי דיר גיבעטן וועקסט דאך שוין גים דיקען צבירת נחת :

מצות השם

(י) [מן] (טסס קפ) לכך ברכת טלח סלכ לכילס סלחס . גדי שכיעס , שנלמד ופכלת ושכמה וסכמס לסי' ס' אלטיך : נאבלע שבעת וברכת את ה' אלהיך ודאס איז אפגזח עשהו פון זאל בענקשלין נאך יעדער עקסן אויב מען האט גיבעטן ברוים , אפילו ער האט גאר גיבעטן אקליינע שטיקל גרויס ווי אפלייבן , מוז מען נאך דעם עקסן בענקשלין אונ

נביאים ישעיה מם

לחשף מנ"ה ר"א צבאות נש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה הנצח ארני נשמה דהור יהוה חיה חיה יחידת הנצח יהוה חיה יחידת דהור אל שם ב"ן שבעשתי :

הן ארני יהוה יעזרלי מיהוה ירשיעני הן פלם

הוא די יחויבינגי הא כולהון מצודת דוד כלאם ס' יסור יו וסי סוט לס כ אשכ ויכל לסרשיע ולמייב לסי' : סן כלס . כללס כל סוטמדיס פלי

(6) סן סי . כללס ס' יסור יו וסי סוט לס כ אשכ ויכל לסרשיע ולמייב לסי' : סן כלס . כללס כל סוטמדיס פלי

בבגד יבלו עש יאכלם : ב מי בכם ירא יהוה שמע
 בקול עבדו אשר | הלך חשבים ואין נגה לו יבטח
 בשם יהוה וישען באלהיו : ה הן בבכם קדמי אש
 מאורי זיקות לבו | באור אשכם ובזיקות בערתם
 מדרי היתה זאת לכם למעצבה תשכבו : י שמעו
 אל רדפי צדק מבקשי יהוה הביטו אל צור
 חצבתם ואל מקבת בור נקרתם : יי הביטו אל
 אנרתם אביכם ואל שרה תחוללכם פי אהר
 קראתיו ואכרחה וארפהו :

בלבושא דבלי וכעשא אבלי
 ליה : ב אמר נביא עתיד
 קורשא ברך הוא למתו
 אמר לעממא מן כבו
 מדלתי דני די שמע בקל
 עבדיה נביאי בעבר אורתיא
 בעמא קנבר דמלה בקבלא
 זליה צהור ליה מתרחין
 בשמא דני ומסקמיה על
 פורקנא דאלהיה : ג מתיבין
 עממא ואמרין גרמיהו
 רבוקנא לא אפשר לנא
 למיעסא באורייתא ארי כל

יסקנא אתהינא דין עם דין בעקבא וכר נצחנא דין לדין אוקורנא בתיהון וישיבנא טפליהון ונכסיהון
 ובהרא ננא שליכו יסקנא ולא אפשר לנא למיעסא באורייתא מתיב קורשא ברך הוא ואמר לחון הא
 בולכו קנרן באשמתא מהקפי תרב אילוי פילו באשמתא דנביהון ובחדרא דתקפתון ממיקרי הנת דא
 לבין לתקלותבון תחובון : ד קבילו למימרי רדפי קושמא דבען אוילמן מן גרם יי אסתפלו די בחציבא
 מטינרא אהתיבתון ובסולא דמגוב ריקן אהפסלתון והאסתפלו באברהם אבוכון ובשרה דאעריאתכון
 ארי שרה אברהם יחידאי בעלקא קריבמיה לפולחני וקרבימיה ואקנימיה :

מצורת רור

ירקט כנגד כנגד סתריה עש יאכלם . לפי ששמיאל נגד אהר ל'
 סוול כנגד : (ב) ירא ס' . אשכ הוא ירא ס' וטומע בקול
 עבדו סביב : אשכ סרן סביב . אפי' הלך בחשכת סלחת
 ופדיון לא מלא הארס ותפוס : יבטח בשם ס' . טפלו לו
 הסמוע : וישען . כפל הדבר במ"ש : (ג) סן כלכם . כפל
 בשמא כעס כלכם מבעייתם את חמת ס' : מזכיר זיקות .
 מזכיר את שפוטם כנלי אש ויאס ס' , וכפל סתני במ"ש :
 לבו כבור אשכס . כ"ל לפי המשפט כן יסיה הנגזול : ובזיקות
 כפרסם . כפל הדבר במ"ש : מורי וגו' . לא בעקרתם סתם כ"ס
 מורי כלס סתריה געטן תמיות בעלכוני כי לא תסור סעלכוני עד
 כי תעומו : (ד) רדפי נדק . הסתוריס לשבות נדק : אל ניר .
 אל ססלע אשכ נחלכתס מעמו : אל נקב סתני אשכ
 יגלסס מנקרס : (ס) היטו אל אכלסס . כזס ירעס סתריה
 שגפניו כ"ל אכלסס הוא כבור אשכ נחלכתס מעמו והיטו כו
 לכחות מה כעסס פמו : ואל טה . כ"ל טהס הוא נקב הכור כו' כי היא ילדה אתכם : כי היא ילדה אתכם . עם כי סיס יחידו גלמן
 כנפן ולא סיס עי סה געססחמו לסחיק כידו עילז : יי קרלחיו ונדלחיו וככפתי חויו ואלכסס חס זרעו ולמוער כמו טעמיפי פס
 מלכסס אשכס יחידים בין כלחמו וסין מ' יחזיק כידכ :

רש"י

(ה) עש . חולעת הנגדים : (ב) עברו . בקול הנביא :
 אשר הלך חשבים . אף אם זרה בלה עליו יבטח
 בשם ס' : (ג) הן כלכם . שלא שומעים בקול נביאיו :
 קורחי אש . דולקי אש חמתו : מאורי . מחוקי זיקות
 לזונו ונמלי אש : לבו באור אשכם . לפי דרככם חלקו :
 ובזיקות . אשר נערתם : למעצבה . ליסורים : (ד) אל
 צור חצבתם . ממנו הוא אברהם אביכם : ואל מקבת .
 פטיס שוקרין ונוקבין את הבור , היא שרה אהכס :
 (ה) תחוללכם . אשר ילדה אתכם : אהר . היה יחידו
 כהרן : קראתיו . רבייתו ונדלחתי וכן הגדל אתכם :

דעם פירוש עברי מיימש נכפונס מען ביאי דער תפסורת פון דער וואג :

כתובים התלים קח

להמשך מסוד ומלכות ד"א שין דלת יור נששין שין דלת שין דלת יור רוח יאהרונדי נשמת דיסר א אר
 ארנ ארני נש ארני רוח אלף דלת נון יור נשמת דמלכות יו דו הו היה יחידת דיסר דיקון היה יחידת דמלכות אל
 עם ב"ן שבעשית :

א אלהים ממלל מאתר בית א אלהים | דבר בקדשו אעלוה אחלקה שכם ועמק סבות
 שכןמיה אבנע אפלינ בותא אמרד : ב לי גלעד | לי מנשה ואפרים מעוז ראשי יהודה
 עם יחבי שכם ועם יחבי מישר סבות אקשח החוואב : ב די לי גלעד די לי מנשה גברין דבית אפרים עושנא דרישי

מצורת רור

(ה) דבר בקדשו . כבוד קדשו דכ ע"י כבילוי שפסלו וטמט
 כמלכותו כי חלצ את ישראל ממצרים : חלקיה . מקומות סביב
 חלק חלקים ישראל ככלל המדה : (ב) לי גלעד . כי רלס
 פירוש עברי מיימש
 סוכות ונעל איה מעמסין : (ב) לי גלעד ולי מנשה צוא
 מיר נועלין זיה פארואמלען דיא מענקשין פון
 גלעד אונ דיא מענקשין פון מנשה ואפרים סיו
 ראשי אונ דר שכם אפרים ונעם ויין די שטארקייט

רש"י

(ה) אלהים דבר בקדשו . שאלמוך ויבא העת ואשלו
 כדכרו : אחלקה . ארץ אויבי לישראל : שכם . חלק :
 (א) אלהים דבר בקדשו אעלוה דור חלקה האם געואנט
 גאט האט גרעט מיט ויין הייליגקייט אז איה
 איה נועל מיה פרייען אחלקה שכם דיא שטאט שכם
 נעם ויין מין חלק ועמק סבות אמרד : ב די לי גלעד
 ולי מנשה גברין דבית אפרים עושנא דרישי

עקב יום ה כתובים

תרגום

מחקקי : ג מואב ו סיר רחצי על-אדום אשליך געלי עלי-
 פקשת אתרועע : ר מי יובילני עיר מבצר מי נתני עד-אדום :
 ה הלא-אלהים ונתתנו וק-אתצא אליהם בצבאותינו :
 פלשתיא אתיבב : ד וברון רחבות קון אוכיל יתי עד פרכא תקיפא מן דבכני עד אדום : ה הלא
 על דמקנא קדם וי שבקמא ולא גמקא שבמניה בתליתא :
 מצורת דוד רש"י

(ג) מואב סיר רחצי . כלומר עבד משמש ככלי השמים
 שמשמשין בו : אשליך געלי . שיהיו מלכיהם נועלי
 מנעלין כרגלי . אתרועע . ארוע להם קול לירא מפני :
 (ד) מי יובילני . מי שחנני ככר עד אדום הוא יובילני
 עיר מצלל :
 כרוס"ק שנימי רחמסם תחוקן העלוכם לכן אמר צימי יסיו כולם
 סחם ממלכתי : עמון ראשי . כחוק לשמור ראשי מן האויב :
 מוחקקי . יסיו שיהי שלי הכל מעמי : (ג) סיר רחצי . ר"ל אשפה
 כסם כל השמימי ככלווי קדקדס סמוכי לבטון בו : משליך נמלי .
 אשיס כרגליהם ככלי ברזל להגנה כסם : עלי פלשא . על פלשתיים
 ארוע בקול הכוסם ולפתייהם : (ד) מי יובילני . מי הוא המנען
 כח צידי לבנות עיר מצלל ופי חמני עד אדום לטרוג כסם :
 (ס) סלח אליהם . הלא כל על הוא ממך אשיס ארוע ונתתנו עד
 על אשר ונתתנו כן השפועה הוא ממך ולא כדרך מקרים :

פירוש ע"מ
 פון טיין קאפ . יידיה חיקקי דיא מענקשין פון
 שקם יהודה נועלין זיין דיא געזעצגעבער :
 (ג) מואב סיר רחצי מואב נועמי זיין בייא מיר פאר-
 מיאוכה וויא זיין נואש קאפ על אדום אשליך געלי
 אויף אדום ווען איך ווארפען זיין שוך עלי פקשת
 אתרועע אויף דיא פלשתיים וועל איך שאלען :
 (ד) מי יובילני עיר מבצר נוער נועם מיה פירען צו די
 שקמא מיט דעם פעקסונג מי נתני עד אדום ווארום

ברטנורא משנה חמיר פ"ו עיקר תוי"ט

בזמן שב"ג נכנס להשתחוות. שהיכל ולא מקרי ביאה
 שלא לערף (א) : באבנים טובות . שעל כחפות
 האפוד : הגביה לו את הפרוכת . שהלוי נפתחו על
 אולם שלא לפתחו על אולם דלתות כשאר פתחים
 שנמדקש אלא פרוכה בלבד : כלו אמנטי דסוד ומלכות דליכא א
 אל אלה אלהים
 ב כאו ועמדו . לאחר
 שרכו וקראו ועשו העבודות בזמן שכהן גדול נכנס להשתחוות שלשה אוהווי
 האמורות לעיל (ב) כלא
 למעלות האולם : עמדו טובות . ובזמן (א) ששמע הממונה קול רגליו של
 הראשונים . אלו החמשה כהן גדול שהוא (ב) יוצא הגביה לו את הפרוכת
 נכנס והשתחוה ויצא ובכנסו אחיו הכהנים
 והשתחוו ויצאו : ב כאו ועמדו על מעלות האולם ועמדו הראשונים לדרום
 אחיהם הכהנים והמשה
 כשנכנס כ"ג סיו מתיבס הסרכה מעקרים ויהדות כדי שיסע נחלה על עמדו וכסוד גדול נחמה לו כ"ג כוס הלניע אחרי קדש
 כלאו מתחד שם עם השוכן כניס כדור סוף ולפיכך אהל שמור וכלם נלחם סוכר (ב) כניס וכל ק' נכנסת לניסוח כן (ג) וכלי"ט

פרוקת וואם איז גינאנגען פאר די טור פון אולם
 נכנס והשתחוה ויצא אונ עד איז אריין גינאנגען אין
 היכל אונ האם זיך גיבוקט אונ איז ארויס גינאנגען
 ונכנסו אחיו תהנים השתחוה ויצאו אונ די ברידער זייגע
 די פהנים זענען אויך אריין גינאנגען אין היכל
 אונ האבין זיך גיבוקט אונ זענען ארויס גינאנגען :
 ב באי ועמדו על מעלות האולם די פהנים וואם האבין
 גיליגענט קריאת שמע אונ האבין אפ גיבאן די
 אלע עבודות זענען וויא גיבוקען אונ האבין זיך
 גישקעלם אויף די שטיגען וסרעפן וואם קען זייט
 ארויף צום אולם קערו הראשונים לדרום אחיהם מביניה

ורקן . כדדרשין ועשית עולותיך הכשר והדס מה דס כזריקה אף כשר כזריקה : נשמש השני והלך לו . אכל הראשון ושאר שם לקבל הכזרים מן המושטים וליתן לכ"ג : בא לו להקיף את המזבח . כ"ג שהיה בראש הכבש שהוא כדיום מקיף דרך ימין דכל פינות שאחיה פינה לא יזו אלא לדרך ימין לכך היו הולך לתזרתיא דרומית ומשם לזפונות מזרחית עד שמגיע למערבית דרומית מקום הנקיבים שהיו והמים שמנכסין יורדים בזה

ומשם הולכין לשימין שהן כמזרח וזש עומד כהן א' ומושיט לו היין לנסכים אכל כ"ג לא היה נושא היין עמו שמה יתקלקל היין כעשן המזרחה כשמקיף את המזבח וכעוד שהוא מקיף מהסך בלגרותו דהיינו מונח את האכרים שלא תאכלו את המזבח אכל שאר הכהנים כשעשוי נסוך היין הולכים דרך שמהל מן הכבש לדרומי מערבי שהוא קרוב לכבש

כדתנן בפ' קדשי קדשים כל העולין הולכים דרך ימין מוין מן העולה לנ' דכרים נסוך היין והמים שלא יתעטו ועולות העוף נמי שלא תמות כעשן וכ"ג שדומה לכן בית שיש לו רשות להלך כמו שהוא הפך מה שאין עקר הכהנים רשאים לעשות כן וגם יס' לו רשות להפך בלגור' כלא פייס יס' לו להקיף כדי ללכת דרך ימין : הסגן עומד על הקורן . אלא הכ"ג שכל לנסך : והקורדים בידו . להקיף כעשן ככהו כרי שידעו הלויים ודברו בשירא (ה) יודע שכן ארזא ויקום בלגלג כדלמר כסמיך : על שלחן החלבים . שתי שלהנות היו כמערכו של ככש א' שלחן של כסף שבו נותנין כלי שרת וא' שלחן של שיש שבו נותנין האכרין והוא נק' שלחן הסלכין : בן ארזא . שם אדם המקיש בלגלג

ורקן . הושיט השני לראשון ב' הירדים ונתנן לכ"ג וסמך עליהן וורקן . נשמש [ד] השני והלך לו ובכך היו מושיטים לו שאר כל האבריו . והוא סומך עליהן וורקן . ובזמן שהוא רוצה הוא סומך ואחרים וורקין . בא לו להקיף את המזבח מהיכן הוא מהחיל מקרן דרומית מזרחית , ומזרחית צפונית , צפונית מערבית , מערבית דרומית . נתנו לו יין לנסך [ה] הסגן עומד על הקרן והסודרים כידו וב' כהנים עומדים על שלחן החלבים ושתי הצדורות (של כסף) ביהם . [ו] הקעו והריעו והקעו . כאו ועמדו אצל בן ארזא אחר מימינו ואחד משמאלו . שחא לנסך והניף הסגן כסודרים . והקיש כן ארזא

דכרתן בפ' קדשי קדשים כל העולין הולכים דרך ימין מוין מן העולה לנ' דכרים נסוך היין והמים שלא יתעטו ועולות העוף נמי שלא תמות כעשן וכ"ג שדומה לכן בית שיש לו רשות להלך כמו שהוא הפך מה שאין עקר הכהנים רשאים לעשות כן וגם יס' לו רשות להפך בלגור' כלא פייס יס' לו להקיף כדי ללכת דרך ימין : הסגן עומד על הקורן . אלא הכ"ג שכל לנסך : והקורדים בידו . להקיף כעשן ככהו כרי שידעו הלויים ודברו בשירא (ה) יודע שכן ארזא ויקום בלגלג כדלמר כסמיך : על שלחן החלבים . שתי שלהנות היו כמערכו של ככש א' שלחן של כסף שבו נותנין כלי שרת וא' שלחן של שיש שבו נותנין האכרין והוא נק' שלחן הסלכין : בן ארזא . שם אדם המקיש בלגלג

אויף דעם פייגער בא לו להקיף את המזבח אז דער פלן גדול האט גינאולט גיין ארום קונדן . ער זאל גיסען דיא נויין אויף דעם קונדן פרינן דיא פתחיל פון וועלכער זייט האט ער אן געהויבען גיין פרינן דרומית פרינתיא פון ווינקול דרום און קונדן פרינתיא צפוניא ביז ער איז געקומען צום ווינקול קונדן און צפון צפונת פרינתיא און ער איז גיקומען צום ווינקול צפון און מערב פרינתיא דרומית און ער איז געקומען צום ווינקול מערב און דרום נתיי לו יין לנסך . און דעם האט גיגעבן צום פלן נויין ער זאל גיסען אויף דעם קונדן פרינן זיך פון זאל און דער פלן איז גישמאנען בייא דעם ווינקול געבין פלן גדול וחסדריים ביז און ער האט גיהאלטען אין האנט אמאמיל . אזויא וויא אפאן וישני כהנים עסקים על שלחן החלבים און צווייא כהנים געגען גישמאנען בייא דעם מארער שמייער דעם מיט נואם אויף איהם איז גיליגין די חלב וישני הצדורות של כסף כהנים און ניא האגען געהאלטען אין דיא הענט צוויי וילכערנע ארובייטען ודער האט גע' האלטען איין ארובייט , און דער האט געהאלטען איין ארובייטא תקש וקיש וקיש און ניא האגען גיבלאנען אפיקע און אפיקעה און אפיקעה זאי וקשו אצל בן ארזא און דיא צווייא כהנים געגין דעם געקומען און האגען זיך גישמעלט געבין דעם מענקש נואם האט געבייטען בן ארזא אחד מימינו והחד משמאלו אייגער האט זיך גישמעלט בייא ניין דעקמע האנט , און אייגער האט זיך גישמעלט ביי ניין ליקע האנט שמה געבן און אז

ערשטער פלן האט גיגעבן צום פלן גדול דיא קאפ מיט דיא פוס וספד עליהם ורקו און דער פלן גדול האט ארויף גילייגט די הענט אויף דעם קאפ מיט דיא פוס , און האט זייא אנוארף גיטאן אויף דעם פייגער וישני שמייער לראשון שמייער דער אג' דערער פלן האט גיגעבן צום ערשטין פלן דיא צווייא פארערשטע פיס ויתנו לכהו גדול און דער ערשטער פלן האט גיגעבן צום פלן גדול דיא צווייא פארערשטע פיס וספד עליהם ורקו און דער פלן גדול האט ארויף גילייגט די הענט אויף די צוויי פיס , און האט זיי אנוארף גיטאן אויף דעם פייגער כששם שמייער וקלו די און דער אג' דער פלן איז אנועק געגאנגען פון זיין ארמ און אויף זיין ארמ איז געקומען דער דריטער פלן געאנגען איז געקומן אפערטער פלן און אזוי אלע כהנים מיט זייערע גלידער פון קרפן הדייר וקלו דיא מושטין לו שאר כל חמרים און אזוי האט קען גיגעבן צום פלן גדול דיא איבעריגע שטיקער פלייש ודער ערשטער פלן איז דאכט גישמאנען געבין פלן גדול , און אלע כהנים האגען גיגעבן דיא שטיקער פלייש צום ערשטין פלן . און דער ערשטער פלן האט גיגעבן צום פלן גדול דיא סופד עליהם ויתנו און דער פלן גדול האט ארויף גילייגט דיא הענט אויף אלע שטיקער , און האט זייא אנוארף גיטאן אויף אויף דעם פייגער וינמן שמה רוצה און אז דער פלן גדול האט גינאולט דיא סופד אפיקע ויקו האט ער ארויף גילייגט דיא הענט אויף דיא פלייש , און אג' דער פלן האט געווארפן דיא פלייש

בשנים לבו לגדל אחר וכו' בשנים צמוד שלפניו 16 כהן
 סנהג לא צדקה לכל קול סמקונוס מ"ח של אשמע
 ולפיק הקצו כדי שיפנו גמלות בסמפס ססודים ג"כ
 [ז] כללנל. כלי זמר אלהים היו ג"כ שט אלה שזה היה כלי
 זמר מיוחד שאין עם אלה הוא וקול גדול היה לו וסוף סמקונוס
 וממנו יצאו ה' ס' ו' :

אנכי"ל כלנל"ו הגיעו לפרק. לטוף כ"ו): דבראשון לה'
 הארץ ומלוואה. לפי שהוא ראשון למעשה בראשית: בשני
 גדול ה'. שבו נחלקו המים והיה רקיע בין מים למי' (ו):
 בשלישי אלהים נצב בעדת אל. שבו נראית היבשה
 שעליה עומדים היציון
 לעשות דין (ח): ברביעי'
 שבו נכרות. שבו נכראו
 שאל יורה וכוכבים שעתיד
 הקב"ה להנסיג מן העוולדים
 להם: בחמישי הרנינו
 לאלהים עוננו. שבו נכראו
 בעלי חיים שהרואה אותן
 מרנן ומשנה לנוראו :

[ז] בצלצל. ודברו הלוים בשיר. הגיעו לפרק,
 הקצו והשתחוו [ח] העם, על כל פרק תקיעה,
 ועל כל תקיעה השתחווה. זה הוא סדר התמיד
 לעבודת בית אלהינו, יהי רצון שיבנה במהרה
 בימינו אמן: ד השיר שהיו הלוים אומרי' במקדש.
 ביום הראשון היו אומרים [ט] לה' הארץ ומלוואה
 תכל ויושבו בה. בשני היו אומרים גדול ה'
 ומהולל מאוד בעיר אלהינו הר קדשו. בשלישי
 היו אומרים אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים
 היו אומרים אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים
 שפופם. ברביעי היו אומרים אל נקמות ה'
 נקמות הופיע וגו'. בחמישי היו אומרים הרנינו
 לאלהים עוננו הריעו לאלהי יעקב. בששי היו
 אומרים ה' מלך גאות לבש וגו'. בשבת היו אומרי'
 מזמור שיר ליום השבת מזמור שיר לעתיד לבא
 ליום שכולו שבת ומנוחה [י] לחיי העולמים:

עלמלל וישב כעמוס
 דוגמת שבו נכרו ודק קדשו,
 כשי"ט (ח) ול' הכ"ט ששנים
 יהיה סדון וסדוניה ע"כ
 ואספא דקלא קיימי בקרב
 אלתיס יפסו ונמנלל דל"ה
 עס על שס שנים לקן כחממחו
 וסכין חלל נעדרחו פתח"ה שנים
 כל' עקוס עלכ עמחו:
 (ב) לטפוק עמ"ד מרי מריב
 שחמלל מיימי מיימי, עמלל:

[ט] לוי וסכ"ב העמיק זהו סמולמס ובעטס דקרו יסדו שאל
 אלה עומד למי העולמים הכונה להסיס יסכך הוא לוי סמולמס
 כלס כענין שחמלל וספה המים חס כלס וסכ"ה חס חמלל מ"י
 כסולס הוא כנון כי סולל מים שאל נמלל נסדל כל'
 סקדס וסחמלל עומד מי סמולמס ג"כ כנון וססיה סקריאלס מי
 מים של סמולמס וסוף סכ"ב סכ"ב מ"ח מי סוללל ללמור מל"כ מי סלמי סלמי סמולל סמולל סכ"ב מי וס"י
 סמולל עמלל מי על דל סלמל, וכ"כ סלמי, וסמ"ו ס:

שאלך שכיעי לא יהיה כי אם הקב"ה שחמלל וכשנב ה'
 לבדו ביום ההוא לכך אומרים בשבת מזמור שיר ליום
 השבת לחלק השכיעי שיומו של הקב"ה חלק שנה :

בית המקדש ואל גיבאהם וערין געשווינדן אין
 אויגעזע צייטען אמן : ד משיי שהי הלויס אומרים
 במקדש ריא קאפיטאלך תהלים האבען ריא לויס
 גיוונגען אין בית המקדש ביום הראשון היו אומרים
 דעם ערשטין טאג אין (ואך וונקאט) פלעגין ויי
 זאגען דעם קאפיטל' לה' הארץ ומלוואה תכל
 ויושבי בה בשני היי אומרים דעם אנדערין טאג אין
 (ואך קאנקאט) פלעגין וייא זאגען דעם קאפיטל'
 גדול ה' וקהולץ סאוד קעיר אלהינו הר קדשו
 בשלישי היי אומרים דעם דריטען טאג אין (ואך
 דינקאט) פלעגין וייא זאגין דעם קאפיטל' אלהים
 נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט ברביעי היי
 אומרים דעם פערטין טאג אין (ואך סיינאוואך) פלעגין
 וייא זאגען דעם קאפיטל' אל נקמות ה' אל נקמות
 וגו' בחמישי היי אומרים דעם פינפטען טאג אין (ואך
 דקאנערשטאט) פלעגין וייא זאגין דעם קאפיטל'
 הרנינו לאלהים עוננו הריעו לאלהי יעקב בששי
 היי אומרים דעם זעקסטין טאג אין (ואך פרייטאט)
 פלעגין וייא זאגען דעם קאפיטל' ה' קלה גאות
 לבש וגו' בשבת היי אומרים שבת פלעגין וייא זאגען
 דעם קאפיטל' מזמור שיר ליום השבת. גאך
 פלעגין וייא זאגין מזמור שיר לעתיד לבא ליום
 שכולו שבת וקנוחה לחיי העולמים :

דער פהן גדול האט זיך איינגיבויען צוא גיקען
 דיא וויין אויף דעם סונגס ותיף תפני בסדריו האט
 דער סגן אויף געהויבען דיא סאן ותישין בן אריז
 גדלזל האט בן אריז אן גיהויבען שפילען אויף
 דעם צימבול דברו תלים בשיר און די לויס האבען
 אן גיהויבען זינגען הניש ללחן אז די לויס זעגען
 גיקוקען צו אומים לאו (ווארום דיא לויס האבען
 געוונגען אקאפיטל תהלים אזוי ווייא עם שמיים
 אין דיא אנדערע משנה און זיי האבען צו טיילט
 דעם קאפיטל אין דרייא טייל, צוא יעקער טייל
 האבען זייא אומס גילאזט דעם ניגון, און ווען
 זייא האבען דעם ניגון אומס גילאזט קעט האבען
 גיבלאזען דיא פהנים אלקיעה און אחרונה און
 אלקיעה ושתחוו תעם און דאס פאלק וואס זענין
 גיווען אין דיא עזרה האבען זיך געבוקט על כל
 פהן תקיעה צוא יעקער מאהל וואס די לויס האבין
 אומס גילאזין אייניגן, האבען דיא פהנים גיבלאזין
 אלקיעה און אחרונה און אלקיעה ועל כל תקיעה
 השתחווה און ווען דיא פהנים האבען גיבלאזען,
 האבען זיך דאס פאלק גיבוקט ויך הוא סדר התמיד
 לעבודת בית אלהים אזוי דעם קען מקריב גיווען דעם
 תמיד אין דעם בית המקדש זיי רצון שייגה בפתח
 גיפטי אמן עם ואל ניון דער ווילען פון גאט אז דר

סלכס ס' כלס כלי סמינן דסוד דמלכות דכריסס במוכן

אמר רבי אבא בריה דרבי חייה בר אבא משתינין מים בפני רבים ואין שותין מים בפני רבים. והניא נמי הכי משתינין מים בפני רבים ואין שותין מים בפני רבים. ומעשה באחד שבקש להשתין מים ולא השתין. ונמצא כרוס צבה. שמואל אצטריך ליה בשבתא דנרנא נגדו ליה גלימא. אתא לקמיה דאבהו אמר ליה אתן לך ד' מאה זון וזיל אהדר עובדא את ראפשר לך דלא אפשר ליה ליסתבן. מר בר רב אשי אצטריך אנורא דגמלא אשתין אמרו ליה חמתיך קאתיא אל' לא בורגנה. והיפוק ליה משום עלוקה בשותת. ה"ר שני נקבים יש באדם אחד מוציא שתן ואחר מוציא שכבת זרע ואין בין זה לזה אלא בקליפת השום, כשעה שאדם נצרך אם נקבו זה לחוך זה

ואין שותין מים. דרך ת"ח לזיות נטע כאלה וכשתי' אבל להטיל מים לא ליהו נטע שמה ימתן ויסתכן: אצטריכא ליה. להטיל מים: בשבתא דרבנא. ל' יום קודס הרגל שאלין ודורסין נלכות הרגל: נגדו ליה גלימא. פרס סדן כינו לזין עס: אהדר עובדא. דרוס שמואל להמתין ולהטיל מים עד שיטא לו לנטות: את ראפשר לך. לפרוס סדן לפי ששכח אהה נאי ליערין ליה אחריתא דלא אספך ליה ימתין עד שיכנו העס ויסתכן ויהא עקר: חמתיך. ממוח: באודנה. אפי' בתוך אונה הייתי מטיל מים אם לא היה לי מקום אחר קודם שהמתין וכו"ס כפניה: והיפוק ליה. ממאי דמשום המתנה לכה כסן דהאי נגדו דילמא עלוק' שסת היא תולפת ולסיך לכה כריסו: בשותת. שאינו יכול להטיל מים יפה אלה שותת טיפין טיפין דודאי ממחמת

נעשה

היינען מים אקלידי אונ האקס גיקענט בארד כשמיין זיין. אנדערע פעקשנין וואס האבן גיקען פון דיר אז דו האקסט גיהייבן פאר היינען מים אקלידי נועלין זיי מיינען אז קען סאר גים כשתיין זיין זענן פעקשנין אונ אז איינער נועט דארפן כשתיין זיין דלא אפער ליה אונ ער קען גים הייסן קען זאל ארשטעלן נועט ער נועלין זיין און ביז דיא פעקשנין נועלין אנועק גיין ליספן דערטויל נועט ער קומען אין אספער פו בר רב אשי אפער אטרא דמלא אשתי סר פו בר רב אשי איז גישטאנען ארויף אפערעט פון אפריק אונ ער האט גיארקט כשתיין זיין. האט ער כשתיין גינען. אין מיסען כשתיין זיין אפיר ליה חסידא מאתיא האט קען ניואנט צו איהם דין שווינער קומט אפיר ליה איהר האט מר גינעקסערט אפילו אין איהר אויער נואלט איהר כשתיין גינען אז איהר נואלט גים גיהאט איין אנדער ארם. פרענט די נקרא דער פעקשנין וואס אים אידע גישוואלדין גינוארין דער בויה, פון נואנט נויסיסן די אונ דאס איז גינוארין נוייל ער האט איינגעבאלטן דיא השקנה וימסוך ליה מיסן זלטיך קאיער האט ער גיטרונקען וואסער אונ האט איינגעשולגען אפילוונקע דריבער איז אים גישד נואלין גינוארין דער בויה, אפער פון השקנה איין האלטין ווערט נאר גים גישוואלדין דער בויה. אנדערש דיא נקרא גיטה קען האט גינען די השקנה איז גינאנען פון אים סראפניטיים. דאס קומט פון דעס וואס קען האלט איין די השקנה מיט דגון דו רבן האבין גילערניס מיט נקבים ל' אדם אין דעם גלדי וויא מילה איז דא צוויי לעקלאה אפיר מיצא שקן ויהא שקבת נע פון אפיר לעכל גיט ארויס די השקנה פון די אנדערע לעכל גיט ארויס דיא זרע וואן זיין ליה אלא בקליפת השום דיא הויט וואס צווישען די צוויי לעקלאה איז אזוי רין ווי אשאלאכץ פון אקנאביל גשעט שערס אפיר נען

אמר רבי אבא בריה דרבי חייה בר אבא רבי אבא דער ווהן פון רבי חייה בר אבא האט גינואנט משתינין מים בפני רבים עם שמייען פיל פעקשנין אונ איינער וויל כשתיין זיין אונ ער האט קיין ארם וואו כשתיין צו זיין. קען ער כשתיין זיין פאר די פעקשנין אונ ער זאל גים איין האלטין די השקנה ביז די פעקשנין נועלין אנועק גיין אדער ביז ער נועט געפינען א ארם וואו כשתיין צו זיין וואו שתיין מים בפני רבים אפער טרינקען נואסער זאל קען גים זענן פיל פעקשנין. נאר ער זאל גיין אויף אזוי אונ טרינקען ויהא גמי חכי אונ מיר האבן אויך אזוי גילערניס משתינין מים בפני רבים קען כשתיין זיין אפילו פיל פעקשנין ופגעה בארד שבקש להשתין מים ולא השתין עם האט גיטרונקען זיין אונ ער האט גישטאנען אפילו גיטאנען האט גיטרונקען זיין אונ ער האט איינגעבאלטן די השקנה אונ האט גים כשתיין גינען ונמצא כריס צבה איז אים דער בויה גישוואלדין גינוארין שמיאל אפיר ליה כשבתא דנרנא דעם שקבת וואס פאר יום כוב האט שמואל גינואנט אפילו זיין נגדו ליה גלימא האט קען פארצויגן ופרשטעלעט מים אקלידי צווישען איהם אונ דאס פאלק אונ ער האט כשתיין גינען איהר אפיה דאיה נוען שמואל איז גיקופען צו זיין פאסער אונ האט אים דערציילט וואס היינט איז גינען מים אים ביי זיין דרשה אפיר ליה האט דער פאסער גינואנט צו שמואל איהר קה ארבע סתא איז חיל אפיר נקבא איהר וועל דיי געבין פיר הונדערט גילדין אונ זיין זאג נאך אכאל אדרשה אונ אין די דרשה זאלקטו זאגין קען זאל גים נוארטיין מים כשתיין זיין ביז קען נועט פארשטעלן נאר באלד וויא קען דארף כשתיין זיין זאל קען שוין כשתיין זיין אפילו זענן פיל פעקשנין איהר אפיר ליה רוא האקסט גיקענט איסקרען קען זאל די נען פאר

פיכוכ שכן הו' ליה : בזמן שבבמהרהך . שמתים עמך כשהמה שלא תהא נטוה כהעלת מיס: תפלתך עקורה. כשהחללו תהא תפלתך שמתה : עמוד : גדולים : הדרוקן . מולי מעיס : סילון . קטנים : דם . טאינו מקויו מרנה כחין : ש"ו רבה . מי שיש לו אשה ולינו מטמא שמתו מרנה לרעה : נפלים . רוח שפות ע"י שד :

נעשה עקר . אמר ריש לקיש מ"ד לא יהיה כך עקר ועקרה ובבהמתך אימתי לא יהיה כך עקר בזמן שבבהמתך . אמר ר' יהושע בן לוי לא יהיה כך עקר מן ההלמידים ועקרה שלא תהא תפלתך עקורה לפני המקום , אימתי בזמן שאמה משה עצמך כבהמה . תניא רשב"ג אומר שמה החומר מביא אדם לדי הדרוקן . סילון החומר מביא אדם לדי ירקון . אמר רב הונא אמר רב קטינא אמר רב רבה צרעת רבה צואה רבה הדרוקן רבה מי גרלים רבה ירקון רבה . רוח קצרות באה עליו כאי ניהו תנא רוח בן נפלים באה עליו :

דער קענטש דארף דיא השקנה זאל דורך גיין אדער די זרע זאל דורך גיין אונז ער האלט איין אונז לאומט גיט דורך גיין אס נקבו יח לחיה יח נעשה עקר אובעס ווערט גילעקערט דיא הויט אונז עם גייט אריין איינס אין דאס אנקערע ודיא השקנה גייט אריין אין די זייט פון די זרע אונז די זרע גייט אריין אין דיא זייט פון דיא השקנה ווערט דער קענטש אעקר . וועט ער שוין קיין קינדער גיבארין אפר ריש לקיש פאי דקתיב לא יתיב בה עקר ועקרה יבדקתה ריש לקיש וואס מיינט דער פסוק עם וועט גיט זיין אין דיר אעקר אונז גיט אעקרה אונז אין די זייט פון דיר אעקר אונז דו וועסט גיין אוי ווי אעקרה . דו וועסט משתין זיין אפילו אין גאס גענין פיל קענטשין אוי ווי אעקרה אפר רבי יהושע בן לוי לא יתיב בה עקר מן התלמידים רבי יהושע בן לוי זאגט וואס מיינט מען עם וועט גיט זיין אין דיר אעקר . פון סלמדיים . דוא וועסט האבן סלמדיים וואס דו וועסט מיט זיין לערנען הורה עקרה . שלא תהא תפלתך עקרה לפני המקום עם וועט גיט זיין אין דיר אעקרה מיינט מען דין תפלה וועט גיט זיין אוי אעקרה באאר פאר גאס דיר אעקרה וועט דיר גענערין אויף דיין תפלה אונז ער וועט דיר געבין וואס דו האסט פון אים גיבעטין אימתי ווען וועט דיר הקב"ה געבין וואס דו ווילסט בייך שמתה שמה עקרה בנתה ווען דו מאקסט דיה וויא אעקרה . דו זאלסט נאר גיט גלעערין דו זאלסט נאר גלויבן וויא עם שפטיים אין די הורה תניא רבן ששתן בן גלזיל אפר מיר האבין גילערינט רבן

ששתן בן גלזיל זאגט צמד החור מביא אדם לדי הדרוקן דער קענטש וואס דארף ארויס גיין שטוכר גאנג אונז ער האלט זיך איין אונז דער שטוכל אנג גייט צוריק אין די קישקעס . פון דעם ווערט דער קענטש קראנק אויף די קישקעס יליח הורה מביא אדם לדי ירקון אויב דער קענטש האלט איין דיא השקנה אונז די השקנה גייט צוריק אין די זייט ווערט דער קענטש געהל . רבה בר רב הונא האט גיזאגט רב קטינא האט גיזאגט פון ריש לקיש ווען דו רבה שחין רבה דער קענטש וואס האט אין זיך פיל בלוט געקוקט ער פיל שחין ופארקעט שכתה זרע רבה נצתה רבה דער וואס האט אין זיך פיל שכתה זרע האט ער פיל צרעת צואה רבה הדרוקן רבה דער וואס האלט אין זיך פיל צואה ווערין בייא איהם די קישקעס שטאנק קראנק פי בליג רביס יצונו רבה דער וואס האלט אין זיך פיל השקנה קוקט אויף איהם פיל געלקייט יח קצרות ביה עליו קוקט אויף איהם ארום קצרות פאי נתיב וואס איין ארום קצרות . תניא רוח בן נפלים באה לדי מיר האבין גילערינט עם קוקט אויף איהם ארום נאניעטן . פון דעם שד וואס הייבט בן נפלים . דריבער דארף זיין דער קענטש וואס האט אין זיך פיל בלוט זאל ער דאס בלוט ווייניגער מאכן . דער וואס האט פיל זרע זאל ער קשמש המטה זיין מיט זיין נויב . אונז אז דער קענטש שפירט בייא זיך ער דארף האבן שטוכל אנג אדער השקנה זאל ער איין מנוח גיט אויף האלטן וועט ער זיין געזונד :

וזהר עקב דף רעא ע"ב ה"ה דלזילות יוד הא ואו הא

פתח וזמר ושיית שלמן עלי שטיס וגו' . ה"ה מנהגין טבין ושיטין הוו נהני מחרי דסעודה דמלכא לאחזאה דליגון מכני פחורא דמלכא (דף רעב ע"ב) וי' דברים נרין אדם למעבד כסעודה חד נט"י תנינא לתקנא שתי ככרות לשבת תליחאה למיכל תלת סעודתין ולאוספא מחול על הקדש רביעיה לאהרע פחורא כשרתא חמיסאה כוס דויכולו טחיתאה למכו ע"י פחורא מלי דלורייתא שביעיה לארכלאה על פחורא בנין דעניס ייתון על פחוריה טחיתאה נט"י כמים אחרונים ששחאה כרהמ"ו עשראה כוס דכרבה וזריך לאחורא עליוו ולתקנא לון כרזא קישא דליחא כלילא מששה סצירן וליחא פחורא דקכ"ה מספרא דכנורה . ונכ"כ אוקומה רבנן שלחו בלסון . חד נט"י דהכי אוקומה רבנן דמתני' ידים מזהבות פכולות לכרבה (דף רעג ע"א) תנינא למבט על שתי ככרות כשבת דזיגון רמיזין כחרי לוחי אורייתא דלחיייהו כשבת וזנות תליחאה למיכל תלת סעודתין כשבת כמה דלוקומה רבנן דמתני' דאמר חד מנייבו יסא חלקי פס גומרי שלם סעודות כשבת דליטין שלימו דשבע כרכאן ללוחא לאשחא כהון לעשר וכוף דעב

עקב יום ה זוהר

ונהר יולא מעדן להסקות את הבג ומאין דלח מקיין' לון וזית ליה רשו לקיימן אתהפך ליה לנגע זרעת רביעאה לאהרע
 פתורה במנהל כמה דלוקמה קדמאין שולחן בלפון מזורה כדורס דפתורא דק"ט הכי זריכא למהוי חמישאה כוס
 דויכולו כוס בהשכון אהרסו, ויכלו ע"ב דכליל לון כלה קדישא דהאי כוס מלא יינא דלורייתא לריך לאהרע על
 עובדא דכרשתי שתיחא למהוי על פתורא ל"ח דהכי אוקמה פתורא ל"ח דהכי אוקמה פתורא ל"ח דהכי אוקמה פתורא ל"ח
 עליו ד"ח וכו' ורזא דמנה בני דלא אוקמה שנתן בלפון ולורייתא חתייבית מימינא לחברא ימינא דליהו רחמי
 כשמאלא דליהו דינא דלורייתא חתיי' מימינא פתורא חתיי' ומשמאלא זרדי' להברא לון דבגין דפתורא כשמאלא
 אוקמה רבנן דמתני' קשין מוונתויו על אלס כק"ס (ע"ב) ובג"כ לריך ת"ח לזמנא עמייה מאן דישתדל כפתמני
 אורייתא שיעשה לארכאה על פתורא בנין עניים ובג"ד כל המחריף על שולחנא פתורא חתיי' לו ימינו ושנתויו ובג"ד
 ולדקה חזיל ממות תמינא מים אחרונים דתקינן לון בגין מלא סדומית ורזא דמלה והתקדשם אלו מים ראשונים
 והייחס קדושים אלו מים אחרונים תשיעא כוס דברכה ואוקמה מארי דמתני' עשרה דברים זלמרו ככוס דברכה
 ואלין חזינו עיטור עטוף הדעה שטיפה חי מלא ומקבלו כשתי ידיו ונותנו בימין ומסלקו מן הקרקע עטף ונותן עיניו
 בו ומצברו בתמיכה לאנשי ריעו, ועכשיו אין לנו אלא ארבעה שנה הדעה ובעיפה מי מלא ויש' ובתיב בלאו מרס' ויש' שלם
 וי"ח מי הכוס שלם (דף רעה ע"א) עשראה ברכת מזוגא אוקמה רבנן כשלשה לריך כוס ורזא דמלה בנין דליהו
 אהבת כללוחודך דחינון אבהן בכ"ל מכ"ל כ"ל וזית לארכאה יחיר :

הר"ם הלכות ברכות פרק א. מספר חסידים סימן קסו קסח. יוסף לחק מוסר

(א) רבים שנתעוררו לאכול פת או לשחות יין וכו' אחר מהם וענו כלם אמר הרי אלו כותרין לאכול ולאשות. אבל אם לא נחכונו לאכול כבאר אלא זה כמעצמו וזה בא מעצמו אע"פ שהן אוכלין כסבר אחר כל אחר ואחר כסדר לעצמו. כר"א בפת ויין בלבר אבל שאר אוכלין ומשקין אינן צריכין הסבה אלא אם בירך אחר מהם וענו כלם אמר הרי אלו

(א) רבים שנתעוררו לאכול פת או לשחות יין וכו' אחר מהם וענו כלם אמר הרי אלו כותרין לאכול ולאשות. אבל אם לא נחכונו לאכול כבאר אלא זה כמעצמו וזה בא מעצמו אע"פ שהן אוכלין כסבר אחר כל אחר ואחר כסדר לעצמו. כר"א בפת ויין בלבר אבל שאר אוכלין ומשקין אינן צריכין הסבה אלא אם בירך אחר מהם וענו כלם אמר הרי אלו

יחבר האיש לתמו פשוטי יעקב קענטש בארף זיה איילין מיט שרעק צוא פארקעפערין זיינע סעשנים פי גש צדיקים שזוכים להיות אצל שכינת ווארום עם זענען דא צדיקים וואס זענען זוכה צוא זיין זעבן' דיא שכינה שגאמר ווארום עם שטייט אין פסוק וצדיק ירבה חן' אויף דיר וועט שייגן די שכינה יבתיב אונ גאך שטייט אין פסוק והיה נפש אדני צדיקה בדרך חיים את ח' אלהיך אביגיל האם גינאנט צו דוד המלך די נשקה פון מיין הערר נדודו וועט זיין פארבונדן צוא ואקען וואו אלע לעפעדיגע ונשמות פון צדיקים זענען פארבונדן מיט הקב"ה ובהיב אונ גאך שטייט אין פסוק והיה נפש אדני הקב"ה וועט זיין צוא דיר אאייביגע ליבטיגקייט ויש עמר פרחק ורואה אונ עם זענען דא צדיקים וואס שטייען פון זייטען אונ זעהן דיא שכינה שגאמר וויא עם שטייט אין פסוק והיה נפש אדני אונ זיין לעבין וועסטו זעהן מיט ליבטיגקייט ויש שלא רואיו אונ עם זענען דא קענטשן וואס זענען אזוי ווייט פון די שכינה אז זייא קענען גיט זעהן די שכינה שגאמר וויא עם שטייט אין פסוק וצדיק ירבה חן' אונ ער וועט גיט זעהן דיא גרויסקייט פון הקב"ה ובהיב נהלי דבש ישמן ער וועט גיט זעהן דיא גנואלין פון דיא שטייבן וואס פון זייא וועט פליסען האניק אונ בוימאיייל אל תבדב גנים עם גנות דו ואלקט גיט צו מישען ויהן מיט טעקעטער ונקרים מיט נקבותו פון יתשיא מאקער וועלין זייא ונדריגען תשפח בתליה

אובלים ושוחים אף ע"פ שלא נתכוונו לחשב כאחר;
 (ב) כל השומע אחר מישראל מכרך כרכה מכל הברכות
 בולן אף ע"פ שלא שמע הברכה כולה מתחלתה ועד
 סופה ואף ע"פ שאינו חייב באותה כרכה חייב לענות
 את הניגון המלאמל או שהיה גדול ושונה מטבע
 הברכה אין עונים אחריהם אמנ :

לכדי לכל כחורים וקנים יהיו וכן ילדים וילדות משהקים
 על חיוביהם ילדים לבד וילדות לבד. וכן כסוף חסלים כחורים
 עם כחולות ולא אמר כחורים עם כחולות כמו וקנים עם נערים
 גם לנשים נשים לבד :

אמן. ואם היה המברך עכו"ם או אפיקורוס או כותי
 הברכה אין עונים אחריהם אמנ :

על פי שלא נתכוונו לחשב כחור
 נעמראכט ויך זאלין ויך זעצין צום מישל עטין אלע
 צו זאקען פון רעקסןוענין איז גענוג איינער זאל
 זאגן די ברכה און אלע זאלין ענפערין אבן :
 (ב) כל השומע אחר מישראל כבדו ברכה מכל הברכות מולן
 רער וואס הערשט איר זאגט אברכה וועלכע
 ברכה עם און ע"פ שלא שמע תברכה כולה מתחלתה
 ועד סופה אמילו עד האם גיט גיהערט דיא נאפע
 ברכה פון אנהייב ביו צום סוף ואיפן שאינו חייב
 באיכה ברכה און אמילו רער וואס הערשט בארף
 גיט איצט זאגן דיא ברכה פון רעקסןוענין מידי
 לענות אפן בארף עד ענפערין אפן וואס טיח המברך
 עט"ם און ארוב אעפ"ם זאגט אברכה או אפיקורוס
 או כתי אפיקורוס אדער אפתי זאגן
 אברכה או מינוק מהלמל אדער אקור וואס מען
 לערנט איהם זאגן אברכה או שהיה גדול אדער
 רער וואס זאגט די ברכה איז אאלטערער מענטש
 ושונה מבפני תברכה עד זאגט אקער דיא ברכה
 אנערשט ווי די חקמים האבין געהייסן זאגן און
 עיני אהייבס אפן נאך די אלע פרכות זאל מען גיט
 ענפערין אפן :

במחול לכה דיא בתולות זאלין ויך פרייען מיט
 זיינער מעגן פונדער, און דיא מאנקלייט וועלין
 מאנצין באזונדער זאל בתרים וקנים יתרו יונגע
 מענטשין וועלין מאנצין מיט אלטע צו זאקען וכן
 ילדים וילדות משהקים ברחובותיהם ווען קליינע קינדער
 שפירין ויך אין גאס, אינגליך און מיידליך, זאל
 מען זעהן ילדים לבד וילדות לבד דיא אינגלאך זאלין
 זיך שפירין באזונדער און דיא מיידליך זאלין ויך
 שפירין באזונדער וכן כסוף תהלים און אזויא שמיית
 אין סוף תהלים בתרים וכן בתולות יונגע מענטשין
 ומאנקלייט וועלין מאנצין און מיידליך וועלין
 אויך מאנצין ולא אפר בתרים עם בתולות דוד המלך
 האט גיט גיזאגט יונגע מאנקלייט וועלין מאנצין
 מיט מיידליך, נאר עד האם גיזאגט בחורים וכן
 בתולות די יונגע מאנקלייט וועלין מאנצין און די
 מיידליך וועלין אויך מאנצין אדער גיט צו זאקען,
 נאר דיא מאנקלייט באזונדער און דיא מיידליך
 באזונדער כמו וקנים עם נערים אזוי וויא עד זאגט עם
 וועלין מאנצין אלטע מיט יונגע, מיינט מען זייא
 וועלין מאנצין צו זאקען, אדער בייא בחורים
 און בתולות שמיית בחורים וכן בתולות יונגע
 מאנקלייט און בתולות אויך לרבות נשים לבד צו
 לערנען אונז או נויגער זאלין זיין באזונדער גיט
 מיט מאנקלייט צו זאקען :

לערנען אונז או נויגער זאלין זיין באזונדער גיט מיט מאנקלייט צו זאקען :
 עקב ליל ו תורה אונקלוס

כיו פסקי שמי"ת נגד מילוי ב"ן ור' ח' ח' ח' ותעשה ממנו צירוף והיה בניקוד שיש

יב דלמא תיכול ותשבוע יב פן-תאכל וישבעת ובהים טבנים
 ובהין שפירין תבני ותמיב : י ותורה וענה
 יקנו לך ויכספא ודחבא יקני קה וכל דיך יסני :
 י וירים לך ותתגשי ת"א וס לכך. כמס לכ סוסס

בעל הטורים

(יב) ובמים. ד' כמס', דין, ואירך ובמים מלאים כל אור,
 ותמרו שדות וגזלו בחים ונשאו, ובמים מסין אדם. אם המבוק
 מלומי מלאים כמים מלאים כל טוב ובמים טובים הנכס. כל
 פירוש לתורת אלהים
 (יג) פן תאכל מאקער וועקמו, עטין ושאכע און רוא
 וועקט זאם זיין וקנים טובים און גומע היינער תבנה
 וועקט רוא פונען ושאכע און רוא וועקט דרינען
 זיצען : (יג) ויבקר און דייער רינדער וזאגן און
 אס רס לכך ותגול שדות ובמים לו ובמים מסין אדם :
 (יג) ויבקר וללכך יכנין וכסף זוכס. פמן כסף זוכס ללכך,
 לומר לך כלאס שיעקור ימסוק ככסמס דקס. ו"ג כחכ יכנין
 ויהב און גאד ירהב וועט ויך קערין קה צוא דיר
 יכל און אלע זאקען וואס עם וועט זיין צוא דיר
 ירהב וועט ויך קערין : (יד) ויס ללכך און עם וועט

וְשִׁכַחְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֲךָ
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים :
 הַמוֹלִיכְךָ בַּמִּדְבָּר הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא
 נָחֵשׁ שָׂרָף וְעַקְרָב וְצִמְאוֹן אֲשֶׁר
 אֵין־מַיִם הַמוֹצִיא קֶךָ מִיַּם מִצְוֹר
 הַחֲדַמְיֶשׁ : הַמַּאֲכִלְךָ מִן בַּמִּדְבָּר
 אֲשֶׁר לֹא־יִדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן
 עֲנִתְךָ וְלְמַעַן נִסְתָּךָ לְהִיטִיבְךָ
 בְּאַחֲרִיתֶךָ : וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ כִּי
 וְעַצְמִי יָדִי עָשָׂה לִי אֶת־הַתִּיר הַזֶּה :
 וְיִזְכַּרְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא

ית דחלקתא דני אלהה
 די אפקה מארעא
 דמצרים מבית עבדותא:
 דדברך במדברא
 רבא ודחילא אחר דחטון
 קלו ועקרבין ובית
 צהונא אחר דלית מיא
 דאפיקיה מיא מצינרא
 תקיפא: דאוכקה מנא
 במדברא דלא ידעון
 אבהיה דך דל
 לעניויהך ובדיל
 נסיויהך לאוטבא לה
 בסופך: וי ותימר בלבך
 חילי ותקופ ידי כנש לי
 ית נכסיה האליון:
 וי ותדבר ית יי אלהה
 אבי הוא דהיב לך עצת
 ח א סמוילא דך ככוס נס:
 סמלכך יומל מ:

בעל המורים

כתביו פסמי

ספר ו' לומר שלם חכמים כשזוים למכיס נכסיו מפסמי עטין :
 פירוש להורת אלהים

ספר ו' לומר שלם חכמים כשזוים למכיס נכסיו מפסמי עטין :
 ליקומים על התורה

דער דויכין ווערין דיין הארץ ושבתך און דוא
 נעקטס פאר געטין את יי אלהיך נאמ דיין נאמ
 המוציאך וואס ער האט דיה אויס גיזויגען פאר
 מצרים פון דעם לאנד מצרים מבית עבדים פון נס הוא
 וואס איר נעמט רייגען געקעט גיזוען: (ס) המולידך
 במדבר תחיל וואס ער האט דיה געפירט אין דעם
 גרויסן סדרך תטרא אין דעם פארקטענען נחש
 וואס געזען דארטען גיזוען ברכענענדיגע שלאנגען
 נחשב און ענדיקען תפאון און דארשט אשך וואס
 איז דארטען גיזין וואסער גיזוען המוציא לה וואס
 ער האט אויס גיזויגען צוא דיר מיט וואסער פאר
 המלחמי פון דעם שטארקין שטמין: (ס) המאכילך פון
 במדבר וואס ער האט געמאכט געטין צוא דיר פון
 אין דער סדרך אשך וואס ביינען עלקערין האפין
 גיט געווסט לפשו דרום ער זאל דיה פייניגן ולפשו
 און דרום נסוק ער זאל פרוקן דיה להיפך ער זאל
 דיר נוסם מאהן באחרייה אין דיי סוף: (י) אפיק
 בלבך און דוא וועקט וועלן סראמקען אין דיין
 הארצען כחי מיין כחי ועקם ידי און מיין שטארקע
 מאכט עשה לי האט מיר איין גיואמלם את האט
 דאזינע נוסם: (י) וזכרת און דוא זאלקט גענעקן
 דיין נאמ כי ער גיט דיר קראפט געשח צו מאהן

יי וואסרת בלבך כחי ועקם ירי וגו'. דער פסוק ביינען פון
 שמועסין פון צוויי זאכן כחי ועקם ירי, און
 אין אנדערין פסוק שטייט נאר איין זאך כי הוא הותן לך כחי,
 און ועקם ירי שטייט ניש. נאר מיר ווייזן זענער מאנדיל און
 זענער סלאכת דארף האבן צוויי זאכן, חקקה און שפאר
 מיין אין די הענט צו ארבעטן, אפאהל איז חקקה אליין גענוג
 און אפאהל ועקען די שפארקע חקקה אליין גענוג, ואנש דוא
 תורה אפגעקום זאל גיט ואנין מיין חקקה און מיניע שפארקע
 חקקה האבן מיר געבריינגט דאס פארקענין וכלי מיניע פון
 חקקה וויא דער תרגום שייקשם איהף דעם נוארש כח הנהב
 לה עזת לקניי נכסין'. ער גיט דיר אפזעך צו קויפן פאר
 חקקין, וזען מיר אז חקקה מיין חקקה אכרע עשה דיר
 ואנש די תורה פירט פארקער וועסטו זאגין כחי ועקם ירי
 עשה לי את תחילי כוח, מיין חקקה און מיין שפארקע האנט
 האבן מיר געבריינגט דאס פארקענין דאס זאלקטו גיט סכא
 חקקען ווארט אלץ גיט חקקה אפילו שפארקמיט אין די הענט
 גיט אויך חקקה, נאר ווייניגסטנס זאלסטו געדייגען כי הוא
 הותן לך כחי אז די חקקה האט דאך געוויס חקקה דיר גיזענין
 אפילו די וועסט זאגין די שפארקע חקקה נעמען כיינע, ווייל
 דו האסט גוט גיזענין גוט געבריינגטן ביטו שפארק גיווארן
 אין די הענט, אפער חקקה קען גיט אפגעקום אליין געקען,
 דאס איז געוויס אפמנה פון חקקה אז דו וועסט גלייבן אז
 אלץ איז פון חקקה און די אליין זאך דעם ווילען פון חקקה
 קענפטו נאר גיזענין גוט געבריינגטן פקיים ויין די שבעה
 וואס ער האט געשטראפן צו ביינען אלקערין און ער וועט דיר
 געבן די לאנד געטין:

הַנִּתְּנָן לָךְ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חַיִּיךָ לְמַעַן
 הַקִּיּוֹם אֶת־בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע
 לְאַבְרָהָם בְּיוֹם הַזֶּה: פ"י וְהָיָה אִם־
 שָׁכַחְתָּ תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְעַבַדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הֵעֲדָתִי
 בְּכֶם הַיּוֹם כִּי אָבֵד תֹּאבְדוּן: כ פְּגוּלִים
 אֲשֶׁר יְהוָה מֵאבִיד מִפְּנֵיכֶם בְּן
 תֹּאבְדוּן עֵקֶב לֹא תִשְׁמְעוּן בְּקוֹל
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פט"א שְׁמַע יִשְׂרָאֵל
 אֶתְּהָ עֵבֶר הַיּוֹם אֶת־תִּירוּדָן לְבֹא
 לְרֵשֶׁת גּוֹיִם גְּדוּלִים וְעַצְמִים מִמֶּךָ
 עָרִים גְּדוּלָת וּבְצָרָת בְּשָׂמִים: כ עַם־

למקמי נקמין בדייל
 למקמיא ית קומיה די
 קניים לאברהם קיומא
 הדין: י"י ויהי אם
 אתגשאה תתגשי ית
 דחלמא דיי אלהה ותהה
 קתר פעות עממא
 ותפלחינו ותסגוד לחון
 אקהדית בכון יוקא דין
 ארי מיבד תיבדון:
 כ בעממא די יי מובד
 כן קדמיכון בן תיבדון
 חלה דלא בפי לתון
 קמיקרא דיי אלקחון:
 "שמע ישראל את עבר
 יוקא דין ית ירדנא
 למעל למירת עממין
 רבדין ומקיפין מנה
 קרוין ורדון וקרוין עד
 צית שממא: כ עם רב
 ומקוף בני גבריא די

גְּדוּל וְרַם בְּנֵי עַנְקִים אֲשֶׁר אֶתְּהָ יִדְעַת

בעל הטורים
 ובעמיק: (כ) כגוים. ג', כגוים הכר' ס' מאבד, סס לא כסיס
 כגוים, ויקסילו כס כגוים. מרס כנגד מדס. כפעל ויקסילו סס
 רש"י

(8) גדולים ועצומים מסך. אתה פלוס פ והס פלומי
 פירוש לתורת אלהים
 חיל נוקם לפשו דרוס חקיס ער ואל מקניס ויין את
 בריה ויין ברית אשר נוס ער האם גשווארן לאבותיה
 צוא רינגעלעקערען בים תה גליה וויא היינטיגען
 מאנ: (יט) ויהי אונ עם נועם ויין א שבות השבח
 אויב דוא נועקס פאר נועקס ויין אהיה אין נאם
 ביינ דוא והלכת אונ דעא נועקס גיין אהרין נאך
 סקעמקע עבודת פוקבים ובעדס אונ דוא נועקס
 דרען ויין השמתיים אונ דוא נועקס דיה צוא
 צי פוקען הדיתי בין איה אייה היינט מבריה די
 אז איהר נועם פאר לארען נועקען: (כ) בניה אנוי
 ווי די פנגענים אשר וואס נאם מאכט פריהרן מפניכס
 פר אייה בן תיבדון אנו נועם איר נועבן פראלארן כה
 יי נאם אלהים אייער נאם: (א) שמע ישראל הער צו
 תבדו בעם ירדן לא צוא קומען לרשת צוא ירשון
 קדה פון דיר ערים שקעם גדולת נרויקע וקצרות אונ

רשב"ם
 (ב) עקב לא תשמעון. והו סיזם כל תחלת הפרשה.
 והיה עקב תשמעון תנחלו את הארץ ועקב לא תשמעון
 שפתי חכמים
 פ 661"כ מאי עמך כלכסם גוים גדולים ופלוים סגו:
 ליקומים על התורה
 (יט) והיה אם שפתי השבח וגו'. אויב דו נועקס פארנעקסין
 אז ביינ חכמה אונ ביינ שפאקניש קיבס דיר פון
 הקב"ה נועם ויין דער סוף אז דו נועקס פארנעקסין אז ית
 ביינ נאם נועם וייעער ויין דער סוף והלכת אהרין אלהים אחרים
 דו נועקס גיין נאך אנדערע נאשער נאכדע נועם ויין ובעדס
 דו נועקס ויין דרען נאכדע נועם ויין והשמתיית להם דו נועקס
 דיה בוקין צו יי אונ פון דעם נועם ויין ביינ סוף דוא נועקס
 פאלקארין נוערן. נאר הערס יודין איר נועם היינט אויבער גיין
 דעם ירדן צו נרויקע אונ שפאקע פולקער וואס דו נועקס
 אליין נעהן אז עכ איז גוים דיינ און צו נעקען, נאר
 הקב"ה נועם ויין איין נעקען פון איערשנוענין, ער אליין נועם
 ויין איין נעקען אן אייה נועם איר שיינ גלייבין אז אלץ סויהס
 חקב"ה אליין גוים דער סתנש סויהס:

יָדַעְתָּ וְאַתָּה שָׁמַעְתָּ מִי יִתְיַצַּב לְפָנַי
 בְּנֵי עֵנֶק: י וַיִּדְעַת הַיּוֹם כִּי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ הוּא הָעֹבֵר לְפָנֶיךָ אִישׁ
 אֶכְלָה הוּא יִשְׁמִידֵם וְהוּא יִכְנִיעֵם
 לְפָנֶיךָ וְהוֹרֵשְׁתֶם וְהֵאבַדְתֶּם מֵהָר
 כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה לְךָ: ^{שלישי ד} אֲרִי
 תֹאמַר בְּלִבְּךָ בַּהֲתַרְף יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 אַתֶּם וּמִלְּפָנֶיךָ לֵאמֹר בְּצַדִּיקְתִּי
 הֵבִיאֵנִי יְהוָה קִרְשֵׁת אֶת־הָאָרֶץ
 הַזֹּאת וּבִרְשַׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יְהוָה
 מוֹרִישָׁם מִלְּפָנֶיךָ: ה לֹא בְצַדִּיקְתִּי
 וּבִישָׁר לִבְּךָ אַתָּה בָּא קִרְשֵׁת אֶת־

את ידעת ואת שמעת
 מאן יכול למימך קדם
 בני גבריא: י ותידע
 יקא דין ארי יי אלהיך
 הוא העבר לפניך איש
 מיכיה אשא אכלא
 הוא ישיציונו והוא
 יתברינון קדמך
 ותתריכינון ותובדנון
 בפריע קמא די מלי
 יי לך: ד לא תימר
 בלבך בהתתרף אלהיך
 יתהון מן קדמך למימר
 בזכותי אעלני יי למירת
 ית ארעא הקא ובחובי
 עקמא האלון יי
 מתריהון מן קדמך:
 הלא בזכותך ובקשימות
 לבך את עלי למירת

בעל המורים

רשב"ם

תאבדו ככנה: (ג) והאבדתם מהר. כל סלחנות
 שחלמו בהם תנצחו: כמחירות כלא טורח סוללה
 ומצרות ימים רבים, ומ"ס לא תוכל כלותם מהר מן
 על כולה בפעם אחת: (ד) אל תאמר בלבבך כשיהרוף ה'
 הארץ הזאת אלו האומות נתחייבו להתגרש ברשעם מן הארץ.
 בצדקתי הביאני ה' יתור שאת האומות הואיל כי ברשעת
 לבבך. שהיו זכור אל תשכח את אשר הקצפת וגו' אדם
 שפתי חכמים

א' ליל דכניס רבס קמי כל סלחנות לבבך וגו' בצדקתי הביאני
 וכנסתם כניס וגו' דכנסת ולא דקסת ולא ככנסת כניס

פירוש לתורת אלהים
 ווי גאמ האמ גירעמ לה צו דיר: (ו) אל תאמר בלבבך
 זאקסמ גימ קראכטען אין דיין הארצין בדיף אז
 גאמ דיין גאמ נועמ ויאי פאר שמוסין סלפני פאר
 דיר לאמר נועסטו ואנין בצדקתי נועגין ביין גירעבך
 טיקייט תביאי יי האמ גאמ מיה גירבאכט לרשי צו
 גרשגן ראם לאגר גירשעת אונ נועגין דעם שלעבך
 טיקייט פון די קנגגייט יי גאמ טירישס פאר טרייבט
 ויאי ספנד פאר דיר: (ח) לא בצדקתך זאג איך דיר
 גימ נועגין דיין גירעבטיקייט גוישר אונ גימ נועגין
 די פרוסקייט לנגד פון דיין הארצין אשה בא קומסטו
 לרשת גרשגן את ארדס וייער לאגר כי גאר נועגין

משלי חכמים
 לפשל עם נעניו דא איף דער נועלס צוויי עיליי סקנאשין
 אייער אין גראכען אונ געראדעניס געווארן וייער אייריל
 (ח) לא בצדקתך ובישר לבבך וגו'. דעם ענין וואס משה
 רבינו האמ נוקטם צו די יודן ונעלן כיר פארשטיין

אֲרַצְם כִּי בְרַשְׁעַת ו הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה
 יְהוֹה אֱלֹהֵיהֶם מוֹרִישָׁם מִפְּנֵיהֶם וְלִמְעַן
 הַקִּיָּם אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוֹה
 לְאַבְרָהָם לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וְלִיעֲקֹב׃
 וַיִּדְעָתָּה כִּי לֹא בְצַדִּיקְתָּךְ יְהוֹה
 אֱלֹהֵיךְ נָתַן לְךָ אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה
 הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ כִּי עִם־קִשְׁיֶה־עַרְף
 אָתָּה׃ וְזָכַר אֲרִי־תִשְׁבַּח אֶת־אֲשֶׁר־
 הִקְצַפְתָּ אֶת־יְהוֹה אֱלֹהֵיךְ בַּמִּדְבָּר
 לְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר־יֵצְאָתָּה מֵאָרֶץ

נת ארעהון ארי בחובי
 עממיא האלון יי אלהק
 מתריכהון מן קד מן
 וכדי ל קנימא ית
 פתנקא די קיים יי
 לאברהם לאברהם
 ליצחק וליעקב ו ותידע
 ארי לא ב צדקתך יי אלהק
 יתיב לך ונת ארעה טובה
 הקא למירתה ארי עם
 קשי קדל את : ו הני
 דכיר לא תנשי ית די
 ארני ותא קדם יי אלהק
 במדברא למן יומא די
 נפקתא מארעד מצרים

בעל המורים
 ס' במלכות אלוים הנימי כל מן
 יכסלן הכימי כל בית סיון
 ככילני סתק מדיון זסו מדיון
 חו' נבחרה סתסס על סוס סלס
 סכילמי כל בית סיון' לפני סר סיון'
 רש"י

וגו' כי ברשעת הגוים . הרי כי שמעם בשלון אלה :
 וכשעת כניסם נצמו כ"ל דעניסם נצמו מלל נשעת סניס לכד

פירוש לתורה אלהים
 נדמו לכספ וסל' כחיב לא לנזקה כי אם בכשעת כניסם
 סלסס וגו' לכך פי' דה"ס רישא של קהל כל סלסס נצנצן לנקטי
 נרעס לסרנלס וססר סמקוס כסקר לכל וכל סקודס זסס נס

ברשעת פון דאם שרעקמטיקיימ הניס תאלה די קנעניס
 יי גאט איהוד דיון גאט מורישים פאר סרייקט וייה
 סקנה פאר דיר וילמן אונ פון ווענין הקים ער זאל
 כשאשפעמיען את הדבר די זאה אשר וואס גאט האט
 גישווארין לאבותיה צוא ריינע עלמערין לאבותה
 לצחק וילעבב צו אברהם צו יצחק אונ צו יעקב :

משלי חכמים
 גישם יעדער ונדך קען ער גסין אונ גישם יעדער מעקת קען
 ער סרייקען . אונ וואס ער עקס מוז דאס ויין מיס אונא אונ
 מיס אפאס ווארום אז ער וועט עפען עפעס פער וויא ער איז
 געוואהנט ער קראנק ווערן אונ ווען ער דארף גיין אין
 גאס קאפפס ער פריער וואס פאר אנוועסער עס איז אויב עס
 איז אפסיל ארויפ אדער פירקס וועט ער שוין גיט גיין אין
 גאס . אונ עס איז דא איין אדער מעקשט וואס ער איז מיס
 אנוועגט אנטור . ווען ער דארף גיין אין גאס אפילו עס איז
 אפסאקטער פארסאס אדער אפסיל ער ער ער ער ער ער ער ער
 גיט ער אין גאס אונ ער עס אלע ערליי עסינווארג אונ סרייקט
 אפילו קלעטע וואסער אונ ער עס אן אפאס גאר ביי ווי סיל
 ער קען עסין אונ עס מאכט אים קיין שאדין צו זיין געווגר .
 פון דעסווענין אז עס זאל אפאהל אונ ארעפין פון דעוונסער
 מעקשט האט גינעסין אשעלעכטע גסין אונ ויין פאגין איז
 קראנק געווארן אונ דורך סיל פערציגען איר אים אפסיל
 בעסער געווארן . דער מעקשט מוז ויך אויס היפען מיס דייס
 קסין אזוי ווי דער איידלקער סעקטל . ווארום מיס עפעס ניש
 פרישע גסין קען ער צוריק קראנק ווערען נאך ערנען פון
 אריער דאס וילעביע איז גינען ביי ארץ ישראל ווען הקב"ה

מְצֹרִים עַד-בְּאֶמְךָ עַד-הַמָּקוֹם הַזֶּה
מְמַרִים הֵייתָם עִם-יְהוָה: " וּבְחֹרֵב
הַקְּצַפְתָּם אֶת-יְהוָה וַיִּתְאַנֶּף יְהוָה
בְּכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם: " בַּעֲלֹתִי
הַרְדֵּה לְקַחַת לֹחַת הָאֲבָנִים לֹחַת
הַבְּרִית אֲשֶׁר-כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם
וְאִשׁוּב בְּהָר אֲרַבְעִים יוֹם וְאֲרַבְעִים
לַיְלָה לָחֵם לֹא אֲכַלְתִּי וּמַיִם לֹא
שָׁתִיתִי: " וַיִּתֵּן יְהוָה אֵלַי אֶת-שְׁנֵי
לֹחַת הָאֲבָנִים כְּתוּבִים בְּאֶזְבֵּעַ
אֱלֹהִים וַעֲלִיָּהֶם כָּכָל-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מְתוֹן הָאֵלֶּשׁ
בְּיוֹם הַקָּהֵל: " וַיְהִי מִקֵּץ אֲרַבְעִים

עד מיתוכן עד אתרא
הדין מסרבין הויתון
קדם יי: " ובחורב
ארגיזתון קדם יי ותקיף
רוגזא דיי בכון לשיצאה
יתכון: " במקסי לטורא
למיסב לוחי אבניא
לוחי קימא די נגר יי
עמכון וימיתב בטורא
ארבעין ומיין וארבעין
ליין לחמא לא אכלית
ומיאי לא אשתית:
וייהב יי לויית תרין לוחי
אבניא כתיבין באזבועא
דיי ועליותב כל פתנמיא
די מליל יי עמכון בטורא
מנו אשתא ביומא
דקהלא: " ונהו מסוף

ת"א ושכב כסר. מנילס כל
ועלסס. סס ים:

בעל הטורים

הקלסס. ס"א כפולס. ל' מע קלף חמס קלף: (ס) ושכב כסר.
כניע' (הלמודו): (י) ופתיסס ככל כדכריס. כניע' זס חלמוד:

רשי

(ס) ואשב בהר. (מנילה כל) אין וישיבה ק אלא לשון
עמדים סה ס': ק ט' וישיבם כמפור סס לינו סלס ל' סכסס

דעת וקנים מבעלי התוספות

סלסלכר עסס כופס אכן יסלסל. ד"ל כו: ווח סיה סהקדס סלס'
סני יסד כליין אכן. ל' ספסון לומר כוכיח סל מלן סססס
סלסלכר כו חוס כויה פד די סלסלכר סני די לס כליין:

פירוש לתורת אלהים

דבר איה האב מיה גינאקס אויף דעם בארג אדפניס
הס סערצני סאג ויאדעיס לילי אונ סערצני עקבס
לחם בריוס האב איה גיס גינעסין יפיוס אונ וואקער
לא סחייה האב איה גיס גיטרוקען: (י) ווח יי אלי
אונ גאט האט גינעבין צוא מיר אה דיא צווייא
שמייערעקע סאבלין ברביס וואס זיי זענען געשרי-
ען גינארין מיט די פינגער פון גאט ביה וילחיס
אונ אויף זיי איז גישטאנען ככל אזוי וויא די אלע
בייר אש וואס גאט האט מיט אייך גירעם ביר
אויף דעם בארג סיוד האש פון דעם פייער גייס אין
דעם סאג סהקל דעם איינאמלונג: (יא) וחי אונ עס

רשב"ם

בחלתם ומה שאתה וזכה בה לא בצדקתך אלא למען

שפתי חכמים

וחסו סקודמים וזכסו כו וז"ל פלסכס ס' ספכס וסעסכו סה
סכככס ויל ססול סככס ס' סלס סל סככי מלוחיו ככר סיכס
סכככ"ן סכס עככר סס יסלסל ככללן וסלן מוכיס סדור סכיו

(ס) לוחס לכריס. כל כו סלכיו סוסס לחיו לככין חוס לססוק
כחורס לינו וזכס גככדי חורס. ד"ל סככס סכוכון סל
סיוסס סלסויוס ככורס סן כסקילס לכניס. ד"ל כוכוס יסקב

דעם סאג אש יצאת וואס דו ביקס ארויס גינאנען
פארן מצרים פון דעם לאנד כוצרים צו באכס ביו
איר זעננס גיקוקען צו ביו דעם ארס פמריס ווידער
ששעניער חייס זעננס איר גיווען עס יי פאר גאט
ביה: (ח) ויחידב אונ אין חורב תקצקס האט איהר
דער צערינט גאט ויתאנף האט גאט אויף אייך
גינערינג לחשמי צוא פאר סיליען אהכס אייך:
(ס) צלוחי חתד אז איה בין ארויף גינאנען אויף
דעם בארג לפתס צו זעקען לחות דיא שמייערעקע
סאבלין לחות חתרי די סאבלין פון דעם ברית אש
וואס גאט האט מיט אייך פורת ברית גיווען ואשב

ארבעין יקמין וארבעין
 ליתן יתב יי לי ית תרין
 ליהיאבניא יתחי קיימא:
 יב ואמר יי לי קום חות
 בפריע מצא ארי חבל
 עקף די אפקתא
 ממצרים סמו בפריע מן
 ארמא די פקדתינון
 עקדו לחון מתבא:
 יג ואמר יי לי למימר
 גלי קדמי ית עמא תרין
 והא עם קשי קדל הוא:
 יד אנה בעותה מן קדמי
 ואשיצינון ואמחי ית
 שמהון מתחות שמאי
 ואעביד יתה לעם תקיף
 וסגי מנהון: טו ואתפניתי
 ונתחית מן סורא וסורא
 בעיר באשתא ותרין
 ת"א פ"ג . זכוכס לכ .

יום וארבעים לילה נתן יהוה אלי
 את שני לחת האבנים לחות
 הברית: יג ויאמר יהוה אלי קום רד
 מהר מזה כי שחת עמך אשר
 הוצאת ממצרים סמו מהר מן
 הדרך אשר צויתם עשו להם
 מסכה: יד ויאמר יהוה אלי לאמר
 ראיתי את העם הזה והנה עם
 קשה ערף הוא: יו הרה ממני
 ואשמידם ואמחה את שם
 מתחת השמים ואעשה אותך לגוי
 עצום ורב ממנו: יז ואפן וארד מן
 החר והחר בער באש ושני לוחות

בעל המורים
 (יב) סולסס פפנרס . ס"ו פפניס
 טפן . ופכ"ב פפנרס פפנר
 פפניס

רש"י

פככה : (יז) לחת . לחת כתיב שפתייה סוות :
 דעת וקנים מבעלי התוספות

פככל פס . וכנגד פני פולגוס פפס"ו ופפס"ז . ולמד רבי פפניס
 לחס כתיב חסר ללמדך פפיו פפסיס פפוס :

(יז) פני לחס . כנגד חסן וכלס . וכנגד פני פפניס . וכנגד
 פפסיס ופפן . וכנגד פפי פפיוס פפוס פפככס ופפוס

פירוש לתורת אלהים

ליקומים על התורה
 (י"ד) ואמחה את שפס פפחת השפסיס ופ"ו . הקב"ה חס גינאנס
 צו פשה איך וועל פפפסקין דעם נאמסן פון די
 יודין פון אונפער דעם היקעל נדאס היסיס יי וועלן פפפארבין
 אונ נייער נאמסן וועם פארנעסען ווערין אויף דער וועלט .
 אבער זייער נשמות וועלען בלייבן אין היקעל אונ זייערע
 נשמות וועל איך אריין נעבין אין די קינדער וואס וועלען פון דיר
 גיבארין ווערין וועם פון דיר זיין פפפפארקערע אונ פארקערע
 פאלק וויא יי זענען :

איז גינען פמן אין סוף פון די פערציג טעג וארבעים
 לילה אונ די פערציג נעקס פמן : האם נאם צו מיר
 גינעבין אח שני די צוויי פשוינעקע לוחות לוחה
 מבניה לחות פון דעם ברית : (יב) ויאמר אונ נאם
 האם צוא מיר גינאנס קים פשויא אויף רד גינער
 געשווינד אראפ פון בארג כי שחת עקף ווארום דין
 פאלק האם פארנדארבין אשר נאם רד האקס אויס

גינעבין פון מצרים פיו פחר וייא האבין . פאלך אפ גינערט פן פחר פון דעם וועג אשר נאם איך האב
 יי גינאמן עש ליהם יי האבין גינאמט צו ויי פפכה איין גינאסיע עבודת פוכבים : (יג) ויאמר אונ נאם
 האם צו מיר גינאנס לאמר אזויא צו זאגין ראייתי איך זעה דאס פאלק ויהי ויי זענען איין הארס פאקינדיג
 פאלק : (י"ד) תרה לאו אפ פון מיר אונ איך וועל יי פארטיליען . ופפחה אונ איך וועל אויס פוקען את
 פפס זייער נאמען פחת השמים פון אונפער דעם היקעל ופפשה אויף אונ איך וועל דיה מאכין לני
 דעם צו איין פפפארק פאלק ורב פפטי אונ קער ווי יי זענען : (טז) נאמן אונ איך האב מיה גינערט ואנד
 אונ איך האב אראפ גענערט פן החר פון בארג וחר אונ דער בארג האם גינערט אין פיער ושני

גענערט פון החר פון בארג וחר אונ דער בארג האם גינערט אין פיער ושני

אונקלוס

דומי קומא על תרין ידי : מו ונחית והא חבתון קדם יי אלהכון עבדתון לכוון עגל מחבא קמיתון בפריע קו ארהא די פקיד יי יתכוון : יי נאחדית בתרין ליהיא וקמיתונן מעל תרפין ידי ותברתינן לעיניכון :

הַבְּרִית עַל שְׁתֵּי יָדַי : מו וְאָרָא וְהִנֵּה חֲמַאתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם עֲשִׂיתֶם לָכֶם עֵגֶל מִסֵּכָה מֵהָר מִן־הַדָּרָךְ אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶתְכֶם : יי וְאַתְּפֹשׁ בְּשֵׁנֵי הַקָּהָת וְאַשְׁלֹכֶם מֵעַל שְׁתֵּי יָדַי וְאַשְׁבֵּרֶם לְעֵינֵיכֶם :

יום ו כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום חצונן תשלום הסדרה וכל התרגום והספחה

יי וְאַשְׁמַמְחִית קדם יי כדבדקמיתא ארבעין יקמין וארבעין דיןן דקמא לא אקלית ומיא דא שתיתי על כל

יי וְאַתְּנַפֵּל לְפָנַי יְהוָה כְּרֵאשְׁנָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֹא אֲבָקֵתִי וּמִים לֹא שְׁתִּיתִי עַל־

ר"א וחספס. נדרים לפ: ושכנס. סההיס ס : לחס לא אכלתי. יומא ס : רשב"ם

בעל הטורים

מלכים פ"א עכל סלון : (י"ז) ושלכס. חסר י' , שספחו י' רש"י

הקים את השבועה וגו' : (יז) ואשברם. כי לא עצרתי שפתי חכמים

(יח) ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום , שנחמר (במות לב) ועשה חללה חל ה' חולי חכמה בנות' עלייה נעשכתי ארבעים יום ר נמלאו כלים ככ"ע בלב . שהוח עלה גשמונה עשר בתמוז ש בו ביום נחלה הקדוש ברוך הוא לישראל וז"ל למשה (סס לד) פסל כל שני לוחות עשה עוך מ' יום נמלאו כלים ביום"כ בו ביום נחלה הקב"ה לישראל כשמונה וז"ל למשה (במדבר יד) סלחתי כדברך לכן הוקבע מנחלה ולסליחה ומיני שנחלה ברזון שלח ת שנחמר בארבעים של לוחות אחרונות (דברים י) ואיני עמלתי ככה כימים הראשונים מה הראשונים א ברזון חף אחרונים ברזון אמור מעתה אלמעים היו

דל"כ קסס דסל כתיב ונכני עמדתי כזר : ר כ"ל אל תאמר בלחוק כלים עלה לקבל לוחות אחרונות וירד ביום"כ דסל כתיב בחסות בעת שיאמר חל"ה אלי ססל לך ופכ"י לסיף ארבעים נקדלה לי דסינו לוחן ארבעים סתוכים כלן ממשע שדיון לא עלה לקבל לוחות אחרונות , לכן עפ"כ דלותן ארבעים סינו ארבעים אלמעים עתה לסתכלו בלאבד ופסח אלמלא וגו' : ש"ן ועל כפ"י כי משא מה שבפתי באריות ובה מפורש : ת אכל כחלוי כל ר"ח חולל לא סיה אלא נחיתת הלוחות סכל לא לנין משא סענל , וסל דקאמר כזר סבי ומיני עמיתת הלוחות סיה כרלון וכל על זר סהכסה עמתי סככר קבלו עליסכ פול חורס וסעלות ונכסו כדריס ולי אפטר נסס בלא חורס וסלות כו' , סרל"ס . וסכל סחוקניו סירן כעס ססר"ש . שאלמר לי נעכס סלחתי כדברך לינו סחוקו סכתי כפרכת סלח לך על סחוקניס אלא סול לטונו סל כ"ש"י , דסל סוכך לא ליחס מלריס כ"י"ז כסמוז נעכס סענל וכלוח סהרגליס ולי סיה אלא ער כ"ס כסיון סל סיה סיה ככ"ל . וכן נלחס ססול סוכני כ"ש"י דסל כס נחלס סר"ס ליסרלל כעססה וכלן סל וסלז לו סלחתי

דעת וקנים מבגילי ההוכחות

קודש סח יסרלל כסון חורס וסמר נלחוח סלוחוס ססן סכחוס חון ארבעים יוס ע"י עכס שטנין כל עכס וסחוככ כ"ד וכלס סקלגלו סענל וסכר סכחוס : (י"ז) ושלכס : עמל סח י' די . וזכ"ס עס לסלון ארבעים זס לוחוס סרלשוניס . וסח כניס ארבעים זס לוחוס אחרונות :

(יח) ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום , ששפתי בארבעים יום הראשונים שסספסלתי לפני סק"ס על כסמר חרף עמתי וסשעידס ער ססססס עעסס סלל יסטרס סלמגר סלמגר ס"ס על סרעס אכל לא עמל סעון וסכשו סספסלתי על סמילת כיון כי יגרוס פסני סלף וסססס ויסעמ ס' אלי נס סססס סולס נלסמל פ"ר"ש לתורת אלהים

האם איך גיקאמין : (י"ז) ואתנפל און איך האב גינוקען די צוויי לוחות ושלכס און איך האב זיי אראפ גינוארקין פון מיינע ביידע הענט וישאבס און איך האב זיי צו פראכין גינעכס פאר אייערע אויגין : (יח) ואתנפל און איך בין גיפאלין לפני ה' פאר גאט בלומר איך האב סתפלל גינוען גראשונה און

לוחות און די צוויי לוחות פון דעם ברית על שתי זענען גינוען אויף מיינע ביידע הענט : (סו) ואתנפל און איך האב גינוען ונחמ אז איהר האב גינוידיגט צו גאט אייער גאט עשיה איר האט גימאקט צו אייער עיל ספכה איין גימאסין קאלב סרסס איהר האט אפ גיקערט ספיר באלר סו סתרג פון נועג וואס גאט

כָּל־חַטֹּאתֶיכֶם אֲשֶׁר חָטֵאתֶם
 לַעֲשׂוֹת הֲרַע בְּעֵינַי יְהוָה הֲהִכְעִיסוּ׃
 כִּי יִגְרָתִי מִפְּנֵי הָאָף וְהַחֲמָה אֲשֶׁר
 קָצַף יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם
 וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם הַהוּא׃
 וּבְאַהֲרֹן הַתַּאֲנֵף יְהוָה מָאֹד
 לְהַשְׁמִידוֹ וְאֶת־פִּלֵּל גַּם־בְּעַד אֶהֱרֹן
 בְּעַת הַהוּא׃ וְאֶת־חַטֹּאתֶיכֶם
 אֲשֶׁר־עֲשִׂיתֶם אֶת־הָעֵגֹל לְקַחְתִּי
 וְאֲשַׁרְף אֹתוֹ וּבָאֵשׁ וְאֶכַת אֹתוֹ
 מִחוּן הַיָּטֵב עַד אֲשַׁר־דִּק לְעַפֵּר

חובתכון די חבתון
 למעבר דביש קדם יי
 יארנזא קדמוהי: יי ארי
 דחילית מן קדם רוגזא
 וחסמא די רגז יי
 עליוכו לשיצאה יתכון
 נקביל יי צלותי אף
 בזימנא ההיא: כ ועל
 אהרון יהוה רגז מן קדם
 יי לחדא לשיציותיה
 וצלותי אף על אהרון
 בעדנא ההיא: כא נית
 חובתכון די עבדתון ית
 עקלא גסבית ואוקרית
 יתיה בנורא ופשית יתיה
 בשופינא יאות עד די
 יהוה דקיק לעפרא
 ת"א כי ינסי. נדריס לב כחלא
 פ: וספ: פ"ו עג נל:

רשב"ם

בעל המורים

כח, כמו שפירשתי כפרשת כי תשא: (ט) גם בפעם
 סן יפטרנו סלרן וגו' ואשר יגדלו יכל לי סו' לי נגדי כי אף פ"ס
 לאין: (כא) לעסר. ג' ננס, אסר דק לעסר, ויהי לעסר.
 שפתי חכמים
 טיטול כזר קבלו עליהם עול חורס ונהניילו וא"ל לחזרו כס
 אכל ניה"ס נחלס כל כולן גמור ומ"ס חסור נעשה חלטיס כי
 אוב גרלא חסר כן: ב סו' חלל לא לפי שחלל: ג זיק מדרסיב
 נכשמידו וול חכ"י להשמיד אותו כמו דכ"י להשמיד חכס
 חלמס לא קלו על סלרן נוסף חלל ודלו דק"י חכניס: ד ר"ג
 דגס לרבות חכניס: ו וזכו כנס וגס נחמס חכס שנסמלו
 וסל"י צמח חורס וסללו וישו דעמטע ככרסע עמטסיס

סדנזוס חסס: (יט) יגכסי. ד', דין, ולידן סענר חכסי
 אשר יגכסי, וסשר יגכסי יכל לי, יגכסי כל עכסו ידעמי כי
 לא חקלי יגכסי חסני חף וחסמס וחספלותי שחעזיר חכסי
 שחמס חסלתי על יסרלא כל חקלי וחסמיני כמדכ וול חכס
 רש"י
 ככעס: (כ) ובאהרון התאנף ה'. לפי שמעב לבס:
 להשמידו. זה כלוי כניס ג וכן הוא או' (עמוס ב)
 ואשמיד פרוי ומה: ואתפלל גם ד בער אהרון.
 וכוועלה תפלי לכסר מחלה הומותי שניס ונשחרו חסני:
 (כא) מחון. לי הווה כמו הלך וכלות מולא"ט כל"ע

דעת וקנים מבעלי ההוספות

הסון ששעב כחלסנה שג"ה להשעיר: (כא) ואכוח אותו פסוק.

כד

ליקוטיו על התורה פירוש לתורת אלהים

ובא) ואת חטאתכם אשר עשיתם וגו'. פירשנים
 קרעו פסוקים ואלו קצו פסוקים פארברענען, עס
 ויגרס גאר צו שפאלצין, צו שפאלצין אונ צו שפאלצין איז
 אלץ איינס צו וואס האם משה ביי דע וואסן גיטאון, אונ פאר
 וואס וואס דער פסוק אשך עשיתם את העגל, איהר האם
 געמאכט דעם עגל אלץ פארל וואס דער פסוק איהר אהרן,
 אהרן האם געמאכט דעם עגל גאר אין רי סדרת השא שפטיס
 די יודן האבין פארב געווען קרבנות צום עגל, וויא חקביה
 האם גיזאגט צו משה ונבחו לו וי האבין גישאפטין קרבנות
 צום עגל וואס אזוי משה רבעיה ואת חטאתכם אשר עשיתם
 את העגל, אייערע וינד גי קרבנותו וואס איהר האם געמאכט
 מיס דעם עגל האב איה געווען אונ האב ויי פארברענען אין
 פיער אונ דעם עגל האב איה געווען אונ האב איהם צו
 שפאלצין אונ גום צושפאלצין:

וויא צום ערשטן ארבעים יום פערציג טעג וירבגים
 לילה אונ פערציג נעכט לחם לא אכלתי כרויט האב
 איה גיט גיגעסין ויבס אונ וואסער האב איה גיט
 גיסרונקען על כל איבער אלע אייערע וינד אשך
 חסאקס וואס איהר האם גיזינדקט לישות דער בענין יי
 צו פאר דאס בייז אין די אויגין פון גאט להקניסו צו
 דער גערנען אים: (ט) גיזינדי דען איהר האב מיה
 גיפארברענען גיזינדי האפ פאר דעם צארין וחסקה אונ
 פאר דעם גרים צארין אשך קצה וואס גאט האם
 איהר איהר גיזערניגט להשמיד צו פארטיליגען איהר
 גישמע אונ גאט האם צו מיר צו גיהערט גם בפנים
 אויך אין דעם קאל: (כ) ויבארו אונ אויך אהרן התאנף
 האם גאט גיזערניגט להשפידו צו פארטיליגען אים
 התיי אין דער נעליביגער צייט: (כא) ואת חטאתכם אונ
 אייערע וינד אשך וואס איהר האם גימאכט דאס עגל

וְאֵשֶׁקְךָ אֶת־עַפְרוֹ אֶרְהַנְחַל הַיָּרֵד
 מִן־הַהָר : כִּי וּבַת־בְּעֵרָה וּבַמִּסָּה
 וּבַקְבֻרַת הַתְּאֹוֹה מִקְצָפִים הָיִיתָם
 אֶת־יְהוָה : כִּי וּבִשְׁלַח יְהוָה אֶתְכֶם
 מִקְדָּשׁ בְּרִנֵּעַ לֵאמֹר עֲלוּ וּרְשׁוּ אֶת־
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְכֶם וַתִּמְרוּ אֶת־
 פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלֹא הֶאֱמַנְתֶּם לוֹ
 וְלֹא שָׁמַעְתֶּם בְּקוֹלִי : כִּי מִמְרִים
 הָיִיתֶם עִם־יְהוָה מִיּוֹם נָתַתִּי אֶתְכֶם :
 כֹּה וְאַתְּנַפֵּל לִפְנֵי יְהוָה אֶת אַרְבְּעִים

וּרְמִיתִיָּה עֲפָרִיָּה לְנַחֵלָא
 דְּנַחִית מִן טוֹרָא :
 כִּי וּבַת־בְּעֵרָה וּבַמִּסָּה
 וּבַקְבֻרַת דְּמִשְׁאֵלֵי מְרַגְזִין
 הָיִיתוּן קָדָם יי : כִּי וּבַד
 שְׁלַח יי יִתְכוֹן מִרְקָם
 גִּיָּאָה לְמִיָּסֵר קָדָם
 וְאַחֲסִינוּ יַת אַרְעָא דִּי
 יְהֻבִית לְכוּן וְסָרִיבְתוּן
 עַל גְּזֵרַת מִיָּסֵרָא דִּי
 אֱלֹהִינוּ וְלֹא הֶאֱמַנְתוּן
 לִיָּה וְלֹא קִבְּלִיתוּן
 לְמִיָּסֵרִיָּה : כִּי מִמְרִין
 הָיִיתוּן קָדָם יי מִיּוֹמָא
 דִּי נָתַתִּי יִתְכוֹן :
 כֹּה וְאַשְׁתַּחֲוִית קָדָם יי
 וְלֹא סַח אֲרַבְעִים : כִּכּוּם לֵד :

סם ועירא בעל המורים

סדק לפטר דיאטיסו כשציער הפכו"ס . וסיינו דלמדין כפי"ג . טעמר וזורה לכו"ס : (כד) פלריס סייחס . ססוקו עמחיל כצ"ס רש"י

(מחלהלנד) : (כה) ואתנפל וגו' . אלו הן ענשם האזורים למעלה וכפלו כחן לפי שכתב כחן סדר חסלוה

דעת ומנים מבעלי התוספות

(כג — כד — כה) ובתכפרס ובתפס וגו' . ובשלת ס' וגו' . כדו שלא יספס לזיס ממני : (כז) ובתכפרס . סס סמחואניס דכתיב ומכער כס אש ס' : ובתפס . דכתיב ויקרס סס סמחואניס מסיס וגדריס על לזיב כתי ישראל ועל ססוסם ובקדריס ססואס סמחואניס גלוי :

וסינה סס קסס עירק סוא ידע מסיס כי יבדל עוד יחטוא , וסיה מדרכ הוויסיס כלשכ סרואס מרסא אה סחולס עוד שטעס כריס אולס כעו ססיס קודס חלוי , כלשכ יקרה לו כמשך עוד לזיס חולי , וסיס כקל לרסרוס לרסרוסו ספס סייס כריס אולס , אכל כלשכ סחולס לא כחפסא מחלוי סרסרסיס נכלל וכל , כלשכ יקרס לו עוד לזיס חולי חוזר וזיעוד סמחואניס סרסרסיס וזו קסס מעד לרפס אוחי מחלוי , ה סוא בענין חולי סרסרסיס כלשכ יחטא ארס וישגו ל' ככל לכו וסכק"ס מחול לו סמחואניס נזוכס וספון נמחק לגמרי אשכ לא יודכ ולא יסיק , וזו סרסרסיס יחטא עוד ספסס נקל סדכר סכק"ס ימחול לו גס ספסרסיס ספסרסיס , כי ספסרסיס עוד לא חלסרפ סס סרסרסיס , כי סרסרסיס ככר עכרה וזון זכרי לס , אכל אס ספון כרסשוון לא נמחק כסמחואניס כלשכ עוסק עוד ערסיס עיסיס מוסרפ ססיס לרסרוסו , וכן כלשכ יחטא עוד מוסרפ גס כן לרסרוסו , כמלוא ססיס סמחואניס ספסרסיס סמחואניס ספסרסיס מרסין חוט לחוס לכיסיס הכל עכ , כן מלסרפין ספסרסיס יחד , ופי"ז סרד מסיס וספסר לישכאל אל סמחואניס עלי על אשכ ספסלנחוי ערסיס סרסרסיס יוסי , סלה חירפ כסרוסי כערסיס וסיס ס' סל סרסרסיס אשכ דכל לעשוי ספסו , כי סלה ובתכפרס ובתפס וגו' מלפסיס סייחס אה ס' ובשלות וגו' וספסו אה ס' מ"ז ספסרסיס סייחס סס ס' מ"ז דעסי אססיס , כי וסמחואניס כפי ס' וגו' , כייחוא כפון מכל וכל , כדו כלשכ עוד סמחואניס לא יסרסו סמחואניס עס ספון סככד סוס מעשס סמחואניס ספסרסיס שלא יסיס כעטוס ספסל סמחואניס , וזו מי יודע סס סקכ"ס ימחול גלס :

פירוש לתורה אלהים

לקחתי האב איך גינוקען ואשרוף אונ איך האב איס פאר דע קעניגט אין פיער ואבות איהו אונ איך האב איהם צו שמויקין פוון עם איז גוט צו מאלין גינוארין עד אשר ביו עם איז דין גינוארין וויא שמויב פון דער דערך וואשלה אונ איך האב גינוארין זיין שמויב אל תחיל צו דעם טייה פיידר וואם דער טייד גירעט פון דעם בארנ אקאפ : (כב) ובתקנה אונ אין סכרעה ובתפס אונ אין סוקה ובקברות סמחואניס אונ אין קברות סמחואניס מקציפס האט איהר איך דער ציערניגט גאט : (כג) ובשלת אונ אז גאט האט

אייה גישיקט קענש בגע פון קדש ברנע לאמי צו זיגין על גייט אויף אונ גרשית דאס לאנד אשר וואם איך האב צו אייה גיגעבין וספסו האט איהר ווידער גישפעניגט את פי אויף רי בייר פון אייער גאט ולא האמנתם אונ : ויהי האט גיט גינואלט גלויבין אין איהם ולא שפעתם אונ איהר האט גיט גינואלט הערין זיין כול : (כד) פסרים ווידער שפעניגער יתיים זענט איהר גינוען עס יי מיט גאט גיט פון דעם פאל וואם איך האב איך דער קעניג : (כה) ואתפס אונ איך בין גיפאלין לפני יי

הַיּוֹם וְאֶת־אַרְבָּעִים הַלַּיְלָה אֲשֶׁר
הִתְנַפַּלְתִּי כִּי־אָמַר יְהוָה לְהַשְׁמִיד
אֶתְכֶם: 10 וְאֶת־פֶּלֶל אֶל־יְהוָה וְאָמַר
אֲדַנִּי יְהוָה אֲרִי־תִשְׁחַת עִמָּךְ
וְנִחַלְתָּךְ אֲשֶׁר פָּדִיתָ בְּגִדְךָ אֲשֶׁר־
הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה: 11 זָכֹר
לְעַבְדֶּיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב
אֶל־תִּפֶּן אֶרְקָשִׁי הָעַם הַזֶּה וְאֶל־
רִשְׁעוֹ וְאֶל־חַטָּאתוֹ: 12 כִּי פָּנִי־אָמְרוּ
הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָנוּ מִשָּׁם מִבְּלִי
יָכֹלֶת יְהוָה לְהַבְיֵאֵם אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר־דִּבַּר לָהֶם וּמִשְׁנֵאתוֹ אוֹתָם
הוֹצֵיאֵם לְהַמָּתָם בַּמִּדְבָּר: 13 וְהֵם

ית ארבעין יקמין נית
ארבעין לילון די
אשמתחית ארי אמר י
לשיצא ה יתכון
ינוצליתי קדם י ואמרי
אלהים לא תחבל
עמך ואחסנתך די
פרקתא בתוקף די
אפיקתא ממצרים בידא
תקיפא: 11 כי אדבר
לעבדך לאברהם ליצחק
וליעקב לא תתפני
לקשיות עמא הדין
ולחוביהון ולחטאיהון
כי דלמא ימרון דיברי
ארעא די אפיקתא
מתקן מדלית יוכלא
קדם י אעלותהון
לארעא די מציל להון
ומדקני יתהון אפקינון
לקטלותהון במדברא:
ה"א וחספלא: 13 סס לכ: מעלי
יכלת: 13

רשב"ם

בעל המוסים

ההיא, בלמר שכמה פעמים התפלל עליהם: (כח) ואתפלל
לפני ה' את ארבעים וגו' (כו) ואתפלל אל ה' ואומר
וגו', מי האיש החכם ושיע לב למח הוצרך לכפול כאן
לכח שכשנפלתו לפני ה' מ' יום כך וכך התפללתי
והלא חטא תאמרו והלא חטא גדול כמעשה חננל הועייה תפלתו של
אמר להם לא תועיל לכם תפלות
בא"י כי עתה נתכפר לכם כדי שלא יתחלל שמו שחרי כאן התפלל כך זכור לעבדך וגו' פן יאמרו הארץ אשר

ומסיים כמי', נופר לך סגל מ' סגס סביסס כמדככ מצרכס
סיסס: (כו) מלני יסס כל סססס. מלרני מר וכוכוכן סנסיס
ססס סוס ססססס כ"ח סיסס, סססס סן סססו וססס ססססו
ספלת הארבעים יום וכי דרך סמקרא לכאול דבר ולוסר
אסס סכסס גדולח כא להוריע לישראל סכסס תאמרו
משה וניצלנו, אף בארץ ישראל אס נחסא ויעילו לנו
תפלות הנביאים, אמר להם לא תועיל לכם תפלות
בא"י כי עתה נתכפר לכם כדי שלא יתחלל שמו שחרי כאן התפלל כך זכור לעבדך וגו' פן יאמרו הארץ אשר

רעת זקנים מבעלי התוספות

וסרכס כי סוגא סיס וססס כ"ל ססס סססס וסולכסיס סססכ
וסססס כלכס. וכל סלגווי יס וסו"ס סרכס ססן כפקוס או ככס

(כח) ומסלחו אוסס. כלומכ לו סססס כל סיס דסססו ליתן לסס
סלכין סלס ססס אוסס דככריס מר ססולכסס מלכריס

פירוש לתורת אלהים

לעבדך די יצא קעכס ללכריס צו אכריס לייצק
ולייצק צו ייצק אונ צו יצקב אל מן קער ריך גיט
אל קשי צום הארץ אקענריג פון דעס פאלק ואל
רשעו אונ צו זיין רשעת ואל תשאתו אונ צו זיין ויגד:
(כח) פן סאקער אייזר וועלן זאגן סאקער די ויצערוס
פון דעם לאךר אשר וואס רוא האקט אונז אויס
גיציגין פון דארטין מכלי טייל גאט קען זיין גיט
גריינגען אל הארץ צו דעם לאךר אשר דער וואס
ער האט גירעם צו זיין וסשנאיתו אונ טייל ער
האט זיי פיינגס הוציאס האט ער זיין אויס גיציגין
לחמיסם צו טיימין זיין במדבר אין רער מדבר:

פאר גאט צו מקפיל זיין את ארבעים חיים דיא
פערצינ פענ ואת ארבעים אונ דיא פערצינ געכט
אשר וואס איך בין גיפאלין מי ווארום גאט האט
גינאנט להשמיד ער נאל אייה פאר טייליגען:
(כח) ואתפלל אונ איך האב גיבעטין אל יי צו גאט
ברוך הוא וישיב אונ איך האב גינאנט אידי גאט
מיין האר איך געט ריך אל תשחת רוא זאלקט גיט
פאר בארביין דיין פאלק אשר פריה וואס רד האקט
אויס גלייזס גגדע מיט דיין גרויסקייט אשר וואס
רוא האקט זיי אויס גיציגין ממצרים פון מצרים גיד
החוק מיט דיין שטארקע סאכט: (כו) זכור גידיינג

עִמְךָ וְנִחַלְתְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ בְּכַחֲךָ
הַגִּדְל וּבְזִרְעֶךָ הַנְּמוּנָה : פ רביעי

י א בָּעֵת הַהִוא אָמַר יְהוָה אֵלֵי פֶסֶר
לְךָ שְׁנַיִם לִוְחֹת אֲבָנִים כְּרֵאשִׁימִים
וְעָלָה אֵלַי הַתְּרָה וְעֵשִׂיתָ לְךָ אֲרוֹן
עֵץ : ב וְאָכַתְבָּ עַל־הַלְּוָחֹת אֶת־

רשב"ם

כס ואינו עקב ואחסנתה
די אפקתא בחי' קרא
ובדרעך מרמא :
א בעידנא יהיא אמר יי
לי פסר קך תבין לוחי
אבניא פקדקאי וסק
פקדמי לטורא ומעביד
קך ארונא דאעא :
ב ואכתוב על לוחי את
ת"א ומסית לך . יואל נ טב מנחם
כט :

הוצאתה משם מבלתי יכולת ה' להביאם ולכך לא
נתחייבתם מיתח כעדם אבל לאחר שיהרבו שלשים וא'
מליכם וינחילכם את הארץ או יוציאכם ויגרש אתכם
מן הארץ שאין כאן הלילו השם לאמר לאומות מבלתי

שפתי חכמים
וכספה שמי ט"פ : ו כלומר אל המצר והלי לא נטוה על
מלכתה משכן אלף לחה יס"ח אצל זלזל טעם ה' כון החלה
ואס"ח משכן ואס"ח אס"ח למימד דוסו שה' כון טעם כללל לך
חתם ולא זה הוא הארון טעם כללל שהרי כמשכן לא
זוה להם על מלכת המשכן וכללל על מה משכן תחלה ו אח"כ ארון וכלים נמלא זה ארון חמר היה וזהו שהיה

דעת וקנים מבעלי התוספות

ה' וטעם המצר ביממו ש"ל לו טעם בה המצר : (כס) וסס
ענך וכתוך . לפי שה' יס"ח אצל זלזל טעם ה' כון החלה
שפת עמך הולך לומר לו וסס עמך וימנך ;
(א) דעת הס"א . חמר טעם לוס הקב"ה אמר לו פסל לך
שלא חמר טעם ולי לומר הס"סרמי דבר חמד טעם
סלוחי חמר טעם . וס"ח לכל וכן וסס לכל חסן טעם טעם טעם טעם
סלוחם וסס היה טעם טעם אחרים וסס פסל לך . ד"ל טעם טעם

פירוש לתורת אלהים

ספסולת שלך ומיסקן פסלן . פליגי ביה כ' לוי וכו' מן חד דלכ
מתחם כסא חכודי וחד חמר מתחם אסלו היה מכלל טעם חכ
לי שני לוחות ויסל לו הפסולת ומשכ כעבוד טעם שמיני של
מסיכיוטון וס"ח דיו גלילי וסס אלו הלימות ויולד היו פסכיות
מטעם פל לוח חמד ותמסם על לוח אסד . ד"ל פסל לך טעם
טעם אוקר מלך וחסה פוסל כל מה טעם טעם : וסלה אלו טעם
ועשית לך ארון פן . ומסס לא פסס כן טעם טעם ארון פן

והוא

שפתי חכמים
וכספה שמי ט"פ : ו כלומר אל המצר והלי לא נטוה על
מלכתה משכן אלף לחה יס"ח אצל זלזל טעם ה' כון החלה
ואס"ח משכן ואס"ח אס"ח למימד דוסו שה' כון טעם כללל לך
חתם ולא זה הוא הארון טעם כללל שהרי כמשכן לא
זוה להם על מלכת המשכן וכללל על מה משכן תחלה ו אח"כ ארון וכלים נמלא זה ארון חמר היה וזהו שהיה

דעת וקנים מבעלי התוספות

ה' וטעם המצר ביממו ש"ל לו טעם בה המצר : (כס) וסס
ענך וכתוך . לפי שה' יס"ח אצל זלזל טעם ה' כון החלה
שפת עמך הולך לומר לו וסס עמך וימנך ;
(א) דעת הס"א . חמר טעם לוס הקב"ה אמר לו פסל לך
שלא חמר טעם ולי לומר הס"סרמי דבר חמד טעם
סלוחי חמר טעם . וס"ח לכל וכן וסס לכל חסן טעם טעם טעם טעם
סלוחם וסס היה טעם טעם אחרים וסס פסל לך . ד"ל טעם טעם

פירוש לתורת אלהים

ספסולת שלך ומיסקן פסלן . פליגי ביה כ' לוי וכו' מן חד דלכ
מתחם כסא חכודי וחד חמר מתחם אסלו היה מכלל טעם חכ
לי שני לוחות ויסל לו הפסולת ומשכ כעבוד טעם שמיני של
מסיכיוטון וס"ח דיו גלילי וסס אלו הלימות ויולד היו פסכיות
מטעם פל לוח חמד ותמסם על לוח אסד . ד"ל פסל לך טעם
טעם אוקר מלך וחסה פוסל כל מה טעם טעם : וסלה אלו טעם
ועשית לך ארון פן . ומסס לא פסס כן טעם טעם ארון פן

והוא

על הלוחות אוף רי ללוחות את הקברים היא בריד אשר

על הלוחות אוף רי ללוחות את הקברים היא בריד אשר

הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַקְּדוֹת
 הַרְאֵשִׁים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ וְשִׁמַּתָּם
 בְּאֶרֶן: וְאָעַשׂ אֶרֶן עֲצֵי שִׁטִּים
 וְאִפְסַל שְׁנֵי־קָדוֹת אֲבָנִים פְּרָאשִׁים
 וְאָעַל הַהֵרָה וְשְׁנֵי הַקְּדוֹת בְּיָדַי:
 וַיִּכְתַּב עַל־הַקְּדוֹת כַּמְּכָתֵב
 הַרְאִישׁוֹן אֶת עֲשֵׂדַת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
 דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּהַר מְתוֹךְ הָאֵשׁ
 בְּיוֹם הַקְּהֵל וַיִּתְּנֶם יְהוָה אֱלֹהֵי: וְאִפֵּן
 וְאָרַד מִן־הַהֵר וְאָשַׁם אֶת־הַקְּדוֹת
 בְּאֶרֶן אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וַיְהִי שֵׁם
 בְּאֲשֶׁר צִנְנִי יְהוָה: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל

פְּתַנְמִיָּא דִּי הָווּ עַל
 לְוֹחִיָּא קְדָמָי דִּי
 תְּבַרְתָּא וְתִשְׁוִינֹון
 בְּאֶרְוֹנָא: ג נְעַבְדִּית
 אֶדְוֹנָא דְאֵעִי שְׁמִין
 וּפְסֻלִית תְּרִין־לְוֹחֵי אֲבָנִיָּא
 פְּקַדְמָאִים לְקִיַּת לְמִטְרָא
 וְהָרִין לְוֹחִיָּא בְּיָדַי:
 יוֹכְתַבְעַל לְוֹחֵי אֲכַתְבָּא
 קְדָמָאָה יַת עֲשָׂרָא
 פְּתַנְמִין דִּי מִלֵּיל יי
 עֲמִכּוֹן בְּמוֹרָא מְנו
 אֲשֵׁתָא בְּיֻמָּא דְקֵהֵלָא
 וַיְהִינֹון יי לִי:
 ה וְאִתְפַּנְיַתִּי וְנִחַתִּית מִן
 מִוְרָא וְשִׁנְיַתִּי יַת לְוֹחִיָּא
 בְּאֶרְוֹנָא דִּי עַבְדִּית וְהָווּ
 תַּמָּן כַּמָּא דִּי פְקַדְנֵי יי:
 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִמְלִדוּ
 ה'א חֶסֶד שִׁכְחָה . מִנְחֻס לֵט:
 וְכַסְפִּים . כֵּס:

רשי

יונה עומה נמנמה וחזרו עשה כלל לא יא לא לנלמה חלח בימי עלי וענשו עלי וכסה: (1) ובני ישראל

דעת זקנים מבעלי התוספות

שנשכח הסרן. ועל הסרן עשה כללל הוא שמתו כחמיש
 כל זמן שסרן ושכיה כלל בתקופת הסוכין ויכלל בהשמיש
 המטע. והל דכתיב גבי לויים שמתה הסרן ויכלל מינו
 נסוכות ולמי לך לשכח עם השמי משמע דהמיר על עלמו סיס
 אכל כלמרים מיתרים בהשמיש המטע סיינו בלרן על על עשה
 משע כסי מוליכין במלמס וספ ססיס במלמס ויסוע סכלך
 עמסס על סי בדבור סיס. וסל דלמרינן נהליסי ס"ק דכס
 כהרס מלמד סלמס וסברי לוסס מוססס בלרן ווסמס ססס
 דסיינו בלרן עשס כללל סיינו ככנין ססיס מוסס עדי עד.
 ויכירוסמי ליכ סלוגסל סלן לוסריס סלן ססס ויס לוסריס
 ססי לכווס:

קודם: (ב) ושמה בלרן. שבו סיו חמיד מונחין סברי לוחס
 ולוסס סיו פיליכין במלמס כדמסס כססי ולרין כריס ס'
 יוסס לסיסיס זס ביולע עמסס כדמניוס סוס סיס לרין ען עשס
 משע דעלימו לסיני וסמסס כס כו סברי לוחס נכ לוחס
 הלמריס כדכסיפ וססיס סס סלוקוס בלרן אסר עסיחי עד
 כעססס לרין סל זככ כעסס כללל וכסעסס כזנו כו לוחס
 סכרוניוס כמלמד וססל סל סכרון סס סמדות אסר ססן סליך:
 ולוסו עשס כללל לז סיו כגילין לסוליד במלמס כדכסיפ
 כמלמס כילס מי ילינו עד סל סלסיס סלריסיס סלסס כו לז
 סיסס כזסס עסכול כעסס סל סיו כגיליס לסולינו וסס לקו
 ססי לכווס:

פירוש לתורת אלהים

ועשיריפסס איז גיווען אַת עשרת דיא עשרת
 הדברות אשר דבר וואס נאמ האמ גירעם צו אייה
 אויף דעם בארג סיחוד האש פון דעם פייער אין
 דעם טאג פון די פארנאמלונג ויהיגס יי אונ נאמ
 האמ וייה גירעבין צו מיר: (ה) ונאון אונ איך האב
 מיר גירעקטם וזכר אונ איך האב אראפ גענידערט
 מן החר פון דעם בארג ונאשים אונ איך האב גיטאהן
 אַת מלחות די לחחות בארון אין דעם ארון אשר עשיתי
 וואס איך האב גימאכט ויהי שם אונ ויי וענען
 דארטין גיווען געשריבען דעם ארון האמ מיר
 גיבאמין: (ו) ובני ישראל אונ דיא קינדער ישראל

וואס וענען גיווען על מלחות אויף דיא ערשטע
 לחחות אשר שפחה וואס דוא האקט צו קראכין
 ונשקתם אונ דוא ואלקטם ויי טאהן בארון אין איין
 ארון: (ג) ונעש אונ איך האב גימאכט ארון איין
 ארון פון מענען האלין ונאסול אונ איך האב אויס
 גיהאקט שני לחחות צווייא שמיניגעקע לחחות
 כראשונים אזוי וויא דיא ערשטע ונעל אונ איך בין
 ארויף גיגאנגען הרהר אויף דעם בארג ושני מלחות
 אונ די צוויי לחחות בריי וענען גיווען אין מייגע
 קענט: (ד) וכתוב אונ ער האמ געשריבען על לחחות
 אויף דיא לחחות כסכתב אזוי וויא דאס ערשטע

אֶלְעֶזֶר בְּרִיתֵהּ תַחֲוֹהוּי: **בְּנֵי תַחֲוֹהוּי: מִשָּׁם נִסְעוּ הַגְּדֻדָה**
וּמִן־הַגְּדֻדָה יִטְבַּחְתָּה אֶרֶץ נַחֲלֵי־
מַיִם: בַּעַת הַהוּא הַבְּדִיל יְהוָה
אֶת־שֵׁבֶט הַלְוִי לְשֵׁאת אֶת־אֶרֶץ
בְּרִית־יְהוָה לְעַמֹּד לִפְנֵי יְהוָה

בעל המורים

מסכתא כענדי כהונה: (א) משס נסעו הגדודה. בספוק מהחיל
 כמ"ס ומסיים כמ"ס. ונאמר עבד מ' שנים סימק סבלה עמסס:
 (ב) בעת הסוד הכרול ס' חס עבד הלוי. ספך כלן. ונאמר
 עסוים ספזירו חס ירשאל: ספך מים ללשסת חס ססרון ולכך
 רש"י

רשב"ם

כשיבנו המקרא מה שררשו: (ח) בעת ההוא הברול
 ה' את שבט הלוי. בעת של משה העניל שמאן ו
 כר-תיב ויאספו אליו כל בני לוי ולכרך בשמו הכתנים

שפתי חכמים

מסעי: ח וכל רמזי סכיל וגו' וסל עדין לא סכיל ער סני:
 סניס מספוסק מסבן ל"ל סכיל סכ"ס סכמסס וס"כ סזס
 לרין לכסס כן סרמסי סחסי כן וסכסי עסגרי סכס דקסי נס:
 סכסס ססיל ססיל ססס סלססס וססל ססס סססס וסס ססס סס
 סל סס"ס סקל סכסר סכסוב סכסס: ס לל"ס דכססוק
 סכיל סו' סמסס סרסי ג"כ סכרסי חס סני. ל"ס סכסס סס
 סרין סיינו הלויס לנמוד לני ססס וסכסס ולכך סכסס סיינו

זורחכס ומסס חורחס הגולדה היל חור הגולדה:
 (א) וכן הגדרדה וגו'. וכמוסר' עשיחס חכל ככד על
 מיחחו סל אחרן עסרמה לכס זחל וזמה לכס כללו מת
 סס וסמך מסה חוכחה וז לככירח הלוחות לומר סקסה
 מיחחו סל לדיקוס למי הקל"ה כיוס עסכחכרו כו הלוחות
 ולהודיעך סחוקסה לו מה ססמרו נחנה רחל ספרוש ממנו
 כיוס עסעו כו חס העניל: (ח) בעת הרחא הבריל ה' וכו'.
 ללחכס ממרסיס סעיחס כעניל וכני לוי לא סעו סכילס ח
 סקף כוז לא סעו כה כני לוי חלל עמדו חלמוחס: לששאת חס ארין ס
 הלויס: לעמוד לפני ה' לשרחו

פח ססרן: (ס) בעת ססיל. ס' כעניססה העניל סס' עניל

דעת וקנים סבעלי החוספות

סכיל ס' ח סכסס סלוי לסמסו מפסי סל סו כעניססה סעניל.

ליקוטים על התורה

אין מוסרה. סמפך נועס איר ונאין איר חס מורא ניהתאס ווייל
 אהרן איז גישפארדין סמפך נועס נאך סכאל פעלין נואסער
 ווי עס האט גיפעלט נוען סרין איז גישפארדין דריבער נועס
 איהר גענאנגען צוריק וויכן נואסער באדייף איז אויף דא
 צוויי קשיות ערשטענס וויאר האט דאך געזעהן ניהתן אלעזר
 כהן די וועלדיגע טוטס וויאר סתרון איז גישפארדין איז בארן
 אלעזר גינארין אכטן גדול אויף ניין ארס נואלס דיא נואסער
 גיס גישעלט אין דעם זכות פון אלעזר נאכער נוען סרין איז
 גישפארדין איז גיס גינען אין סאכער ציבט אויף איר חקס.
 דריבער האט אויף סקלינג צייט דיא נואסער אויפגיהערט בוי
 עס איז געקוקען אין סקלינג זייט דיא נואסער אויפגיהערט נאך
 אנה ערעל איך אויף סקלינג אויב איהר האט געוועסן נואסער
 האט איהר דאך געהאט נואסער אין יסכחה. גייסגריג צוריק
 פון הר הקדש איר איר דאך געקראכין פריער סכחה פאר בני
 יעקן פאר נואס האט איר איר עס גיס פארדאלטין אין סכחה:

פירוש לתורת אלהים

אויף פון די שפאראף נואס משה האט גישפאראפט
 די ישראל אונ האט צו גיי גינאגט דאס האט איר
 אויף גיטאחן אהרן איז גישפארדין אין הור הנר.
 אין סוף פון די ספערציג יאר ווס איר נענט ארויס
 גינאנגען פון מצרים איז רענגי קבור האבין ויה
 אפ גיטאחן האט איר מורא גיהאט פאר דער מלחמה
 פון דעם סוף פון ערד אונ איר האט גימאכט צו
 אויף איין עלצטין ער נאל אויף צוריק קערין צו
 מצרים אונ איר האט ויה אום גיקערט צוריק אכט
 סקעות ביו גני יעקן אונ פון בני יעקן האט איר
 גינאנגען צוא מוסרה אונ דארטין האבין מיט אויף
 מלחמה גיהאלטין די בני לוי אונ האבין גיהרפת
 פון אויף אונ איר האט פון זיין גיברחת ביו זיין

האבין אויף צוריק אום גיקערט אונ פון דארטין האט איהר ויה
 גיקערט צוא גני יעקן אונ פון גולדה אונ פון גינאנגען
 נואסער. רש"י האבין זיין גינאנגען סתדורה אונ פון
 דאס האט איהר גורם גינען איז בייא אויף גלייך גינען וויא ער איז
 ערשט גישפארדין פון אהרן נעבין דער פרשה נואס
 שמועסעט אז משה האט צו גראכין די לחחות צו ווייזן עס איז
 שנוער פאר נאט ביה דאס שפארדין פון צדיקים גלייך
 וויא דער סאג נואס די לחחות נענען צוא גראכין גינארין
 אונ צו ווייזן אז בייא משה רבינו איז שלעכט גינען
 נואס זיי האבין גינאגט סיר וועלין געבין אויף אויב
 אעלצטין אונ סיר וועלין ויה אום קערין צו מצרים
 גלייך וויא דעם סאג נואס זיין האבין גימאכט דאס
 עגל: (ח) בעת משה איז דער צייטס חדלי' האט נאט אפ
 גישייחט אה דעם שקט לוי לשאת צו סכראנין
 אה ארין דעם ארין בריח נואס

לְשִׁרְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשִׁמּוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
 עַל־כֵּן לֹא־הָיָה לְלִי חֶקֶק וְנִחְלָה
 עִם־אֲחֵיו יְהוָה הוּא נִחְלָתוֹ כַּאֲשֶׁר
 דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִי: וְאֲנִי עֲמַדְתִּי
 בְּהָר פְּיָמִים הָרִאשִׁימִים אַרְבָּעִים יוֹם
 וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם
 בַּפֶּעַם הַהוּא לֹא־אָבָה יְהוָה
 הַשְׁחִיתֶךָ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם
 לָךְ: קָמָס לִפְנֵי הָעַם וַיָּבֹאוּ וַיִּירָשׁוּ

ת"א לשכחו. העניח כו סס לס וזהים יז ערכין יז: ואנכי. מנילה כל: וישמע ס'. בככות לכ: בעל המורים

יבמו (עין יבמו) כי לא אלמן ישלל ויהוס
 מלטייו: (א) קום לך נעסע. ג' מנין על ק"ף. טלכוור לכס
 רש"י

ולברך בשמו. הכהנים והוא נשאת כפוס: (ט) על
 בן לא היה ללוי חלק. לפי שהובדלו לעבודת מזבח
 י ואינן פשוין למרום ולזוהי: ה' הוא נחלתו. טעל פרס ב
 מוזמן מביח המלך: (י) ואנכי עמדתי בהר. לקבל הלוות
 האחרונות ולפי שלח פ' למעלה כמה עמד בהר בעליה
 אחרונה זו מור והחמיל בה: בימים הראשונים. של
 לוחות ל הראשונות מה הם ברצון חף אלו ברצון אכל
 האלמוטיים שמדתן שם להתפלל עליכם היו ככעס:
 (יא) והאמר ה' אלי וגו'. חף ע"פ שפרתם מחמת

לומר שרין לטול ידיו כדי לטא כסוי: (י) לא פכס. ג'
 דין, ואידך לא פכס לי, לא אבה יבמו. קרי יבס לא פכס אלא
 שפרהו חכמים

כפוס: י' לומר לא מלך שנהרסו לטות משכתי פליון כעובין
 מן סקלס דאדרכס רלוי להרביס שרכס וכל נעפסס: כ' יוס
 סהרונס ועטרכוס ויסיס מלכס ס' סול נחלוס ס' סול חסוכס על
 מלכס לא סיס ללוי חלק ונחלס פס חסוי יחייב מוס ליתן להס
 סרכס לחרס מעורס סחלק ס' סחמלס וכסלכר ס' סול נחלוס
 יחייב סככרס ס'סוכס על סרכס סכס סכרומוס ועטרכוס
 וסלר מוזמן לטודיס סיס ככחן להס נקיס סחלק סכחן לטרכל
 ס' ססי ס' ס'ס מוזמן על מל און לריבין נעמל סד שסמכוס
 מעכודס סמוכס: ל' סכס כלים ס'י' כהמוס וכל סכליס ככ"ס
 ככס דכס דוקוסו ס' ימיס סחכרוני' לרלכוסיס לל כל סשעיסני
 ססוי כרליון סלס ככו סרלכוסיס דוס פליו סכרי סרלכוסיס סוי

דעת וקנים מבעלי הלוואות

המורס בשכנס עלם לקבל לחוס סרלכוסיס וסיוס לו נכסוס פ'
 יוס כלס אוסו יוס לוי סליון לליו עמו יוכד כשכנס סכר כספוס
 וכלסוס יוס נכסכרו סולוחוס למחר כשמונס עסר סכר סכספול
 על עטכס סמלל וסכס פס ארככיס יוס סלכרס וסחמלל סלסיס'
 ארככיס יוס כרלכוסיס וסלמו ככ"ס' ככס א"ל יככרן סלסיס
 ועלס ככ"ס' וסלר להס לטרכל למחר כיוס סלסיס ככס יסיס
 ר"ח אולל ססחמילו נחקוס סוכר כדי סלל סמטו כירידמו ככו
 סעיסיס כרלכוסיס. ווכר לרכד לכו סוקטין כיוס ר"ח אולל
 סכוס יוס סלסיס ככס סלנולס לכו סופין ר"ח סכר יסיס יוס
 רלשוין סוי עמכוסיס דכס סכוס מלל וסכס פס ארככיס יוס סול'
 ולכוי עכדמי ככר כיוסיס סרלכוסיס וסלמו כיוס' כילד יוס סלד

ז"ס וסכניס סליוס בני לדיק סכר סמרו חל עמכרס ס'קדמי
 כחכוס בני יסרלל מעליו וגו' סכס ירכבו א"י לטרכמי. ועל כן
 כשככרס ס'קד"ס נחקוי ולכרוס לא סיס ללוי חלק ונחלס עכ
 חסוי כדי כלל יסכקן ככוס דכר ל"ס כעטוכס סמקוס. וכי
 ס'סל א"כ ככר יסכרלכוס ס' סול נחלוס לכו ס' יסרלל לחרוסי
 ולכרוסי ועלכר סככליס לחל להס עמכר מדגן וסוכוס ויככר
 וסרכיס לטכ"ס: (י) אכמי עכדמי ככר. לקבל לחוס סחכרוני' ולסכרו'
 כסחמילס סלי כק"ס סמחול סמון נלכמי ויסמל סל וגס כסמס
 סכוס וסול נלכמי. ויס"ס ס'ס סמכר סלסחי ככרדיך. ולכך
 סוקכס וסחל סליוס סלסחיס ולככרס ולככרס לטרכל. כי עמל
 וסכריס יוס י"ס עמחן סוכס פד יס"כ. כילד כשכס כסיון נחכס

פירושו לתורת אלהים

אין איהם אין ריח לוחות גמור צוא שמיין לפני יי
 פאר נאם לשרתי צו בארבען איהם ויברך בשמו אונ
 צו בענקשיון די ישראל מיט דעם נאקען פון נאם
 ב"ה די ביו דעם היינופניען מאג: (ס) על פן דרום
 נוייל שבת לוי וענען אפ גישייד גיווארין צו דער
 עבודה פון דעם מזבח האבין וייא דאך גיט צייט
 צו אקערין אונ צו וייען לא היה אין גיט גינען ללוי
 צו דעם שבת לוי חלק איין חלק ונחלה אונ איין
 וירושל. ים איהי מיט זינען ברדיער יי נאם הא. ער

נחלתו (א) ויירושל פאשר דבר ה' וייא נאם האם
 גירעט: (ב) ויבכי אונ אויך בין גישמאנען אויף דעם
 כארן כפיים הראשונים אזוי וייא ריא ערשטע מעג
 ארבעים יום קערציג מעג וארבעים לילה אונ קערציג
 נעקט וישמע אונ נאם האם גירערת צו מיר גם אויך
 אין דעם מאהל פלאמר ער האם מיון תפלה אן
 גינוקען אין דעם מאהל אויך ולא אונ נאם האם
 גיט גינוקאלט משחיתך פאר דארבין דוך: (יא) ויאמר
 יי אלי אונ נאם האם צו מיר גינאנט קים שמיין אויף

וּבְכַל־נַפְשְׁךָ: י' לְשׂוֹר אֶת־מִצְוֹת
 יְהוָה וְאֶת־חֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצִוְךָ
 הַיּוֹם לְטוֹב לָךְ: י' הֵן לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
 הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם הָאָרֶץ וְכָל־
 אֲשֶׁר־בָּהּ: טו' בַּק בְּאַבְתְּיָךְ חֶשֶׁק
 יְהוָה לְאַהֲבָה אוֹתָם וַיִּבְחַר בְּזֶרְעִים
 אַחֲרֵיהֶם בְּכֶם מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־הֵם

לְמַטָּה ית פְּקוּדֵי־א
 דְּוִי ית קְיֻמוֹהִי דִי אָנָּה
 מִפְּקֵד לָךְ יוֹמָא דִּין
 דְּיִטִּיב לָךְ: י' הָא דְּוִי
 אֶלְהֵךְ שְׁמַיָּא וְשָׁמַי
 שְׁמַיָּא אֶרְעָא וְכָל דִּי בָּהּ:
 טו' לַחֹד בְּאַבְתְּיָךְ צְבִי
 י' לְמַרְחֵם־יְהוָה וְאַתְרֵעִי
 בְּבִגְדֵיהוֹן בְּתִרְהוֹן בְּכֹן
 מִכְּד עֲמַמְיָא כִּיֻּמָּא
 הָאֵן טו' ל' . מַעֲלָה יב:

בעל הטורים

למעט מעשה: ה' ה' ה' וכל אשר בה. וסמך ליש רק כבחומוך. לומר בסמך וכל אשר בה לא נכללה אלא כוחות הטובות: (טו) רק כבחומוך. ימיעט הוא. שגם פליטה יש דין. לכרבה במה דעת. ילמה חסד. לח עשו. יתבאר עבד כבחה דלמי עמי:

רשי

שמים: (יג) לשמור את מצוות ה'. ואף היא לא לחסם א אלא לטוב לך שתקבלו שגד: (יד) הן לה' אלהיך. הכל עושה"פ רק כבחומוך חסד ה' מן הכלל: (טו) בכם. פ כמו שאתם (רואים אחסם) חשוקים מכל העמים היום

פ' דמתי. הכל, ואידך ועמה יכרעל שבע אל הקהים. כנגד כ' חיות חורם שבכסב וחורם שבש"ס: (יד) כן לה' אלהיך. הסוק מחיל ומסיים כ"ס, לומר שש"ס יכרעל הפולס וכנגד ה' חומשי חורם. י' חיות כפסיק לומר לא ירדם שמיים

שפתרי חבמים

פחיתריים שחם ירעס יספול וכא לא ירעה לא יספול וכללם ירעה שחם. סר"ס: ס' כלונו להנך דכרישא דקרא חסד לשמור חסד עבירות שכתבו עליכם. כמה אין לכם חשוקים לירעה הימנעות ובכפר ללמנה ה', ט"ב ס' ס' שולט מכא ומטורר האכנס לירעה חומו ואלהכנה, לא זס הוא עמי, אכז חסד זס בשתגדלו חסדם בירעה ואלהכנה וספגכם חסיו סטוכות אז לא יספך לשלול זמא חממם כי חסם עמלמכס חכספו לדעה ה' כמשי עשני חסרין כולס, ונדמס כדדמס לדעה ה'. וחס"ו פרס מעס כל מטימס לא עשני וסוכו פת יסדל לירעה ואלהכנה ה', וספ גס זס לא נעמס חמסס רק לשמור עלה ה' ותקויו סלמכס וירעס לטוב לך, כי סק"ס ס'טו נלך לקוים מלווין וואינו נלך שפחכוז אעתי כי סן לה' אלהיך סממס וסמי סממס סרין וכל אשר בה, וסממכס וספולס גגן לך הוא רק מלהכנה סכווין כלס סק"ס לכות אווך, ט"ב מן הרמו וימלח ה' כלה לנדכס וספסלס לא חקפו עוד, כי חס לופלס ג'ה בענין סירלס סכווב סלן ילוא כל סמפכרס לנקוס סוכות סירלס דכרסס סקקשוים כום סרוכים מלד, ואין כלן סמקוס לכיא סמי' הקולור מנדכיסס, ולכתי מלך כ"ל ה' ספסר, ט"ב נכד מוס חוס דבר קטן סממס אונב ככלר ספלט

פרשת היראה

כריא הוא לסיקן הוא מנהג שיחיו לו לאכול ולשתק פס סכ, כן אמר מעס דע"ה לירעל ופעה חסרי כי נפסכס חילוח מכל מניי עבירות שכתבו עליכם. כמה אין לכם חשוקים לירעה הימנעות ובכפר ללמנה ה', ט"ב ס' ס' שולט מכא ומטורר האכנס לירעה חומו ואלהכנה, לא זס הוא עמי, אכז חסד זס בשתגדלו חסדם בירעה ואלהכנה וספגכם חסיו סטוכות אז לא יספך לשלול זמא חממם כי חסם עמלמכס חכספו לדעה ה' כמשי עשני חסרין כולס, ונדמס כדדמס לדעה ה'. וחס"ו פרס מעס כל מטימס לא עשני וסוכו פת יסדל לירעה ואלהכנה ה', וספ גס זס לא נעמס חמסס רק לשמור עלה ה' ותקויו סלמכס וירעס לטוב לך, כי סק"ס ס'טו נלך לקוים מלווין וואינו נלך שפחכוז אעתי כי סן לה' אלהיך סממס וסמי סממס סרין וכל אשר בה, וסממכס וספולס גגן לך הוא רק מלהכנה סכווין כלס סק"ס לכות אווך, ט"ב מן הרמו וימלח ה' כלה לנדכס וספסלס לא חקפו עוד, כי חס לופלס ג'ה בענין סירלס סכווב סלן ילוא כל סמפכרס לנקוס סוכות סירלס דכרסס סקקשוים כום סרוכים מלד, ואין כלן סמקוס לכיא סמי' הקולור מנדכיסס, ולכתי מלך כ"ל ה' ספסר, ט"ב נכד מוס חוס דבר קטן סממס אונב ככלר ספלט

דעת זקנים מבעלי התוספות

כרכות ככל יום דרכיב מה אל יחיקי מה אלא מלס כלומר מלס כרכות ה' אלהיך שאלל שאלל עממך. יש לחזק סדכר פ"ס בחילוף ל"ה כ"ס סוי"ן שמולה מלס. וכן כמסוק זס יש מלס חומיות סכר לחת וכלכר סופיק אוח לחת לעשות ממה סמלס סמלס סממכיון לעמס. י"א כי דוד הקינס סככל יוס סיו ממיס מלס סלמיס עיסרלס. כלו וסידרו לדוד, עמד וחקן מלס כרכות ככל יום, שפמלג נלס סגכר סוקס על, ט"ל בנימיריא מלס, ומד נעלכס עממס. עוד יש לסיכוי מלס כרכות מדכמיס סמס כ"י כ"ן יכרך נכר כמנין כ"י כ"ן יכרך גכר. כי יכרך ספס'ו כמיס ולכך חקנו לומר מודיס סכרי סוי' עממחיוס כדכמיס בני עמנו וסממחיוסי לה' אלהיך. וחס"ו אוריית קדם ס' אלהך. ומ"מ סוי' וסממחיוס מודיס ולא עממחיוס וסמי עמלס כמיסמכס מודיס" מלס, לומר סכל סואמב מודיס כסונן כללו קימס מלס כרכות. ל"ל סיככע עוד סמממקרו כל מלויות סכפדכר או סירלס סיסר כנגד לבו וכדכ כחידוש וקרוי כי סויל וסממכיון לומר עממחיוס סוי' קדמיח' סוכימל' אכד כ"י כו' מניח לא אלויות כו' ופחויקל סוכימל' לייסוי' דכי מניח' למודיס כדכ עממכיס:

סממכס ספס לירעה מלמס וסממכיס סוי', סין לגמי עמס מלמס

פירושו לתורת אלהים

ובכל נפשך אונ קימס דיין נאנצען לעבין: (ט) לשמור צו הימנען את מצות דריא מצות. פון גאמ ואת חקיהו אונ וייעך ניעוען אשר נואם איך געביט דיר הנימס לטיב לך. עם זאל דיר גוט זיין: (י) הן לה' אלהיך צוא גאמ דיין גאמ השמים דיעל הימנען וסמי השמים אונ דרי איערן ששעו הימנען דרי ערד וכל גאמ אלו' וואם אין אויף דער ערד: (טו) רק באבותי אונ אין דייען עלמטעדין חשני' האמס גאמ גילוימס לאהבה צו ליב האבין אותם ויאי יבכר אונ, ער האמס אויס דער וויילמס ברגים וייערע קינדער אהריתם קאך ויאי גכס אין איך סכל מעהר פון אלע פועלקער בים הים

משלי חבמים

דענין אונ עם אין גיוארין שפארק פינפסער. דער שר האמס גענובס אשטוב אריין צו סאריין זיך אפ צוא ריזען, האמס ער געזען פון גוייטין אז אין וואלד איין ליקטיג, איין ער אריין גיארטן אין וואלד צו אשטוב געלע די פונקטלין האבין אייס גום אויפגענומען אונ האבין איהם געגעבן עסין, זיין מוהרמאן האבין זיין אריין געפירט אין איין אנדער שטוב אונ האבען איהם געגעבן עסין זיין האבין אריין געפירט אין אשפאל דרי מוהר בים די פערד מען האמס געווארט אפאר שעה ביז דער דענין האמס אויפגעהרעט עם איין נאך געווען שפארק פינפסער גאבין די מנקשלין גענומען דעם שר אונ האבין אים געבוהען אונ זיין מוהרמאן האמס פון אויך געבוהען אונ פון האמס זיי געלויבט איך אנגרייכע מוהר געשפאנט מים פיר פערד אונ

וּבְשֵׁמוֹ תִשָּׁבַע : כא הוּא תְהִלַּתְךָ
וְהוּא אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר עָשָׂה אֶתְךָ אֶת־
הַגְּדֹלָת וְאֶת־הַנּוֹרָאִת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר
רָאוּ עֵינֶיךָ : כב בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ
אֶבְתֶּיךָ מִצְרִימָה וְעַתָּה שְׂמֶךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם קָרַב :
יא * וְאַהֲבַת אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וּשְׁמֵרַת מִשְׁמֵרָתוֹ וְחֻקְתָּיו וּמִשְׁפָּטָיו
וּמִצְוֹתָיו פְּרִי־תִימִים : י וַיִּדְעָתֶם הַיּוֹם
כִּי לֹא אֶת־פְּנִיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ

תתקרב ובשמייה תקיים :
כא הוא תושבחתך והוא
אלהך די עבד עמך ית
בברכתא נית חסינתא
האלין די חזון עינך :
כב בשבעין נפשו נחתו
אבחתך למצרים ובען
שניה יי אלהך ככוכבי
שמיא לסגי : * ותרחם
ית יי אלהך ותטר
מסרת מימריה וקמוהי
ודינהי ופקודיהי כל
יומאי : ב ותדעון יוקא
דין ארי לא ית בגיבון
בעל המורים
ס"א * בניעמרוס חוכה :
(כ) כשעסי נפש. הספוק מחיל
ומסיס כבי"ח * לומר שיעבד
סוסיס שידבקו ארש כביחו ו לא
רש"י

שפתי חכמים

בעקס וכו תדבק כדי שכיח כל הפעולות בעשוקס וזו סמך וז
חילא ומפכוד ותדבק. ובחוספת מלח או לא יסיס ובשמו טענע
מלח טעס כמוכין מן הקהל ויסיס וי"ו ובשמו מיושר. ויחסוף
מלח אס ויסיס שיעור הכריכ כללו זמנר אס חילא ומפכוד
ומדבק אז טענע כלומר אז מוסר קר לישבע ולא מילס טענע
פס ידעס מדעס : ד ס' אה. הוא כמו פס וסוסף אטי מדבר
אס שמיכוסו עס כי על המקבל סדבר אריו נוסל בו אלא מלח

תשבע : (ב) וידעתם היום. תנו ג לכ לדעת ולהבין
ולקבל חוכמתי : כי לא את בניכם. אני מדבר עכשו
ד שוכלו לומר לא לא לדעו ולא ראונו ככל זה :

כמוכן מקלס : ב לא סודיעס חיוס שוס דכר שכיו לא הודיעס
כי לולא חוספת אטי מדבר אין מוכין כלל ולכך סולכך נסרס מלח

פרשת היראה

דק יכל טעמ ח"ו יעוס קידס זמנו או ח"ו ס"י חיוס סכס רעס,
אכל על מוחספ טעמס שייך לומר שמתעלב על זה מדוע נכל
הקבלה אס האדס שינכר לעווס, אכל כעס אשכ לסזכס לא
נפשמס לא מי נכר יסיס ולא יכלס מוס, חיו שייך לומר מן זס
חמיד רק ס"פ חקי הטענע אכר לא יסתנו לפולס לא יכלס ולא
כי לעדמו חיו מנוס ומפלט מוס לפולס וסס ממויניס

דעת וקנים מבעלי ההוספות
(ב) כי לא את בניכם. לומר איס רעיס ליענע ככס על
סמעות שכרי אסס רעיס לא מוסר ס' וסס גדלו ולא
לסטור סכניס בל :

עינן רעס, ומעשך מוס כי מוסבב שכל מקרי העולס נסוגיס
יסחד טעמיס סזמן ומקריו סכניס, כי אס יסחלגל ויסחוגן עליכס אכרי

משלי חכמים

בען מון זיון פארקעגן. פאר וואס שטייס אָבער אין פּוסק פּען
זאל זיך פּרעפּעסן צו נאָם, נאר דעם זעגן וועלן מיר זעהן
ל'פּש'ל אַפּעקטש איו אַפּאהל געפאַרן אין אַונייע פּרזיקה וואָס
דאַרף זענען דאָ פּיל בריילאָפּען ער האָט אַרײַן גע'שאַפּען אַפּוהד
לען זאָק בריילאָפּען נים גע'שליפּענע, וואָס זיי זעהן אײַס נוי
פּראַקסע שטייגער ער האָט גיטראָגן דעם זאָק אײַף די פּלייז
צעם אונ און גענאַנגען ווי אַאַרעם פּאָן ווייל עס האָט אײַס
גע'פּעלס געלס אײַף הוצאות ער אײַ בייא זיך גע'טען נאַך
פּרײַליך ווייל ער האָט גע'רעקטס זײַן אַרעמקײַט וועט נים לאַנג

פירוש להורות אליהם
עס וועט זיין אין דיר ריא מרות אלהים
וועקטו מענין שווערין בייא זיין נאמען : (כא) הוא
תתלקח ער איו ריון לויבונג והוא אלהיך אונ ער איו
ריון נאם אשך וואס ער האט מיט דיר גיטאן את
הנהלות די גרויע אונ די פארקמיגע זאכין אשר
וואס דייעג אויגין האבין גיעהן : (כב) השבעים נפש
מיט ויבעציג מענטשין ירדי אבותיך האבין רייגע
עלשטרין גענידערטם מצרימס אין מצרים געמח שקד
אונ אצונר האט נאם דיה גיטאן ככוכבי וויא ריא
זאלקט לוי האבין ריון נאם ושפרת אונ דו זאלקט
ומשפטי אונ וייגע רינים ומצחיו אונ וייגע מרות כל תמים
אלע מענע : (ב) וידעתם היס אונ איהר זאלקט
ויוסען היינטיגען טאג אונ פארשטיין פארנעמען מיון שךארי פ
ווארם איה רייד גיט מיט אייערע

מצות השם

לקיים דבר מהכניס או להכנישו, שנאמר ובעשועי שבעת :
דעם נאמען מן הקבלה אדער אייער וויל שווערין צו פקיים
זיון אפּהן מען ער שווערין ביי דעם נאמען מן הקבלה

(סס) [מלח] [מסס קפס] להשבע בשמו יתכרך כמה סולכך
ובשמו השבע וואס איז אמצות פשה ווער עס האט אדין תורה
בי בית דין אונ ער בארף שווערין מען ער שווערין ביי

וַאֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֶת־מוֹסַר יְהוָה
 אֶל־הַיָּבֵם אֶת־גְּדֻלוֹ אֶת־יְהוָה הַחֹזֶקָה
 וַזָּרְעוּ הַנְּטוּיָה: וְאֶת־אֶתְחִיו וְאֶת־
 מַעֲשָׂיו אֲשֶׁר עָשָׂה בְּתוֹךְ מִצְרַיִם
 קִפְרָעָה מִקֶּדֶם מִצְרַיִם וּלְכָל אֶרֶץ:
 וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְחַיִּי מִצְרַיִם לְסוּסוֹ
 וּלְרִכְבּוֹ אֲשֶׁר הִצִּיף אֶת־מֵי יַם־סוּף
 עַל־פְּנֵיהֶם בְּרִדְפָם אַחֲרֵיהֶם
 וַיֹּאבְדֵם יְהוָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וְאֲשֶׁר
 עָשָׂה לָכֶם בַּמִּדְבָּר עַד־בְּאֲכֹסֶם עַד־
 הַמָּקוֹם הַזֶּה: וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָתְךָ
 וּלְאֲבִירֶם בְּנֵי אֱלִיָּאב בֶּן־רֵאֵוֹב
 אֲשֶׁר פָּצְתָה הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ

די לא ידעו ודי לא חזו
 ית אולפנא דיי אלהכון
 ית רבותיה ית ידיה
 מקיפתא וד רעיה
 מרמקא: ית אתותיה
 ית עיבדויה די עבד
 בנו מצרים לפרעה
 מלכא מצרים ולכל
 ארעיה: י ודי עבד
 למשרית מצראי
 לסוסותהון ולרתיכהון
 די אטיף ית מי ימא
 דסוף על אפיהון
 במדבריהון בתריכון
 ואובדינון י עד יומא
 הדיון: י ודי עבד לכון
 במדברא עד מיתוכון
 עד אתרא הדיון: י ודי
 עבד לדתן ולאבירם בני
 אליאב בר ראובן די
 פתחת ארעא ית פומה

בעל המורים

רשב"ם

יחטרו כמלכיים. ולכן נקראו בים ימקס: (ד) וילכדס. כו.
 וילכדס ס' פד סיוס, משגלי גלוים וילכדס. זכר ס' כמלכס
 זכר ס' כמלכס

לישראל: (ב) את מוסר. כדכתיב לעיל כי כאשר
 מדמה לפרעה לסוסים נקבה כדי למסכו לים ולכדו. זכר משגלי
 משולי הכמים

פירוש לתורה אלהים
 קינרער אשך וואס ווייא האבין גיט געוואקסט ואשך
 אונ וואס ווייא האבין גיט געזעהן את מסר ריא
 שפראף פון יי אליאבס אינער גאט את גילו ויין גרויסק
 קייט ואת אונ ויין שטארקע מאכט ודועי אונ ויין
 אויס גישטרקען ארעם: (ג) ואת אותותי אונ וייגע
 צייקען ואת משעיו אונ וייגע ווערק אשך עשה וואס
 ער האט גיטאן בתוך מצרים אין מצרים לפרעה צוא
 פרעה מלך מצרים רער מלך פון מצרים ולכל ארצו אונ
 צוא ויין לאגר: (ד) ואשך עשה אונ וואס ער האט
 גיטאן לחיל צום חיל פון מצרים למשעיו צוא וייגע
 פערד ולרכבו אונ צוא וייגע רייט וועגן אשך הציף
 וואס ער האט גימאכט פאר פלייצען רעם וואסער
 פון רעם ים סוף על פניהם אויף ווייא ברדסם ווען זיי
 האבין אייך נאך גיאנט ויאבסם יי אונ גאט האט
 ווייא גימאכט פאר לירען ער ביו היינטגען טאג: (ה)
 במדבר אין רער מרבר ער ביו אייך וענט גיקומען ער
 גיטאן צוא רתן אונ צוא אבירס ריא קינרער פון
 אליאב בן ראובן וואס אליאב איז געווען רער ווען

דוערען צאר ביו ער וועט קומען אין די רענענען שטאם ווא
 דער מלך ווארנט ארעם וועט אים דער מלך בייך פאבין פאר
 די קרילאנסין, אין וועג גינענדיג האט אים פארשעלט גרויס
 עס אז אונעק געבאנגען אגאנצע טאג אונ ער האט גיט גע
 געקען, נאר פארין נאכס האט ער געמראשין אארעם פאן וינעם
 ביי רעם וועג אונ עקס, ער איז צו געבאנגען צום ארעם פאן
 אונ האט געבעטן ביי אים אשמיקול ברויס האט דער ארעם
 פאן אים גיט גינאלט געבוי. דר מענשעל האט ארעפגענומען
 פון ויך רעם ואק אונ האט געווינען רעם ארעם פאן ועה פייגע
 ברילאנסין וואס איך האב איך וועל דיר געבוי העלפס פרילאג
 מען, דער ארעם פאן האט גינאנט וואס סאיינ מיר די שפינר
 גיב נאר דא אונקען ריינע גענצע שפינער וועסטו ועה אויב
 די וועסט געקומען פאר ווייא אשמיקול ברויס, דער מענשעל
 האט געזאגט צום ארעם פאן איך וועל ביי דיר עקס פערעני
 די רעכנענס אויבני צו ויין אין וואלד ונאנט דער ארעם פאן ויין
 איך גיט אין שטאם אין די רענענען שטאם ווא דער מלך

וּבְרַעְתִּינוּן יְתֵי אֲנִישׁ
 כְּתִידוּן יְתֵי מִשְׁכְּנֵיהוּן
 יְתֵי כָּל יֻקְמָא דִּי עֵמְהוּן
 כְּנֻן כָּל יִשְׂרָאֵל : וְ אַרְי
 עֵינִיכוּן חֻזָּאן יְתֵי כָּל
 עוֹבְדָא דִּי רַבָּא דִּי עֵבֶד:
 וְ יַתְּרוֹן יְתֵי כָּל
 מִפְּקֻדָּתָא דִּי אֲנָא מִפְּקֻד
 קָה יֻקְמָא בִּין בְּדִיל
 דִּתְתַקְפוּן וְ מִי עֵדוּן
 וְ מִיִּתְרוֹן יְתֵי אַרְעָא דִּי
 אֶתְרוֹן עֵבְרִין מִמֶּן
 הָא וְ חַל כֵּל . פְּסֻמִּים קִי
 מִסְכְּרִין קִי :

רש"י
 (ו) בקרב כל ישראל . כל מקום שהיה אחד מהם
 נזרח הארץ נכפתת מתחוויו וכולעתו אלו דברי רבי יהודה
 אמר לו רבי נחמיה והלא כבר נזכר (במדבר טז) ותפתח
 הארץ את פיה ולא פותיה אמר לו ומה אני מקיים בקרב
 כל ישראל אמר לו שטעמיה הארץ מדרון ה' כמשנך וכל
 מקום שהיה א' מהם היה מתגלגל וזה עד מקום הנקיע:
 ואת כל היקום אשר ברנגליהם . זה ממונו של אדם
 דעת וקנים מבעלי התוספות
 (ה) למנון מחוקי . מינו זומר עשו עולות לשמן למנון מחוקי
 דל"כ טו' על ענה לקבל פנים , חלף פ"ק פ"א סע"ט
 פאסכ"כ כי לשמן ז' מחוקי , ואין למנון פוסק לפיכך שלחמדי ,
 פירוש לתורת אלהים

רשב"ם יסדר איש את בנו ה' אלהיך מוסרך : (ו) כי עיניכם הוראות . מוסב
 פשתי חכמים

עס וכסיף גלגל פנשו כי בזה חוספה סיס סמוכין שלל ידבק
 עס בניסם לנולס רק עס אלס נודס : ה וסל דפסכס כס"י
 סקסל סלל על סכר י"ל דקל"י ג"כ על סקל וידפסס סלמי
 לקבל מוכסו מלכד אכד רליסס כל סלוחוס אכד סכס כמליס
 וסלר פסס לכס כמכר וסלר פסס לכס כמכר גליספון כל דסן
 וסכירס סכנלו כקרב כל יסכלל ונכסס סכרן סכרן כמסכר
 ולל כפל אחד מיסכלל כמכרן ססול אף סכיס מוכד סללו ווסו
 שמעמידו על רגליו : (ו) כי עיניכם הוראות . מוסב

פרשת היראה

ומוכרמים לנח חמיד ככל פס סקבוס לכס , וכמסל סמוכנל כסי
 כני לרס לסלמינ' כי סלרס סול חקס סכנל , וכסול נוכס עניוס
 לו עסכירוס , וס' לסכר כסוס אופן לסכסכיס , רק סס כולד כמול

משלרי חכמים

וואהנס פון דרסס פון איד' ניקארין , זאגט דער פקענש איד' גיי
 אייד' אין די נעליגע שטאט . אין שטאט וועטוין זעהן . דייע
 ברויס מיט דייע וואסער וועלן אין שטאט גאר גוט ווערס ניין
 אונ מייענע ברילאנסין וועט פון עקסען צום פלך אין ייזן קרוין
 אונ סוף וועט פון בריה פאכין , דערניווייל געט דיר אביסל
 ברילאנסין פאר אשטיקול ברויס אונ אביסל וואסער וואס דו
 וועסט פיר געבין , דער ארעם פון האם פארשטאנען אז דער
 פקענש זאגט אמת , האם ער אים גייעבין אשטיקול ברויס
 מיט וואסער אונ ער האט גענוקטען אביסל ברילאנסין , ווי זיי
 זענען עקסען אין שטאט אונ האבין אונזערויענען אונזרע פון
 די ברילאנסין דער ארעם פון האם גייעהן דאס נרויסע פאר
 פגען וואס ער האט געקופטען פאר זיין שטיקול ברויס , אונ
 דער פקענש האט גייעהן דעם נרויסען פארזענען וואס דו
 האט פארלארען דורך דעם שטיקול ברויס , דאס נעליגע איז
 ביי דער פקענש , דער פקענש קומט זאגט איד' דער וועלט
 אז צו קלויבן ברילאנסין דאס איז די תורה אונ מצות , אז צו
 קנין ברויס צו עסין , ער קומט צו אפאל הבית אונ בעט ביים אים ער זאל אים
 ער זאל אים געבין עפעס עסין אונ פאר דעם עסין וועט
 ער אים געבין אחקל פון זיין תורה אונ מצות איז דאס ביי אים
 אנלעכערע ווייל ער ווייס גאר גוט וואס פאר אשטיקע
 ליקטאניס עס איז דא אין די תורה ווי דער פסוק זאגט ביי
 גר מצוה ותורה אור , די מצוה איז ווי אליכס אונ די תורה
 איז די ליקטאניס , דער בעל הבית זאגט דאס איז וואס שוין דיר
 די תורה אונ מצות פארוב גאר קליין פאר זיין ברויס וועסט
 גוט עקסען , דער לפרן זאגט צום בעל הבית זאג גאר פיר
 דו רעכנוסט דו וועסט אייביג לעבן , זאגט דער בעל הבית וועל
 דער פקענש לעגט אייביג געוויס וועל איד' שטארבן אונ וועל
 גיין צו
 לענער וועלט וועסט זעהן ווי שויער מייענע תורה אונ מצות
 וועלן דארס ניין אונ וועסט זעהן אז פון דער תורה אונ מצות
 וועט פון מאבין אקרוין צו חכמה , אונ וועסט זעהן דעם
 נרויסען שפר וואס איד וועל דארטן האבין פאר די תורה אונ

פון ראובן אשך וואס די ערד האבט געעפנט איהר
 מויל ותבלעט אונ האם זיי איין גישלונגען ואת אונ
 זייערע זייערע ואת אחיהם אונ זייערע גייעלמען
 זאת אונ גאר זייער נחמס וואס זיין האבין גיהאט
 אונ דאס איז גיווען עקב צווישען אלע ישראל :
 (ו) די עיניכם זייערע אויבן הוראות האבין גייעהן את
 די נרויסע ווערען פון גאט אשר עשה וואס ער האט
 גיטאהן : (ח) ישארתם ררום זאלט איהר הימען את
 אלע גיבאט אשר וואס איהר עעביט דיר היינט לפני
 דרום מחוקי איהר זאלט גישטארקט זיין גיהאט אונ
 איהר זאלט קופען וזשטם אונ איהר זאלט נרשען
 את הערץ ואת הארץ אשר וואס איהר פארט אהין
 אויפ צו קלויבן ברילאנסין דאס איז די תורה אונ מצות , אז צו
 קנין ברויס צו עסין , ער קומט צו אפאל הבית אונ בעט ביים אים ער זאל אים
 ער זאל אים געבין עפעס עסין אונ פאר דעם עסין וועט
 ער אים געבין אחקל פון זיין תורה אונ מצות איז דאס ביי אים
 אנלעכערע ווייל ער ווייס גאר גוט וואס פאר אשטיקע
 ליקטאניס עס איז דא אין די תורה ווי דער פסוק זאגט ביי
 גר מצוה ותורה אור , די מצוה איז ווי אליכס אונ די תורה
 איז די ליקטאניס , דער בעל הבית זאגט דאס איז וואס שוין דיר
 די תורה אונ מצות פארוב גאר קליין פאר זיין ברויס וועסט
 גוט עקסען , דער לפרן זאגט צום בעל הבית זאג גאר פיר
 דו רעכנוסט דו וועסט אייביג לעבן , זאגט דער בעל הבית וועל
 דער פקענש לעגט אייביג געוויס וועל איד' שטארבן אונ וועל
 גיין צו
 לענער וועלט וועסט זעהן ווי שויער מייענע תורה אונ מצות
 וועלן דארס ניין אונ וועסט זעהן אז פון דער תורה אונ מצות
 וועט פון מאבין אקרוין צו חכמה , אונ וועסט זעהן דעם
 נרויסען שפר וואס איד וועל דארטן האבין פאר די תורה אונ

ומשקת ליה ברנדה
 בגינת ירקא: יי וארעא
 די אתון עברין תמן
 למרתה ארע מורין
 ובקען למטר שקינא
 תשתי מיא: יי ארעא
 די יי אלהך תבע יתה
 תדירא עיני יי אלהך
 בה מרישא דשפתא ועד
 ת"א והסקיט. שבת סס: למטר
 שמיים. במדל יט: תמיד
 טיי. בנכות כס כ"ה י: מלשית. כ"ה ט:

והשקית ברנדה בגן הירק:
 והארץ אשר אתם עבדים שמה
 לרשתה ארץ הרים ובקעת למטר
 השמים תשתה מים: יי ארץ אשר
 יהוה אלהיך דרש אתה תמיד עיני
 יהוה אלהיך בה מרשית השנה

יחסר א

בעל המורים

גנוס ויאכנס: (יב) מלכות השנס. אריות מהשני. סמן טיי

רש"י

ארץ מזרים שנאמר (בראשית מז) במיטב הארץ וגו' אף
 הוא אינה הארץ שראל: והשקית ברנדה. ארץ מזרים
 היית לרדף להביא מים מילולם ברנדה ובהשקחה וירד
 אלה ללמד משבתך ולעמול והמך שותה ולא הגובה וחתה
 מעלה המים מן הגמך לגובה אבל זו למטר השמים תשתה
 מים אתה יטן על מטתך והקב"ה משקה מתוך גובה גלוי
 ושאינו גלוי כחתה: כגן הירק. שאין לו יב בגשמים
 ומשקין אותו כרגל בכתף: (אח) ארץ הרים ובקעות.
 משוכה ההר מן המישור שהמישור בכית כור אתה ורוע
 שטוניה וחדש בראשו: ובקעות. הן מישור: (יב) אשר ה'
 שנאמר (איוב לח) להמטיר על ארץ לא חיש אלא כביכול
 את כל הארנות עמה: תמיד עיני ה' אלהיך בה.
 דעת וקנים מבעלי התוכפות

רש"ם

אתם שוטרים המצות עיני ה' אלהיך בה מראשית
שפתי חכמים

ל"ג: מ דלכ"ז מ"א אמרית שנסה סרי כל שנספק בר"ס נוסג
 כל שנסה ויודי כעניי ה' אלהיך סני אלא לטות גזירות סגולות
 בר"ס כתי כש"י ללשתי (ג"ג) וז"ל דעמלת המיד ק"ג דייק
 לס דמשמע שחמיר בכל פת הוא שפטיי עליה למדש לה מה היא
 לריבה, וכן משמע במ"ה: ג אס ישראל רשעים הם גב"ה
 הוא נזר שיבאו גשמים מוחלטים בראות שנת ובסמוכין בתשום
 כחוך אופם שיה אלו ויכל להסוף שפרי כבד נגזר מה משה
 הקב"ה עדים אמת און גשמים מופטים על סגולת וקרקעות יאל
 לנקום מדבר או לישוד שליטו לרדף לגשמים וגם מביא אהס

כור אבל ההר בית כור ממנו חמשת כורין ארבע מלרבע
 שטוניה וחדש בראשו: ובקעות. הן מישור: (יב) אשר ה'
 אינו דורש אלא אותה וע"י אותה דרישה שדורשה דורש
 לראות מה היא לריבה ולחדש בה מ גזרות עתים ג לעוב'
 פרשת היראה

כוראי יסיה פני, לפי דמיו, וייתעב מדום נולד כעול זס,
 ומיבדו סעשור כולו בעול משיות, ולפי דמיו מס לו לעמוד
 את ה' וגם לו לסתפלל אל ה', כי מס בעל שישבדו, מ"כ בא
 משס רבינו לגמד ללמד שיהכל כי אין סדדך כן, ואין רמס סתולטס
 בעולם, והקב"ה שולט על הכל ויודו לטות כל סעבע לכל מס
 שיולה, וגם אין טובס מוחלטים בעולם, ויסוס ופי עני ובעני
 עשיר, וסקב"ה יוכל לטנות סדדך, שגמחך הכפסר סמני יעני:
 סעשיר. מ"כ לרדף כל אדס לירס מ', סעשיר לרדף לירס מ'
 של א ימני, והעני לרדף לירס מ' ולבקש ממנו שישמנו ספיר.
 ומחמת כי ירסס זו היא טיקר סאמונס סהקב"ס כל יוכל והוא
 כרס הכל, וסוף משניה סלטיי טל כל כריותי אשכ כרס סוף
 שומע על סתלס, וטוך עשיתי רכיס מליס בלמונס זו וירסלס
 זו, מ"כ סקטו מז"ל אסו ירסס מלחס זוסרתי סוף, סלס זו סל
 טיקר סאמונס, ומיכילו אין לגבי משס (כ"ג) יסכל סוף עס
 משס] אללס סיה סאמונס זו דבר קטן, כי בכל סאמונס וסמוסס
 כרס כלל ס' וסלס ראו פו סקב"ה מוסל כל וכל אשכ סעמיס וסכל, מ"כ אשכ סקב"ס
 ומי ימן וסיה וגו' לירסס אסוי כן כל הימים, ל"ג סלמולס יממיני כי
 סלסס ס' וסלסס ס' וסלסס ס' וסלסס ס' וסלסס ס' וסלסס ס' וסלסס ס'
 ס' כסרסות כי נורס סוף אשכ עכל זס יכילו יסכל כי סלסס ס' וסלסס ס'
 וירסלס סלסס ס' וסלסס ס' וסלסס ס' וסלסס ס' וסלסס ס' וסלסס ס'

פירוש לתורת אלהים

ברענבנב מיט די פים אונ נואם קען סראנאם אויף
 רעם אקסיל (יא) והארץ אבוער ראם לאנד אשר
 נואם איהר פארט אהין אריבער לרשמה צו ירשנן
 ארץ ויא איז לאנד הרים מיט בערן ויבקעה און מיט
 סאלען לפר פון רעם רענין פון היקמל תשחה פים
 סרינקט ויא וואקער קען באדארף גיט סראנין
 וואקער מיט די פים און צו סרינקען ויא: (יב) ארץ
 ראם איז אוויה איין לאנד אשר יי אלהיך וואם ריין
 גאט הירש פארשט ויא סקיד ציי די איינין יי אלהיך

זענאם פון דארטין ארום גינאנען אשר הירע וואם
 רד האקאט גענייט את הירע ריינע זאמען והשקית אונ
 דוא האקט באדארפט אן סרינקען מיט ריינע פים
 קלוקר גיט האקט געבארפט ברענען וואקער פון
 רעם ויראם ווארום אים סרינקען איז גיט גינאנען
 קענין אזוי ווי אין ארץ ישראל גיט הירע לאנד
 סרינקען איז גלייך וויא אראמטין וואם וואקסט
 דריינען ירקות איז גיט גענוג מיט רענען וואקער
 סרינקט קען איהם אן מיט וואקער וואם קען

וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה: ס י וְהָיָה אִם־
 שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר־
 אֲנֹכִי מִצִּוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה
 אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלַעֲבֹדוֹ בְּכָר־
 לְבַבְכֶם וּבְכָר־נַפְשְׁכֶם: י וְנָתַתִּי
 מִטְר־אַרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמַלְקוֹשׁ

סוףא דשפתא: יג ויהי אם
 קבלא תקבלון לפקודי
 די אנא מפקד יתבון
 יוקא דין למרחם ית י
 אדקבון ולמפלה קדמויה
 קבל לבבון ובכל נפשכון
 יד ואתן מטר ארעכון
 בעידיניה בפיר וקיש
 ת"א וסיה אס . סוכה מזו סוכה טל
 מנחתו כדי לאסכס . סמניה טל
 בכל . ברכות מזו . ומתא . סמניה ט
 יורה ומלקוש . טס :

בעל המעשרים

ס' אלסוך דה לוחיס לומר אל שמעו שמעו טיני ס' אלסוך כס פי
 כמים סמנים למנים : ועד אחריה שנה (יג) והיה אם שמעו
 לומר אם השמעו עד אחריה שנים יתן סמנים זומנס . ומקום
 שלדך להס . ולא סיי לדיקים בתחלת השנה והקב"ה נזר עליהם
 נשמים וסכמו מירידן בלדכריות וטעמים : כלל לכבסם וכל
 נשפסס . (יד) ונחמי עשר . לומר שאין נטעין על המטר אלא
 א"כ יכווננו לסתכל בכל לב : כסמו . בעיטעריס בליוח :

רש"י

עמים לרעה כו' כדאיתא (בר"ה יו) : מרשית השנה .
 מר"ה נידון מה יהא בסופה : (יג) והיה אם שמעו .
 והיה מוכס על החמור למעלה למטרם השמים השנה
 מים : והיה אם שמעו השמעו . (סוכה מה) אם השמעו
 בינן ע השמע בהשג וכן (דברים ח) . וזהו אם שמעו
 חשכה אם התחלת לשכות סופך שחשכה כולה . כתיב
 כמגילה פ אם תעזבו יום יומים אסונך : כמזו אתכם
 היום . שיהיו עליכם חשמים אלא שמעוהו כל כיום
 צ (ספרי) : לאהבה את ה' . שלא חמרו הרי חמי לומר
 כשכיל שיהיה עשיר כשכיל שאקרא רב כשכיל שאקבל
 שר אלא כלכל שתעשה עשה מהיכנה וסוף הכבוד לבא
 שר לעבדו בכל לבבכם . עבודה שיהא בלב וזו היא
 חפילה שהפלה קרוי עבודה שלי (דניאל ג) אליהו די
 אח סלח ליה כדירא וכי יש פולחן כבכל אלא על שהיה
 מתפלל עלי (סס) וכיון שחילוק ליה וגו' וכן כדור הוא אמת
 (שהלויס קמח) חתון חפלהו קרחה לפניך : בכל לבבכם
 ובכל נפשכם . והלא כבר קרחה לפניך ובכל נפשך
 אלא אזוהרה ליה קרחה לזכור : (יד) ונתתני מטר
 ארצכם . (ספרי) עשיתם מה שעליכם ש אף אני אעשה
 מה שעלי : בעתו . כלילות שלה וטריחו אחסך ד"א
 (סס) כעתו כלילי שבתות שהכל מזוין ככתיבם : ויורה .
 הלחך ואת חרומים : ומלקוש . רביעה היורדת סמוך
 לקליר ונחלה גשמיים בעתם אול . ומתן סמיים מה שעליכם
 לומר שסמיים כל מה שעליכם לעשות שלה היום לכם לעשות
 ויתן עזה שחרי שמרנו מזויה מלכסה וימסך דרכיכם להכסה
 יורה ובעתו לכך אני אעשה מה שעלי ואשלים לכם שבר הכסה
 כל"ס : וה סה ודקט רש"י . רק ביילי שבתות ומגשלה הכעתי :

רש"י

השנה ועד אחריה : (יג) והיה אם שמעו השמעו . אם
 שמעה כישן השמע בהרש . וכן אם שכח השבחה
 התחלה לשבח סופו לשבח כך שנויה באגרת שמואל
 ובמגלת הסודים משאו כתוב אם העזבה יום יומים
 העוקב . משל לשנים שיצאו אחד מטבריה וא' מצפורי
 ומקצו זה בזה בהרא' מיש ונא והחירו זה עם זה ומירש

שפתי חכמים

כפסס וכן לסיקן אס הכ סמיים כ"ס כו' : ס סלס השמעו לו
 ונחמי עשר לפרנס כסמו וסל אלו וסל וגו' : ע ס' אס חמור
 על למידן ששנעם חתמסס וזומנן דברים וסמיים מןרן דברים
 ימיים . וכן ס"ס" כסרק לונכ ועכרה דלף ע"ג דנבי סמייק
 סמייק אמרו דכסס חוסס כל' בני חסס סיכה דליכא למדכס
 דכתיב ס"ל"ס . ס"ל סכס מוכח דכתיב ויהי ססוף לי ודלי
 וסלס וסל סס"ל סספ לנך דכסו וז מס סרדס : פ ר"ל כמגילת
 סמנים אכל אינו ססוק בכל העשירים וסרדע . וסכי איתא
 סמילוני ומגילת ססל לפני בני אדם סמסמיים : זס מוס כסוה זס
 סוקן דכס וכן לזר מוסל וזס סוקן לזר עמנד מנאל כסרוקיס זס
 מוס סמלן כ' ימיים . כן סמלל כסחור : צ דל"כ היום לנח לי .
 ק ס' סללו אמר לסססס אס ס' וסיה ס"כ וסעכדו דכוק עס
 ס סמיל סמטיו אל עמזיו ומסרמיו ליהוה וסעכדי אלא סלון
 זס אלא דכסל בעלמ : ר ר"ל א' כתיב חד קרס ס"ל ע סליוול
 וזל על סיווד רע"ס דכתיב דכל לנכך וכלל נספך ססוף לי יסוד
 ע"ג ד"כ דכסל סקלל כסכוב לי יסוד א' ס' קלי על סליוול
 כמו סמט ישראל . וס"ס חלוק ססוי ססכוס או יסוד ליקוד
 כעשכר עמזו דסל א' ססל יסוד יסוד לניכס . וי"ל סוליל
 דכסלוס די ככס סמקלס סוסיס ככסס סיססס דגן וסירוס
 ויסלר וסכס ככסמס כו' וסלס לעשות ככס סמקיס ססלס סז
 לכך ס"ל דוקל לניכס אכל לא ליוסוד לנך לרדך לרבות ליוסוד
 וקט"ל די ככסמס סמכסס וסמיים לנך עס סס היסודים כל
 סמיים סלסס . ככ"ג . וכוון ססוסרס סככסן קרי על דכס
 אסו ססיר דלל כתיב ככסן וכלל מלורכס דנלטי' דכתיב וכלל
 מלורדן ססוס דכסל ימיירי לניכור וזין מלוי ססיל מנינס חכיב
 עיליס יסוד עמוסס לרוב סליוול מסל"כ בני יסוד . סכסל"ס
 ש לזנו לחנך למס ככס בני מוסו זן כן סרנס סכס ונחמי
 מטר לפרנס כעמו ויהי וסוקוס וגו' סל לנילן סרדסס כקתי
 כתיב ונחמי גשמיים בעתם אול . ומתן סמיים מה שעליכם
 לומר שסמיים כל מה שעליכם לעשות שלה היום לכם לעשות
 ויתן עזה שחרי שמרנו מזויה מלכסה וימסך דרכיכם להכסה
 יורה ובעתו לכך אני אעשה מה שעלי ואשלים לכם שבר הכסה
 כל"ס : וה סה ודקט רש"י . רק ביילי שבתות ומגשלה הכעתי :

מדוע לומר ובכל ארצכם

(יג) וסיה אם שמעו וגו' בכל לבבכם וכל נפשכם . מקמיס
 ססוסס מיוזס לא ככס לנך וכלל מלכסה ככתיב ככססס
 ססס . וסכס לומר דלס ככס סלון אס כעמל ככל נספך

פירוש לתורת אלהים

ולעבדו אונ צו רינען איהם בגל מיים אייער גאנצן
 הארצין ויכל נפשכם אונ מיט אייער גאנצין לעבין :
 (יד) ונתתני מטר ארץ וועל געבין פסך דעם רענין ארצכם
 פון אייער לאנד בעתו אין ויין צייטס ויהי פריה רענין
 ופלקיש אונ שפעט רענין וספסך אונ דו נעקט אין

פירוש לתורת אלהים

פון ריין גאט ב'ה אזו אויף איהר בראשיה פון אנהייב
 לאהר ועד ג'יו דעם סוף לאהר : (יג) ויהי אונ עם
 וועט זיין אם אויב שבע הערין הששעי וועט איהר
 הערין אל צוא סיינע מצות אשר וואס איהר גיבאט
 איהר סיינע לאהבה צו ליב האהין א"י אייער גאט

וַאֲסַפְתָּ דַגְנָךְ וְתִירֶשֶׁתָּ וַיִּצְהַרְךָ :
 וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׂדְּךָ לְבְהֵמְתֶךָ
 וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ : וְהַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן
 יִפְתָּה לְבַבְכֶם וּסְרַתֶם וְעַבְדֵתֶם
 אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם :
 וַיְחַרְהֵם אֶפְיֵיהוּהָ בְכֶם וְעֶצֶר אֶת-

ותקנוש עבוקה ותמרה
 ומשקה : וי ואתו עשקא
 בקלקה לגעיקה ותיכול
 ותשבעו אמתרו לכון
 דקא ימעי ? בקון
 ותמון ותפלחון למענות
 עממא ותסגדון להון :
 וי ויתקוה וינזא ביי
 בקון ויחוד ית שקמא
 ת"א וחסת דנגן . כרכוס לס :
 ויהיה עשב כרכוס טו מו :
 ואלתו . יומל טע ניטין סב : ועבדתם אלתיס אמריס . יבמות טח מסגדיו קינ : ועל . חמית ג : ח ס : מסגדיו קינ :

ובעל המורים
 כרכוס ועבדתם אלתיס אמריס והשתחיתם לס .
 ז' מעין כ"ח . וכנגדן פחה יי אחויה רעיו וינתי המה
 שלשי ז' יודין כ"ח . ונמר כל מעידי כפויס כדפי כעשת
 סדכרוס שמנו נמ' יוס . וכן ז' מעין כ"ז . וכן ז' מעידי רמכוס
 רש"י

זה מזה זה הולך מיל וזה הולך מיל נמצא זה רחוק
 מזה שני מילין , תוספת : והיה אם שמעו תשמעו
 ונתתי סמך ותאבלו לשובע בלא מורה ואם לאו ועצר

שפתי חבמים

דף כב) נקם ליני שכתום וליני רכימות משום הפקיון ששולטין
 בכתי לילות אלן . י"ל דרש"י פי' לפי הזמן היום שגין מייקיס
 מלייסי מינוי לכך לא נקם אלף כליני שכתום . והשתא ח"ש דקס
 רש"י ספסוס משום שכל מלייסי כנסייה ואל קלמז סעס
 משום דפסיס מייקיס . ולעס רלשון קסס ס"ל כחוסס כיון
 דכל תלמוד שין . לכן קלמז ד"ל . וליני ד"ל קסס היית כונן
 דשכימי מייקיס אלן כונן דלא שכימי מייקיס כיון כונן סוס
 מליי כמז דרמיכ בקס . לכן קלמז טע רלשון : א ר"ל
 מלקוס שטיקיון מלייסי קשין . וכלסי טעמל למוד קסס ס"ל
 ועליס , לכן לרין לעסל רלשון . ולעסל רלשון קסס ס"ל
 לקיסס , לכן לא טעס שני : ב כלונו לתרן מה כרכוס ח"ל וחס
 מלמו ימית ויטעס ויסקף כחוסל ואל ימיו לו עבדיס ושפוס .
 ומתכן חמס חמססו ואל חיידין : ב כלונו שלל חמסך לבולין
 סכססוס לרמוס כדרכיות כסס עשב למרסס כססוס אלן וימית
 ככדך טעס כססס . וסו סליכא דרכי יודל דשס סחלל ח"ל
 כו' חליכא דרש"י . שפסס שפס ככדך על טעס דשס ואל
 טעס כסססוס סלומס כחוסו י"ל לבמקך וס ככסמך טערידי
 רכייוו גזוז ומסליל לכמקך וסויתר יומל לנגן לכוני אדס . וט"ס
 מביא רש"י וס טעמיס אלן : ב כלונו לתרן היחך מוסב ואלסל
 ובעסל שטעמלס וכי כשניל שייסי מאלל לכהסו סוי סעס .
 ומתכן דלא מוסב לעפולס וסרי וכו' : ה השוס דמי וסכסס
 ככ"ט סול למוד טעס כמלסוס לעפוס שון מלמוז טעס כרכמיכ
 וסרכס שן סדך וכו' לא טעס שפסו ס"ל לעסוה הלךך מ"ב
 ז"ל דסי' וסכסס לכוך מן סחוסס שפלמו לעסוק כה וימיידי
 מוס ועכדסס וכו' שכלן אמרו שפסולס כו' , רש"י : ב טי' כפי

אל על הקשו : ואספת דנגן . אחת תאספו אל הכיה
 ב ולא חויבך ובענין (שעיה סב) אל חתן את
 דנגן וגו' כי מאספו ואלכוהו ולא כענין סנא' (שופטס ו)
 וסיה חס זרע יסרלס וגו' : (פו) ונתתי עשב בשדך .
 (ספרי) שלל תלמוד להויכס ב למדכרוז ד"ח שחיה
 גזוז חכוחלך כל ימות הלוגסיס ומולין לפני כהמתך
 וחתה מונע ידך ממנה ל' יוס קודס לקיזר ולינה פוחתת
 מדגנ : ואלכלך וושבעת . מרי ו כרכוס : אחרת ד שחל
 כרכה מלייסי כסת חכון העסיס . ואלכלך וושבעת
 (פו) השמרו לכם . כיון שחיוו אוכליס וכסעיס השמרו
 לכם שלל תבעו שאין ארס מורד כהקב"ה אלל חתוך
 שעי' שאלמ' דאריס (וי) פן חאלכל וטבעו ובקרך ואלך
 ריכיוו מה הול אומר חריוו ורס לככך ושכת : וסרתיס .
 לפרוש מן חחורה ה ומתוך כך ועבדתם אלתיס אחרים .
 שניון שדסס פירש מן חחורה הולך ומדכך ע"ח וכן דוד
 הול אומר (שמואל א כו) כי נרשיוו היוס מחספתס כחלת
 ה' לאלכר לך עבדו וגו' ומי אחר לוכן אלל כיון שאלו מורס
 מלעסוק כחורה הריני קרוב לעבדו אלתיס אחרים :
 אלהים אחרים . (ספרי) שסס אחרים לעבדיהם ו לעק

מרוע לא כתיב ובכל כאדכום

למה נאמר ובכל מלךך , אם יש לך פדס שניוס חכיב מלי
 ממושו , פי' ואמר בכל מלךך , ואם יש לך פדס שניינו חכיב
 מלי ממושו , פי' ואמר בכל מלךך . ולפי' פרסס טעס ספס
 חוסרס ליריד אלשניך ימיר וכל מלךך לפי שפסלס ש"מלל ח"וס
 יחיד שמונו חכיב מלי ממושו . מלל כפרשט וסיה ח"ס טעס
 ססיס חוסרס לרניס לא ימכן שרטיס יכסלו כ"ס מייסי ממוס
 חכיב עליסס ממוסס . ומ"ס' לא אלשניך לומר וכלל מלךך :

רעת זקנים מבעלי התוסכות

טס שממלס סהולס כקסיס : ואספת דנגן . כלומר ואמ"כ לא
 יכרו נשתי' לני' סוסו זמן סייסיס קוליר וימייסי כספ סקליך
 סימן קולס . בימזר הלל קליר חסיס סיוס וגו' . וכסס' כרכוס
 פריך כרידי ואספת דנגן רעממל חמס כמלךך . ומכיב וטמרו
 זריס וכלסס וכני ככר חכריכס . ומשיי כלן כונן כייכאל
 שוטין כלונו ש' מקוס כלן כשלין שוטין כלונו טל מקוס . וקסס
 דכרי קלי' חוסיס חס כמז' ופי' :

פירוש לתורת אלהים

בְּהֵמַת וַיְבַלֵּת אֹנ רֹא וְעַקְבִּי עֵסוּן וַשְׁבַּע אֹנ
 רֹו וְעַקְמִי וַיִּין וְאִמִּי : (פו) הַקְּפִירִי וַיִּימֵ גַעְהִימִ לְכֶס צו
 אִיִּיהָ בְּלוֹקֵר אִיִּיהָ וְאַלְמִי זִיִּהָ הִיִּשְׁעוּן פִּן קְאִמְקֵר
 וַשְׁחִי נֵעַמִ אִיִּהָ עַקְבִּיִרְעַמִ וְעַרְבִין בְּכַבְּבִי אִיִּיעַר
 הָאִרְצִי וַפְּרָמִי אֹנ אִיִּיהָ נֵעַמִ אִם קַעְרִין וַבְּרָמִי
 אֹנ אִיִּיהָ נֵעַמִ דִּיִּיעוּן אִלְתִּים אִתִּים פְּרַעְמַקְרַע אִם
 גַּעְמַקְרַע וַחֲשַׁתְּחִיִּיהִם לְחִם אֹנ אִיִּיהָ נֵעַמִ אִיִּיהָ בְּנִקִּין
 צו וַיִּיאִ : (וי) וַיְחַרְהֵם אֹנ עַם נֵעַמִ בְּרַעְעִין אִיִּיהָ

ואקלען דנגן ביין קארין ומיושדא אונ ביין טוין ויצהרה
 אונ ביין איילבירט . רש"י שרייבט ווען איהר נועם
 קאהן וואס איהר בארפט קאהן אזויא וועל איה
 איהר קאהן וואס איהר בארף קאהן איה וועל געבין
 דעם גענין אין דער צייט דאס קיינט קען אום
 פרייטאג צו נאכט וואס אימליקער איז אין דער
 נדיום : (פו) ונתימי אונ איהר וועל געבין שגך דאס
 גראם גשרף און ביין איהר לתקען צו ריינע

אונקלוס

ולא יהי מטר וארעה
לא תתן ית על ל תה
ותידון בפריע מעל
ארעה מכתא די יי יהב
לכון : יי ותשון ית
פתגמי אליו על לבכון
ועל נפשכון ותקמרון
יתהון לאת על ידכון
ויהון לתפלון בין עיניכון
יש ותלפון יתהון ית
פניכון למלא בהון
במיתבך בבייתך
ובמהך בך בארעה
ת"א ויבדחם כלכות טו פניית ז
ושמם אח דברי מלה כלכות
י קידושין ל עניות לו : על ככס
כלכות טו : וקבחתם : טס י יד :
כלכות יב : כלכות יב :

השמים ורא יהיה מטר והאדמה
לא תתן את יבולה ואבדתם
מהרה מעל הארץ הפכה אשר
יהיה נתן לכם : ושמתם את דברי
אלה עלי לבבכם ועל נפשכם
וקשרתם אתם לאות ערידכם והיו
למוטפת בין עיניכם : ולמדתם
אתם את בניכם לדבר בם
בשבתך בבייתך ובקחתך בדרךך

למוטפה וצמים נה : ולמדתי כלכות טו קידושין כס ל כהרס כס : לדבר כס : כלכות יב : רש"י

חליו וחיו עונה ומלא עשיו נו ככרי : (יו) את יבולה .
חך מה שחתה מוביל לה ז כענין שנאמר (תניא) וזעתם
הרבה והכא מעט : ואברתם בהרה . על כל שחר
היסורין ח אגלה חתכם מן האדמה שגרמה לכם לחטוא
ב (ספרי) משל למלך ששלח בנו לבית המשתה והיה יושב
ומפקידו חל תחלך יותר מלרך שחבא נקי לביתך ולא
השניה הכן הוא חכל ושמה יותר מלרכו והקיא ועקף את
כל בני המסוכה נעלוהו כידיו וברגלו וזרקוהו חזורי
פלטרין : בהרה (סס) איני נתן לכם חרבה ואם חלמרו
והלא נתנה חרבה י לדור המבול שנאמר (בראשית ו)
והיו ימיו מלה ועשרים שנה דור המבול לא היה לשם ממי
ללמוד ב וחתם יס לכם ממי ללמוד : ושמתם את דברי .
(ספרי) לא לחלך ל שתגלו היו גלויים כגלות הנימו
וכן הוא חומר (זרמיה לא) הניבו לך יוטים : לדבר בם .
(ספרי) משעה שהבן יודע לדבר למדהו תורה כזה לנו משה שיהא זה ללמוד דבורו מכלל חמרו כשהטיקו מחטל

שפתי חכמים
יתרו ככשי : ז דלתיכ יבולה ל"ל סה ככר כתיב ופלה וגו' ונח
יכוס ומסחמל לא חתן חת יבולה כנסנו : ח ר"ל ובי כשכיל
שלא יחא עשר וחרמם לא חתן חת יבולה כשכיל זה יאכרו
עסרה : ל"פ טל כז כו : ב דק"ל מלה השוכה ל"ל דה"ל מעל
אלכס או חטל הכרין כו' חלל לומר שוכה סביבה שוכה
דשכר הימים היה נגעה לכס לחטוא לכס אלכס חתם עמכם :
י ו"ח חלל נתן כו' נישל חלל חרבה חלל שחטאו . י"ל דס"ק
כיון שחמלם סחמם מיר יבא עליהם טורעניות מש"כ גבי
דור המבול אפי"ט שנחמלם סחמם אפי"ט נתן לם עוד חרבה
כדכתיב ויחריב ה' לא ידיו וגו' ק"ך שנה ופס"ו חרריך להם
לפי כו' : ב וכו' דרש"י 'לעיל בסוף פרשת בראשית חף ע"ס
שנראה שצדקן של דור חנוש כו' י"ל כשכירי היו שביה עקרה
שעמלם כיון בלה התיף חלל טעם : י"ל דלתיכ מה עיני זה חלל
נגולה . ואלל דלם ושמתם וגו' וכל כנסתים חלמי מירי בגלותם
פ"כ זה סה שמכר כסחוסו לצמן יכרו וגו' על חרמם וגו' י"ל

חפילין עשו מוזות כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו
(ספרי) משעה שהבן יודע לדבר למדהו תורה כזה לנו משה שיהא זה ללמוד דבורו מכלל חמרו כשהטיקו מחטל

פירוש לתורת אלהים

צאריך יי פון קאמ בנס אויף אייך ועצא אונ ער נועם
אויף האלקיין את חשפין דעם הימער ולא יהיה אונ
עם נועם גיט זיין פשר רענין והאדמה אונ ריא עקר
לא תמו נועם גיט עעבין את יבולה איהר פרוכס
ואבדתם אונ איהר נועם פאר לוירין נוערין פתחי
געשווינקט מעל פון דעם נסמין לאנד אשר נואם
קאמ גיבט צו אייך : (יח) וישתם אונ איהר זאלט
מאהן את די רייד על לבבכם אויף אייערע הערצער
ועל נפשכם אונ אויף אייערע לייבער וקשתים אונ
איהר זאלט אן קניפען אותם זיי לאיה פאר אצייכין
על דבכם אויף אייער האנט והי אונ זייא זאלין זיין
למוטפות צו פיר פקשיות בין עיניכם צווישען אייערע
אויגין : (יט) ולקחתם אותם אונ איהר זאלט לעקען
זיי את בנכם מיט אייערע קינדער לבד בם צו
דער הים ובלקחת אונ אז דוא נועקט גיין אין נענע

ליקוביים על התורה

ייח והאדמה לא תתן את יבולה וגו' . וייל אין אכז וישראל
גייט רענין קאר צוויי מאלה אין יאהר , אין
זושן אונ אין גיט דאס היקס יורה אונ מלקיט אונ דער רענין
גייט קאר נוענין די תבואה אונ עס גייט קאר רענין וי פיל קען
דאך צו די תבואה , דריבער ונקם דער ספוק אז דיא יודין
נועלין ונדקען אונ נועלין ריענין עבודה ורה או הקב"ה נועם
זיי שיקראוין ויעם ער פארגר זיי ווי צונוקען די קבחה , דאס
אז דער רענין אז עס נועם קיין רענין זיין נועם די עקר קיין
פרוכס עעבין אונ אז אין ארץ ישראל נועם גיט זיין צום עקען
נועם איהר מוין אנועק גיין פון ארץ ישראל אין פקעמקע
לענדער ודכן עקין , נועם איהר זיין פארלארין פון אייער
לאנד נוארים אז איהר נועם גיט , זיין און אייער לאנד נועלען
אייערע פעלדער אונ הינערן נויקס ווערין זי פעלדער נועלען
זיי צו עקען , דריבער ונקם איהר דיא רייד געמען אין אייער
מאך צו ריען הקב"ה נועם איהר ויגנבנשען ווערין מיט
אלע בכות נוי עס שטייט נוישער אין די פסוקים :

כירין אין זיי בשבחה נוען דוא נועקט ויצען אין דער הים ובלקחת אונ אז דוא נועקט גיין אין נענע

וּבְשִׁבְבָהּ וּבְקִימָהּ : וּכְתַבְתֶּם עַל־
 מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ : לְמַעַן
 יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָדָמָה
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתִּיכֶם קִתְּתָה
 לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ . ס
 כִּי אִם־שָׁמַר תִּשְׁמְרוּן
 אֶת־כְּרֵת־הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי

ובמשבבחה ובקיימה :
 כ ותכתבתם על מזוזות
 ותקבעינן בסיפי ביתך
 ובתערעה: כא פדיל דיסגון
 יומיכון יומי בניכון על
 ארעה די קינים יי
 לאבתתכון למתן להון
 פיימי שמאי על ארעה:
 כב ארי אם ממר המרון
 ית כל תפקדתה הדי
 די אנה מפקד יתכון

וכהנכס . סס יד שכת לב מנחות מד : על מזוזות . מנחות לד : למען ירבו ימיכם . כככות ח סז שכת לב קס יומאל יא קידושין אב
 כמרה קי הוינן קלה : אכר נשבע ה' . סנהדרין ז : כימי השמים על הארץ . שם עקודס עטר עז :

רשב"ם

בעל המורים

את השמים ולא יהיה מטר : (כא) כימי השמים על
 הארץ . כלומר במטר כון השמים והארמה תתן את יכולהו
 ט' שפטים שנתנו חלק מעבר סירון : (כב) כי אם שמה גניב'

סס להס ולא ידכרו וגו' : (כ) וככתום על מזוזות ביתך . וסמך
 לים (כא) למען ירבו . שטנ ידי סמזום לא יכא סממית אל
 כחיס . יסמך לים אם שבר סממין . על יס סומך ס'
 זקך על די יומין : על סהרן . ט"ס על סהרן גום סספר . כגנד

שפתיו חכמים

רש"י

שפשובו לשם ותאריכו ימים סס : מ דל"כ לכתוב קרא ולמדום
 אס בניכס ללמוד כס לדכר כס למה לי : ג ספסחים עמ"ס יקומו
 אס עשיתם כן ירבו ואס לאו לא ירבו שדכרי
 אהרת שמירות הרהב להזהר בתלמודו שלא
 פוי על כימי השמים על הארץ

לדכר אכיו מסיה עמו כלסו הקלס ומלמדו תורה ואס לא
 עשה כן הרי הוא כללו קוברו סתלמר ולמדת אוחס את
 בניכס מ לדכר כס וגו' : (כא) למען ירבו יומיכם וימי בניכס .
 תורה נדרשין מכלל לאו הן ומכלל הן לאו : לתת להם . (סס)
 למדים תחיית המתים ג מן התורה : (כב) שמור השמרון .
 אהרת שמירות הרהב להזהר בתלמודו שלא

דסיינו יום השמים דכוא יום רחמי . ולכן אס נהשבו יום שלנו
 כיום השמים דסיינו אס יסיה גס יום שלנו כיום השמים דסיינו
 אלף שנים אז יסיה שנה שנטו דסיינו שני"ד ימים כני חדשי
 סלכס סים סהים שלס מלות אלף ותמישים וסכרע אלף כים .
 א"כ גס אס לא יסיה עוד סהולס עומד למשל רק מוס סה סלס
 ג"כ יעלה סהסון עספר סהיני . דכעת למכסר דכ מזה סויני
 לנייליטנין . וא"כ לזכר סהמיה דכסיה נחסיני כעלזסיה יסיה
 נהשבו ג"כ לבו כיום השמים דסוה אלף שנים וא"כ יסיה
 אז אלסיה דור כטולס . ולכן הוי ספסזס דכסון כימי השמים על
 סהרן . דסיינו סס יסמרו מלותיו דלוי ירבו ימיכס . דסיהס דסוה
 ככון יום גס על סהרן [ס"ד] :

(כא) למען ירבו ימיכם וגו' כימי השמים על הארץ . לכאורה
 סחיבות כימי השמים על סהרן מיוסרים . ומזה סוכוסס .
 וכלס דסנה כסיו כקרא . נולד סהרן לאלסיה . דסיינו נולד סהסר
 לאלסיה דורות . וכלומר קסס לפי סמזום חו"ל סימל אופי סנין
 הוי עמלא וזה הריב ויוין דליכא כעילס אלל סיה אלסיה סנין
 סיה שסכמת לה אלסיה דורות כעית אלסיה סנין . וספי' סיינו
 כולנו כדוכות סהסוסיס סהוידו כעט סים סוה ג"כ י"ד אלסיה
 ויכול למר דכך סוה סהסונו דכסיה יום שלנו סוה כ"ד
 סטה דסוה יום של עילס סוה . אכל יונו של הקב"ס סוה אלף
 שנים . כדכתיב כי אלף שנים כעיתך כיום אהנונ כי יעטר .
 אלף שנים כעיתך כיום סיה גדול

פירוש לתורה אלהים

בימך פון ביין הוי וּבְשַׁעְרֶיךָ אונ פון דיניע מוּשַׁעְרֶיךָ
 (כא) לפשו קרבו דרום זיאי זאלין ייה קוערין ימיכס
 אייערע טעג ימי אונ דיא טעג בניכס פון אייערע
 קינדער על האדמה אויף דער ערד אשר וואס נאמ
 האט גישווארין לאבותיכם צו אייערע עלשפערין לתת
 צו קעבין להם צו זיי כימי נויא דיא טעג וואס דער
 היקעל נועט זיין אייער דער ערד . רש"י שרייבט
 להם מיינט טעג דיא אבות פון דאגען לענגען ביר
 אז עס נועט זיין התחית לאבותיכם אונ דיא אבות
 נועלין לעבעדיג נוערין אונ נועלין אויף זיין אין
 ארץ ישראל : (כב) כי אם שמור השמרון נוען איהר
 נועט הישען את אלע די מצות אשר וואס איה
 גיבית אויף לעשייתה צו סאן זיא לאתבה צו ליב

יבשבתך אונ נוען רוא נועטם דך לייגין יבשבתך
 אונ נוען רוא נועטם דך אויף הייבין רש"י
 שרייבט ווי באלד דאס קינד קען אן הייבין היידין
 זאלטמו אים לערנען הורה צוה לנו משה מורשה
 כד' ער זאל גיוואהנט נועדין צו היידין פון הורה
 פון דאגען נויסיין מיר באלד ווי דאס קינד הייבט
 אן היידין בראך דער פאטער לערנען איהם
 לשון הקודש אונ בראך דער פאטער לערנען הורה .
 און נוען ער שות גיט אזוי איה גלייך נויא ער
 בגראבט איהם אזוי נויא אין פסוק מיינט גשו
 דאס איו סייקוש דרום נועט איהר לאנג לעבין
 איו משמע אז איהר נועט אבער דאס גיט מאהן
 נועט איהר גיט לאנג לעבין : (כ) וככתום אונ רוא
 זאלקטם זיי שרייבען על מנחות אויף די ביי שטינדלך

מִצִּוֶה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַהֲבָהּ אֶת־
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַבֵּת בְּכֵל־דְרָכָיו
 וּלְדַבְקָהֶם בּוֹ : כִּי וְהוֹרִישׁ יְהוָה אֶת־
 כָּל־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִקִּפְנֵיכֶם
 וַיִּרְשׁוּתָם גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעַצְמִים מִכֶּם :
 כִּי כָּל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּף־
 רַגְלְכֶם בּוֹ קָם יְהוָה מִן־הַמַּדְבָּר
 וַתִּלְבְּנוּ מִן־הַנְּהַר נְהַר־פָּרָת וְעַד־
 הַיָּם הָאֲחֵרוֹן יְהוָה גְּבֹלְכֶם : כִּי לֹא־
 יִתְיַצֵּב אִישׁ בְּפָנֶיכֶם פַּחַדְכֶם
 וּמוֹרָאֲכֶם יִתֵּן וַיְהוָה אֱלֹהֵיכֶם עִד־

למעשה ית' מ
 אלהיון למתן בקל
 ארצו דמקון קדמויה
 ולא תקרבא לדמלתיה :
 כג ויתר' י' ית כל
 עממא האליון מן
 קדמיון ומיתרתו עממין
 רברבין ומקפיון מנבון :
 כד כל אהרא די תדרוה
 פרסת רגלכו ביה לכון
 ימי מן מדברא ולבנו מן
 נהרא נהר פרת ועד ימא
 בתראה ימי תחומכון :
 כה לא יתעמד אגוש
 קדמיון דח לתכון
 ואימתכון יתן י' אלהיון
 ת"א לאכסא אה ס' אלמיס
 כסובס קיס :

בעל המורים

מוסר : (כד) כל שמקום אשר הורן . ויהושע כל מקום ספר
 ס"א , שה' שבו לא הויה יושע : (כט) ויחלסל . כ'
 דין , ויורן ויחלסל ומסכס יהיה על כל חיה סלרן . מלמד
 כשכנסו יחלסל הים מוכלס חף על חיה סלרן כדכמיסוכסכי
 חיה רעס מן סלרן וכענין שנלמד לעומס סעמיס ומכר קסן
 כסג כס :

רש"י

ישתחב : ללכת בכל דרכיו . הוא רחום ואהב הוא
 רחום הוא גומל חסדים ואהב גומל חסדים : ולדבקה בו .
 אפטר לומר כן והלא אש חוכלה הוא אלה הדבק בתלמידי'
 ם ובחכמים ומעלה אני עליך חללו נדבקה בו :
 (כג) והוריש ה' . אש עשיתם מה שעליכם ע אף אני אעשה
 מה שעלי : ועצמים סכבם . אחס גבורים והס גבורים
 מכס שחס לא שיערל גבורים מה שגבה ההוא שממכת את
 האמורים לומר פעלומים מכס אלה אחס גבורים שמאר
 האומות והס גבורים מכס : (כה) לא יתיצב איש וגו' .
 (סס) אין לי אלה איש אומה ומשפחה ואשה ככשפיה מנין
 ת"ל לא יתיצב מכל מקום פ"ח מה ת"ל איש אפי' כעוב
 צ מלך הכנס : פהרובם ומוראכם . והלא פחד פחד מורא
 אלה פחדכם על הקרובים ומוראכם על הרמוקים : פ"ח .
 לשון בעיתת פתואס : מורא . לשון דלגה ק מימיס רביס :

רשב"ם

(כד) אשר תדרך כף רגלכם . להלחם בשבעה עממים :
 כן המדבר . דרום : נהר פרת , צפון : עד חים האחרון .
 במקום שאחם עומדים עכשו בקרן דרומית כורחית
 של ארץ ישראל עד חים האחרון כמערב : (כה) לא
 יתיצב איש . בתוך החתומין האלה :

שפתי חכמים

ישבו כה : ס"א ד"ל ולדבקה בו הוא כחוס חף חסס חסס
 חוס חסס דככ כביב ללכת דרכיו ופס"ה עה הוא כחוס כו'
 חוס ע"כ לדכסא אחריתא סוה דלחי כדסי' רש"י כו' . ובזס
 יסוכו עס עמקסיס למס לא סככ" לטיל כססוק וכו דתבק וגס
 כדכסס רלס כססוק וכו מדכיון ודו"ק : ע אף כלן סוכיו
 דופרסיס לעיל : ע"ס א' ח' ס' כסכ חוס לא יסוכו ס"ס
 דוקא חוס אכל כססא דככוב לא יסוכו חתלס ואמר כן חוס
 למריון לא יסוכו מ"ג וליס דרכסא אחריתא חלס כדסי' רש"י
 ספ"י כסין מלך הכסן , כסס מעכיון . וכדכס"ה בניסין (דף
 סו) כ' ונסן ירד וכן ככסס עקשות . וס"ל דכתיב כלן
 פהדכס ויחלסכס וגו' על מני כל סלרן כלומר כל סכולס יסל
 עהיירל כסוכיס ח"כ מעינל יתיכ מ"ס סוה , כל"ס . או נמי
 דקסל למס סוכסל סעינן דסל לעיל ככוב לא יסוכו חוס ככסין
 וגו' אלה לבנוס אפי' אומס בו : צ ל"ג כליס סוכולל ככסיפולו
 וגבורסו סוכילל ככסי כססו דקדק עורל לא יתיכ
 ככסיס : ק"ס ח"ס שרש"י סיסס פהדכס על סקרוכיס כו' י"ל
 כרש"י כל פהדכס סכסל למס סכר נלמד על סקרוכיס ומורל
 על כסוקיס :

פירוש התורה אלהים

האמין אינער נאמ לגבת צו גיין גבל דהיו אין אלע
 זיינע נוענין ודבקה בו אונ צוא בקעעמין ויה
 אין איהם : (כג) ויתריש י' אונ נאמ נועמ סאר
 סרריבין די אלע פעלקער פלעגיקס פון פאר אייה
 וישתם אונ איהר נועמ ירשען גיים גדלים גרויסע
 פעלקער ומעמיס אונ שטארקערע סגס פון אייה .
 רש"י שרייבט איהר זענמ אייה שטארק נאר זינא
 זענען נאך שטארקער פון אייה : (כה) כל המקום

על אפי כד ארעא די תדרכון בזה כמא די כלי לכון : פ פ פ

ק"ט. ט"ק סימן, יעליט סימן: ומסטיין וסאמר ליון כסטיס סימן מס: רשי

באשר דבר לכם. והיכן דבר (שמות כג) את לימתי חשלה לפניך וכו': חסלת פרשת עקב פירוש לתורת אלהים

שטעלין פאר אייך מיט אייך מלחמה צו האלקטין אפילו אזוי אקענטש נוי עוג סלך הכשן פחדכם ומרובכם אינער מוכא ימן נועט נעבין: אליהם נאמ

הפמרת עקב

נחמת ישעיה

ותאמר ציון עובני יהוה ואדני שכחני: אשה עולה מרתם בן במנה גמלה תשכחה ואנכי לא אשכחה: הן על רבפים חסדך חומתך נגדי תמיד: ה מהרו בנה מחרסך ומחריביך ממה יצאו: ה שאי סביב עיניך וראי בכם נקבצו בארצה חייאני נאמ יתוה כי כלם פערי תלבשי ותקשרים כפכה: ה כי חרבתך ושמתך וארץ הרסתך פי עתה תצרי מיושב ורחמו מבדעה: עוד יאמרו באזניה בני שבלך צרלי המקום גשהלי ואשבת: ה ואמרת בלבבך מי ילדלי

ותאמר ציון עובני ה' וכו'. דער קנון איז לפשל אקאהל זענען אקעט אין אויפיע מדנה אקאטע מיט אהרן, דער ווהן איז געווען איינער בייא זיין מוסער, די מוסער האט שפארק געבייגט נאך איהר ווהן אונ נאך איר סאן, עס איז אקענט צייט נארהן און וי האט ניט געוואקסן ווא נייא זענען אקאהל האט גיטראפן גענעשין זענען געקוקען פון דיא מדנה וואס נארט זענען געווען איהר פאן מיט איהר ווהן, דיא מוסער איז גענאגען צו די קענטשין אונ האט געפרעגט ביי ניי וואס מאכט

פירוש עברי טייטש

הייב אויף ארום דיר דייגע אויגן אונ זעה גלם אלע דייגע קינדער זענען איין גיזאמילט גיטוארין אונ זענען גיקוקען צו דיר מי מיין לעבין גישווארין זאגט נאמ: (ו) זי דאס מיט אלע דייגע קינדער זענען זיך אן קליידין וויא מיט אצירונג ותקשרים אונ דוא זעקט וויא אן קניפען אין דיר אזוי וויא דאס צירונג וואס קען קניפט אן צו אפלה זי דען דייגע חורבות אונ בייגע וויקטע אקשער ווארז אונ דיין צושטערט לאנד זי וועט היינט ענג זיין צוא בויען דרום היינער צו זענען אין זיי פון וועגין די פיר קענטשין וואס זעלין קוקען צו זענען דריגען וויא אונ זיי וועלין דער ווייטערט ווערין פון דיר דייגע פאר בארבער אונ וועלין שוין גיט קוקען אין דיין לאנד: (ו) עיד דיא קינדער וואס דו ביסט גיטען פאר ווארפין פון זיי וועלין זאגן אויף דיר זי עס איז מיר ענג דאס ארם פון צו זענען דריגען וועגין דעם פיל סאלק וואס דריגען איז אונ איינער וועט זאגן צו זיין חקר דשא גיגען פון סייגטענער נין אונ גייא אויף איין אנדער ארם אונ איך וועל

(א) ותאמר ציון עובני: זיין קראכט זיך נאמ האט מיה פאר לאזם ווארזי אונ נאמ האט מיה פארנעסין אבער עס איז גיט אזוי: (ב) תשכחה ווארום קען דען אאשה פארנעסין אין איהר יונג קינד מרתם פון צו דער באריקען זיך איבער דעם ווהן וואס גייט ארויס פון איהר בויה דאס איז דאך אונ געוים גיט אזוי פארנעס איה זיא אויף גיט זא אונ ווען אפילו דו זאכין ווערין יוא אקאל פאר געסין וואני אבער דו נאמ וועל דיה גיט פאר געסין: (ג) הן נון איך גינדעך דיה גלייך וויא איך וואלט דיה אויס געקריצט אויף מינע הענד צוא זען אונ צוא גינדיקען דיה חסיד אדער על כפם סיינט קען איך האב דיה אויס געקריצט איבער מינע וואלקען חסידה דייגע מוערין זענען חסיד אקמקעגין מיר איך זאל מיה דערמאנען צו בויען וויא: (ד) פהרי גנגד לאזין דייגע קינדער איילין תשובה צו קאן פתפוד וועלין דיא קענטשין וואס האבין דיה חרוב גימאכט ארויס גיין פון דיר אונ וועלין דיה שוין מערע גיט חרוב מאכין: (ה) שאי

את־אלה ואני שכולה וגלמודה גלה וסוּרָה ואלה
מי גדל הן אני נשארתי לבדי אלה איפה הם :
" כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אֲשָׁא אֲרֻזִים יָדַי
וְאֲלַעְמִים אֲרִים נֶסֶם וְהִבִּיאֻוּ בְנֵיךָ בַּחֲצוֹן וּבְנִתְיָךְ
עַל־כַּתֵּף תִּנְשָׂאנָה : וְהָיוּ מַלְכִים אֲמִנִיךָ וְשָׂרוּתִיָּהֶם
מִיְנִיקוֹתֶיךָ אֲפִים אֲרִץ יִשְׁתַּחֲוֶיךָ וְעַפְר רִגְלֶיךָ
יִלְחָכוּ וְיִדְעַת כִּי־אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־יִבְשׁוּ קוֹי :
" הִיָּקַח מִגְּבוּר מִלְּקוֹחַ וְאִם־שָׁבִי צִדִּיק יִמְלֹט :
יִכְיֶיכָה | אָמַר יְהוָה נֶסֶם־שָׁבִי גְבוּר יִקַּח וּמִלְּקוֹחַ
עָרִץ יִמְלֹט וְאֲת־יִרִיבֶךָ אֲנִכִי אֲרִיב וְאֲת־בְּנֵיךָ
אֲנִכִי אֲשִׁיעַ : " וְהִאֲבַלְתִּי אֶת־מוֹנִיךָ אֶת־בְּשָׂרֶם
וּכְעָסִים דָּמָם יִשְׁכַּדוּן וְיִדְעוּ כֹל־בֶּשֶׂר כִּי אֲנִי יְהוָה
מוֹשִׁיעַךְ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר יַעֲקֹב : " כֹּה | אָמַר יְהוָה אִי
זֶה סֵפֶר כְּרִיתוֹת אֲמַכֶּם אֲשֶׁר שִׁחַתְתִּיה אֲוּ מִי מוֹשִׁיעַ
אֲשֶׁר־מְכַרְתִּי אֶתְכֶם לֹ הֵן בְּעֹזְנֹתֵיכֶם נִמְכַרְתֶּם
וּבִשְׁעֵיכֶם שִׁלַּחְתֶּם אֲמַכֶּם : " מִדּוֹעַ בָּאתִי וְאִין אִישׁ

כִּיִּן סָאן אִין עַד גְּעוּזָד וְנֹאם
מִאֲכָם מִיִּן זִוְהָן אִין עַד גְּעוּזָד ,
דִּי מְעַנְשִׁין הָאֲבִין אִיהֶר גְּעוּזָד
וְנֹאם וְיֹאם מִאֲבִין , אִין אֲצִיזִים
שְׁמַעְטֶר וְעַנְעַן דִּיא מְעַנְשִׁין
צוּרִיק גְּעַפְאֲרִיעַן אִין דִּיא וְיִישַׁע
מְדִינָה הָאֵם דְּעַר מִאָן אֹנֵךְ
זִוְהָן גְּיַפְרֵנְגַם אוּיַף אִיהֶר וְנֹאם גְּוִי
מִאֲכָם , הָאֲבִין וְיִי גְּנֹאנְגַם צוּם
אֹנֵךְ צוּם זִוְהָן אֲוּ וְיֹאם הָאֵם נִיפְרֵעְנַם
אוּיַף וְיֹאם וְיֹאם מִאֲבִין , הָאֵם
דְּעַר מִאָן גְּיַפְרֵנְגַם בִּי דִּי מְעַנְשִׁין
אוּיַף וְעַמְטֵן הָאֵם וְיֹאם מְרִיעַר גְּעַר
פְּרֵעְנַם אוּיַף מִיר אֲדַעַר אוּיַף אִיהֶר
זִוְהָן , הָאֲבִין דִּי מְעַנְשִׁין צוּ אִיהֶם
גְּעוּזָדִים מְרִיעַר הָאֵם וְיֹאם גְּעַפְרֵנְגַם
אוּיַף דִּיר גְּאֲכַדְכֶם הָאֵם וְיֹאם גְּעַר
פְּרֵעְנַם אוּיַף אִיהֶר זִוְהָן , אִין דִּיא
וְאָךְ בִּיֵיא אִיהֶם גְּעוּזָדִים אֲוּ אֲנֹאדְעַר
זְעַר מוֹסַעַד הָאֵם אִיר אֲוּ אִיהֶר
לִיב וְיִי דִּי לִיבִשְׂאֵפִים צוּ אִיהֶר מִאָן
אֹנֵךְ עַד הָאֵם גְּעוּזָדִים אֲוּ אִיהֶר
לִיבִשְׂאֵפִים צוּ אִיהֶם אִין גְּעַפְרֵנְגַם
וְיֹאם דִּי לִיבִשְׂאֵפִים צוּ אִיהֶר זִוְהָן .

האם

פירוש להורת אלהים

כאן רען אנפריגען ווערן פון דייער הענט דאס
גיפגעקענעם פון דעם צדיק אפער איהר האט
אפעות : (יב) כי אזויא האט נאם גינאנגט נס דאס
גיפגעקענעם פון דעם שטארקען נעם אויך צוא
גינמען ווערן פון זיין האנט ופלסח ערם ימלס אונ
דאס רויב פון דעם שטארקען נעם אנפריגען
ווערן וזא אונ מיט דייער קריגער וועל איך מיך
קריגין וזא גנג אונ דייער קריגער וועל איך העל־
פין : (יג) והאכלתי אונ די מענשטין ונאם האבין דיך
דערצעריקט וועל איך מאכין עסין וייצער פלייש יך
נגסיס אונ אזוי ווי מיט ויסען טיין אזוי וועלן יך
די פויגלין אן שיפרין מיט זייער בלוט וידיט כל בשר
אונ אלע מענשטין וועלן ויסען וויסען דאס
איך נאם בין ביין העלפער וזא אונ ביין אויס
לייער און דער שטארקער נאם פון יעקב : (יד) כה
אמר יי אזוי ונאנט נאם צו די ישראל יי וזא אזי
דער נט פון אייער מוסער ונאם איך האב זיא
אנועק געשיקט מיט איהם או מי טשיש אדער ווער
אזי דער מענשט ונאם מאנט ביי מיר געלט אשר
ונאם איך האב איך פאר קויפט צו אים פאר דעם
חוב הו בענטומים נפחם וועגן אייערע זינד זענט
איהר פאר קויפט גינארין גפשיקט אונ וועגן
אייערע זינד און אנועק געשיקט גינארין אייער
מוסער זינד מיר : (טו) מרוב וזארום בין איך גיקומען
צו אייך אונ קיינער פון אייך האט יך גיקערט צו

מיה געצין אויף דיין ארם : (טו) ואסף אונ דו ציין
נועסט כראקטין אין ביין הארצין מי נועד האט
מיר אויף גיצויגין ריא קינדער וזא איך בין דאך
גינען אלזיין טלה איך בין גינען אפאר פריגענע
פון אלע מענשטין אלע האבין גינאנט אויף מיר
קערט אנועק פון איהר וזא אונ ווער האט דיא
קריגער קמבל גינען מי איך בין דאך גיבליבין
אלזיין אונ וזא ונען די קריגער גינען ביו אהער :
(טז) כה אזוי ונאנט נאם זעה איך וועל אויף הייבין
צו די פעלקער מיין האנט וזא אונ איך וועל אויף
זייבין ברענגען דיא פארפריגענע זידן אין ציין
והביאו אונ ויזא וועלן ברענגען דייער זידן אין די
געמן פון די קריגער ויבטיח אונ דייער פעקטער
וועלן אויף די אקסלען גינארין ווערן צו דיר :
(יז) הוי אונ די מלכים וועלן האנדענען דייער קריג־
דער ושרותיהם אונ וייצערע ווייער וועלן געבין
זייגין רייע קריגער אפס מיט ויקער פנים וועלן
זיין יך פוקען צו דיר ביו צו דער ערד וזא אונ
דעם שמויב פון דייער פים וועלן זיי לעקין גיבתי
אונ דיא וועסט דיא קענטמאל ויסען דאס איך בין
נאם אשר אונ דיא מענשטין ונאם האפין צוא מיר
ווערן ניש פאר שענקט נאם ונאנט איהר ישראל
מיינט : (יח) היפת קען דען זיין עס זאל צו גינאנען
ווערן פון דעם שטארקען זייער רויב ואם ארער

קראתי ואין עונה הקצור קצרה ידי מפרות ואם איך
 כי כח להציל הן בגערתי אחריב ים אשים נהרות
 מדבר תבאש דנתם מאין מים ותמת בצמא :
 אזכיר שמים קדרות ושק אשים פסותם : י אדני
 יהוה נתן לי לשון למודים לדעת לעות את יעקב
 דבר יעיר | בפקר בפקר יעיר לי און לשמע
 פלמודים : י אדני יהוה פתח לי און ואנכי לא
 מריתי אחור לא נסוגתי : י גוי נתתי למפים ולחתי
 למרמים פני לא הסתרתי מקלמות ורק : י אדני יהוה
 יעורר לי ערר פן לא נכלמתי ערר פן שמתי פני
 כחלמיש נאדע כיר לא אבוש : י קרוב מצדיקי מר
 יריב אתי נעמדה יחד מירבע משפטי וגש אלי :
 כהן אדני יהוה יעורר לי מיהוא ירשיעני הן פלם

האם ער איהר צו נעמקם צו גע
 דינקען די לבשטאם אויף אייביג ,
 דאס זעלבנע און זענען ווען דער
 בית המקדש איז הרוב געווארען
 און הקב"ה האט אונז געצויגען
 פון ציון וויא אפאן וואס ציהט
 אונז פון ציון וויב וויא דער
 פוסק זאגט היתה באלמנה , ציון איז
 געווארען ווי אלמנה ווי אלבער
 דינע אלמנה ווי אלמנה וואס דער
 כאן האט אונז געצויגן פון איר
 און ווען די יודן זענען פארפריגען
 געווארען פון ציון אין גלות , דאס
 הייסט איהרע קינדער זענען פון
 איהר פארפריגען געווארען האט
 ציון צום פארפריגען זענען חב"ה
 איהר כאן און זענען דיא יודן
 איהרע קינדער , זאגט דער פוסק

ותאמר

פירוש עים

דעם נביא מיכה האבין זיי אויף נוספען אפעלער
 ואנכי אונ וויא אויף ישעיהו האב גיהערט די רייד
 האב אויך גיט ווי דערנישטעניגט פון צו גיין אין
 זיין שליוות איהר אהינגער זיך בין אויך גיט גיווא
 רין גירוקט נאר אויף האב גיזאגט צום גאט הנני
 שלמי דא בין אויף שיק מיה גאט האט גיזאגט צו
 מיר ביינע קינדער ישראל זענען ווי דער טעפעניגער
 און סאכין מיר זיענע לערנער קבו , זאקסטו
 מקבל זיין אויף זיך דאס זאקסט גיט זענען אויף
 זיין האב אויף גיזאגט צום גאט אויך בין געם מקבל
 אויף מיר : (ס) גי מין רוקען האב אויך גיגעבן צו
 די שלענער לחתי און ביינע באקין האב אויך גיגע
 בין צום דיא אויס פליקער וואס וועלן מיר אויס
 פליקען זיין בארד פני מיין פנים האב מיר גיט
 בעהאלטין פון שאנד און שפייעקען ווייל אויך בין
 כמות גיווען : (כ) וויא דאס גאט וועט מיר העלפין
 ווען זיין וועלן אויפשמין אויף מיר על גל דרום
 בין אויך גיט פאר שעקט גינארין על גל שפתי און
 דרום האב אויף גיזאגט מיין פנים אזויא וויא
 אשטארקען שמיין וועט און אויך ווייס זעהר גוט
 דאס אויך וועל גיט פאר שעקט ווערין : (כא) קרוב
 גאט איז גאטענט צו מיר צו גינעקט סאכין מיר
 אין דין מי ווער וויל זיך קריגען מיט מיר אין משפט
 דער זאל גינעקען מי גוא מיר : (כב) חן וואס גאט וועט
 מיר העלפין מי גוא ווער איז ער דער וואס זאל מיר
 קענען אונגירעכט סאכין חן גלם דיא אלע וואס
 וועלן אויף שמיין אויף מיר וועלן פארפולט
 ווערין אזוי וויא אקלייד ווערט פארפולט גש יאקט

מיד נכחתי אויך האב גירופין איר זאלט קומען צו
 מיר און ביינער האט מיר גענוקפערט געזיר איז
 דען זעקייצט גינארין מיין האנט פון צום אויס
 זיינן אויף זאם און אדער איז דען מיין פלם גיט דא
 אין מיר צום מציל זיין אויף חן מיט מיין גישריאי
 האב אויך אויס גיטרקענט דעם ים אשים אויך האב
 גיזאגט די טייכין אזוי טרונקען וויא די מדבר תבאש
 עם איז פאר שטונקען גינארין זיענע פיש ווייל
 גיין וואסער איז אין זיי גיווען וקמט און זיי זענען
 גישטארבין פון ווערין דארשט : (כו) אלביש אויך וועל
 אן קליידן די היקלען מיט שטארקייט זשק און
 זאקט וועל אויך סאחן זיענע קליידער זאגט
 ישעיהו : (יז) אויך גאט דער האר האט מיר געשקט
 גביאות זאגן און האט מיר גיגעבן אריינע שפרא
 כע צום לערנען דבט גרי אויך זאל סאכין וויסען
 צום צייטיקייט גיט מייען וואס איז מיר און
 דארשטיג וואס ער גלוקט זיענע צו הערין גאטם
 בריד זאל אויך אויס סאכין וויסען דער גאטם בריד
 יעיר גאט דערנועקט מיר אלע סאכין צום גיין
 גביאות זאגן יעיר ער דערנועקט מיר מיין אויער
 מיט זיין רוח הקודש לשמע צום הערין דעם אמת
 און דאס רעכט פארטייקייט אזוי ווי דער שפייעגער
 איז פון די לערנערס : (יח) אויך גאט דער האר האט
 מיר געפען דעם אדער און האט מיר גיזאקט
 הערין די בריד אה מי וועקען זאל אשקען גביאות
 זאגן צו די ישראל אויך האב געשקט דעם נביא
 צום האבין זיי אויס גירופין פסלים איין שטארקלער
 ווייל ער האט גישטארקט מיט זיין לשון און אין

כפנוד יכלו עש יאכלם: כי מי בכם ירא יהוה שמע בקול עבדו אשר ו הלך חשכים ואין נגה לו יבטח בלשם יהוה וישען באלהיו: כי הן פלכם קדחי אש מאזרי זיקות לבו ו באור אשכם ובזיקות בערתם מירי היתה זאת לכם למעצבה תשכבו: כי שמעו אלי רדפי צדק מבקשי יהוה הביטו אל צור חצבתם ואל מקבת בור נפרתם: כי הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תהוללכם פי אהרן קראתיו ואברהם וארבתו: כי פי נחם יהוה ציון נחם כל תרבתיה וישם מדבנה פעדו וערבתה פנני יהוה ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול זמרה:

והאמר ציון עבדי ה' יחי שכחתי. ציון האם נענאכם אונ נעסרתיקם האם האם מיה פארלאוין אונ האם האם מיה פארנעסען. אונ וענען איהנע קינדער די יודון דער פאנס גאר גיט ציון. האם הקב"ה גימנט התשבה אשה עולה פארנעסען דען אאשה איר קינד גם אלה תשכבה אונ די קינדער וענען ביי דיר פאר נעסען בעווארען. גאר איד ציון גיט פארנעסען בעווארען פון דיר. איז דאך דער עיקר ביי דיר וואס הקב"ה הם יד דרווייטערם פון דיר דריבער וואנדי לא אשכחתי. ועל איד דיה איד גיט פארנעסען. גאר איד ועל דיה אייביג בעיניקען. אונ איד מיט ביינע קינדער ועלען צו דיר צוריק קומען:

פירוש עברי מיימט

דער ווארים וואס עקם אויף קליידער דער נועם זיי אויף עקין: (כח) מי נוער איז צווישען אייה וואס האט מורא פאר נאם שפע וואס הערם דעם קול פון נאמס קנעקען דאס איז דער נביא אשר וואס ער איז גימאנגען אין דער פינסקעוועס אונ קיין ליבט איז גיט דא צו אים פלוסר אפילו אצרה קוקט אויף אים פון דעסקטוענין יפה זאל ער זיך פאר זיכערין אין נאמס נאפען דאס אהילף נועם קוקען צוא איהם וישען באיהי אונ. ער זאל זיך אן לעהנען אין נאמס אים לייזונג דען נאט נועם איהם געוויס מיזיל זיין פון דער צרה: (כד) חז בלכם אבער איהר אלע וואס איהר הערם גיט דעם קול פון די נביאים קדיש יש מוט איר אן ציגדען דאס פייער פון נאמס פנעס אויף אייה פארי יקות איהר לשאקמט אויף אייה די פונקען אונ די קוילין פון פייער וואס נוערין גיווארפין מיט דעם שלייידער לט גיט אין דער ליבט פון אייער פייער וגימקת בנפס מיט די פונקען וואס איהר האט אן צוונדען פלוסר נאך אייערע מעשים נאך נועם איהר גישקראפט נוערין זאגט נאם מדי פון כיין האנד נועם דער בעאהלונג זיין צו אייה קרי למעצבה איהר זאלט שטארבין מיט סרווערקימט. זאגט ישעיהו: (כה) שפט הערם צו מיר די גענעקשין וואס ווילען

הערין אלערונג פון נאם תפיס קוקט צוא דעם שפיין וואס איהר נענט אויס גיהאקט גיווארין פון איהם ואל אונ צו דעם אויסקעוואקטין גרוב וואס איהר זייט פון א הם אויס געהאקט אונ אויס גימאבין גיווארין: (כו) תפיס קוקט צוא אהררם אייער עלקער פאטער ער איז דער שפיין וואס איה האב אייה דא גימאנט ואל אונ צו ארה וואס האט אייה גימארין זיא איז דער פקבת בור וואס דא פרנער שפיים פי אהר דען ער איז איינער גיווען אין לאנד פגען דאס איה האב איהם פאר טריבין אהין פון זיין לאנד אונ פון זיין גבורם קראתי איה האב אים חשוב גימאקט אונ גברייתם ויגברתי אונ האב איהם גיפענטיקט דען איהר זייט בייא מיר אויך איין איינציג פאלק: (כז) פי דען נאם האט גמרייתס די שקאט ציון נחם ער האט גמרייתס אלע ארע חורבות נחם אונ האט גימאן איהר מדבר אזויא וויא דעם ערן ונדבתי אונ אירע וויקטע ערשער וואס וענען פריער באנעצט גיווען האט נאם גימאקט אזוי נחם אזוי וויא נאמס נארמין ששו פכיר אונ שמחה נועם גיפונען נוערין אין איהר מידה אקול פון לויב אונ גימאנט נועם גיהערם נוערין אין איהר:

ליום השבת וה' מלך יל"ח דכח משנה והלכה מסדר מהרות שהאז נגד היסוד נחמת היום:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפמרה ומסור ה' מלך נאות לבש או מומור שיר

בחרת גרמוני. לכן כיוצר (6) וזכרת עזה כשלא נראית בו כזה מתוך לבנותי יחירה שכשדו ופוקרין אותו: והבהה. נראית: כבושי עזה. מתוך שכדו שחור ומסנירין אותו דכרת שכדו של נראה אוליין: בית ישראל אני בפרתן. מתוך חיבתן היה חומר אני כפרתן כלומר כל העונש שראוי לנכח עליהן אני מקבל ע"ט כדי לכפר עליהן (3) שהן בינונים וממולעים ואינם נטוים לא' מכ' הקלות לא לבנים ולא שמורים אלא כמסכרות שאינן לא לכן ולא שחור.

בחרת עזה נראית בגרמוני כזה והבהה כבושי עזה. רבי ישמעאל אומר בני ישראל אני בפרתן. הרי הן באשברוע לא שחורים ולא לבנים אלא בינונים. ר"ע אומר יש ליצירים מסמאן ולבנים צרין צורות שחורות ולבנות ובינוניות. מביא שם בינוני ומקיפו מכחוצ ורואה בבינוניות. ר' יהודה אומר מראות נעשים להקל אבל לא להחמיר יראה הגרמוני כבושו והבושי כבינוני להקל, וחכמים אומרים זה וזה כבינוני: ב אין רואים הנגעים בשחרית ובין הערבים ולא בתוך [ח] הקיט ולא ביום המעונן לפי שהבהה נראית עזה ולא בצדירים לפי שעזה נראית בהה. אימתי רואין בשלש בארבע ובחמש (ס"א ובשבע)

(6) פיוסם של טעמם שכך שמו נגמלו. פ"ט: (3) לפי שכלם אנוכי נגע נרעם שישלם נקב שלי נלמח אני כפרתי. מסכ"ט: (2) ה"כ"ט: ה"כ"ט: כהן ודני ס"ל דפין נלמוי וכושי טעמם כלל שאלו חנוי וכושי נלמד על מונן ערסם סגנב אלה סינוניו טעמם כנבנים וליג ר"ע דף אלו טעמם ולא להקל ולא להחמיר אלא מביאם ספנים וכלם לאלו ס"ל כזינוי וכו' ומכמים פליגי כזינוי ר"ע. ועיין חו"ט: (7) ועמם דמסכת טעמם שאלו כל המכמים. ועי' חו"ט: (6) כתיב. סינוי נגעי דם וכנדים אכל דמסם לא סני כל"ס. ומסכ"ט פירש דמס סמלונם כגרום לנדן לפססם

לומר כשור הכשר מלינו שמראות נגעים להקל אבל לא להחמיר כלל: יראה גרמוני בבשרו להקל. נמלאת מקיים כשור כבינוני. גרמוני וכושי כבינוני והוא את הנגעים בשחרית ובין הערבים וכו'. דליפני מקרא דכתיב לכל מראה עיני הכהן מה כהן שחמר מאור עיניו אינו רואה את הנגעים חף יום שחמר מאורו אין

ואגם פריאת נצעים להקל דאם זעהונג פון אנגע זאל קען גרינג סאגין. צו קטטהר זיין אגל לא להחמיר אגדער גים שווער מאכין צו קטמא אין דיאה מרגיניו בקשו להקל אויב אנרגמוני וואס זיין לייב איז שטארק נויים האט אנגברת, זעהט דאך אויס דער בדרת שונקלע גענין זיין לייב, זאל קען איהם קטטהר זיין ימישי צייטני להקל אונ אבושי נוערש גיזעהן וויא אמיישעלער קענש גרינג צו סאכין, אויב אבושי האט אנגע וואס זיא איז טינגעלער וויא דאם לייב פון אלע קענשין. וואלט זיא בייא אנגערע קענשין קהור גיזען. גאר בייא דעם בושינו טיייל זיין לייב איז שטארק דריקער זעהט אויס די גנע טייקער ווי זיין לייב איז ער אויך קהור יתקם אומים אונ דיא תקמים זאגין זה וזה צייטני דעם גרמוני אונ דעם בושי דעקענט קען עונוי אלע קענשין, וואס בייא אלע קענשין אין סקא אונ קהור איז ביי איהם אויך סקא אונ קהור וויא רבי עקיבא זאגט: ב אין ריזין הנגעים בשחרית זיין הערבים דער פסן סאר גים זעהן אנגע גים אין דער פריה אונ גים פארין נאכט ולא בחף תבית אונ גים אין אשטוב ולא גים תסען אונ גים אין דעם סאג וואס דער היקעל איז פארנאליקט לפי שהבהה נראית עזה נוייל אפונקעלע גנע זעהט אויס שטארק נויים ולא צמחם אונ גים האלקען סאג לפי שעה נראית בהה נוייל אנגע גים איז שטארק נויים זעהט אויס שונקלע אקפי ריזין נוען קען זעהן אנגע דגלש באדיב בחפשי בשכינה יבמשע ריא דריקער אונ די פערקע אונ די פינגפע

פ"ק ב א פדרת עזה אפדרת וואס זיא איז שטארק טיים ווי שגיאי נראית גרמוני בהה זיא זעהט אויס בייא דעם קענשין פון גרמוני שונקעל, נוייל זיא הויט איז שטארק טיים, איז ער קהור ויתקח בטיש עזה אונ ביי אבושי וואס זיין הויט איז שטארק איז אטינגלעך עפה ווי בדרת זעהט אויך אום שטארק טיים, פו שליקט קען אים אויף זיגען קען, רבי ישמעאל זאגט בני ישראל יודין אני בפרתן איך וייל זיין זייער פפרה, אלע שלעקן וואס אויף זיי זאל קומען, זאל דאם אויף מיר קומען צו כספר זיין אויף זיי חר הן באשתינו זייער הויט איז ווי דער קאליער פון אשעקענבוים לא שחורים גים שטארק ולא לבנים אונ גים נויים אלא בטינים גאר מישעלע, רבי עקיבא זאגט יש ליצירים מסמאן דא בעלי סלאכות וואס מאהלין האגין פארדין שים צרין שדות וואס וייא מאהלין סיגורין שחורות ולקנות זישינית שטארק שטארק אונ שטארק נויים אונ מישעלע, גים שטארק שטארק אונ גים שטארק נויים פביא פס בינוני ומישי מבושי זאל קען גביינגען אמיישעלע פארב אונ פשמייען ארום דיא גנע זעהן דריקער נועם אויס זעהן זייער הויט ווי די מישעלע פארב, האלסין רבי ישמעאל סים רבי עקיבא בידע גלייה אז ריא סיקנים פון שוקאז אונ פון שוקה זענען ביי אלע קענשין גלייה, וואס ביי אלע אונזערע קענשין איז סקא איז ביי אנרגמוני אונ אבושי אויך סקא, אונ וואס ביי אלע אונזערע קענשין איז קהור איז בייא אנרגמוני אונ אבושי אויך קהור, רבי יהודה

רוחן זו את הנגעים: ור"י אומר בר' ברוך כ"ו'. והלכה כר"י: ג אין פותחין בו חלונות. ד לכתוב נכנס נראה לו יל ולא נכח מכלן אמרו בית הלל אין פותחים לו חלונות: ד כעודר וכמוסך. דרך העודר מפסיק נגליו ודרך המוסך מגביה זרועותיו. עודר מוסר בקרקע. מוסך לוקח את ידיו (ה): כעורבת. את הכת שמשפסת את נגליה (ו): וכמניקה את כנה. לשון תחת הדד דמה שגרה בלוחה שעה אינו נחשב בית הכתרים:

באורגת בעומדים לשויה. שגמנה ידה הימנית לזרנו ומגלה בית השמי סלס: כטווה בפשתן. שדרך הטווה להגביה ידה השמאלית ומגלה השמי השמאלית ומה שאינו נראה ככך נחשב בית הסתרים. וכתבו לכל מראה עיני הקבוצה פרט לבית הסתרים: לתגלחתו. כיום שהרמו ויזיך לגלה לכתובי את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו מה חלו מקום כנוס שער ונראה אף כל מקום כנוס שער ונראה פרט לבית הסתרים (י): ה רבי מאיר אומר אף לא נגעי קרוביו. דלחסיס נעשים לכתובי כל ריב וכל נגע מה קרוביו של כרוביו אף נעשים של כרוביו (ח) ואין

ובשמינה ובהשע. דברו ר"מ, רבי יהודה אומר בארבע בחמש בשמינה ובחשע: ג בהן הסומא כאחד מעיניו או שכהה מאור [כ] עיניו לא יראה את האשע שנאמר לכל מראה עיניו בהן. בית האפל אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו: ד כיצד ראיית הנגע האיש נראה כעודר וכמוסך ויהיה האשע כעורבת וכמניקה את כנה באורגת בעומדים לשויה ליד הימנית. רבי יהודה אומר [ג] אף כטווה בפשתן לשמאלית כשם שהוא נראה לנגעו כך הוא נראה לתגלחתו: ה כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו. ר"מ אומר אף לא נגעי קרוביו. כל הנדרים אדם מחיר חוץ מנדריו עצמו [ד] רבי יהודה אומר אפלא נדרי אשתו ומש"ס: [ד] פלוג. כבודו מוחה דלמי כי ג' לא שמירי: (ה) לא מש כימיס בני אף נגעים כן ודרי טוס ממוני בני: ג' כל כ"ס פ"ל וסוכל פ"ל סכין פ"ל חל פ"ל חל כ"ס: גמלה:

אין די אפקע אין די גייקע שעה אין טאג אין די צייט צו זעהן אנגע רבי רבי פאר אזויא נאנט רבי מאיר, רבי יהודה נאנט ארבע בחמש בשמינה יבמשע ריא פערקעט און ריא פירקעט ריא אפקע און ריא גייקע שעה אין טאג אין די צייט צו זעהן אנגע: ג בהן חסיס באחד מעיניו אפלה נואם אין אונג וייגע אין בליקר או שפתח פאר עיניו ארער ריא ליכטיגקייט פון וייגע אויגין אין שונקעל גינוארין לא יראה את הנגעים טאר ער גיט זעהן אנגע שאינאר ריא הורקה האם גינואנט לכל פראת עיני פניה צו די אלע זערוונג פון ריא אויגין פון פהן, בארף דער פהן זעהן, אונג האבין צווייא אויגין בית האפל אפיקציערע שמוכ אין פותחין בו חלונות אפרינט קען גיט אין איהר אפקענצער לראות את נגעי קען זאל זעהן ריא נגע וואס ריא רא אין די זענעם פון שטוב: ד כיצד ראיית הנגע וריא זאל דער קעננש שמיין פאר רעם פהן זען דער פהן זעהם זיין נגע האיש אצור גראח זאל גיזעהן זענען עמיד וריא, ער גראבט ער, ער זאל צו שפרייטן ריא פיס אייגע פון רי אנערעע אזוי ווי ער צו שפרייט זען ער גראבט ער, אויב ריא גגע אין צווישען ריא פיס יבמשע יהיה און זי ער קלויבט איילבריקען פון בוים, אזוי זאל ער האלטן ריא קענט ארויף אויב ריא גגע אין אונקערין ארעם האשע ריא נקבה זאל שמיין פאר דעם פהן צו שפרייט ריא פיס געזיכה אזוי ווי ריא שמיים זאל ריא קענט אפיינ אויב ריא גגע אין צווישען ריא פיס יבמשע את גנה און ריא קרוקט זאל זיין אויף גיהובין פון הארץ, אזוי וריא דער

ואין הל' כרבי מאיר: חוץ מנדריו עצמו. לכתובי לא יחל

קידר הייבט אויף ריא קרוקט זען ער וייגט אויב ריא נגע אין אונקער ריא קרוקט באהנה בעמדן לשחי ליד חסניה אויב ריא נגע אין אונקערין ארעם פיי ריא רעקעט האנט, זאל זיא אויף הייגען די רעקעט האנט אזוי ווי זיא הייבט אויף זען זיא זעקט, זען ריא זעקער פליס שמייען רבי יהודה נאנט אף פסיה בשמש לשמאלית אויב די נגע אין אונקערין לינקען ארעם, זאל זיא אויף הייבן ריא לינקע האנט אזוי ווי זיא הייבט איהר אויף זען זיא שפינט פלאקס, אונג אויב דער פהן זייהט ריא נגע זען דער איש ארער ריא אשה שמייען אזוי פאר איהם, אין ער זייא קטוא, אונג אויב ער זעהט גיט די גגע זען זיי שמייען אזויא פאר אים, הייסט דאס-די גגע אין און אפקעהאל-קענעם ארעם, אויב דער קעננש סתור כשם שהיא גראח זינגט אזוי וריא דער קעננש בארף שמיין פאר דעם פהן ער זאל זעהן ריא נגע דהיי גראח לתגלחתו אזוי בארף, ער שמיין פאר דעם פהן אז עה בארף ויה אפ שערין די האר זען ער זענעם כהור פון זיין טוכאה, פון די קעהאקענע ארטר בארף ער גיט אפ שערין ריא האר: ה כל הנגעים אדם רואה אלע נגעים מעג דער פהן זעהן ויהן מנגעי עצמו נאר וייגע נגעים טאר ער גיט זעהן, נאר איין אנערד פהן זאל זעהן וייגע נגעים, רבי מאיר נאנט אף לא נגי, קרוביו ריא נגעים פון וייגע קרובים זאל ער אויך גיט זעהן, נאר זייא זאלין גיין צו אילע אקער פהן כל הנדרים אדם שמיר אלע נדרים קען אקעננש מחיר חוץ מנדריו עצמו נאר זיין אייגענע נדרים כוונ' ער גיין צו איין

ואין הל' כרבי מאיר: חוץ מנדריו עצמו. לכתובי לא יחל

אין די אפקע אין די גייקע שעה אין טאג אין די צייט צו זעהן אנגע רבי רבי פאר אזויא נאנט רבי מאיר, רבי יהודה נאנט ארבע בחמש בשמינה יבמשע ריא פערקעט און ריא פירקעט ריא אפקע און ריא גייקע שעה אין טאג אין די צייט צו זעהן אנגע: ג בהן חסיס באחד מעיניו אפלה נואם אין אונג וייגע אין בליקר או שפתח פאר עיניו ארער ריא ליכטיגקייט פון וייגע אויגין אין שונקעל גינוארין לא יראה את הנגעים טאר ער גיט זעהן אנגע שאינאר ריא הורקה האם גינואנט לכל פראת עיני פניה צו די אלע זערוונג פון ריא אויגין פון פהן, בארף דער פהן זעהן, אונג האבין צווייא אויגין בית האפל אפיקציערע שמוכ אין פותחין בו חלונות אפרינט קען גיט אין איהר אפקענצער לראות את נגעי קען זאל זעהן ריא נגע וואס ריא רא אין די זענעם פון שטוב: ד כיצד ראיית הנגע וריא זאל דער קעננש שמיין פאר רעם פהן זען דער פהן זעהם זיין נגע האיש אצור גראח זאל גיזעהן זענען עמיד וריא, ער גראבט ער, ער זאל צו שפרייטן ריא פיס אייגע פון רי אנערעע אזוי ווי ער צו שפרייט זען ער גראבט ער, אויב ריא גגע אין צווישען ריא פיס יבמשע יהיה און זי ער קלויבט איילבריקען פון בוים, אזוי זאל ער האלטן ריא קענט ארויף אויב ריא גגע אין אונקערין ארעם האשע ריא נקבה זאל שמיין פאר דעם פהן צו שפרייט ריא פיס געזיכה אזוי ווי ריא שמיים זאל ריא קענט אפיינ אויב ריא גגע אין צווישען ריא פיס יבמשע את גנה און ריא קרוקט זאל זיין אויף גיהובין פון הארץ, אזוי וריא דער

סמשהגט והלכה מעצירת שמתאווה לאכול שום דבר יומם ולילה כיון מהסכנה אשר לאומו דבר וסוכהה של דברים בעמנו: זה קר זה סכר כל כיום כחך לבו ולמי ישמע דברים ממנה לבו שעה ולפי יראת עבד או פחדה ממותו בית יצתה והסדר ע"י כושף ויש בלא כושף:

יכל לב מוסר ולא יכנס סבלנו חושב כל טפה אחר האסס זממנו אחריה מד טיפה אלס וזו קסס מנס ים טמטס פ"י כסוים וספ"י לא ראה אותם מטולס ומס טמלוים הכמים אין יכל סרט טולס הלל כסס טעויו רלוות זה יכל המור של המוס סחלוס מכל יכל סבלנו טובר אחר טסה בלא רלוים ענין זס כלהס

אָפּער דער יצֵר הרע נואם עַר האַט דערנעקט
 דאָס האַרץ ער זאל בְּרַעֲעֵן צוואַ אַאֲשֶׁה נואם ער
 זְעָהט אִיהָר גַּיט עָנִין זֶה פִּדְמֵס מִפְּשָׁעָה דאָס אִין נויא
 אָפּעֲנָמֶשׁ נואם אִין מוֹשָׁנֵעַ וּכְאֲשֶׁה מְטַבֵּרֶת שְׁטַהֲאָה
 לֵאכּוֹל שׁוֹם דָּבָר אֲזוּיָא נויא אַאֲשֶׁה נואם אִין
 מְעוֹבְרָת אֲזוּיָא זַיָּא גְלוֹמֶס צו עֲסִין אָמִין עֲסִינְוֹאֲרָנ
 נויִמֶס וְלִלְחָה הַיָּא מְתַרְתֵּרֶת אַחַר אוֹתוֹ דָּבָר אֲזוּיָא מִטָּאג מִיט
 נאכְט מְרַאכְט זַיָּא נָאָר וְנִעְנִין דַּיָּא נָאָה נואם זַיָּא
 ווִיל עֲסִין וְשׁוֹכַחַת שְׂאָר דְּבָרִים בְּעִבּוֹר זֶה אֲזוּיָא וְנִעְנִין
 דַּעַס פִּאֲרַעֲקֶסֶט זַיָּא אִין אַנְדֶּרְעֶה זאכּוֹן כִּד זֶה מְדָבֵר
 אַזוּיָא אִין דַּיָּא מְאֹדָה צוואַ אַאֲשֶׁה כִּל מִיטס בְּתוֹךְ לְבוֹ
 אַנְאָנְצִין טָאג אִין דַּיָּא מְאֹדָה בַּיָּיא אִיהָרס אִין
 הַאֲרָצִין נִאֲפִילוֹ יִשְׁמַע דְּבָרִים מִסְּנֵה לְבוֹ שְׁמַח אֲפִילוֹ עֵר
 הַעֲרֶס נָאָר אִיהָר וְנִעְרַשְׁעֵר נואם זַיָּא רַעַט אִין
 אוֹיָה זַיָּין הַאֲרָץ פִּרְיִילִיךְ זַיָּאס דַּיָּאָה עֲבָד אוֹ שְׁמַח סאֹתוֹ
 בַּיָּת יִשְׁמַח אֲפִילוֹ עֵר זְעָהט נָאָר אָקְנֶעֶסֶט אָדָּנֵר
 אַרְיִנְקֶס פֿון דַּיָּא שְׁמֹב נואם דַּיָּא אַאֲשֶׁה אִין דַּיָּאָר
 אִין עֵר אוֹיָה פִּרְיִילִיךְ וְתִדְבֵר עַל דַּיָּי בְּשׂוֹף וַיֵּשׁ בְּלֵא בְּשׂוֹף
 אֲזוּיָא אַחַמְאָה אִין אַמְאָהֶל דִּרְךָ בְּשׂוֹף אֲזוּיָא
 אַמְאָהֶל אֲפִילוֹ אָן בְּשׂוֹף:

יצֵר הַחַיִּיר שֶׁל מְאֹדָה וְחַסֵּד שֶׁל חַסֵּד נָאָךְ אַנְצִיר הַרַע
 אִין דַּיָּא נואם עֵר מְרַאכְט אִין הַאֲרָצִין אֲזוּיָא גְלוֹמֶס
 צו דַּיָּא אַאֲשֶׁה אֲזוּיָא דאָס גְלוֹמֶס מוֹנֵג אִין מִיט אַשְׁמַאֲרַקֵּעַ
 נואַרְעֲקִימִים וְיִצֵר לֵב בּוֹנֵר וְלֵא וּכְבֵּה נָאָךְ אַנְצִיר הַרַע
 אִין דַּיָּא נואם דַּיָּא הַאֲרָץ בְּרַעֲנֶמֶס מִיט דַּיָּא מְאֹדָה אֲזוּיָא
 עָם קַעֵן נָאָר גַּיט מְאָרְלֶאשִׁין וְנִעְרִין שְׁהַבֵּי תוֹשֵׁב כִּל
 שְׁנֵה אַחַר הַאֲשֶׁה דאָס הַאֲרָץ מְרַאכְט שְׁמַעֲנִינֵי צוואַ
 אַאֲשֶׁה וַיִּשְׁמַע אַחֲרַיָּה עַד שְׁתֵּה אַאֲלֵה אֲזוּיָא עֵר אִין וַיָּיא
 מוֹשָׁנֵעַ פֿון גְּרוּים לִיבְשֶׁאֲפֶט צו אִיהָר אֲזוּיָא עֵר וְנִעַט
 זַיָּה גַיט קַעֲנֵן בְּעוֹדוֹהֶינֵן בַּיָּו עֵר וְנִעַט זַיָּין בַּיָּיא
 אִיהָר וְהוּוֹ קִשָׁה מִפִּלֶס אֲזוּיָא רַעַר יִצֵר הַרַע אִין עֲרַנְעֵר
 פֿון אַלְעֵי יֵשׁ שְׁנַעֲשֶׂה עַל תַּיָּי כְּשִׁמְס אַמְאָהֶל וְנִעַרֶט אַזוּיָא
 אַזוֹאךְ דִּרְךָ בִּישׁוֹף נִאֲפִילוֹ לֵא רַחֵם אִיהָר מִיטֶס אֲפִילוֹ
 עֵר הַאֲס דַּיָּא אַאֲשֶׁה קִיִּין מְאָהֶל יִנְעִהֵן קַעֵן דאָס
 בְּשׂוֹף מִאֲכִיִּין עֵר זַלֵּל הַאֲכִיִּין צו אִיהָר אַחַמְאָה יִסַּח
 שְׁמַחֵי חֲכָמִים אִין יִצֵר הַרַע שׁוֹלֵס אֵלֵא בְּחָה שְׁעִינֵי רֹאוֹת
 אֲזוּיָא דַּיָּא חֲכָמִים הַאֲכִיִּין גִּיזְאָמֶט דַּרַע יִצֵר הַרַע
 גִּיזְעוֹלְטִיגֶט נָאָר אוֹיָה דַּיָּא זאכּוֹן נואם זַיָּינַע אוֹיִנִין
 זְעָהט זֶה יִצֵר חַסֵּד שֶׁל חַסֵּד מְאֹדָה דאָס אִין נָאָר נואם
 דַּרַע יִצֵר הַרַע זַלֵּל גְלוֹמֶסִין מִיט אַדְּעוֹנוֹאֲרַעֲמוֹנֵג
 צוואַ דַּיָּא מְאֹדָה אָבֵל יִצֵר שְׁהַבֵּי בּוֹנֵר אַחַר אַאֲשֶׁה בְּלֵא רַחֵם

עניני צדקה

גִּיזְעוֹן אַהוּנְגֶּר יֵאָהֵר אִין גַּעֲקוֹקֵעַן אַאֲשֶׁה צו
 בְּגִימִין הַצַּדִּיק אֲזוּיָא הַאֲס גִּיזְאָמֶט צו אִיהָר כְּבִי
 שְׁפִיִּין מִיָּה הַאֲס בְּגִימִין גִּיזְאָמֶט צו אִיהָר אִיהָר
 שְׁנוֹעֵר עַם אִין גִּיזְאָמֶט בַּיָּי מִיָּה צַדִּיקָה גַּעֲלֶט אֲפִילוֹ
 אִיִּין פִּרוֹשָׁה הַאֲס דַּיָּא אַאֲשֶׁה גִּיזְאָמֶט צו בְּגִימִין
 כְּבִי אוֹיִב רֹוֹא וְנִעַקֶס מִיָּה גַיט שְׁפִיִּיִין וְנִעַל אִיהָר
 שְׁמַאֲבִין מִיט מִיִּינַע וְיִקַּעַן קִינְדֵּרֵר הַאֲס בְּגִימִין
 אִיהָר גִּיזְאָמֶט פֿון זַיָּינַע אִיִּינְעֶנַע גַּעֲלֶט אִין
 אַצִּיִּיס שְׁפַעֲשַׁעֵר אִין בְּגִימִין קְרִאָנֵךְ גִּיזְאָרִין אֲזוּיָא
 עַם אִין גִּיזְעוֹן זַיָּין צִיִּיט צו שְׁמַאֲבִין הַאֲכִיִּין דַּיָּא
 מְלֶאכִיִּים גִּיזְאָמֶט פֿאַר הַקִּבְיָה רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם רֹוֹא
 הַאֲס גִּיזְאָמֶט אֲזוּיָא אִיִּינְעֶר דַּרַעֲרַעֶט אִין יוֹדִין עֵר
 זַלֵּל לַעֲבִין אִין גְּלִיָּה וַיָּי עֵר וְנִאֲלֶט אוֹיִפְגִּיהֶאֶלְטִין
 אַנְאָנְצֵעַ וְעַלְמֶס קַעֲמִשְׁשִׁין בְּגִימִין הַצַּדִּיק הַאֲס
 אוֹיִפְגִּיהֶאֶלְטִין צוֹם לַעֲבִין וְנוֹמְשֵׁר מִיט וְיִקַּעַן
 קִינְדֵּרֵר זַלֵּל עֵר שְׁמַאֲבִין מִיט וַיָּינִינֵי גִיזְעוֹן
 הַאֲס מַעַן בְּאֵלֶד צו רִיפְקֵן זַיָּין גִּזֵּר דִּין אֲזוּיָא מַעַן
 הַאֲס אִיהָר צו גִּיזְעוֹן צוֹנוּי אֲזוּיָא צוֹנְאָנְצִינֵי יֵאָהֵר
 לַעֲבִין דאָס אִין נואם דַּרַע פֿסוֹךְ וְאָמֵר צַדִּיקָה

דַּיָּא גְּמָרָא וְאָמֵר אִין דַּיָּא מְסַבֵּת בְּבֵא בְּחָכָה וַיָּהֵר
 רְבִי יְהוֹדָה בְּרַבִּי שְׁלוֹם הַאֲס גִּיזְאָמֶט אַזוּיָא
 נויא עַם וְנִעַרֶט יַעֲקֹבֵר רֵאשׁ הַשְּׁקָנֵס פֿאַר שְׁרִיבֵּעַן
 אוֹיָה יַעֲקֹבֵר קַעֲמֶשׁ נויא פִּילְעֵר זַלֵּל דַּרַע יֵאָהֵר
 פֿאַרְדִּיקֵעַן אַזוּיָא וְנִעַרֶט אוֹיָה אִיהָר פֿאַרְשְׁרִיבֵּעַן
 וַיָּיא פִּיל עֵר זַלֵּל דַּרַע יֵאָהֵר שְׁאֲרִין הַאֲכִיִּין אוֹיִב
 דַּרַע קַעֲמֶשׁ אִין וּזְכָה גַיט עֵר דאָס גַּעֲלֶט אוֹיָה
 צַדִּיקָה וְנִעַרֶט דאָס גִּיזְעוֹנִים דַּרַע שְׁאֲרִין אוֹיִב
 עֵר אִין גַיט וּזְכָה הַאֲס עֵר שְׁאֲרִין זַיָּין גַּעֲלֶט דִּרְךָ
 נְגִבּוֹת דִּרְךָ אַנְדֶּרְעֶה סְבוֹת נָאָךְ וְאָמֵר דַּיָּא גְּמָרָא
 דַּרַע קַעֲמֶשׁ נואם גַיט גַיט צַדִּיקָה אִין גְּלִיָּה נויא
 עֵר וְנִאֲלֶט גַּעֲדִינֶט עֲבוּדָה וְרַה רְבִי אֶלְעָנֵר בְּרַבִּי
 יוֹסִי וְאָמֵר דַּרַע קַעֲמֶשׁ נואם גַיט צַדִּיקָה אֲזוּיָא מוֹט
 חֲסָדִים וְסוֹבְחוֹת צו קַעֲמֶשְׁשִׁין וְנִעְרִין פֿון דַּיָּא
 מְאֹדָה רִיפְקֵן מְלִיכִים אֲזוּיָא נִשְׁמַע פֿאַר דַּיָּא וַיָּינִינֶס
 וְנִעְנִין צו הַקִּבְיָה נָאָךְ וְאָמֵר דַּיָּא גְּמָרָא אֲזוּיָא יוֹדִין
 וְנִעְלִין גַּעֲבִין צַדִּיקָה וְנִעְלִין זַיָּיא גַּעֲשׂוּיִינֵי אוֹיִס
 גַּעֲלִיִּיִים וְנִעְרִין פֿון גְּלוֹת דַּיָּא גְּמָרָא וְאָמֵר בְּגִימִין
 הַצַּדִּיק אִין גִּיזְעוֹן אַנְבְּאִי פֿון צַדִּיקָה אַמְאָהֶל אִין

עניני צדקה

כעֲשֵׂם פֿון טוים, די גרעסקע מַעֲנָה פֿון צדקה
 איז קען זאל זאגן צום אָרעם מאן, איד קאַרן
 דיר דאס געלט ווען רוא נעקסט אַמאָהל האָבן
 איבערנע געלט נעקסטו מיר באַזאַלן איה בון
 גיט זאויא גיניטיקט צום געלט, גאר קענטישן
 וועלן זאויא וויא גיוויגליך איז שטענדיג צו זאגן
 ווי זאוי גיט קען צדקה, עס איז אַשְׁלֵכְזֵע צייט,
 אויף דעם זאנט די גמרא תּמִלּוֹת לַעֲנִי בְשַׁעַת דַּחְקוֹ אִז
 זייגער פאַרבראָנט געלט צו אַ אָרעם מאן ווען
 אים איז אייגן, ווען אים אלזין איז אויף אייגן,
 פֿון דעקסטוועגן גיט ער צדקה, אויף איהם זאנט
 דער פֿסקו ווען דו וועקסט רופֿן צו הקב"ה וועט
 ער דיר ענגפֿערן, גאָה איין עיקר זאָה איז דא
 פֿיי צדקה, ווען קען גיט צדקה זאל קען געבן
 אין דער שטייל דער אָרעם מאן זאל גיט פֿאר-
 שטעקט ווערן, די גמרא זאנט דער קענטש וואס
 גיט צדקה אין דער שטייל העלפט זיין תּפִּילָה קער
 וויא עס האט גיהאלטן די תּפִּילָה פֿון משה רבינו,
 די גמרא זאנט דער קענטש וואס גיט אַפֿרוּשָׁה צו
 אַאָרעם מאן ווערט ער גיבענטיש מיט זעקס
 ברכות, גאָה זאנט דיא גמרא עס האט גיטראפֿן
 ביי דעם קלָה מונקו, עס איז אַמאָל גיווען אַהונגער
 יאהר, האט מונקו ארויס גינומען זיינע אוצרות
 און די אוצרות פֿון זיינע עלטערן און האט זייא
 צו טיילט צו אַרִיקע לייט, זיינע ברודער האָבן
 גיזאנט צו אים זיינע עלטערן האָבן פֿאַרְגֵרֶע-
 קערט זיינערע אוצרות און די אוצרות פֿון זיינערע
 עלטערן, און רז צו טיילקט ריינע אוצרות און
 די אוצרות פֿון זיינע עלטערן, האט מונקו גיזאנט
 צו זיינע ברודער מינע עלטערן האָבן געהאַל-
 טן אוצרות דא אויף דער וועלט און איה האב
 געהאַלטן אוצרות אין היקעל, מינע עלטערן
 האָבן געהאַלטן אוצרות אויף זאוי אַ אָרעם וואס
 קענטישליכע הענט קענען דאס געמען, און איה

האב געהאַלטן אוצרות אויף זאויא אַ אָרעם וואס
 מינער קען זייא געמען, מינע עלטערן האָבן
 געהאַלטן אוצרות אויף זאוי אַ אָרעם וואס פֿון זיי
 איז קיין פֿאר דינט גינען, און איה האב גער-
 האלטן אוצרות אויף זאויא אַ אָרעם וואס נואקסט
 פֿון זייא פירות, וואס זייא נעלזן בריינגען פֿאר-
 דינט, מינע עלטערן האָבן געהאַלטן אוצרות
 געלט און איה האב געהאַלטן אוצרות גפֿשות,
 מינע עלטערן האָבן געהאַלטן אוצרות פֿאר
 קעמקע און איה האב געהאַלטן אוצרות פֿאר
 זיך, מינע עלטערן האָבן געהאַלטן אוצרות
 זייא זאלן האָבן פֿון די אוצרות עולם הנה, און
 איה האב געהאַלטן אוצרות איה זאל פֿון זייא
 האָבן עולם הבא, ווען קען גיט צדקה צו אַ אָרעם
 מאן אָרער ער געקט אַ אָרעם מאן צו זיך אויף
 שבת אָרער אין מיטען זאָה אויף אַפֿענד, זאל
 קען איהם געבן די צדקה אָרער דאס עסין מיט
 אַפֿבייליך פֿנים, וויא די גמרא זאנט דער קענטש
 וואס טרייקט דעם אָרעם מאן און ער געט מיט
 אים נויטע רייר וועט ער גיבענטיש ווערן מיט
 אלע ברכות, דיא גמרא זאנט דער וואס געקט אַ
 אורת, צו זיך אין שטוב און גיט אים עסין, איז דס
 גאָה גרעסער וויא קען וואָלט אריין גינגען דיא
 שכינה צו זיך אין שטוב, און אז אַבעל הבית
 געקט אַ אורת צו זיך אין שטוב אין מיטען וואָה
 אָרער שבת, זאל דער בעל הבית פֿאַר געבן
 עסין דעם אורת, טאקער האט דער אורת אַגאַצין
 טאג גיט גיגעסין און קען שוין ליינגער גיט
 ווארטן אומגיגעסין, אויף דעם עגן פֿון צדקה
 און הכנסת אורחים און גמלות חסדים, דאָרף
 יעדער יוד לערנען מוסר ספרים וועט ער וויקען
 וויא צו טאָהן, ווארום דער שובר פֿון צדקה און
 גמלות חסדים און הכנסת אורחים איז זייער
 גרויס גאר קען זאל טאָהן וויא דער דין איז:

אור צדיקים

(ג) האר"י ז"ל היה נוהג לבכות בראש השנה ויום הכיפורים, ומי שאינו בוכה בימים אלו אין נשמתו שלימה, ומי שבוכה מעצמו ומתעורר בבכיה גדולה מאליו אותה שעה דנין אותו בכ"ד של מעלה ונאשו מרגשת ולזה באה לו הבכיה :

(ד) מ"ב להעביר העונות מעל מצחו ומעל ידיו בדמעות :

(ה) אל יקטן בעיניך הדמעות כי הם עיקר התשובה :

(ו) אין לומר בדיח אבינו מלכנו שיש בו הזכרת חטא או עון כגון א"מ חטאנו או סלח ומחל וכו' וכיצא בזה :

(ז) מ"ע להוכיח לחבירו והוא גמילות חסדים שגומל עם נפש חבירו :

(ח) ירגיר עצמו במדת הסבלנות וגודל מעלתו ידוע :

(ט) לא תאמר הואיל ואני ת"ח אינני צריך לסבול יסורים, הרי רשבי"ל לא

זכה למעלתו אלא ע"י יסורים כש"כ אנו המלאים עונות, ואחד

ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהם בקבלת יסורים :

(י) שורש התשובה הוא החרטה בלב שלם ויכול על עצמו שלא לעשות

עוד דברים אלו :

(יא) עיקר התשובה היא הכנעה שנאמר יען ראיתי כי נכנע אחאב לפני :

(יב) יתמרמר ביום הצום לבכות ולהתפלל ולומר נפשי נפשי איך עקרתך

ממקום החיים למקום המות והסומאה, איך לא חסתי עליך

הבת היקרא, נפשי נפשי איך מדדתי באל עליון המלך הקדוש המשיח עלינו

בעת חטאינו, ואיך לא היתה יראתו על פנינו, נפשי נפשי איך נתתי פגם

ומום בקדשי שמים וקלקלתי צנורותיהם ומנעו רביבים השפעתם, והרחבתי

גכול הרשע ופרצתי גדרה, ושלחתי בערה, ובער בשדה תפוחים וביץ אחים

יפריא, חנה באתי בלב נשבר ונדכה, אורך ה' כי אנסת בי ואשפוך את

נפשי, אף רוחי בקרבי אשחר נשמתו להתודות לפניך את אשר חטאתי וישר

העויתי, בנופי ובצלמי ודיוקני, ונהי כטמא כולנו וכבגד עדים שלא ברצונך,

ואם התמהמהנו עתה שבנו ונאמר נסלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו והוא

בעתו ישיקט ומי ירשיע, ואת עם עני יושיע, וברחמים גדולים ישלם נחומים

לו ולאבליו, ירעתי ה' כי לא כאדם דרכו, ואתה ה' מגן בערד כי בי

בעורך ולא אתן עוד לעולם מוט לצדיק, למשמטיך עמו היום כי הכל

עברך, אולם אני אדרוש אל אל, יהלמני חסד ויוכיחני, ועל כל פשעים

תכסה אהבה, עודני אלהי ישעני על דבר כבוד שמך, שיתקדש ויתחד על

ידינו לעולם ועד, אהיה כטל לישראל, ולכה לישועתה לנו, והצילנו וכפר

עד חטאתינו למען שמך, ועיין בספר כנף רננים :

(יג) ואם הוא בוכה ומתוודה יאמר הוידוי כמ"ש בספר חסידים סימן קצ"א

ז"ל כשבוכה יודה על פשעיו ויאמר יכבה דמעותי חזן אפך

ממני, ואת לבבי ראה אשר נמס ויהי למים, ויכבה צחל אשר קדחה באפך,

וחשובה מעשי חן ישוב אפך ממני, ותעניתי ועיני, הם ימלאוך רחמים

עלי

אור צדיקים

עלי, וערך שלחני אשר לא ערכת, תחשוב זבח ערוך, והסיר אשר לא הצנתי על גחלים, תחשוב כאשר תוקד על מזבחך לא תכבה, וכלי מאכלי אשר לא הובא לפני, תחשוב כאשר יביאו בני ישראל את המנחה, ואת חסרון דמי יכפר עלי כדמים על קרנות המזבח, ומיעוט חלבי כחלבי אימורים, ודמעות עיני כהסך נסך שכו, וקול בכי כקול שירים שהיו משוררים, וחשיכת עינים בצום ובכי כאור המנורה, וריח רעבון כריח הקטורת ובשפכי נפשי ולבבי עם דמעותי תמחה פשעי, וחלישות אנרי כנחתי קרבן, ושברון לבי כזבחך, ולא תבזה לבי הנשבר, ומשברי לבי כאבני מזבחך, ושינוי בגדי חמודות כבגדי כהונה, ומניעת רחיצה כקידוש ידים ורגלים, כי צריך החוטא למנוע רחיצות, חוץ מרחיצת מצוה, ואלו לא היה לו לשנות בגיו וחלוקו טוב היה לו שהרי אמרו מי שאין לו אלא חלוק אחד חייו אינם חיים, ובקריעות לבבי יקרעו ספרים שכתובים בהם עונותי, ומוצא שפתי יסתמו פיות סוטני, וחלישות לבי ישמח לב מבקשיך, ובטני הריק מתענגים אל תשיבני ריקם מלפניך, ובעבור נפשי היבשה מתאוה, תמלא משאלותי ונחומותי ותשובתי ישיבני אליך ותרצני כי נחמתי על רוע מעללי ועל דרכי הרעים כי עשיתים בין גשיונות בין זדונות, ואתה יודע ורואה כליות ולב, ואתה יודע כי שוים מחשבתי ודברי פי, יהי רצון מלפניך רחום וחנון שתסיר מעלי כל דברים המעכבים את התשובה, ולא אשוב להרע לפניך, ומעשה הטוב והמחשבה הטובה אשר יש בי יכוננו לעולם לפניך ולבך עלינו לטובה עכ"ל :

(יד) אַם חטא בבחרותו כי הוא בעוה"ד מצוי בימי הבחרות המקשה עצמו לדעת ר"ל ישב על הקרקע ויקבל עליו נזיפה ויאמר הווידוי בזה הלשון הריני יושב לקבל נזיפה ונדוי שנתחייבתי מפי ב"ד של מעלה על כמה חטאים, ועונות ופשעים, שחטאתי ושעויתי ושפשעתי אנכי נפוץ ונבזה, הרביתי אשמה בתורתך, בגדתי בתורתך, פגמתי בספירווחיך, השלכתי פגם בקדשיך, והמים היוצאים מבית ה', הולכתי לבית הכסא, מקום הטנופת, הרסתי מזבחך, חללתי בריתך, כסות הערלה על ברית קודש כסיתי, ופגמתי בכל כ"ב אותיות, והגברתי החיצונים, והנני נתחייבתי נדוי מפי ב"ד הצדק או מפי הקב"ה או מפי השכינה, לכן אני מתוודה ומתחרט ובוכה על עונותי, חטאתי וישר העויתי, לא אוסיף עוד לשוב בדרך זה, התר התר יוצר בראשית, סלח סלח אביר יעקב כי מלך טוב וסלח אתה, וסייע אותי להיות מהשבים לפניך בלב שלם אשר חטאתם לא תזכור עוד א"ס :

(טו) וְנֹדַהֲגִין בליל ר"ה לאכול תפוחים עם דבש מיד אחר קידוש ומברך בורא פרי העץ ויאכל ואח"כ יאמר יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה, וסודו בסידור האר"י ז"ל :

(טז) וְיִזְדַּהַר שיאכל ראש כבש או איל בב' ימים של ר"ה וסודו גדול ומועיל מאוד לזכור זכות עקידת יצחק :

(יז) וְיִזְדַּהַר שיקרא בב' לילות זוהר פ' אמור בחודש השביעי, דבי יצחק

אור צדיקים

פתח תקעו בחודש שופר בכסא וכו'. ושחרית דראש השנה ילמוד בזהר אמור הרעיא מהימנא, בחודש השביעי סקודא דא לתקוע בשופר וגו': (יח) שחרית יקדים באשמורת קודם אור היום ויאמר מזמור כ"ד לדוד מזמור וגו' ויתפלל בכוונה שלימה, ויזהר שילמוד בבית הכנסת בזהר האידרא רבא והאידרא זוטא ותיקוני זוהר, ומי שלא זכה להבין הזוהר, אפ"ה יקרא הלשון כי מסוגלת לזכך הנשמה ולהאירה וזהר נפלא, ובפרט האידרא הג"ל ותיקוני הזוהר, ומסוגלת ההצלחה בעתים הללו כי אז סוד ה' ליראיו ויזכה בדיון:

(יט) בעשיית טוב לומר בין ישתבח ליוצר אור שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה', כי עומק גימ' רי"ו שהוא גבורה וכבר ידעת אך בכל יום מאלו העשרה ימים מתעורר אחד מעשרה עמקים הנזכרים בספר יצירה:

סימן ל"ו הלכות עשרת ימי תשובה ובו ג' סעיפים.

- (א) מי שיחזור בתשובה גמורה ויתענה בני ימי התשובה נמחלו לו כל עונותיו, דהיינו אם חל יום ראשון מז' ימי התשובה ביום א' דשבת מתכפרים לו כל עונותיו שחטא ביום א' דשבת וכן ביום ב' יתכפרו לו כל עונותיו שחטא ביום ב' וכן כולם זה וודאי בלי ספק:
- (ב) כתוב בסדר היום שבעשרת ימי תשובה אין ללמוד למוד אחר כי אם ספרי קבלה כי הוא מטהר הנפש, ומשם הרב ז"ל אשרי מי שישלים ספר התיקונים בימים אלו:
- (ג) כתב בעל ר"ח בשם הרמ"ק ז"ל כי הימים שבין ר"ה ליום הכפורים הם כמו חול המועד ואסורים במלאכה רק בעסק התורה והתשובה והתבודדות וכ"כ הר"ר יונה ז"ל:

סימן ל"ז הלכות יום כפור ובו ד' סעיפים.

- (א) טוב לומר כל ספר תהלים ביום כפור:
- (ב) כשאומר הוידוי ביוה"כ יראה שיתסקו כל חוליותיו שבשדרה:
- (ג) בסעודת ערב יום הכפורים יזהר מאוד שיהיה ד"ת על השלחן:
- (ד) ליל יוה"כ נהגו להיות ניעור כל הלילה ועוסקים בתורה, וטוב ללמוד מסכת יומא עם פירוש הרב רבינו עובדיה מברסנורה ז"ל:

סימן ל"ח הלכות כוכה יבו י"א סעיפים.

- (א) יש להדבות בצדקה ערב סוכות ומהרה"ו ז"ל היה מחלק קופה לעניים בערב סוכות:

אור צדיקים

(ב) טוב להדליק בסוכה שנעה נרות כנגד שבעה צדיקים הבאים לסוכה והם אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף דוד, וטוב לכוין בזה דהיינו בהכנסתך לפתח הסוכה תזמין אותם בפה ותאמר בסוכות תשבו ז' ימים תיבו אושפיוזין עלאין קדישין תיבו, תיבו אושפיוזין מהימנותא תיבו זכאה חולקיהון דישראל זכתיב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו עיין בספר נפש החכמה :

(ג) יזהר שלא לדבר בסוכה בימי חג הסוכות אלא בר"ת כי גדולה קדושתה :

(ד) טוב להחמיר שלא לשתות אפילו מים חוץ לסיכה :

(ה) בבוקר תיכף בבואו מבהכ"נ יברך על הסוכה בסוכה ויכוין לפטור מעת לעת :

(ו) מצוה לישן עם אשתו בסוכה אם אין שם אנשים אחרים :

(ז) ילמוד על השלחן בליל ראשון של סוכות מס' סוכה ולכוין כי יש בו ה' פרקים נגד ה' ענני כבוד כנודע כי השנים אינם רק בחי' הכוללות כי כ"כ בשליה :

(ח) יטול תמיד שדרת הלולב נגד פניו בסוד וראית את אחורי :

(ט) לא יפריד הלולב מן האתרוג בעת הנענוע דהרי הוא כמפריד הו' של השם מן הה' כי לולב הוא ו' ואתרוג הוא ה' :

(י) יטבול ליל ה' כדי שיהיה נקי כל הלילה לתורה ותפלה :

(יא) ליל ש"ע אסור בזיווג ובגליות ב' הלילות אסור כמ"ש בשבועות כי כבר התחילו לומר משיב הרוח וטעם האיסור בשביל כך הוא כידוע :

סימן ט' הלכות חנוכה ובו ג' סעיפים.

(א) יתחיל להדליק מצד ימין רחוק מהפתח, ויוסיף בכל לילה נר אחר סמוך לו כדי שבאחרונה יהא ההתחלה בנר האחרון סמוך לפתח. האריי ז"ל :

(ב) מצוה מן המובחר להכין כלי מיוחד שיעור הדולק כי כ"כ שעות לחלק בכל לילה שיעור חצי שעה והוא מיד שיעורים וסגולתן לינצל מהריגת דם :

(ג) מצוה מן המובחר להדר דוקא אחר שמן זית להדליק ולא בנר שעה ולא בשאר שמנים כי הנס היה בשמן, והפתילות מהן יניח עד חנוכה המזבח ולאחר שדולק ליל ח' יקח כל הפתילות יחדיו וידליקם עם שאר שמן זית שנשאר :

סימן מ' הלכות פורים ובו ד' סעיפים.

(א) יכוין בשמות היוצאים מן המגילה :

אור צדיקים

- (ב) בברכת המנילה יכוין לצאת גם סעודת טורים :
(ג) מצוה לשלוח מנות מאת הברכה אשר ברכו ה' :
(ד) ביום טורים ירבה יותר מתנות לאביונים. נהנו חסידים לעשות זכר לאסתר ביום שני של ססח כי בו ביום נתלה המן :

סימן מא הלכות מילה וכו' סעיפים.

- (א) נהגו בכל מלכות ארץ ישראל להיות ניעור כל הלילה שקודם המילה ולעסוק שם בבית היולדת בתורה. וליתן צדקה ביותר ועיין בזהר ס' לך לך :
(ב) נדגו לברך על הנשמים בעת המילה כדברי ר"ע. ולקח הדס ביום קודם המילה. ובליל המילה נהגו לרקד ולשמות
(ג) נהגו בארץ ישראל שאבי הבן לוקח הילד קודם שמלין אותו ואומר פסוקים אלו אם אשכחך ירושלים וגו' עד ראש שמתת. ואח"כ אומר ה' מלך ב' פעמים ואח"כ אומד הפסוק אנא ה' הושיעה נא ב' פעמים ואנא ה' הצליחה נא גם כן ב' פעמים ואח"כ אומר הפסוק אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך. ועונין הקהל נשבעה בשוב ביתך קדוש היכלך. ומברך האב ברכת להכניסו בכריתו של אברהם אבינו :
(ד) יש לראות ליקח מוהל ת"ח לתקן בזה מדת יסוד הפגומה. ויש לראות להיות מוצץ ביין ויש בו סוד :
(ה) כדברי הגאון מהר"ר מנחם הבבלי כתוב מי שבא על אשתו שלא כדרכה או על זכר. או באו עליו ישתדל כל ימיו להיות סנדק :
(ו) חייב כל אדם לעמוד מפני נושאי תינוק למילה וכן בשעת המילה עצמה מפני כבודו של אליהו הנביא :

סימן מב הלכות פאה וכו' סעיפים.

- (א) יזהר מאוד שלא יגע בזקנו כי שמא ח"ו יעקור שער אחד ונמצא ח"ו סוגם ועוקר צינור אחד :
(ב) א"י להם וא"י לנפשם שגומלים רעה לעצמם שמגלחים פאה ועוברים קודם לכל על מצות ל"ת שבתורה ולא ישיש בו מעשה ומנדין אותו מב' מדות ונשמתו מוציאין ממנו במלאכי חבלה הדומים לפרות ע"י שדות ר"ל. לכן אין להקל במה שהוא מדינא ולא מן החסידות. גם יש בו סוד גדול ועצום :

סימן מג הלכות נדרים וכו' סעיפים.

- (א) גדול עון הנדרים כאילו בונה במה והקריב עליה בשעת איסור הבמות ואפילו קיים את הנדר :

אור צדיקים

(ב) הנודר ואינו משלם גורם רעה לעצמו שנאמר כי דרוש ידרשנו מעמך וארזיל ביסורין :

(ג) השרוי בצער לא ידור אלא יחשוב מקודם אם יכול לקיימו :

(ד) הנודר לקיים את המצוה או לעסוק בתורה נדר גדול נדר ואין לה התרה עולמית אא"כ הוא אונס גדול. ואף אם יתירוהו בעולם הזה מן השמים לא יתירוהו :

(ה) יזהר מנדוויים וחרמים שנענש ח"ו שנאמר ובא אל בית הנשבע בשמי וגו' :

סימן מד כבוד ת"ח ולומדי תורה ובו י"ג סעיפים.

(א) חייב אדם לירא מת"ח שנאמר את ה' אליך תירא לרבות ת"ח וינהוג בהם כבוד :

(ב) היודע בחבירו שגדול ממנו אפילו בדבר אחד חייב לנהוג בו כבוד :

(ג) יש לזהר מאוד בקימה מפני ת"ח ומפני זקן ע"ה בן ס' שנים ומועיל מאוד להשגה :

(ד) אם תרגיש באיזה אדם שרוצה לילך לפניך אפילו הוא פחות ממך תקדימנו לו הכבוד מחמת שהוא רוצה. ואל תרדוף אחר הכבוד :

(ה) לא תגלה מעשיך הטובים כי ארזיל המגולה תעניתו נענש מאוד :

(ו) לא יעבור אדם בין שתי נשים. בין ב' גמלים בין ב' כלבים. וכן איפכא לא תעבור אשה בין שני אנשים וכן גמל וכן כלב :

(ז) כשרואה אדם שחברו משבחו ואין בו יאמר די לי אחי ואפילו יש בו יאמר גם כן כך :

(ח) לא תסתכל בפני אדם המדבר עמך והוא מדרך ענוה ויראה ואצ"ל בפני אדם המגמגם בלשונו כי אויל סומקא ואתי חיורא ומגמגם עוד יותר :

(ט) לעולם תראה לתפוס לעצמך כח המחמיר ולאחרים כח המתיר :

(י) לעולם לא תבוש בדבר הנוגע ליראת שמים ולא תמנע מלהוכיח בשביל יראה שיזלזוך :

(יא) לא תרחץ רגליך זו ע"ג זו :

(יב) לא תניח בגדיך תחת ראשך :

(יג) וכן לא תעבור תחת גשר שלא עברו תחתיו מים ארבעים יום, ולא תעבור תחת אפסר גמל וכשי"כ תחת גמל עצמו כי אלו הדברים קשה להשכחה :

סימן מה הלכות צדקה ובו ז' סעיפים.

(א) עיקר קבלת השכר לעוה"ב על השמחה בעת נתינת הצדקה ומקבל שכר יותר על השמחה מעל הצדקה עצמו :